

DE TOEPASSING VAN HET INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE DE
RECHTEN VAN HET KIND IN DE NEDERLANDSE RECHTSPRAAK

DE TOEPASSING VAN HET INTERNATIONAAL VERDRAG INZAKE DE
RECHTEN VAN HET KIND IN DE NEDERLANDSE RECHTSPRAAK

1 JANUARI 2002 - 1 SEPTEMBER 2011

J.H. de Graaf
M.M.C. Limbeek
N.N. Bahadur
N. van der Meij

Ars Aequi Libri
Nijmegen, 2012

ISBN 978-90-6916-987-3

NUR 828

Omslag ontwerp: Manon Heinsman

Hoewel bij deze uitgave de uiterste zorg is nagestreefd, kan voor de afwezigheid van eventuele (druk)fouten en onvolledigheden niet worden ingestaan en aanvaarden auteur(s), redacteur(en) en uitgever(s) deswege geen aansprakelijkheid.

© 2012 Ars Aequi Libri, Nijmegen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever(s). Voorzover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, *Stb.* 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, *Stb.* 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever(s) te wenden.

INHOUDSOPGAVE

Ten geleide	XI
Afkortingenlijst	XIII
Inleiding bij het onderzoek en verantwoording van de opbouw	1
<i>J.H. de Graaf</i>	
Hoofdstuk 1	
De toepassing van het IVRK in personen-, familie- en civiele jeugdzaken	5
<i>N.N. Bahadur</i>	
Inleiding	5
Artikel 1 (Definitie van het kind)	5
Artikel 2 (Non-discriminatie)	8
Artikel 3 (Belang van het kind)	11
Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)	22
Artikel 5 (De rol van de ouders)	23
Artikel 6 (Recht op leven en ontwikkeling)	26
Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)	28
Artikel 8 (Recht op eerbiediging identiteit)	32
Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)	35
Artikel 10 (Gezinshereniging)	38
Artikel 11 (Internationale kinderontvoering)	39
Artikel 12 (Recht op participatie en om gehoord te worden)	41
Artikel 16 (Recht op privacy)	44
Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)	45
Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)	49
Artikel 20 (Bescherming van kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien)	51
Artikel 21 (Adoptie)	57
Artikel 22 (Vluchtelingen)	59
Artikel 23 (Kinderen met een handicap)	60
Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)	62
Artikel 25 (Uit huis geplaatste kinderen)	64
Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)	64
Artikel 28 (Recht op onderwijs)	66
Artikel 37 (Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving)	67
Artikel 40 (Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie)	71
Artikel 54 (Officiële teksten van het Verdrag)	73
Algemeen (Geen specifieke bepaling)	73
Samenvatting en conclusie	77

Hoofdstuk 2**De toepassing van het IVRK in overige civiele zaken . . . . . 81***N.N. Bahadur*

Inleiding	81
Artikel 3 (Belang van het kind)	81
Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit).	86
Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)	87
Artikel 16 (Recht op privacy)	88
Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)	88
Artikel 23 (Kinderen met een handicap).	89
Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)	90
Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)	92
Artikel 39 (Hulp aan slachtoffers).	92
Algemeen (Geen specifieke bepaling).	93
Samenvatting en conclusie.	94

Hoofdstuk 3**De toepassing van het IVRK in vreemdelingenzaken . . . . . 97***M.M.C. Limbeek*

Inleiding	97
Artikel 1 (Definitie van het kind)	98
Artikel 2 (Non-discriminatie)	99
Artikel 3 (Belang van het kind)	103
Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)	114
Artikel 5 (De rol van de ouders)	114
Artikel 6 (Recht op leven en ontwikkeling)	115
Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit).	118
Artikel 8 (Recht op eerbiediging identiteit)	119
Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)	120
Artikel 10 (Gezinshereniging)	124
Artikel 12 (Recht op participatie en om gehoord te worden)	126
Artikel 14 (Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst)	129
Artikel 16 (Recht op privacy)	130
Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)	131
Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)	132
Artikel 20 (Bescherming van kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien)	134
Artikel 22 (Vluchtelingen)	137
Artikel 23 (Kinderen met een handicap)	138
Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)	142
Artikel 26 (Recht op sociale zekerheid)	145
Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)	145
Artikel 28 (Recht op onderwijs)	151
Artikel 29 (Onderwijsdoelstellingen)	153
Artikel 31 (Recht op rust, vrije tijd, recreatie en cultuur)	154
Artikel 32 (Bescherming tegen economische exploitatie en schadelijk werk)	155

Artikel 34 (Bescherming tegen seksuele exploitatie en seksueel misbruik) . . .	156
Artikel 35 (Maatregelen tegen ontvoering, verkoop van kinderen en handel in kinderen)	156
Artikel 36 (Bescherming tegen alle andere vormen van exploitatie)	157
Artikel 37 (Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving)	157
Artikel 39 (Hulp aan slachtoffers)	163
Algemeen (Geen specifieke bepaling)	164
Samenvatting en conclusie.	168

Hoofdstuk 4

De toepassing van het IVRK in socialezekerheidszaken 173

M.M.C. Limbeek

Inleiding	173
Artikel 1 (Definitie van het kind)	175
Artikel 2 (Non-discriminatie)	175
Artikel 3 (Belang van het kind)	180
Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)	182
Artikel 5 (De rol van de ouders)	184
Artikel 6 (Recht op leven en ontwikkeling)	185
Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)	187
Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)	188
Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)	190
Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)	192
Artikel 23 (Kinderen met een handicap)	193
Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)	194
Artikel 26 (Recht op sociale zekerheid)	196
Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)	198
Artikel 28 (Recht op onderwijs)	204
Artikel 29 (Onderwijsdoelstellingen)	206
Artikel 31 (Recht op rust, vrije tijd, recreatie en cultuur)	207
Artikel 33 (Bescherming tegen drugs)	207
Algemeen (Geen specifieke bepaling)	207
Samenvatting en conclusie	209

Hoofdstuk 5

De toepassing van het IVRK in overige bestuurszaken 213

M.M.C. Limbeek

Inleiding	213
Artikel 3 (Belang van het kind)	213
Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)	218
Artikel 5 (De rol van de ouders)	218
Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)	219
Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)	220
Artikel 16 (Recht op privacy)	221
Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)	222
Artikel 28 (Recht op onderwijs)	223

Artikel 31 (Recht op rust, vrije tijd, recreatie en cultuur)	.224
Artikel 40 (Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie)	.225
Algemeen (Geen specifieke bepaling)	.229
Samenvatting en conclusie.	.229

Hoofdstuk 6

De toepassing van het IVRK in strafzaken 233

N. van der Meij

Inleiding	.233
Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden	.234
Redelijke termijn.	.241
Artikel 1 (Definitie van het kind)	.244
Artikel 2 (Non-discriminatie)	.246
Artikel 3 (Belang van het kind)	.246
Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit).	.251
Artikel 8 (Recht op eerbiediging identiteit)	.251
Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)	.252
Artikel 12 (Recht op participatie en om gehoord te worden)	.253
Artikel 16 (Recht op privacy)	.255
Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)	.255
Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)	.256
Artikel 20 (Bescherming van kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien)	.257
Artikel 29 (Onderwijsdoelstellingen)	.257
Artikel 34 (Bescherming tegen seksuele exploitatie en seksueel misbruik).	.259
Artikel 37 (Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving)	.259
Artikel 40 (Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie)	.262
Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie.	.268
Algemeen (Geen specifieke bepaling)	.269
Samenvatting en conclusie.	.270

Eindbeschouwing 275

J.H. de Graaf

Bijlage I.

Jurisprudentieoverzicht personen-, familie- en civiele jeugdzaken 287

Bijlage II.

Jurisprudentieoverzicht overige civiele zaken 299

Bijlage III.

Jurisprudentieoverzicht vreemdelingenzaken 301

Bijlage IV.

Jurisprudentieoverzicht socialezekerheidszaken 321

Bijlage V.	
Jurisprudentieoverzicht overige bestuurszaken	325
Bijlage VI.	
Jurisprudentieoverzicht strafzaken	327
Auteurs	331

TEN GELEIDE

Hoe een bescheiden inventarisatie van de doorwerking van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in het familierecht heeft kunnen leiden tot een omvangrijk onderzoek als het onderhavige, laat de publicatie zoals deze thans voorligt duidelijk zien. Deze eerste inventarisatie van uitspraken op dit rechtsgebied werd uitgevoerd door Nusrut Bahadur in het kader van het mastervak European Family Law.

De inventarisatie vormde vervolgens de directe impuls om het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport te benaderen met de vraag of het bereid zou zijn om te investeren in een – volledig – onderzoek naar de toepassing van het IVRK in de Nederlandse rechtspraak. Dit verzoek werd onderbouwd met een verwijzing naar het laatste uitvoerige jurisprudentieoverzicht, dat dateerde uit 2003. Een overzicht van jurisprudentie sindsdien leek alleszins wenselijk geacht, zeker gezien de toezegging van de regering in de derde landenrapportage aan het VN-Kinderrechtencomité dat het onderzoek uit 2003 geregeld zou worden aangevuld en geactualiseerd.

De opdrachtschrijving van het onderzoek, waarmee het ministerie akkoord ging, luidde als volgt: ‘Het Centre for Children’s Rights Amsterdam (hierna: CCRA) zal in opdracht van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport een jurisprudentieonderzoek naar de toepassing van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) in de Nederlandse rechtspraak uitvoeren’.

Dit heeft geresulteerd in een onderzoek over de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011, waar in totaal 1028 uitspraken zijn geanalyseerd. Het betreft een onderzoek op de rechtsgebieden personen-, familie- en civiel jeugdrecht, vreemdelingenrecht, socialezekerheidsrecht en strafrecht. Doel van het onderzoek was om te achterhalen welke effecten het Verdrag heeft gehad op de Nederlandse rechtspraak. Wat is de meerwaarde van het Verdrag voor Nederland is geweest?

Was het aan Nusrut Bahadur te danken dat het onderzoek van start heeft kunnen gaan, het staat op het conto van Manuela Limbeek dat het onderzoek ook op een zo zorgvuldige wijze is afgerond. Niet alleen heeft zij de hoofdstukken over het vreemdelingenrecht en het socialezekerheidsrecht voor haar rekening genomen, zij heeft ook gedurende de onderzoeksperiode aan het onderzoek voortreffelijk leiding gegeven. Nusrut Bahadur heeft haar onderzoek naar de toepassing van het Verdrag in het personen-, familie- en civiele jeugdrecht verder kunnen vervolgen. Dat betekent dat ook zij een aanzienlijk deel van de uitspraken op haar naam heeft staan. Nienke van der Meij had in zekere zin de ondankbare taak het strafrecht voor haar rekening te nemen. In het strafrecht is het Verdrag minder toegepast dan op de andere rechtsgebieden en heeft het ook een minder positieve invloed kunnen uitoefenen. Wat zij allen gemeen hebben is dat zij aanzienlijk meer tijd en energie aan het onderzoek hebben besteed dan op basis van hun aanstelling viel te verwachten. Maar het resultaat is er dan ook naar. Gezegd kan worden dat de studenten – inmiddels allen meesters – met dit onderzoek monnikenwerk hebben verricht.

Een kring van meelezers heeft bij de totstandkoming van de onderzoekspublicatie om de redactie heen gestaan. Dat zijn Michiel van Emmerik en Coby van der Kooi (DCI)

voor wat betreft het onderzoek als geheel, Livia Schäperkötter voor het personen-, familie- en jeugdrechtelijk deel, Ben Olivier en Fleur van Wijk gezamenlijk en Paul Minderhoud respectievelijk voor het gedeelte over vreemdelingenzaken en socialezekerheidszaken en Jeanette Bruins, Harmen van der Wilt en Merlijn Ramondt voor het strafrechtelijk deel. De redactie dankt hen voor hun inzet daarbij.

Zonder de aanmoediging, mede in de vorm van een financiële ondersteuning, zowel van het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport als van Schlicher Advocaten zou dit onderzoek niet tot stand hebben kunnen worden gebracht. Het CCRA is hen daarvoor zeer erkentelijk.

Moge dit onderzoek naar de toepassing van het IVRK in de Nederlandse rechtspraak een bijdrage leveren aan een beter inzicht in de toepassingsmogelijkheden van het Verdrag en daartoe de nodige aanknopingspunten bieden.

Coby de Graaf (CCRA)

AFKORTINGENLIJST

ABRvS/Afdeling	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
A-G	Advocaat-Generaal
AKW	Algemene Kinderbijslagwet
ama	alleenstaande minderjarige asielzoekers
amv	alleenstaande minderjarige vreemdeling
Awb	Algemene wet bestuursrecht
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AZC	Asielzoekerscentrum
Bebr	Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand
Beroepscommissie van de RSJ	Beroepscommissie van de Raad voor Strafrechtstoe- passing en Jeugdbescherming
Bjj	Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen
blz.	bladzijde
BMA	Bureau Medische Advisering
BW	Burgerlijk Wetboek
COA	Centraal Orgaan opvang asielzoekers
College van B en W	College van burgemeester en wethouders
concl.	conclusie
COVOG	Centraal Orgaan Verklaring omtrent het Gedrag
COW	Centrale Opvang Woning
CRvB/Centrale Raad	Centrale Raad van Beroep
c.s.	cum suis
DRC	Democratische Republiek Congo
ECSR	Europees Comité voor Sociale Rechten
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
ESH	Europees Sociaal Handvest
EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden
Facultatief Protocol	Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinde- ren, kinderprostitutie en kinderpornografie
Gw	Grondwet
HKOV	Haags Verdrag inzake de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen
HR	Hoge Raad
HvJ EU	Hof van Justitie van de Europese Unie
ILO-verdrag inzake kinderarbeid	ILO-verdrag betreffende het verbod op en de on- middellijke actie voor uitbanning van de ergste vor- men van kinderarbeid
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Po- litieke rechten
IVRK	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

jrg.	jaargang
LJN	Landelijk Jurisprudentie Nummer
m.nt.	met noot
mvv	machtiging voorlopig verblijf
nr.	nummer
OC	Opvangcentrum
o.p.	opgeëiste persoon
OTS	Ondertoezichtstelling
P-G	Procureur-Generaal
PIJ-maatregel	Plaatsing in een inrichting voor jeugdigen
Rb.	Rechtbank
red.	redactie
REK	Rechtseenheidskamer
r.o./rov	rechtsoverweging
Rv	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
Rva	Regeling verstrekkingen asielzoekers
Rvb	Regeling verstrekkingen bepaalde categorieën vreemdelingen
RWN	Rijkswet op het Nederlanderschap
Sr	Wetboek van Strafrecht
Stb.	Staatsblad
Sv	Wetboek van Strafvordering
SVB	Sociale verzekeringsbank
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Vb 2000	Vreemdelingenbesluit 2000
vbl	vrijheidsbeperkende locatie
Vc 2000	Vreemdelingencirculaire 2000
vgl.	vergelijk
VN-Kinderrechtencomité	VN-Comité voor de Rechten van het Kind
VN-Mensenrechtencomité	VN-Comité voor de Rechten van de Mens
VOG	Verklaring omtrent het Gedrag
Vw 2000	Vreemdelingenwet 2000
vzr.	voorzieningenrechter
WAO	Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering
Wet DNA	Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden
Wet RO	Wet op de rechterlijke organisatie
Wjz	Wet op de Jeugdzorg
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wobka	Wet opnemng buitenlandse kinderen ter adoptie
Wwb	Wet werk en bijstand
zaaknr.	zaaknummer
zp.	zittingsplaats

INLEIDING BIJ HET ONDERZOEK EN VERANTWOORDING VAN DE OPBOUW

J.H. de Graaf

De centrale vraag bij dit onderzoek luidt als volgt:

Op welke wijze past de Nederlandse rechter het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) toe in de Nederlandse rechtspraak in de periode 1 januari 2002 tot 1 september 2011?

In het Nederlandse rechtssysteem hoeft een verdrag voor het hebben van bindende werking niet te worden omgezet in nationale wetgeving. Nederland kent een zogenaamd monistisch stelsel, wat betekent dat een verdrag als zodanig gelding heeft in de nationale wet- en regelgeving. Anders gezegd na ratificatie maakt een verdrag onderdeel uit van de Nederlandse rechtsorde.¹ Het al dan niet hebben van rechtstreekse werking van een bepaling is hiervoor niet van belang. Dit speelt wel een doorslaggevende rol bij de vraag of de burger zich op een bepaling uit het verdrag bij de rechter kan beroepen.²

In beginsel heeft een verdrag in Nederland dus bindende werking, is het geldig. In Nederland is het evenwel gebruikelijk dat voordat een verdrag wordt bekrachtigd, eerst wordt onderzocht of de nationale wetgeving wel in overeenstemming is met het verdrag en of mogelijk aanpassingen noodzakelijk zijn.³ Met betrekking tot het IVRK heeft dit onderzoek uitvoerig plaatsgevonden en heeft dit geresulteerd in de Goedkeuringswet bij het op 20 november 1989 tot stand gekomen Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). De Goedkeuringswet werd op 2 oktober 1992 bij de Tweede Kamer ingediend en werd op 2 november 1994 aangenomen. Het Verdrag trad voor Nederland in werking op 8 maart 1995.⁴

Bij de beraadslagingen in Tweede en Eerste Kamer over de Goedkeuringswet is over de werking van de bepalingen uit het IVRK uitvoerig van gedachten gewisseld. Het valt hier op dat in de toelichting bij de Goedkeuringswet niet wordt gerept over de relevantie van het Verdrag als zodanig. Het geheel – dat betreft ook de daarna van regeringszijde gewisselde stukken – ademt een betrekkelijk ‘defensieve’ sfeer uit. Zelfs wordt gesteld: ‘Zoals in de artikelsgewijze toelichting in de memorie van toelichting blijkt, zijn wij van mening dat het Nederlandse recht voldoet aan de vereisten die het Verdrag inzake de Rechten van het kind stelt, mede ook reeds ingediende wetsvoorstellen in aanmerking genomen...’.⁵

1 A. Nollkaemper, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Den Haag: Boom Juridisch uitgevers 2011, p. 488.

2 J.H. Jans, S. Prechal & R.J.G.M. Widdershoven, *Inleiding tot het Europees Bestuursrecht*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2011, p. 57.

3 A. Nollkaemper, *Kern van het internationaal publiekrecht*, Den Haag: Boom Juridisch uitgevers 2011, p. 494.

4 *Trb.* 1995, 92.

5 *Kamerstukken II* 1993/94, 22 855 (R1451), nr. 6, p. 7.

Zijn de destijds bij de Goedkeuringswet betrokken ministers met deze stellingname niet te terughoudend geweest? Ook vanuit de Tweede Kamer werden – onder verwijzing naar de grote invloed die het EVRM op het Nederlandse familierecht heeft gehad – destijds al kritische vragen gesteld naar aanleiding van deze stellingname.⁶ Met het onderhavige onderzoek naar de toepassing van het IVRK in de Nederlandse rechtspraak wordt deze vraag nader onder de loep genomen.

Ook Van Emmerik en Mijnaerends benadrukken het belang van de geldigheid van het IVRK als zodanig. Zo stelt Van Emmerik dat ongeacht de rechtstreekse werking ‘niet alleen de rechter maar ook het bestuur en de wetgever gebonden zijn aan de bepalingen uit het IVRK’.⁷ Mijnaerends, die de betekenis van het IVRK voor het jeugdstrafrecht heeft onderzocht formuleert het zo: ‘Ratificatie impliceert juridische en morele betrokkenheid tot acceptatie van de controlebevoegdheid van het Comité, conform artikel 43 e.v. IVRK, waarop elke staat mag worden aangesproken’.⁸

Wel wordt in de toelichting bij de Goedkeuringswet een vrij uitvoerige passage gewijd aan de rechtstreekse werking van het IVRK. Rechtstreekse werking hebben die bepalingen die zich daarvoor, gelet op de ‘aard, inhoud en strekking’ van die bepaling lenen, de gebruikelijk formule, zoals die ook in de toelichting bij de Goedkeuringswet wordt gebruikt. Artikel 93 van de Grondwet spreekt hier over bepalingen die naar haar inhoud een ieder kunnen verbinden. Of een ieder verbindende bepaling rechtstreekse werking heeft, staat ter beoordeling van de rechter. De wetgever kan de rechter hierbij natuurlijk wel de ‘helpende hand’ bieden, zoals het in de toelichting bij de Goedkeuringswet wordt uitgedrukt.⁹ In dat kader wordt in de toelichting een opsomming gegeven van de artikelen uit het Verdrag die al zijn vervat in bepalingen van andere mensenrechtenverdragen – het IVBPR en het EVRM – waarvan op die basis al rechtstreekse werking ‘mogelijk moet worden geacht of reeds is vastgesteld’. Dit zijn artikel 7 lid 1, eerste zinsnede, artikel 9 lid 2, 3 en 4, artikel 10 lid 1, tweede volzin, artikel 12 lid 2, artikel 13, artikel 14, artikel 15, artikel 16, artikel 30, artikel 37 en artikel 40 lid 2. Van een aantal artikelen moet, zo wordt gesteld, niet uitgesloten worden geacht dat zij rechtstreeks werkend zijn en dat is bijvoorbeeld zeker zo bij artikel 5, artikel 8 lid 1, en artikel 12 lid 1.¹⁰

Hoe is men hiermee in de rechtspraak sindsdien omgegaan? Laat deze wellicht een ander beeld zien en is daarin wellicht te zien dat ook aan andere artikelen dan de hier genoemde rechtstreekse werking is toegekend? Een belangrijke vraag ligt hier bijvoorbeeld naar de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK, het belang van het kind als eerste overweging, een artikel dat in de toelichting niet als rechtstreeks werkend wordt aangemerkt. Pulles concludeert hier dat door dezelfde rechtbank de vraag of dit artikel rechtstreeks werkt niet eenduidig wordt beantwoord en bepleit daarom de hantering van een meer vaste lijn in de jurisprudentie.¹¹

6 *Handelingen II* 1993/94, 81, p. 5560.

7 M. van Emmerik, ‘Toepassing van het Internationale Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak’, *NJCM-Bulletin* 2005, jrg. 30, nr. 6, p. 700-716.

8 E.M. Mijnaerends, ‘De betekenis van het Internationale Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak’, *Ars Aequi* 2000, nr. 2, p. 82-91.

9 *Kamerstukken II*, 22 855 (R1451), nr. 3, p. 8.

10 *Kamerstukken II*, 22 855 (R1451), nr. 3, p. 9.

11 G.J. Pulles, ‘Onduidelijkheid over de rechtstreekse werking van de kernbepalingen van het VN-kinderrechtenverdrag’, *NJB* 2011, nr. 4, p. 231-234.

Het onderzoek is een vervolg op het door Ruitenberg samengestelde overzicht van de relevante rechtspraak van 1995 tot 2002.¹² De onderzochte periode in dit onderzoek begint om die reden te lopen op 1 januari 2002. De einddatum is bepaald op 1 september 2011.

Ter verantwoording van de gevolgde zoekmethode volgen hier eerst een aantal meer technische opmerkingen. Ter voorbereiding van het onderzoek heeft een brede selectie van de uitspraken plaatsgevonden. Een aanzet daartoe vormde de lijst die Defence for Children International in de afgelopen jaren heeft bijgehouden van uitspraken waarin het IVRK wordt genoemd. Deze lijsten zijn gecontroleerd en gecompleteerd. Hierbij is gebruikgemaakt van de databanken rechtspraak.nl, rechtsorde.nl, vluchtweb.nl, rsj.nl, Opmaat, Kluwer Navigator, JPF en FJR. De voor het grote publiek toegankelijke databank rechtspraak.nl vormde hierbij het centrale punt.

Het blijkt dat in de uitspraken het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind vaak op verschillende wijzen wordt aangeduid. Daarom is ervoor gekozen om binnen de verschillende databanken verschillende zoekcriteria te hanteren. Zo is gezocht op IVRK, VRK, IRVK, Kinderrechtenverdrag, Kinderverdrag, (Internationaal) Verdrag inzake de Rechten van het Kind en (Internationaal) Verdrag voor de Rechten van het Kind. Hieruit zijn in totaal 1115 uitspraken naar voren gekomen. De volgende stap was het selecteren van de relevante uitspraken, wat resulteerde in een totaal van 1028 te behandelen uitspraken. De uitspraken waarin het IVRK toch niet genoemd blijkt te zijn of waarbij de rol minimaal is, zijn buiten beschouwing gelaten.

De te onderzoeken rechtspraak is onderverdeeld in een drietal te bespreken categorieën: rechtstreekse werking, verdragsconforme uitleg en toepassing en als laatste de rol die het IVRK anderszins speelt in de rechtspraak, aangeduid met het kopje 'Overig'.

Als eerste worden de uitspraken besproken, waarin op enigerlei wijze de rechtstreekse werking van het Verdrag aan de orde komt. In sommige gevallen laat de rechter zich hier expliciet uit over de rechtstreekse werking, in andere gevallen valt dit uit de uitspraak af te leiden. Onder deze categorie valt dus een vrij brede 'range' van uitspraken. Oordeelt de rechter dat rechtstreekse werking moet worden aangenomen, dan dient hij het nationale recht buiten toepassing te laten.

Bij de verdragsconforme uitleg en toepassing, de tweede categorie, gaat het om uitspraken, waarin zichtbaar wordt dat de rechter de doorwerking van het Verdrag in acht neemt en daarmee bijdraagt aan de doorwerking ervan. Het Verdrag wordt bijvoorbeeld in ondersteunende zin gebruikt om een nationale bepaling zodanig uit te leggen dat deze in overeenstemming is met het Verdrag. Ook vallen hier de uitspraken onder waarin de rechter open begrippen invult onder verwijzing naar het Verdrag, de zogenoemde reflexwerking, evenals de uitspraken waarin de rechter slechts rekening houdt met het Verdrag. De verdragsconforme uitleg en toepassing zal vaak de voorkeur hebben boven het toepassen van de rechtstreekse werking, omdat de rechter hiermee niet het primaat van de wetgever zou aantasten.

Bij de laatste categorie 'overig' valt bijvoorbeeld te denken aan uitspraken, waarbij de rechter niet toekomt aan het beroep op het IVRK of waarbij de rechter daar geheel ongemotiveerd aan voorbij gaat.

12 G.C.A.M. Ruitenberg, *Het Internationaal Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak*, Amsterdam: Uitgeverij SWP 2003.

Bij de bespreking van de uitspraken is een indeling naar rechtsterreinen gehanteerd. Als eerste komen de personen-, familie- en civiele jeugdzaken aan bod. Deze komen – na het vreemdelingenrecht – met 324 uitspraken op een goede tweede plek. In een daaropvolgend hoofdstuk zal de toepassing van het IVRK in de overige civiele zaken worden besproken. Dit houdt de uitspraken in die geen betrekking hebben op het personen-, familie- en civiele jeugdrecht, zoals huurzaken, die hier de grootste groep vormen.

Daarna komt het vreemdelingenrecht aan de orde. Daarin is het IVRK – zoals ook reeds duidelijk werd uit de onderzoeken van Ruitenbergh en Van Emmerik – het meest toegepast. Voorts zullen de andere bestuursrechtelijke onderdelen, zoals het socialezekerheidsrecht en het overige bestuursrecht worden besproken.

Ten slotte wordt de toepassing van het IVRK in strafzaken besproken. Al in eerdere onderzoeken is naar voren gekomen dat de rol van het IVRK in het strafrecht achterblijft bij de rechtspraak met betrekking tot het vreemdelingenrecht en het personen-, familie- en civiele jeugdrecht. Ook in dit onderzoek blijkt dat het IVRK in het strafrecht relatief weinig wordt toegepast.

Het onderzoek sluit af met een eindbeschouwing waarin de vraag naar de meerwaarde van het Verdrag nader wordt uitgewerkt. Daarin wordt tevens ingegaan op het verschil in toepassing van het IVRK op de verschillende rechtsgebieden. Een verklaring daarvoor wordt gezocht in het verschil in waardering bij een afweging van belangen. Het algemeen belang in zijn verschillende uitingsvormen lijkt in de vreemdelingenzaken, socialezekerheidszaken en strafzaken vaker te prevaleren boven de individuele rechten van kinderen dan bijvoorbeeld in personen-, familie- en civiele jeugdzaken. De toepassing van het Verdrag valt daar overwegend positiever uit dan in de andere rechtsgebieden.

Hoofdstuk 1

DE TOEPASSING VAN HET IVRK IN PERSONEN-, FAMILIE- EN CIVIELE JEUGDZAKEN

N.N. Bahadur

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de toepassing van het IVRK in 324 personen-, familie- en civiele jeugdzaken onderzocht.¹ De onderzochte rechtspraak concentreert zich voornamelijk op kindbeschermingsmaatregelen zoals de ondertoezichtstelling, de machtiging uithuisplaatsing en de ontheffing van het ouderlijk gezag. Verder komt het IVRK ook aan bod in zaken die betrekking hebben op het afstammingsrecht en het ouderlijk gezag.

De toepassing van het IVRK in personen-, familie- en civiele jeugdzaken vindt doorgaans plaats door de lagere rechter. Naast de uitspraken van rechterlijke instanties wordt tevens aandacht besteed aan de conclusies van de Advocaat-Generaal, waarin het IVRK aan de orde komt. De onderzochte zaken bevatten één uitspraak van de beroepscommissie van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming, omdat het raakvlakken heeft met dit rechtsgebied. Deze zaak betreft een minderjarige die in het kader van een uithuisplaatsing – in afwachting van een plaatsing in een behandelinstelling – in een instelling is geplaatst.

Uit het deelonderzoek komt naar voren dat de rechtspraak de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 37, 40 en 54 IVRK omvat. De toepassing van het IVRK zal artikelsgewijs in dit hoofdstuk worden behandeld. De rechtspraak bevat voorts zaken waarin naar het IVRK in het algemeen wordt verwezen. Doorgaans valt hier niet uit af te leiden welke specifieke bepaling van het IVRK het betreft. Deze zaken worden als laatste besproken in de paragraaf ‘Algemeen (Geen specifieke bepaling)’. Het hoofdstuk besluit met een samenvatting en een conclusie.

Artikel 1 (Definitie van het kind)

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

---

1 Zie bijlage I. Jurisprudentieoverzicht personen-, familie- en civiele jeugdzaken.

De definitiebepaling van het IVRK komt in de rechtspraak zevenmaal voor. In zes van de zeven zaken staat de vrijheidsbeneming van meerderjarigen in het kader van gesloten jeugdzorg centraal. Op grond van artikel 29a lid 1 van de Wet op de Jeugdzorg (hierna: Wjz) kan een meerderjarige, die de leeftijd van 21 jaren niet heeft bereikt, gesloten worden geplaatst. Dit lijkt op gespannen voet te staan met het recht op vrijheid – of anders gezegd: het verbod op vrijheidsbeneming – zoals neergelegd in artikel 5 EVRM. Voor de toepassing van de regels met betrekking tot gesloten jeugdzorg worden meerderjarigen overeenkomstig de Wjz als minderjarigen behandeld. Artikel 5 lid 1 sub d EVRM staat detentie van een minderjarige toe mits de vrijheidsbeneming toeziet op zijn opvoeding.² De vraag die bij de toepassing van artikel 29a lid 1 Wjz zich voordeed, is of deze toepassing zich verdraagt met bedoeld verbod op vrijheidsbeneming. Immers op basis van artikel 29b Wjz kan de kinderrechter, op verzoek, een machtiging tot plaatsing in gesloten jeugdzorg verlenen ongeacht of de jeugdige hiermee instemt. In de onderzochte rechtspraak is deze vraag consequent ontkennend beantwoord: artikel 29a Wjz wordt buiten toepassing gelaten voor zover het ziet op meerderjarigen. Artikel 1 IVRK wordt hier door de rechter in vier zaken toegepast teneinde te bepalen wie minderjarig is, nu het EVRM zelf het begrip ‘minderjarige’ niet definieert. In één uitspraak komt de rechter niet toe aan de bespreking van het beroep op artikel 1 IVRK en in twee gevallen wordt het artikel gebruikt om het beroep op andere bepalingen van het IVRK af te wijzen.

Overig

De rechter betreft in vier uitspraken artikel 1 IVRK bij de beoordeling van de vraag of de meerderjarige gesloten geplaatst kan worden ingevolge de Wjz.³ Zo overweegt de rechtbank Den Bosch dat de Staat op grond van het IVRK de plicht heeft om erop toe te zien dat het recht op bescherming, verzorging en opvoeding van kinderen wordt geëffectueerd.⁴ Volgens de rechtbank dient de Staat, indien nodig, handelend op te treden. De rechtbank overweegt als volgt:

De Toelichting op artikel 1 van het IVRK geeft daarbij aan dat de nationale wetgever de meerderjarigheidsgrens wel naar beneden, maar niet naar boven mag bijstellen. Anders gezegd volgt uit het IVRK dat de nationale wetgever een kind wèl vóór het bereiken van de 18-jarige leeftijd als meerderjarig mag beschouwen, maar niet nà het bereiken van de 18 jarige leeftijd nog als minderjarige mag behandelen. De legitimatie die artikel 5 EVRM aan de overheid biedt om in te grijpen in de privésfeer van de jeugdige waar dat uit het oogpunt van kinderbescherming is geboden, strekt dus niet verder dan tot het bereiken van de leeftijd waarop de jeugdige meerderjarig wordt. Is na het meerderjarig

- 2 Artikel 5 EVRM: 1. Een ieder heeft recht op vrijheid en veiligheid van zijn persoon. Niemand mag zijn vrijheid worden ontnomen, behalve in de navolgende gevallen en overeenkomstig een wettelijk voorgeschreven procedure: (...) d. in het geval van rechtmatige detentie van een minderjarige met het doel toe te zien op zijn opvoeding of in het geval van zijn rechtmatige detentie, teneinde hem voor de bevoegde instantie te geleiden; (...).
- 3 Rb. Rotterdam 19 februari 2009, *LJN* BH5398; Rb. 's-Hertogenbosch 27 februari 2009, *LJN* BH4397; Rb. Roermond 8 april 2009, *LJN* BI0864; Hof 's-Gravenhage 8 oktober 2009, *LJN* BK2806.
- 4 Rb. 's-Hertogenbosch 27 februari 2009, *LJN* BH4397. Vgl. Rb. Roermond 8 april 2009, *LJN* BI0864; Hof 's-Gravenhage 8 oktober 2009, *LJN* BK2806 (de jong meerderjarige doet in deze zaak een beroep op artikel 1 IVRK).

worden voortzetting van beschermende maatregelen, inclusief vrijheidsbeperking nog geboden, dan kan dat alleen binnen de grenzen die artikel 5 EVRM aan vrijheidsberoving voor meerderjarigen stelt.

Bovengenoemde bepalingen van het EVRM en het IVRK, in hun onderlinge samenhang beschouwd, brengen de rechtbank tot het oordeel dat artikel 29a van de Wjz, voor zover dit artikel ziet op jeugdigen die de leeftijd van 18 jaar maar nog niet de leeftijd van 21 jaar hebben bereikt, in strijd is met artikel 5 EVRM en mitsdien buiten toepassing moet worden gelaten.

De rechtbank Rotterdam past artikel 1 IVRK in meer ondersteunende zin toe.⁵ In deze uitspraak wordt de verwijzing naar het IVRK niet nader gespecificeerd, maar gezien het argument dat de rechtbank aan het IVRK ontleent, kan men aannemen dat op artikel 1 IVRK wordt gedomd. De rechtbank neemt het advies van de Raad van State, met betrekking tot de Wijziging van de Wjz, en de bedoeling van de wetgever met de opname van artikel 29a lid 1 Wjz in overweging en constateert dat jeugdigen in de leeftijd van 18 tot 21 jaar meerderjarig in de zin van de wet blijven. Als een aanvullende reden om het verzoek af te wijzen, wordt het IVRK door de rechtbank bij de beoordeling betrokken:

Het is zelfs de vraag of jeugdigen van 18 jaar of ouder wel als minderjarigen mogen worden behandeld. Uit het IVRK lijkt immers te volgen dat de nationale wetgever een kind wel vóór het bereiken van de 18-jarige leeftijd als meerderjarig mag beschouwen, maar niet ook ná het bereiken van de 18-jarige leeftijd nog als minderjarige mag behandelen.

In één beschikking concludeert de rechter dat de bespreking van het beroep op artikel 1 IVRK achterwege kan blijven.⁶ Volgens de rechtbank Amsterdam is er geen belang bij de bespreking van het beroep, omdat de rechtbank op andere gronden tot het oordeel komt dat artikel 29a lid 1 Wjz onverbindend verklaard dient te worden.

Ten slotte is artikel 1 IVRK door het hof Den Haag een keer toegepast om het beroep van verzoekster op de artikelen 3, 7 en 8 IVRK af te wijzen.⁷ In casu wenst verzoekster de erkenning door de man te vernietigen, omdat hij niet haar biologische vader is. Dit middel kan ingezet worden binnen drie jaar nadat het kind meerderjarig is geworden. Verzoekster is echter al meer dan tien jaar meerderjarig. Hierbij neemt het hof het bepaalde in artikel 1 IVRK in overweging en beslist dat het beroep op het IVRK verzoekster niet kan baten.

⁵ Rb. Rotterdam 19 februari 2009, *LJN* BH5398.

⁶ Rb. Amsterdam 23 januari 2009, *LJN* BH0778.

⁷ Hof 's-Gravenhage 30 augustus 2006, *LJN* AY7454. Vgl. Hof 's-Gravenhage 26 maart 2009, *LJN* BH9207. Het hof stelt dat het beroep op artikel 3 IVRK faalt, omdat het Verdrag niet strekt tot bescherming van de rechten van meerderjarigen. Artikel 1 IVRK wordt in deze beschikking echter niet expliciet genoemd.

Artikel 2 (Non-discriminatie)

---

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Het discriminatieverbod van artikel 2 IVRK komt aan bod in procedures die betrekking hebben op het afstammingsrecht. In negen van de in totaal elf zaken, waarin artikel 2 IVRK wordt genoemd, speelt de vraag of gerechtelijke vaststelling van het vaderschap mogelijk is indien het kind reeds door de man is erkend. Op grond van de Rijkswet op het Nederlanderschap (hierna: RWN) hebben erkenning en gerechtelijke vaststelling van het vaderschap verschillende nationaliteitsrechtelijke gevolgen. Anders dan de erkenning vóór de geboorte van het kind en bij de gerechtelijke vaststelling van het vaderschap leidt de erkenning ná de geboorte van het kind ertoe dat het kind pas na verloop van enkele jaren de Nederlandse nationaliteit verkrijgt.⁸ Aangevoerd wordt dat deze laatste groep kinderen gediscrimineerd wordt ten aanzien van de eerste groep kinderen. In de onderzochte rechtspraak is hier verschillend over geoordeeld. Zo bepaalt de rechter in drie zaken dat dit onderscheid in strijd is met de artikelen 2 en 3 IVRK, terwijl in twee andere zaken de rechter oordeelt dat er geen sprake is van strijdigheid. Ook in vier andere uitspraken faalt het beroep op deze bepaling. Tot slot bespreekt de rechter in een tweetal uitspraken het beroep op het artikel niet.

Rechtstreekse werking

De rechtstreekse werking van artikel 2 IVRK is alleen uit drie beschikkingen van het hof Arnhem en het hof Leeuwarden af te leiden.⁹ Het hiervoor weergegeven onderscheid, tussen enerzijds kinderen die vóór hun geboorte zijn erkend dan wel van wie de afstammingsband met de vader door gerechtelijke vaststelling is ontstaan en anderzijds kinderen die ná hun geboorte worden erkend, stond hier ter discussie. Beide hoven achten dit onderscheid in strijd met de artikelen 2 en 3 IVRK. Hiertoe overweegt het Arnhemse hof in één zaak als volgt:

4.5 De rechtbank heeft voorts overwogen dat de wetgever bij de totstandkoming van artikel 1:207 BW in 1998 geen rekening heeft kunnen houden met het verschil in nationaliteitsrechtelijke gevolgen van de erkenning en de gerechtelijke vaststelling van het vaderschap, nu wijzigingen in artikel 4 en 6 RWN pas op 1 april 2003 in werking zijn

8 Hof Arnhem 13 juni 2006, *LJN* AY5575.

9 Hof Arnhem 13 juni 2006, *LJN* AY5575; Hof Arnhem 8 mei 2007, *LJN* BA4885; Hof Leeuwarden 2 juli 2008, *LJN* BD6294.

getreden en zijn opgenomen om misbruik van de erkenning bij het verkrijgen van de Nederlandse nationaliteit tegen te gaan. Het hof volgt de rechtbank niet in deze overweging. Als gevolg van het wijzigen van artikel 6 RWN heeft de wetgever onderscheid gemaakt tussen erkenning vóór en na de geboorte. Het maken van dit onderscheid acht het hof ongeoorloofd nu dit in strijd komt met het bepaalde in de artikelen 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, 8 en 14 van het Europees Verdrag tot bescherming van de mens en de fundamentele vrijheden (verder te noemen "EVRM") en 2 en 3 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (zie ook HR 26 januari 2007, RvdW 2007, 127).

Het hof volgt de rechtbank evenmin in haar overweging dat een positieve beantwoording van de vraag of het verschil in erkenning vóór of na de geboorte in strijd is met artikel 8 jo 14 EVRM slechts zou moeten leiden tot wijziging van de wettelijke nationaliteitsregeling en geen gevolgen heeft voor de uitkomst van deze zaak. Bedoelde verdragen verbieden de Nederlandse staat en daarmee iedere Nederlandse rechter om een dergelijk onderscheid te maken. De Nederlandse rechter moet daarom waarborgen dat een dergelijk onderscheid niet wordt gemaakt. Een wetswijziging kan daarom niet worden afgewacht.¹⁰

Overig

Het beroep op artikel 2 IVRK slaagt in vijf uitspraken niet. In drie zaken, die dateren van vóór de hiervoor genoemde beschikkingen van de hoven, faalt het beroep op het IVRK, omdat geschillen over de Nederlandse nationaliteit van personen, en meer specifiek de veronderstelde strijdigheid met artikel 2 IVRK, in een andere procedure aangevoerd dienen te worden.¹¹ Zo bepaalt de rechtbank Amsterdam dat de veronderstelde strijdigheid met artikel 2 IVRK aangebracht dient te worden in een procedure die het Nederlander-schap tot inzet heeft, terwijl de rechtbank Utrecht expliciet oordeelt dat geschillen over de Nederlandse nationaliteit aan de rechtbank Den Haag voorgelegd behoren te worden.

Na de uitspraken van het hof Arnhem en het hof Leeuwarden heeft de Haagse rechtbank overwogen dat het voornoemde onderscheid niet discriminatoir is. Zo overweegt de rechtbank in 2008 als volgt:

2.3 (...) Sinds 1 april 2003 bepaalt de RWN dat er een onderscheid gemaakt dient te worden tussen enerzijds minderjarigen die ten tijde van de geboorte in een familierechtelijke betrekking staan tot de man die als hun vader geldt, en anderzijds minderjarigen bij wie dat niet het geval is. De rechtbank acht dit niet discriminatoir. Deze bepaling is in de wet opgenomen om schijnerkenning tegen te gaan. Dit levert naar het oordeel van de rechtbank geen strijd op met de artikelen 26 IVBPR en 2 IVRK. De heer [A] had immers alle vrijheid om vóór de geboorte van [verzoeker] over te gaan tot zijn erkenning. Het feit dat hij dit heeft nagelaten en pas ruim 16 jaar ná de geboorte van [verzoeker]

¹⁰ Hof Arnhem 8 mei 2007, LJV BA4885.

¹¹ Rb. Amsterdam 14 september 2005, LJV AU4369; Rb. Amsterdam 14 september 2005, LJV AU4370. Vgl. Rb. Utrecht 15 maart 2006, LJV AW2071. Het is niet geheel duidelijk of er een beroep is gedaan op artikel 2 IVRK door een procespartij. De manier waarop de rechtbank het IVRK bespreekt, lijkt er op te wijzen dat een procespartij artikel 2 IVRK inroept.

is overgegaan tot erkenning levert geen discriminatie en/of strijd op met één van genoemde verdragen.¹²

Ook in een eerdere uitspraak van de Haagse rechtbank achtte de rechtbank het onderscheid niet discriminatoir.¹³ In deze zaak wordt weliswaar een beroep gedaan op artikel 2 IVRK, maar deze bepaling wordt in de verdere beoordeling als zodanig niet meer genoemd. Het hiervoor aangeduide onderscheid wordt wel besproken. De rechtbank stelt:

2.14 Bovendien zijn de rechten geformuleerd in het IVRK niet absoluut en is moeilijk voor te stellen dat de opstellers van dit Verdrag met die bepaling [lees: artikel 7 IVRK, red.] zouden hebben beoogd een dergelijk onderscheid – ter beteugeling van oneigenlijke erkenningen – veelal gedaan teneinde een verblijfsmogelijkheid in zo'n staat te creëren – onmogelijk te maken.

Het beroep op artikel 2 IVRK wordt ook in een andere zaak niet expliciet in behandeling genomen. In deze uitspraak van het Bossche hof wordt eveneens gerechtelijke vaststelling van het vaderschap verzocht.¹⁴ Hier staat echter de verwijzingsregel van artikel 6 Wet Conflictenrecht Afstamming centraal.¹⁵ Het hof noemt het IVRK niet in zijn beslissing, maar behandelt wel het beroep op artikel 8 EVRM en bespreekt hierbij het verschil in behandeling tussen kinderen binnen en buiten huwelijk geboren en het verschil tussen buiten huwelijk geboren kinderen die erkend zijn en die niet erkend zijn. Wegens strijdigheid met artikel 8 EVRM wordt Nederlands recht toegepast en wordt het verzoek met toepassing van artikel 1:207 BW toegewezen.

Van andere orde is de beschikking van het hof Den Haag waarin de gerechtelijke vaststelling van het vaderschap wordt verzocht ten aanzien van een in het buitenland wonend kind dat *niet* reeds is erkend door de Nederlandse vader.¹⁶ Het hof oordeelt dat het beroep op de artikelen 2 en 3 IVRK niet kan slagen, omdat een concreet en toetsbaar belang van de minderjarige om het beroep op het IVRK te rechtvaardigen in onvoldoende mate aanwezig is.

12 Rb. 's-Gravenhage 7 februari 2008, *LJN* BG4404.

13 Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2007, *JN* 2007/31. Deze uitspraak wordt bij artikel 54 IVRK nader uitgewerkt.

14 Hof 's-Hertogenbosch 27 november 2008, *LJN* BG6114.

15 In casu wenst de vrouw de vaststelling van het vaderschap omdat de minderjarigen staatloos zijn, maar de rechtbank wijst dit verzoek in eerste aanleg af. Op grond van de Wet Conflictenrecht Afstamming is Marokkaans recht van toepassing. De moeder stelt in hoger beroep dat het recht op gezinsleven in de zin van artikel 8 EVRM en het bepaalde in de artikelen 2 en 3 IVRK zich verzetten tegen toepassing van de verwijzingsregel in artikel 6 van de Wet, dat Marokkaans recht aanwijst.

16 Hof 's-Gravenhage 3 oktober 2007, *LJN* BB8333. Opgemerkt dient te worden dat uit de beschikking van het hof niet geheel duidelijk naar voren komt dat procespartijen een beroep hebben gedaan op de artikelen 2 en 3 IVRK, maar de overweging van het hof wijst wel in die richting. Vgl. HR 22 januari 2010, *LJN* BK4935 (concl. A-G L. Strikwerda, sub 11). Volgens de Advocaat-Generaal voldoet de klacht, inhoudende het beroep op artikel 2 IVRK, niet aan de aan een cassatieklacht te stellen eisen. De Hoge Raad verwerpt, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

Artikel 3 (Belang van het kind)

---

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 3 IVRK speelt een belangrijke rol in de rechtspraak. Met 176 zaken is dit artikel de meest genoemde bepaling van het IVRK in de onderzochte rechtspraak. Vaak wordt het artikel in combinatie met andere bepalingen van het IVRK aangehaald. In tachtig zaken wordt louter verwezen naar artikel 3, terwijl in 96 zaken naast artikel 3 ook andere bepalingen van het IVRK worden genoemd. De rechtstreekse werking van dit artikel is zowel uitdrukkelijk als niet uitdrukkelijk in de rechtspraak besproken. De uitspraken betreffende artikel 3 IVRK kunnen veelal onder verdragsconforme uitleg en toepassing worden geschaard.

Rechtstreekse werking

De vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, komt veelvuldig in de rechtspraak aan de orde. Deze kwestie is in negen uitspraken expliciet overwogen, waarvan in drie gevallen de rechter de rechtstreekse werking van deze bepaling aanneemt.¹⁷ Zo laat de rechtbank Alkmaar zich alleen uit over de rechtstreekse werking van – en kent deze ook toe aan – artikel 3 lid 1 IVRK:

Gelijk de bijzondere curator heeft betoogd is de rechtbank van oordeel dat, nu het gaat om minderjarigen, artikel 3 lid 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) vanwege haar rechtstreekse werking de mogelijkheid biedt om bij conflicterende belangen tot een afweging tussen die belangen over te gaan.¹⁸

Meer recent kwam de rechtbank Utrecht tot de conclusie dat artikel 3 IVRK rechtstreeks toepasbaar is:

Artikel 3 van het IVRK is de kernbepaling van het verdrag; andere bepalingen uit het verdrag, die naar algemeen wordt aangenomen rechtstreekse werking hebben, vloeien

17 Rb. Groningen 23 oktober 2006, *LJN* AZ0759; Rb. Alkmaar 21 oktober 2009, *LJN* BK8473; Rb. Utrecht 27 september 2010, *LJN* BP5703.

18 Rb. Alkmaar 21 oktober 2009, *LJN* BK8473.

voort uit hetgeen is bepaald in artikel 3. De kinderrechter is dan ook van oordeel dat artikel 3 van het IVRK naar haar aard, inhoud en strekking rechtstreekse werking toekomt. Als een gevolg hiervan dienen nationale bepalingen die met deze bepaling in strijd zijn buiten toepassing gelaten te worden, zo blijkt uit artikel 94 van de Grondwet. In het onderhavige geval is er echter geen bepaling die de kinderrechter de bevoegdheid geeft of onthoudt een beslissing te geven op hetgeen is verzocht.¹⁹

Veel vaker is de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK uit de uitspraak af te leiden. Het artikel wordt in deze zaken rechtstreeks toegepast wanneer een nationale bepaling op grond van artikel 3 IVRK buiten toepassing wordt gelaten of wanneer er sprake is van strijdigheid met deze verdragsbepaling. Opvallend is dat deze uitspraken met name het kinderbeschermingsrecht betreffen.

In ruim tien zaken stelt de rechter op basis van artikel 3 IVRK een nationale bepaling terzijde.²⁰ Zo heeft de rechtbank Utrecht in twee adoptiezaken, waarin de beginseltoestemming in de zin van de Wet opneming buitenlandse kinderen ter adoptie (hierna: Wobka) ontbrak, overwogen of het nationale recht terzijde gesteld dient te worden op grond van artikel 3 IVRK.²¹ Ondanks het ontbreken van voornoemde beginseltoestemming kunnen de adoptanten via de procedure van de Vreemdelingenwet het verblijf van de minderjarige in Nederland doen legaliseren.²² Dit onderwerp bevindt zich op het snijvlak van het personen-, familie- en civiele jeugdrecht en het vreemdelingenrecht. Kinderrechters zijn zich hiervan bewust:

*Als het verzoek tot adoptie dat in deze procedure aanhangig is gemaakt, zou worden toegewezen, zou dat betekenen dat een uitspraak van de vreemdelingenrechter met betrekking tot hetzelfde onderwerp teniet zou worden gedaan.
Op het eerste gezicht lijkt dit onwenselijk.²³*

Het bovenstaande neemt niet weg dat een kinderrechter bereid kan zijn om adoptie uit te spreken, ook al is aan het vereiste van de beginseltoestemming niet voldaan. In de eerste uitspraak van de rechtbank Utrecht hebben de adoptanten een verblijfsvergunning voor de minderjarige verzocht, maar is dit verzoek in alle instanties afgewezen.²⁴ De Utrechtse kinderrechter stelt vast dat het uitspreken van de adoptie ertoe kan leiden dat de uitspraak van de vreemdelingenrechter gepasseerd wordt. Dit laatste brengt met zich mee dat via de weg van adoptie het vreemdelingenbeleid ondergraven wordt, aldus de kinderrechter. De kinderrechter overweegt voorts dat

19 Rb. Utrecht 27 september 2010, *LJN* BP5703.

20 Rb. Utrecht 24 juli 2002, *LJN* AN9168; Rb. Utrecht 5 november 2003, *LJN* AN9156; Rb. Assen 9 juni 2004, *RFR* 2004/19; Rb. Maastricht 5 augustus 2005, *LJN* AU1654; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD1954; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4545; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4576; Rb. Maastricht 21 februari 2008, *LJN* BC6106; Rb. 's-Gravenhage 29 februari 2008, *LJN* BC6277; Rb. Zutphen (vzr.) 7 maart 2008, *LJN* BC6654; Rb. Roermond 16 april 2008, *LJN* BC9696; Rb. Roermond 26 november 2009, *LJN* BK5011; Rb. Roermond 2 december 2009, *LJN* BK5155; Rb. Middelburg 10 november 2010, *LJN* BP5097.

21 Rb. Utrecht 24 juli 2002, *LJN* AN9168; Rb. Utrecht 5 november 2003, *LJN* AN9156.

22 Rb. Utrecht 5 november 2003, *LJN* AN9156.

23 Rb. Utrecht 24 juli 2002, *LJN* AN9168. Vgl. Rb. Utrecht 5 november 2003, *LJN* AN9156.

24 Rb. Utrecht 24 juli 2002, *LJN* AN9168.

het Nederlandse immigratiebeleid als zodanig niet in strijd is met het EVRM en het IVRK. Desondanks wordt in casu de adoptie uitgesproken gezien de duur van de procedure tot het verkrijgen van een verblijfsvergunning (2,5 jaar), het feit dat verzoekers tijdig juridische stappen hebben ondernomen en de leeftijd van de minderjarige:

Gelet op het bovenstaande en alles afwegende komt de rechtbank dan ook tot de conclusie dat in dit geval art. 3 van het IVRK er toe leidt dat de Vreemdelingenwet en het vreemdelingenbeleid terzijde gesteld dienen te worden nu het tijdsverloop tussen de aanvraag van de minderjarige van een vergunning tot verblijf in Nederland en de beslissing in de zaak van de vreemdelingenrechter van langere duur is geweest.

Een jaar later wordt door de rechtbank Utrecht eveneens aangenomen dat het Nederlandse immigratiebeleid op zichzelf niet in strijd is met het EVRM en het IVRK.²⁵ Anders dan in de eerste zaak wijst de kinderrechter hier het verzoek tot adoptie af:

Onderzocht moet worden of artikel 3 van het internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), inhoudende dat het belang van het kind de eerste overweging is, in dit geval noopt tot het terzijde stellen van de procedure van de Vw [lees: Vreemdelingenwet, red.]. (...)

De vreemdelingenkamer heeft de manier waarop de minderjarige het land is binnengekomen getoetst aan deze bepalingen en vastgesteld dat [naam minderjarige] de normale procedure van het aanvragen van een mvv in het land van herkomst dient te doorlopen om een verblijfsvergunning te verkrijgen. Nu verzoekers tot op heden geen poging hebben ondernomen om volgens de Nederlandse regels een verblijfsvergunning voor [naam minderjarige] aan te vragen zijn er vooralsnog geen redenen om deze regels opzij te zetten door thans de adoptie uit te spreken.

De rechtbank wijst er daarbij tevens op dat in dit geval geen sprake is van een onmogelijkheid om een verblijfsvergunning voor [naam minderjarige] te verkrijgen.

Uit deze overweging van de rechtbank kan men afleiden dat het terzijde stellen van de wet wel als een mogelijkheid wordt gezien.

Een ander belangwekkend voorbeeld waarin de rechter aan artikel 3 IVRK rechtstreekse werking verleent, is de beschikking van de rechtbank Maastricht.²⁶ Aan de rechtbank wordt vervangende toestemming gevraagd voor de afgifte van een paspoort ten behoeve van de minderjarige. Onder de toenmalige Paspoortwet had verzoekster (William Schrikker Stichting Jeugdbescherming en Jeugdreclassering) geen bevoegdheid om een dergelijk verzoek in te dienen. De rechtbank Maastricht vindt hiervoor een oplossing in artikel 3 IVRK en wijst het verzoek toe:

De kinderrechter is van oordeel dat de wetgever en de gerechtshoven die geoordeeld hebben dat een verzoek tot het verkrijgen van een vervangende toestemming tot het aanvragen van een reisdocument, niet gedaan kan worden op verzoek van een stichting zoals bedoeld in artikel 1 sub f van de Wet op de jeugdzorg, handelen in strijd met art.

²⁵ Rb. Utrecht 5 november 2003, *LJN* AN9156.

²⁶ Rb. Maastricht 5 augustus 2005, *LJN* AU1654.

3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, omdat, zo stelt lid 1 van dit artikel, bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, de belangen van het kind de eerste overweging vormen.

Noch bij de wetshistorie noch in de huidige wetstekst bij voornoemde uitspraken kan de kinderrechter deze verplichte belangenafweging ontdekken. Eerst nadat de belangen van het kind zijn afgewogen kan gekeken worden of er nog hogere belangen aanwezig zijn waarvoor de belangen van de kinderen zouden moeten wijken. De kinderrechter heeft deze hogere belangen echter niet aangetroffen. De kinderrechter zal daarom op grond van artt. 93 en 94 van de grondwet de betreffende bepaling van de paspoortwet, te weten artikel 34, buiten toepassing laten, omdat die bepaling strijdig is met art 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, een ieder verbindende bepaling van een verdrag van een volkenrechtelijke organisatie.²⁷

De rechtstreekse toepasbaarheid van artikel 3 IVRK komt verder aan bod in negen zaken, waarin deze verdragsbepaling overigens een bijzondere rol speelt. In de context van de Wjz is overwogen of strikte toepassing van deze wet in de gegeven situatie wel geboden is met het oog op het belang van het kind.²⁸ Onder de overgangsbepaling kon een machtiging tot uithuisplaatsing ten uitvoer worden gelegd in een justitiële jeugdinstelling, indien er geen plaats was in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg.²⁹ Hiervoor was echter wel de instemming van de jeugdige en degene die het gezag over hem uitoefent, vereist. In zeven van de negen zaken speelde dit instemmingsvereiste een rol.³⁰ Deze zeven uitspraken dateren alle uit 2008. De rechtbank Amsterdam betreft in drie uitspraken het IVRK standaard op de volgende wijze:

De rechtbank is van oordeel dat zich gevallen kunnen voordoen waarbij strikte toepassing van de Wjz zich niet verhoudt tot hetgeen in artikel 3, lid 1 IVRK staat vermeld. Immers in voorkomende gevallen kan het in het belang van de minderjarige zijn dat de minderjarige zonder zijn of haar instemming en die van degene die het gezag over

27 Thans kent de Paspoortwet wel de mogelijkheid voor een dergelijke stichting om vervangende toestemming te vragen aan de rechter die ‘een zodanige beslissing kan geven als hem in het belang van het kind wenselijk voorkomt’ (artikel 36 lid 2 Paspoortwet). Dit wordt ook bevestigd in: Hof ‘s-Gravenhage 9 februari 2011, *LJN* BP5718.

28 Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD1954; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4545; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4576; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4611; Rb. Utrecht (vzr.) 4 februari 2008, *LJN* BC3397; Rb. Maastricht 21 februari 2008, *LJN* BC6106; Rb. ‘s-Gravenhage 29 februari 2008, *LJN* BC6277; Rb. Zutphen (vzr.) 7 maart 2008, *LJN* BC6654; Rb. Middelburg 10 november 2010, *LJN* BP5097. Vgl. Rb. Arnhem 4 maart 2008, *LJN* BC8028. Er is een beroep gedaan op artikel 3 lid 1 IVRK. De rechter noemt het IVRK niet in de overwegingen, maar beoordeelt de zaak in lijn met de voorgaande uitspraken.

29 Artikel VII lid 4 Wjz (Wet van 20 december 2007 (Wet gesloten jeugdzorg, *Stb.* 2007, 578)).

30 Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD1954; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4545; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4576; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4611; Rb. Utrecht (vzr.) 4 februari 2008, *LJN* BC3397; Rb. Maastricht 21 februari 2008, *LJN* BC6106; Rb. Zutphen (vzr.) 7 maart 2008, *LJN* BC6654. Vgl. Rb. Arnhem 4 maart 2008, *LJN* BC8028.

hem of haar uitoefent, toch in een justitiële jeugdinrichting wordt geplaatst of geplaatst blijft.³¹

Of in een gegeven situatie strikte toepassing van de Wjz niet in het belang van het kind is, is afhankelijk van de feiten en omstandigheden van het geval. Hierbij wordt onder meer de persoon van de minderjarige, zijn problematiek en de benodigde begeleiding en behandeling in overweging genomen. Een viertal uitspraken van de rechtbank Amsterdam van 28 januari 2008 illustreren dit.³² In drie van de vier beschikkingen overweegt de rechtbank als volgt:

In het onderhavige geval is strikte toepassing van de Wjz niet in het belang van [minderjarige] zoals bedoeld in artikel 3 lid 1 IVRK. Immers, in geval van strikte toepassing zou het [minderjarige] ontbreken aan de juiste begeleiding en behandeling die hij gelet op zijn problematiek zo hard nodig heeft in een gesloten setting. Daarbij overweegt de rechtbank dat niet is gebleken van omstandigheden die maken dat [minderjarige] niet in een justitiële jeugdinrichting kan verblijven.³³

Dezelfde kinderrechtters waren een andere mening toegedaan in de vierde beschikking:

In het onderhavige geval acht de rechtbank strikte toepassing van de Wjz in het belang van [minderjarige] zoals bedoeld in artikel 3 lid 1 IVRK. Daarbij overweegt de rechtbank dat [minderjarige], gelet op haar persoonlijkheid, haar kwetsbaarheid en haar jeugdige leeftijd niet in een justitiële jeugdinrichting dient te verblijven. Mitsdien is de rechtbank in casu van oordeel dat de tenuitvoerlegging van de opname in gesloten jeugdzorg niet in een justitiële jeugdinrichting ten uitvoer dient te worden gelegd.³⁴

Eenzelfde benadering, waarin wordt overwogen of strikte toepassing van de Wjz geboden is gezien het belang van het kind, is ook door de rechtbank Den Haag in 2008 en de rechtbank Middelburg in 2010 gehanteerd met betrekking tot respectievelijk het vereiste van artikel 29f Wjz (voorafgaand horen) en artikel 29b lid 5 Wjz (verklaring van een gedragswetenschapper).³⁵ Beide rechtbanken achten strikte toepassing van de Wjz niet in het belang van de minderjarige.

31 Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD1954; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4545; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4576. Vgl. Rb. Utrecht (vzr.) 4 februari 2008, *LJN* BC3397; Rb. Maastricht 21 februari 2008, *LJN* BC6106; Rb. Zutphen (vzr.) 7 maart 2008, *LJN* BC6654.

32 Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD1954; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4545; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4576; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4611.

33 Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4545. Vgl. Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD1954; Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4576. Zie voor een vergelijkbare uitkomst ook: Rb. Maastricht 21 februari 2008, *LJN* BC6106; Rb. Zutphen (vzr.) 7 maart 2008, *LJN* BC6654; Rb. Arnhem 4 maart 2008, *LJN* BC8028.

34 Rb. Amsterdam 28 januari 2008, *LJN* BD4611. Zie voor een vergelijkbare uitkomst ook: Rb. Utrecht (vzr.) 4 februari 2008, *LJN* BC3397.

35 Rb. 's-Gravenhage 29 februari 2008, *LJN* BC6277; Rb. Middelburg 10 november 2010, *LJN* BP5097.

De rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK volgt voorts uit acht zaken.³⁶ De rechter kwam in deze zaken tot de conclusie dat artikel 3 IVRK was geschonden dan wel dat er sprake was van strijdigheid met deze verdragsbepaling.

In enkele gevallen lijkt de rechter artikel 3 IVRK als een rechtstreeks werkende bepaling te zien, bijvoorbeeld wanneer hij (mede) op grond van dit artikel een bepaalde bevoegdheid aanneemt.³⁷ Zo wijst de kinderrechter van de rechtbank Utrecht het verzoek, tot het ten uitvoer leggen van een voorlopige machtiging tot gesloten jeugdzorg in een politiecel, toe en baseert hij daarbij de formele bevoegdheid en de inhoudelijke gronden daartoe op artikel 3 IVRK.³⁸ Het hof Leeuwarden besluit in een ander geval mede op grond van artikel 3 IVRK ambtshalve de aantekening in het gezagsregister te laten doorhalen wegens strijd met de juridische werkelijkheid.³⁹

In twee andere zaken oordeelt de rechter dat verzoekers ontvankelijk zijn en baseert hij daarbij zijn oordeel mede op artikel 3 lid 1 IVRK.⁴⁰ Een voorbeeld is de uitspraak van de rechtbank Haarlem waarin zij verzoekster (de Raad voor de Kinderbescherming) ontvankelijk acht in de verzoeken tot voorlopige ondertoezichtstelling en machtiging uithuisplaatsing.⁴¹ De advocaat van de moeder voert aan dat verzoekster misbruik maakt van het procesrecht en oneigenlijk gebruik maakt van het rechtsmiddel door de huidige verzoeken in te dienen, omdat de zaak al inhoudelijk (in een ander kader) is behandeld. De rechtbank stelt – onder verwijzing naar artikel 3 lid 1 IVRK – dat ‘telkens wanneer het belang van de minderjarige in het gedrang komt er geen sprake kan zijn van oneigenlijk gebruik van het (proces)recht.’ Nu het belang van het kind het zwaarst dient te wegen, wordt verzoekster ontvankelijk verklaard in haar verzoeken.

De rechter heeft zich driemaal uitdrukkelijk op het standpunt gesteld dat artikel 3 IVRK niet rechtstreeks werkt. De voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem bepaalt in twee zaken – onder verwijzing naar de jurisprudentie van de hoogste vreemdelingenrechter, de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) – dat deze verdragsbepaling gelet op de formulering geen norm bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toe-

36 Schending: Rb. Groningen 27 november 2009, *LJN* BK6065; Rb. Groningen 1 december 2009, *LJN* BK5332; Rb. Groningen 8 december 2009, *LJN* BK7247; Rb. Groningen 16 december 2009, *LJN* BK7254. Deze uitspraken worden bij artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’ behandeld. Strijdigheid: Hof Arnhem 13 juni 2006, *LJN* AY5575; Hof Arnhem 8 mei 2007, *LJN* BA4885; Hof Leeuwarden 2 juli 2008, *LJN* BD6294; Rb. Utrecht 7 juli 2008, *LJN* BD6797. De uitspraken van de hoven zijn reeds besproken bij artikel 2 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’. Vgl. Rb. Maastricht 10 juli 2002, *LJN* AE5642. De rechter lijkt hier artikel 3 IVRK als rechtstreeks werkend te zien. De rechter oordeelt dat op geen enkele wijze is gebleken dat de Stichting, de instelling waarin de uithuisgeplaatste minderjarigen verbleven, heeft voldaan aan ‘de zeer vergaande dwingende strekking en plicht van artikel 3’ IVRK, die ook voor de Stichting geldt.

37 Rb. Utrecht 12 augustus 2009, *LJN* BJ5287; Rb. Rotterdam 23 november 2009, *LJN* BK4700; Rb. Groningen 24 november 2009, *LJN* BK5350; Hof Leeuwarden 3 juni 2010, *LJN* BN2078. De uitspraken van de rechtbank Rotterdam en de rechtbank Groningen worden bij artikel 20 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’ besproken.

38 Rb. Utrecht 12 augustus 2009, *LJN* BJ5287.

39 Hof Leeuwarden 3 juni 2010, *LJN* BN2078.

40 Rb. Haarlem 28 maart 2007, *LJN* BA8329; Rb. ’s-Gravenhage 15 juni 2011, *LJN* BQ9963.

41 Rb. Haarlem 28 maart 2007, *LJN* BA8329.

pasbaar is.⁴² Als enig hof dat zich expliciet uitspreekt over de rechtstreekse werking van dit artikel, beslist het hof Den Haag dat artikel 3 lid 1 IVRK niet rechtstreeks werkend kan zijn:

8. Ten aanzien van de stelling van de moeder dat de onbevoegdheidsverklaring door de rechtbank in strijd is met artikel 3 lid 1 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: IVRK) stelt het hof voorop dat genoemd artikel rechtstreekse werking ontbeert zodat aan een beroep daarop geen rechtsgevolgen kunnen worden verbonden.⁴³

De vraag naar de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK wordt in drie uitspraken expliciet in het midden gelaten.⁴⁴ In twee van deze uitspraken laat de rechter de rechtstreekse werking weliswaar in het midden, maar stelt hij dat bij de beoordeling van de zaak in kwestie het belang van het kind een eerste overweging dient te zijn.⁴⁵

Tot slot verdient de conclusie van Advocaat-Generaal Langemeijer voor de beschikking van de Hoge Raad van 25 april 2008 bespreking.⁴⁶ Hij behandelt de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK en wijst in dit verband op een uitspraak van de Afdeling, maar concludeert niet of deze verdragsbepaling rechtstreeks werkt of niet.⁴⁷ Wel stelt hij dat artikel 3 IVRK toegepast kan worden ‘als bron van uitleg van het begrip “belang van het kind” in op grond van art. 1:253a BW te berechten familierechtelijke conflicten, waar de verbindendheid van de bepaling niet ter discussie staat.’ De Hoge Raad noemt daarentegen het IVRK niet in zijn beoordeling, maar overweegt dat de rechter bij zijn beslissing rekening dient te houden met alle omstandigheden van het geval ‘wat er in voorkomend geval ook toe kan leiden dat andere belangen zwaarder wegen dan het belang van het kind, hoezeer ook dat belang een overweging van de eerste orde dient te zijn bij de te verrichten afweging van belangen.’

42 Rb. Haarlem (vzr.) 9 november 2006, *LJN* AZ1904; Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9628. De overweging van de rechtbank, waarin dit is bepaald, wordt weergegeven bij artikel 4 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’.

43 Hof 's-Gravenhage 25 november 2009, *LJN* BK4259.

44 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9718; Rb. 's-Gravenhage 10 december 2009, *LJN* BL0577; Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 29 april 2010, *LJN* BM6950. Vgl. HR 26 maart 2010, *LJN* BL2226 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.15); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot, sub 2.19-2.24). Deze laatste conclusie van de Advocaat-Generaal wordt bij artikel 5 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’ besproken. In beide zaken verwerpt de Hoge Raad het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. De Hoge Raad motiveert deze beslissing met een beroep op artikel 81 Wet RO niet.

45 Rb. 's-Gravenhage 10 december 2009, *LJN* BL0577; Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 29 april 2010, *LJN* BM6950. Vgl. HR 26 maart 2010, *LJN* BL2226 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.15).

46 HR 25 april 2008, *LJN* BC5901 (concl. A-G F.F. Langemeijer).

47 De Advocaat-Generaal verwijst naar ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394. Deze zaak wordt behandeld in hoofdstuk 3 bij artikel 3 IVRK.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Artikel 3 IVRK heeft voornamelijk doorgewerkt via het instrument van de verdragsconforme uitleg en toepassing.⁴⁸ Soms stelt de rechter uitdrukkelijk dat hij de zaak in

48 Rb. Alkmaar 16 januari 2002, *LJN* AD9522; Rb. Maastricht 8 februari 2002, *LJN* AE1345; Rb. 's-Hertogenbosch 28 februari 2002, *LJN* AI0691; Rb. Maastricht 26 maart 2002, *LJN* AE1028; Rb. Zwolle 19 maart 2003, *LJN* AF6180; Hof Arnhem 4 november 2003, *LJN* AO4525; Rb. Roermond 7 april 2004, *LJN* AO8025; Rb. Groningen 17 juni 2004, *LJN* AP4368; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2004, *LJN* AR2251; Hof Leeuwarden 6 oktober 2004, *LJN* AR3391; Rb. Zwolle-Lelystad 26 januari 2005, *LJN* AS5309; Rb. Leeuwarden 9 februari 2005, *LJN* AS9135; Rb. Assen 15 juni 2005, *LJN* AT7617; Hof Arnhem 4 oktober 2005, *LJN* AU4625; Rb. Alkmaar 26 oktober 2005, zaaknr. 72690; Rb. Maastricht (vzr.) 23 december 2005, *LJN* AU8701; Hof Arnhem 17 januari 2006, *LJN* AV2505; Rb. Groningen 31 januari 2006, *LJN* AV2023; Rb. Groningen 31 januari 2006, *LJN* AV2027; Hof Arnhem 31 januari 2006, *LJN* AV3008; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 3 februari 2006, *LJN* AV5436; Hof Arnhem 28 februari 2006, *LJN* AV3288; Rb. Breda 24 mei 2006, *LJN* BA3248; Hof 's-Hertogenbosch 6 juni 2006, *LJN* AY6904; Hof Amsterdam 29 juni 2006, *LJN* AY5294; Rb. Zwolle-Lelystad 19 oktober 2006, *LJN* AZ0619; Rb. Alkmaar 7 februari 2007, *LJN* AZ8078; Rb. Haarlem 23 februari 2007, *LJN* BA6015; Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA7655; Rb. Alkmaar 11 juli 2007, *LJN* BA9476; Rb. Zutphen 31 juli 2007, *LJN* BB0833; Rb. Haarlem 7 augustus 2007, *LJN* BB2577; Hof Arnhem 2 oktober 2007, *LJN* BC2756; Rb. Roermond 25 juni 2008, *LJN* BD5659; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231; Hof 's-Gravenhage 16 juli 2008, *LJN* BG6759; Rb. Roermond (vzr.) 30 oktober 2008, *LJN* BG3525; Rb. Roermond 21 januari 2009, *LJN* BH0359; Rb. Roermond 17 februari 2009, *LJN* BH4482; Rb. Utrecht 3 maart 2009, *LJN* BH7514; Rb. Groningen 1 juli 2009, *LJN* BJ2211; Hof 's-Hertogenbosch 8 juli 2009, *LJN* BJ4336; Rb. 's-Gravenhage 13 januari 2010, *LJN* BL1926; Rb. 's-Gravenhage 13 januari 2010, *LJN* BL1932; Rb. 's-Gravenhage 13 januari 2010, *LJN* BL2091; Rb. Maastricht 20 januari 2010, *LJN* BL2100; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 26 januari 2010, *LJN* BL0931; Rb. Utrecht 3 februari 2010, *LJN* BL3362; Rb. Utrecht 17 februari 2010, *LJN* BL7087; Rb. Utrecht 29 april 2010, *LJN* BM2770; Rb. Alkmaar 26 mei 2010, *LJN* BM7074; Rb. Maastricht 6 juli 2010, *LJN* BN2472; Rb. Breda (vzr.) 7 juli 2010, *LJN* BN0812; Hof Leeuwarden 19 augustus 2010, *LJN* BN4793; Rb. Utrecht 22 september 2010, *LJN* BN8301; Hof Leeuwarden 2 december 2010, *LJN* BP0604; Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 13 januari 2011, *LJN* BP1193; Hof 's-Hertogenbosch 26 januari 2011, *LJN* BP2321; Rb. Zwolle-Lelystad 4 maart 2011, *LJN* BP6936; Hof Leeuwarden 22 maart 2011, *LJN* BQ5069; Rb. Assen 23 maart 2011, *LJN* BQ6510; Rb. Groningen 29 maart 2011, *LJN* BQ5615; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 12 april 2011, *LJN* BQ1391; Hof Leeuwarden 7 juli 2011, *LJN* BR1697. De rechter lijkt in de volgende zaken artikel 3 IVRK in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing te gebruiken: Rb. Maastricht 9 april 2002, *LJN* AE2093; Beroepscommissie RSJ 5 juni 2003, zaaknr. 03/0911/JB; Hof Leeuwarden 30 juli 2004, *LJN* AR3398; Rb. 's-Gravenhage 18 juli 2006, *LJN* AY5711; Hof 's-Gravenhage 6 juni 2007, *LJN* BA9040; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 8 juli 2008, *LJN* BE8995; Hof 's-Hertogenbosch 1 oktober 2008, *LJN* BG3768; Hof 's-Gravenhage 17 december 2008, *LJN* BG9476; Hof 's-Hertogenbosch 14 mei 2009, *LJN* BI5314; Hof 's-Hertogenbosch 27 oktober 2009, *LJN* BK1445; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217; Hof Arnhem 16 februari 2010, *LJN* BL6961; Hof 's-Hertogenbosch 23 februari 2010, *LJN* BL5467; Rb. 's-Gravenhage 17 november 2010, *LJN* BO6838; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 22 maart 2011, *LJN* BQ5313; Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 9 juni 2011, *LJN* BR0294; Hof Leeuwarden 5 juli 2011, *LJN* BR1699; Hof Leeuwarden 19 juli 2011, *LJN* BR3282. Zie in dit verband de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 31 oktober 2003, *LJN* AJ3261 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.18); HR 29 oktober 2004, *LJN* AQ7387 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense, sub 9); HR 3 juni 2005, *LJN* AT3445 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.19); HR 9 november 2007, *LJN* BB3765 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.3); HR 9 november 2007, *LJN* BB3775 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.2); HR 4 april 2008, *LJN* BC5726 (concl. A-G J. Wuisman, sub 3.2); HR 10 juli 2009, *LJN* BI5923 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.11); HR 21 mei 2010, *LJN* BL7407 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.17). In sommige conclusies lijkt de Advocaat-Generaal zelf artikel 3 IVRK aan te halen. In de conclusie voor de beschikking van de Hoge Raad van 10 juli 2009 volgt dat een procespartij een beroep doet op het IVRK. De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden, hetgeen met een beroep op artikel 81 Wet RO niet nader wordt gemotiveerd. Ook in een aantal andere zaken komt de Hoge Raad tot dit oordeel (d.d. 29 oktober 2004, 9 november 2007).

het licht van deze bepaling zal beoordelen. Dit komt bijvoorbeeld naar voren in het vonnis van de rechtbank Roermond.⁴⁹ De grootmoeder vordert in casu de nakoming van de vastgestelde omgangsregeling tussen haar en de kleinkinderen van Stichting Bureau Jeugdzorg. De rechtbank overweegt:

Op grond van nationale wetgeving heeft de stichting in de gegeven situatie geen juridische basis die haar ten dienste staat om de vastgestelde omgangsregeling in te perken. Aldus oordelend heeft de voorzieningenrechter in het licht van artikel 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind te bezien of handhaving van de omgangsregeling in het belang van [kind 1] en [kind 2] moet worden geacht.

Vaker wordt dit door de rechter niet uitdrukkelijk verwoord, maar kan men niettemin aannemen dat de rechter acht slaat op artikel 3 IVRK bij de beoordeling. Interessant is in dit kader de uitspraak van de rechtbank Maastricht.⁵⁰ De kinderrechter laat zich in deze zaak uitgebreid uit over de werking en het bereik van het IVRK. Een gezinsvoogdij-instelling verzoekt verlenging van de ondertoezichtstelling. De kinderrechter wijst dit toe en laat bij zijn beslissing het IVRK meewegen. De beoordeling vindt plaats tegen de achtergrond van het IVRK:

De kinderrechter heeft bij zijn beslissing tot verlenging van de ondertoezichtstelling, naast voornoemde informatie, met name de hierna te vermelden overweging laten meewegen naar aanleiding van het Verdrag inzake de rechten van het kind:

a. Het verdrag dient door de (kinder-)rechter ambtshalve te worden toegepast zodra met betrekking tot minderjarigen beslist moet worden. Deze plicht geldt, gelet op het bepaalde in art. 3, ook voor bestuursinstanties als de IND;

b. Het belang van het onderhavige kind kan kort omschreven worden als het recht op een optimale persoonsvorming en evident is dat de Nederlandse overheid terzake expliciete plichten heeft.

Artikel 3, eerste lid, van voornoemd Verdrag bepaalt immers dat bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging (...) Ofschoon Somalië niet behoort tot één van de Verdragssluitende Staten, is de kinderrechter van oordeel dat dit Verdrag ook op deze zaak van toepassing is, nu artikel 3 eerste lid van voornoemd Verdrag niet verwijst naar de Verdragssluitende Staten en derhalve Somalië niet uitsluit (...)

De kinderrechter is voorts van oordeel dat het Verdrag bepaalt dat het belang van het kind steeds per individueel kind tot maatstaf genomen dient te worden en dat niet het belang van het kind als onderdeel van een gezinssysteem, dus als element van een collectiviteit beoordeeld moet worden. Het gaat dus niet aan de beoordeling van de belangen van de kinderen van het onderhavige gezin ondergeschikt te maken aan de beoordeling van het belang c.q. recht van hun moeder.

49 Rb. Roermond (vzr.) 30 oktober 2008, L/JN BG3525. Vgl. Hof Leeuwarden 6 oktober 2004, L/JN AR3391; Rb. Zwolle-Lelystad 26 januari 2005, L/JN AS5309; Rb. Assen 23 maart 2011, L/JN BQ6510.

50 Rb. Maastricht 8 februari 2002, L/JN AE1345.

Geconstateerd kan worden dat de rechter doorgaans rekening houdt met artikel 3 IVRK bij de vraag of het belang van het kind gediend is bij de toe- of afwijzing van het verzoek of het gevorderde dan wel of het belang van het kind zich tegen toe- of afwijzing verzet.⁵¹ Illustratief is de uitspraak van de rechtbank Zwolle-Lelystad waarin een Indiaas echtpaar een DNA-onderzoek verzoekt met betrekking tot een door Nederlandse ouders geadopteerde jongen.⁵² De rechtbank overweegt als volgt:

De adoptiefouders hebben gesteld dat er geen rechtsgrond aanwezig is op basis waarvan de wettelijk vertegenwoordigers kunnen worden verplicht hun kind DNA te laten afstaan terwijl dit kind dat niet wil. De rechtbank ziet aanleiding om eerst te beoordelen of het in het belang van [Naam kind] is om te weten of verzoekers zijn biologische ouders zijn. In aansluiting op artikel 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (hierna: IVRK) is de rechtbank van oordeel dat de belangen van [Naam kind] een eerste overweging dienen te vormen bij de beoordeling van voormeld verzoek van verzoekers. In geval van conflict van belangen, behoren de belangen van het kind in de regel de doorslag te geven.

Artikel 3 IVRK wordt verder ook toegepast om de uit het nationale recht voortvloeiende belangenafweging of een ander open norm of begrip nader te concretiseren. Zo volgt uit de beschikking van het gerechtshof Leeuwarden dat het hof aansluiting zoekt bij artikel 3 IVRK voor de vraag wat het beoordelingsmoment omtrent de erkenning van de adoptie, in de zin van artikel 7 Wet Conflictenrecht Adoptie, dient te zijn.⁵³ Het hof overweegt:

9. Artikel 7 lid 1 onder b WCAd bepaalt dat “de erkenning van de adoptie in het kenmerkend belang van het kind is”. Het hof is van oordeel dat uit de tekst van voornoemd artikel en de wetsgeschiedenis afgeleid kan worden dat wordt bedoeld het moment waarop de beslissing omtrent de erkenning van de adoptie wordt genomen en niet, zoals de adoptiefmoeder stelt, het moment waarop de adoptie door middel van een buitenlandse beslissing tot stand komt. Daar komt bij dat de beslissing tot erkenning van de buitenlandse adoptie een beslissing is ten aanzien van kinderen, waarvan de gevolgen voor deze kinderen zeer ingrijpend zijn, immers het betreft onder meer hun verblijf- en opvoedingssituatie. Uit artikel 3 van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind (IVRK) volgt dat bij iedere beslissing van de rechter ten aanzien van kinderen de belangen van de kinderen de eerste overweging vormen. Daarin past niet een toetsing van deze belangen aan een eerder in de tijd gelegen moment maar dienen de belangen van de kinderen op dit moment te worden overwogen.

51 Zie onder meer: Hof Arnhem 4 oktober 2005, *LJN* AU4625; Rb. Alkmaar 26 oktober 2005, zaaknr. 72690; Rb. Zwolle-Lelystad 19 oktober 2006, *LJN* AZ0619; Rb. Alkmaar 7 februari 2007, *LJN* AZ8078; Rb. Haarlem 23 februari 2007, *LJN* BA6015; Rb. Roermond 25 juni 2008, *LJN* BD5659; Rb. Roermond 21 januari 2009, *LJN* BH0359; Rb. Roermond 17 februari 2009, *LJN* BH4482; Hof Leeuwarden 19 augustus 2010, *LJN* BN4793; Rb. Utrecht 22 september 2010, *LJN* BN8301; Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 13 januari 2011, *LJN* BP1193; Rb. Zwolle-Lelystad 4 maart 2011, *LJN* BP6936.

52 Rb. Zwolle-Lelystad 4 maart 2011, *LJN* BP6936.

53 Hof Leeuwarden 2 december 2010, *LJN* BP0604.

De invulling van het belang van het kind met behulp van artikel 3 IVRK vindt in de meeste gevallen plaats bij het verzoek tot ontheffing van de ouder van het ouderlijk gezag. Hier wordt artikel 3 IVRK, vaak samen met artikel 20, toegepast bij de vraag of het belang van de minderjarige zich verhoudt tot een ontheffing.⁵⁴ Deze zaken worden bij artikel 20 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’ besproken.

Overig

Onder de overige zaken, die niet de rechtstreekse werking of de verdragsconforme uitleg en toepassing betreffen, komt naar voren dat het beroep op artikel 3 IVRK in achttien zaken niet slaagt.⁵⁵ Tweemaal faalt het beroep op artikel 3 IVRK, omdat het Verdrag niet van toepassing is.⁵⁶ Ook is het beroep op artikel 3 IVRK in aantal zaken afgewezen, omdat een concreet en toetsbaar belang in onvoldoende mate aanwezig is

- 54 Rb. 's-Hertogenbosch 28 februari 2002, *LJN* AI0691; Rb. Zwolle 19 maart 2003, *LJN* AF6180; Hof Arnhem 4 november 2003, *LJN* AO4525; Rb. Groningen 17 juni 2004, *LJN* AP4368; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2004, *LJN* AR2251; Rb. Zwolle-Lelystad 26 januari 2005, *LJN* AS5309; Hof Arnhem 17 januari 2006, *LJN* AV2505; Rb. Groningen 31 januari 2006, *LJN* AV2023; Rb. Groningen 31 januari 2006, *LJN* AV2027; Hof Arnhem 28 februari 2006, *LJN* AV3288; Hof 's-Hertogenbosch 6 juni 2006, *LJN* AY6904; Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA7655; Rb. Haarlem 7 augustus 2007, *LJN* BB2577; Hof Arnhem 2 oktober 2007, *LJN* BC2756; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231; Rb. Groningen 29 maart 2011, *LJN* BQ5615; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 12 april 2011, *LJN* BQ1391. Vgl. Rb. 's-Gravenhage 18 juli 2006, *LJN* AY5711; Hof 's-Gravenhage 6 juni 2007, *LJN* BA9040; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 8 juli 2008, *LJN* BE8995; Hof 's-Hertogenbosch 1 oktober 2008, *LJN* BG3768; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217; Hof 's-Hertogenbosch 23 februari 2010, *LJN* BL5467; Hof Leeuwarden 5 juli 2011, *LJN* BR1699. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 29 oktober 2004, *LJN* AQ7387 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense, sub 9); HR 3 juni 2005, *LJN* AT3445 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.19); HR 4 april 2008, *LJN* BC5726 (concl. A-G J. Wuisman, sub 3.2); HR 10 juli 2009, *LJN* BI5923 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.11).
- 55 HR 15 november 2002, *LJN* AE8473; Hof Arnhem 21 december 2004, *LJN* AR8882 (het is niet geheel duidelijk of er een beroep is gedaan op het IVRK door de man, maar de overwegingen van het hof lijken daar wel op te wijzen); Rb. Groningen 22 februari 2005, *LJN* AT2851; Hof 's-Gravenhage 30 augustus 2006, *LJN* AY7454; Rb. Almelo 29 mei 2007, *FJR* 2007/108; Hof 's-Gravenhage 3 oktober 2007, *LJN* BB8333; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 6 januari 2009, *LJN* BH5753; Hof 's-Gravenhage 26 maart 2009, *LJN* BH9207; Rb. Leeuwarden 2 december 2009, *LJN* BO2757; Rb. Maastricht 20 januari 2010, *LJN* BL3107; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 31 augustus 2010, *LJN* BO1064; Hof 's-Gravenhage 8 september 2010, *LJN* BO7303. Zie ook: Hof 's-Gravenhage 7 februari 2007, *LJN* AZ7987; HR 28 september 2007, *LJN* BB3192; HR 28 september 2007, *LJN* BB3193; Rb. 's-Gravenhage 6 oktober 2008, *LJN* BG0940; Rb. Roermond (zittingsplaats 's-Gravenhage) 20 augustus 2009, *LJN* BK0693 (artikel 3 IVRK wordt hier niet uitdrukkelijk genoemd. De vader stelt dat de belangen van het kind de eerste overweging dienen te zijn. Geconstateerd kan worden dat hier op artikel 3 IVRK wordt gedoeld); Rb. 's-Gravenhage 23 april 2008, *LJN* BD0875 (er is een niet gespecificeerd beroep gedaan op het IVRK, maar de rechter betreft in lijn met de conclusies van de A-G in *LJN* BB3192 en *LJN* BB3193 de artikelen 3 en 11 IVRK om het beroep te verwerpen). Deze zes uitspraken worden bij artikel 11 IVRK besproken. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 14 oktober 2005, *LJN* AT8248 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent); HR 21 maart 2008, *LJN* BC2252 (concl. A-G L. Strikwerda); HR 4 april 2008, *LJN* BC2733 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent); HR 11 juni 2010, *LJN* BM1070 (concl. A-G J. Wuisman); HR 18 februari 2011, *LJN* BO9626 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot). In alle vijf zaken verwerpt de Hoge Raad, met een verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het cassatieberoep, omdat de klachten niet tot cassatie kunnen leiden.
- 56 Hof 's-Gravenhage 30 augustus 2006, *LJN* AY7454; Hof 's-Gravenhage 26 maart 2009, *LJN* BH9207.

of omdat onvoldoende feiten en omstandigheden zijn aangevoerd om schending van het IVRK aan te kunnen nemen.⁵⁷

Behalve dat het beroep op artikel 3 IVRK veelvuldig faalt, kan tevens geconstateerd worden dat een dergelijk beroep in negentien zaken niet (expliciet) wordt besproken.⁵⁸ Doorgaans wordt op basis van de feiten en omstandigheden van het geval en het nationale recht de zaak beoordeeld. Zo wijst het hof Den Haag het verzoek tot vervangende toestemming voor een paspoort toe op grond van de Paspoortwet, waarin de wetgever de open norm ‘belang van het kind’ heeft opgenomen.⁵⁹ Aldus is het verzoek afgedaan op basis van het nationale recht. Een ander voorbeeld is de uitspraak van het gerechtshof Den Haag waarin het verzoek tot ontheffing van het ouderlijk gezag toewijst, omdat de minderjarige recht heeft op duidelijkheid omtrent het opvoedperspectief en op continuïteit in de opvoedingssituatie.⁶⁰

Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die Partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Artikel 4 IVRK wordt in de rechtspraak drie keer ingeroepen. De rechter oordeelt in twee vonnissen dat deze bepaling geen rechtstreekse werking heeft. In de derde uitspraak lijkt de rechter rekening te houden met artikel 4 IVRK bij de toewijzing van het verzoek.

57 Rb. Groningen 22 februari 2005, *LJN* AT2851; Hof 's-Gravenhage 3 oktober 2007, *LJN* BB8333; Rb. Maastricht 20 januari 2010, *LJN* BL3107; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 31 augustus 2010, *LJN* BO1064. Vgl. HR 14 oktober 2005, *LJN* AT8248 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.10); HR 11 juni 2010, *LJN* BM1070 (concl. A-G J. Wuisman, sub 2.2).

58 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 maart 2004, *LJN* AO6655; Rb. Groningen 13 juni 2007, *LJN* BA7500; Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2007, *JN* 2007/31; Rb. Maastricht 21 september 2007, *LJN* BB4623; Hof 's-Hertogenbosch 6 december 2007, *LJN* BC2067; Rb. Arnhem 4 maart 2008, *LJN* BC8028; Hof 's-Hertogenbosch 27 november 2008, *LJN* BG6114; Hof 's-Gravenhage 21 januari 2009, *LJN* BH1643; Hof 's-Gravenhage 11 februari 2009, *LJN* BI1491; Hof 's-Gravenhage 25 maart 2009, *LJN* BI0643; Hof 's-Gravenhage 1 juli 2009, *LJN* BJ2005; Rb. Amsterdam 23 september 2009, *LJN* BK1836; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 26 november 2009, *LJN* BK4664; Hof 's-Gravenhage 9 juni 2010, *LJN* BN2572; Hof 's-Gravenhage 23 juni 2010, *LJN* BN7454; Hof Leeuwarden 23 december 2010, *LJN* BO8039; Rb. Groningen 11 januari 2011, *LJN* BP4574; Hof 's-Gravenhage 26 januari 2011, *LJN* BP3622; Hof 's-Gravenhage 9 februari 2011, *LJN* BP5718.

59 Hof 's-Gravenhage 9 februari 2011, *LJN* BP5718. Vgl. Rb. Maastricht 21 september 2007, *LJN* BB4623; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 26 november 2009, *LJN* BK4664; Hof 's-Gravenhage 23 juni 2010, *LJN* BN7454.

60 Hof 's-Gravenhage 9 juni 2010, *LJN* BN2572. Vgl. Hof 's-Gravenhage 1 juli 2009, *LJN* BJ2005; Hof 's-Gravenhage 26 januari 2011, *LJN* BP3622.

Rechtstreekse werking

Tot dusverre is in de rechtspraak geen rechtstreekse werking toegekend aan artikel 4 IVRK. De voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem bepaalde in twee zaken dat artikel 4 IVRK niet direct toepasbaar is.⁶¹ De voorzieningenrechter motiveert dit in één zaak als volgt:

Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State bevatten de artikelen 3 en 37 van het IVRK gelet op de formulering, geen normen die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar zijn. Binnen het beperkte toetsingskader van dit kort geding is de voorzieningenrechter vooralsnog van oordeel dat dit evenzeer geldt voor de artikelen 4, 6 lid 2, 18 en 20 van het IVRK, zodat daarop geen beroep kan worden gedaan.⁶²

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De derde uitspraak heeft betrekking op verdragsconforme uitleg en toepassing. De rechtbank Maastricht verwijst in deze zaak naar artikel 4 IVRK.⁶³ In casu gaat het om de verlenging van de machtiging tot uithuisplaatsing. De kinderrechter constateert dat de minderjarige al een jaar in de instelling wacht op de noodzakelijke orthopedagogische behandeling. De kinderrechter spreekt zijn zorg uit over de effectiviteit van de wijze waarop in de gezinsvoogdij-instelling gehandeld wordt dan wel gehandeld kan worden. Deze situatie valt naar het oordeel van de kinderrechter voorts binnen de artikelen 3, 4 en 20 IVRK en artikel 1:261 BW die ‘alle het belang van de verzorging en opvoeding van het kind voorop stellen.’ Volgens de kinderrechter is ‘een aanzienlijk snellere opname in een orthopedagogische setting, dan nu mogelijk blijkt, in het belang van dit kind.’ De rechtbank verlengt de termijn van de machtiging tot uithuisplaatsing, omdat zij dit in het belang van de minderjarige acht, maar bepaalt ook dat een langere wachttijd dan tot uiterlijk het begin van mei juridisch en ethisch onacceptabel is.

Artikel 5 (De rol van de ouders)

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Er zijn in totaal acht zaken gevonden die betrekking hebben op artikel 5 IVRK. Slechts in één zaak wordt de rechtstreekse werking van het artikel besproken en wel door Advocaat-Generaal Rank-Berenschot in haar conclusie voor de beschikking van de

61 Rb. Haarlem (vzr.) 9 november 2006, *LJN* AZ1904; Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9628.

62 Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9628.

63 Rb. Maastricht 9 april 2002, *LJN* AE2093.

Hoge Raad van 17 juni 2011. Zij concludeert dat het beroep op artikel 5 IVRK op grond van een procedurele regel dient te falen. Ook in twee andere uitspraken slaagt het beroep niet om procedurele redenen. Opvallend is dat de acht zaken waarin naar artikel 5 IVRK wordt verwezen van vrij recente datum zijn: de ‘oudste’ zaak in de onderzoeksperiode dateert van november 2008 en de meest recente van juni 2011. De overige zes beschikkingen zijn alle in 2010 genomen.

Rechtstreekse werking

Geen enkele rechter heeft aan artikel 5 IVRK rechtstreekse werking verleend. Wel stipt Advocaat-Generaal Rank-Berenschot in haar conclusie voor de beschikking van de Hoge Raad van 17 juni 2011 de rechtstreekse werking van deze bepaling aan.⁶⁴ Verzoeker tot cassatie (de vader) verzoekt in deze procedure de rechtbank een omgangsregeling tussen hem en de kinderen vast te stellen. De rechtbank wijst dit verzoek af. In hoger beroep bekrachtigt het hof de beslissing van de rechtbank. In cassatie voert verzoeker aan dat het hof ten onrechte heeft nagelaten te beoordelen of de beslissing van de rechtbank in strijd is met de artikelen 3, 5, 7, 8 en 18 IVRK. De Advocaat-Generaal is van mening dat de klacht, inhoudende het beroep op het IVRK, niet tot cassatie kan leiden omdat het niet voldoet aan artikel 426a lid 2 Rv.⁶⁵ Niettemin bespreekt zij het beroep op het IVRK wel inhoudelijk:

2.23 Indien er al van moet worden uitgegaan dat genoemde verdragsbepalingen alle rechtstreekse werking hebben,(19) was het hof, anders dan de klacht veronderstelt, niet gehouden de enkele stelling dat ontzegging van de omgang mogelijk tot een feitelijk contactverbod van 10 jaar leidt (grief 1, toelichting) te kwalificeren als een zodanige feitelijke grondslag dat deze tot ambtshalve toetsing aan genoemde verdragsbepalingen verplicht.(20) Dit geldt, naar het mij voorkomt, met name voor art. 8 IVRK.(21) Daarbij merk ik nog op dat, anders dan in onderdeel 27 (laatste volzin) wordt gesteld, rechtstreekse werking niet per definitie verplicht tot ambtshalve aanvulling van rechtsgronden.

Vervolgens komt de Advocaat-Generaal tot de conclusie dat toetsing aan deze verdragsbepalingen niet tot een ander oordeel zou leiden. De Hoge Raad verwerpt, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het gehele cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In vier uitspraken speelt artikel 5 IVRK een rol via de verdragsconforme uitleg en toepassing. In twee beschikkingen is artikel 5 IVRK gebruikt om het belang van het uitgangspunt van artikel 1:247 BW, namelijk dat een minderjarige door zijn of

64 HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot).

65 Vgl. HR 22 januari 2010, *LJN* BK4935 (concl. A-G L. Strikwerda, sub 11). De Advocaat-Generaal concludeert dat de klacht, inhoudende het beroep op het IVRK, faalt omdat zij niet voldoet aan een cassatieklacht te stellen eisen. De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Dit wordt met een beroep op artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd. Overigens wordt het vraagstuk van de rechtstreekse werking niet besproken in de conclusie van de Advocaat-Generaal.

haar ouders wordt verzorgd en opgevoed, te onderstrepen. Het betreft hier een uitspraak van de rechtbank Arnhem en een uitspraak van de rechtbank Assen. Aan de rechtbank Arnhem is een machtiging tot uithuisplaatsing in een voorziening voor pleegzorg verzocht.⁶⁶ De rechtbank begint met de vaststelling dat het uitgangspunt in artikel 1:247 BW binnen de kaders van artikel 5 IVRK en artikel 8 EVRM past. Hiermee lijkt de rechtbank te zeggen dat artikel 1:247 BW in overeenstemming is met die bepalingen. Dit uitgangspunt kan doorbroken worden door een machtiging tot uithuisplaatsing, aldus de rechtbank. Rekening houdende met artikel 1:261 BW komt de rechtbank in deze zaak tot het oordeel dat de uithuisplaatsing in het belang van de minderjarige is.

Een soortgelijke redenering wordt ook door de rechtbank Assen gevolgd.⁶⁷ In het kader van een verzoek tot gezagswijziging lijkt de rechtbank de beoordeling van het verzoek in het licht van onder meer artikel 5 IVRK te plaatsen:

De rechtbank overweegt dat de kinderen van de vrouw over wie de moeder en de vader gezamenlijk het gezag uitoefenen, na de beëindiging van de relatie en van de samenleving van hun ouders, het recht op een gelijkwaardige verzorging en opvoeding door beide ouders behouden. Dit in het belang van het kind geformuleerde beginsel vindt zijn neerslag in art. 1:247 lid 4 BW. Tevens ligt dit beginsel besloten in art. 5 van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het kind. De toetsing van de vraag of het geval en de grond van art. 1:253n jo 1:251a lid 1 en lid 3 BW zich in de onderhavige zaak voordoen, dient in de sleutel van voornoemd beginsel te worden geplaatst.

De rechtbank Zwolle-Lelystad wijst in twee uitspraken op artikel 5 IVRK wanneer zij de verzoeken tot ondertoezichtstelling en machtiging uithuisplaatsing bespreekt.⁶⁸ Volgens de rechtbank hebben ouders een grote mate van vrijheid in de invulling van de verzorging en opvoeding van hun kinderen, maar is deze vrijheid niet onbegrensd. Door onder meer de artikelen 5 en 19 IVRK aan te halen lijkt de rechtbank te willen verduidelijken dat de vrijheid van ouders zijn beperking vindt in deze bepalingen. Op grond van artikel 5 IVRK behoren ouders hun kinderen te 'leiden en begeleiden bij de uitoefening door het kind van de in het IVRK erkende rechten, waarbij zij rekening dienen te houden met de zich ontwikkelende vermogens van die kinderen.' In beide beschikkingen komt de rechtbank op grond van de feiten en omstandigheden van het geval tot de beslissing alle tien minderjarigen onder toezicht te stellen en één van de minderjarigen tevens uit huis te plaatsen.

Overig

In twee uitspraken van het hof Den Haag en het hof Amsterdam faalt het beroep op artikel 5 IVRK. Het Haagse hof wijst het beroep van de minderjarige op het IVRK van de hand, omdat het van oordeel is dat de minderjarige ook op een andere wijze zijn belang tot zijn recht had kunnen laten komen.⁶⁹ Volgens het hof Amsterdam slaagt het beroep op het IVRK niet, omdat verzoekster onvoldoende feiten en om-

66 Rb. Arnhem 10 november 2008, *LJN* BG3849.

67 Rb. Assen 29 september 2010, *LJN* BP1644.

68 Rb. Zwolle-Lelystad 1 februari 2010, *LJN* BL6834; Rb. Zwolle-Lelystad 17 mei 2010, *LJN* BM5559.

69 Hof 's-Gravenhage 21 juli 2010, *LJN* BN3670.

standigheden heeft aangevoerd, die tot de beslissing kunnen leiden dat er sprake is van een schending van de aangevoerde internationale bepalingen, waaronder artikel 5 IVRK.⁷⁰

Artikel 6 (Recht op leven en ontwikkeling)

-
1. *De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.*
  2. *De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.*
-

Artikel 6 IVRK komt in de rechtspraak negenmaal aan de orde. Zes van de negen uitspraken betreffen de kwestie van rechtstreekse werking. Het artikel komt alleen in eerste aanleg aan bod. Hierbij valt op dat vijf uitspraken afkomstig zijn van de rechtbank Groningen.

Rechtstreekse werking

De voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem is de enige die zich uitdrukkelijk uitlaat over de vraag of artikel 6 IVRK een rechtstreeks werkende bepaling is.⁷¹ De voorzieningenrechter spreekt zich alleen uit over het tweede lid van die verdragsbepaling. Deze twee zaken zijn reeds besproken bij de rechtstreekse werking van artikel 4 IVRK. In beide gevallen – artikel 4 en artikel 6 lid 2 IVRK – oordeelt de voorzieningenrechter dat de verdragsbepalingen geen normen bevatten die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar zijn.

Na dit oordeel van de Haarlemse voorzieningenrechter is in de rechtspraak de vraag naar de rechtstreekse werking van artikel 6 IVRK niet meer expliciet overwogen. Wel kan uit vier beschikkingen van de rechtbank Groningen worden opgemaakt dat de rechtbank artikel 6 IVRK als rechtstreeks werkend ziet. De rechtbank overweegt in deze zaken dat het onvoldoende of geen uitvoering geven aan opgelegde hulpverlening een schending oplevert van dit artikel.⁷² In twee van de vier uitspraken beperkt de rechter zich in zijn oordeel tot het tweede lid.⁷³ Zo stelt de rechtbank Groningen in één zaak:

Bij bestudering van deze zaak en voorafgaand aan de behandeling ter zitting is de kinderrechter gebleken dat de hulpverlening aan de kinderen en het gezin circa negen maanden volledig heeft stil gelegen en aan de eerder door de kinderrechter verleende machtiging tot uithuisplaatsing van beide kinderen om organisatorische redenen geen uitvoering gegeven. Ten gevolge hiervan zijn de belangen van de kinderen gedurende een lange periode onvoldoende behartigd geweest en is er sprake van een schending

70 Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 31 augustus 2010, *LJN* BO1064.

71 Rb. Haarlem (vzr.) 9 november 2006, *LJN* AZ1904; Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9628.

72 Rb. Groningen 27 november 2009, *LJN* BK6065; Rb. Groningen 1 december 2009, *LJN* BK5332; Rb. Groningen 8 december 2009, *LJN* BK7247; Rb. Groningen 16 december 2009, *LJN* BK7254.

73 Rb. Groningen 27 november 2009, *LJN* BK6065; Rb. Groningen 1 december 2009, *LJN* BK5332.

van artikel 13 van de Wet op de Jeugdzorg, de artikelen 3 (belang van het kind), 6, tweede lid, (recht op ontwikkeling van het kind) en 20 (bescherming van kinderen die niet in hun eigen gezin kunnen opgroeien) van het Verdrag inzake de rechten van het kind.⁷⁴

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In twee beschikkingen lijkt de rechter rekening te houden met artikel 6 IVRK bij de beoordeling van de verzoeken in kwestie. In de eerste uitspraak is adoptie verzocht, terwijl aan de samenlevingseis van drie jaren ex artikel 1:227 lid 2 BW niet is voldaan.⁷⁵ Artikel 6 lid 2 IVRK is door de rechtbank Alkmaar in deze zaak toegepast om invulling te geven aan (de achtergrond van) deze samenlevingseis. De rechtbank overweegt dat de achterliggende gedachte van deze eis de bescherming van de te adopteren minderjarigen betreft. In het verlengde hiervan stelt de rechtbank dat mede gelet op artikel 6 lid 2 IVRK adoptief-kinderen zo optimaal mogelijk in de gelegenheid moeten worden gesteld om zich te kunnen 'ontwikkelen tot volwaardige en evenwichtige volwassenen, die zich in de huidige samenleving staande weten te houden.' Hiervoor is van belang dat de te adopteren minderjarigen het noodzakelijke hechtingsproces in alle rust kunnen doormaken. De rechtbank neemt, in de betreffende zaak, aan dat dit proces is afgerond, omdat verzoekers en de minderjarigen al jarenlang met elkaar in gezinsverband hebben geleefd. Het verzoek wordt toegewezen.

In de tweede zaak staan het verzoek tot ondertoezichtstelling van zeven minderjarigen en een ongebornen kind en het verzoek tot machtiging tot uithuisplaatsing van één minderjarige centraal.⁷⁶ Deze zaak is ook besproken bij artikel 5 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'. De rechtbank Zwolle-Lelystad erkent hier dat ouders primair verantwoordelijk zijn voor de verzorging en opvoeding van hun kinderen, maar wijst ook op onder meer artikel 6 IVRK dat 'bepaalt dat ieder kind recht heeft op het inherente leven en dat de overheid de mogelijkheden tot het overleven en tot de ontwikkeling van het kind waarborgt.' Hiermee lijkt de rechtbank aan te duiden dat het recht van de ouders voor hun kinderen te zorgen en de vrijheid daarin, zijn beperking kan vinden in het bepaalde in artikel 6 IVRK. De rechtbank lijkt hier rekening mee te houden wanneer zij op grond van de feiten en omstandigheden in deze zaak de verzoeken toewijst.

Overig

Eenmaal is het beroep op artikel 6 lid 2 IVRK door de rechter niet behandeld.⁷⁷ De rechtbank Groningen beoordeelt het verzoek tot ontheffing van de moeder aan de hand van artikel 1:266 BW (ontheffing ouderlijk gezag) en wijst dit verzoek toe, zonder zich in dit oordeel nog uit te laten over het beroep op het IVRK.

74 Rb. Groningen 27 november 2009, *LJN* BK6065.

75 Rb. Alkmaar 16 januari 2002, *LJN* AD9522.

76 Rb. Zwolle-Lelystad 17 mei 2010, *LJN* BM5559.

77 Rb. Groningen 13 juni 2007, *LJN* BA7500.

Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)

---

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

In 46 zaken wordt artikel 7 IVRK genoemd. De rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK speelt in negen uitspraken een rol. De rechter houdt in vijftien uitspraken rekening met deze verdragsbepaling. Interessant aan de jurisprudentie betreffende artikel 7 IVRK is het oordeel van de Hoge Raad met betrekking tot de rechtstreekse werking. In één van de weinige cassatiezaken, waarin de Hoge Raad zich uitspreekt over het beroep op het IVRK, laat de Hoge Raad de rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK expliciet in het midden en verwerpt hij het beroep op deze bepaling. In ongeveer de helft van het totaal aantal zaken faalt het beroep op artikel 7 IVRK of wordt het beroep hierop door de rechter niet expliciet behandeld.

Rechtstreekse werking

De rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK is alleen door de rechtbank Zutphen uitdrukkelijk besproken.⁷⁸ Aan de rechtbank wordt het verzoek tot gerechtelijke vaststelling van het vaderschap voorgelegd, terwijl de man de minderjarige reeds voor zijn geboorte heeft erkend. In deze zaak laat de rechtbank met een beroep op artikel 7 IVRK artikel 1:207 lid 2 onder a BW buiten toepassing:

Er is daarom aanleiding – ambtshalve – het bepaalde in artikel 7 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) bij de beoordeling te betrekken. (...)

Gelet op de aard, de inhoud, de strekking en de formulering van artikel 7 IVRK komt daaraan rechtstreekse werking toe. Ook uit de wetsgeschiedenis van de Rijkswet tot Goedkeuring van het Verdrag blijkt dat rechtstreekse werking mogelijk is (Kamerstukken II 1992/93, 22855, nr 3). Dat betekent dat artikel 7 IVRK zonder een uitwerking in nadere wetgeving kan worden toegepast, zo nodig met het buiten toepassing laten van bepalingen van nationaal recht die daarmee strijdig zijn (artikel 93 en 94 Grondwet).

In vijf gevallen kan vastgesteld worden dat de rechter artikel 7 IVRK als rechtstreeks werkend ziet.⁷⁹ Hoewel de rechter in deze vijf zaken de rechtstreekse werking als zodanig niet noemt, kan uit de uitspraken worden afgeleid dat hij deze bepaling van het IVRK wel direct toepast. Als voorbeeld kan de zaak van de rechtbank Maastricht

⁷⁸ Rb. Zutphen 13 maart 2008, *LJN* BC8019.

⁷⁹ Hof 's-Hertogenbosch 23 juni 2005, *LJN* AV6603; Rb. Rotterdam 8 februari 2007, *LJN* BA0238; Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2010, *LJN* BN2775; Rb. Maastricht 24 november 2010, *LJN* BO4992; Rb. Groningen 2 augustus 2011, *LJN* BS7594 (deze uitspraak wordt bij artikel 8 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking' besproken).

worden genoemd.⁸⁰ De rechtbank doet uitspraak in een adoptiezaak. De minderjarige in kwestie is verwekt door kunstmatige inseminatie met donorzaad van een anonieme donor in België. Volgens de rechtbank hebben verzoekers met hun handelwijze in strijd gehandeld met de Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting en hebben zij inbreuk gemaakt op het recht van een kind om zijn ouders te kennen als bedoeld in artikel 7 IVRK. Niettemin wordt de adoptie uitgesproken, omdat afwijzing van het verzoek juist in strijd zou zijn met het belang van het kind.

Een ander voorbeeld is de beschikking van de rechtbank Den Haag.⁸¹ De kinder-rechter acht zich – met toepassing van artikel 7 IVRK – bevoegd met betrekking tot een verzoek van de moeder tot gerechtelijke vaststelling van het vaderschap. In casu woont de minderjarige samen met verzoekster in Oeganda en is staatloos. Toepassing van het Nederlandse recht leidt ertoe dat de rechtbank zich onbevoegd dient te verklaren. De rechtbank overweegt echter in haar eindbeschikking dat een onbevoegdverklaring als gevolg heeft dat het recht van de minderjarige op een nationaliteit, dat door artikel 7 IVRK wordt beschermd, aan de minderjarige wordt onthouden. Volgens de rechtbank staat het grote belang van de minderjarige bij vaststelling van een nationaliteit voldoende vast.

Driemaal is in het midden gelaten of artikel 7 IVRK zich leent voor rechtstreekse toepassing. Voordat de rechtbank Zutphen in 2008 de rechtstreekse werking uitdrukkelijk aannam, oordeelde het hof Den Haag dat ‘voor zover dit artikel al rechtstreekse werking mocht hebben, zoals de rechtbank heeft aangenomen’ artikel 7 IVRK ‘niet meer [vereist, red.] dan dat een kind vanaf de geboorte een naam krijgt.’⁸² Ook de hoogste rechter in het civiele recht – de Hoge Raad – heeft in cassatie tegen deze beschikking van het hof in het midden gelaten of artikel 7 IVRK rechtstreeks werkt:

*3.4 Het beroep op art. 7 lid 1 IVRK faalt, omdat het hof terecht heeft aangenomen dat dit artikel, daargelaten of het rechtstreekse werking heeft, niet meer verlangt dan dat een kind vanaf de geboorte het recht op een naam heeft.*⁸³

Na het oordeel van de rechtbank Zutphen inzake de rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK laat het Haagse hof wederom de rechtstreekse werking in het midden.⁸⁴

80 Rb. Maastricht 24 november 2010, *LJN* BO4992. Vgl. Rb. Rotterdam 8 februari 2007, *LJN* BA0238. Zie voorts: Hof 's-Hertogenbosch 23 juni 2005, *LJN* AV6603. Deze uitspraak wordt bij artikel 8 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’ behandeld.

81 Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2010, *LJN* BN2775 (eindbeschikking). Vgl. Rb. 's-Gravenhage 9 maart 2010, *LJN* BN2772 (tussenbeschikking).

82 Hof 's-Gravenhage 16 februari 2005, *LJN* AS6769.

83 HR 14 april 2006, *LJN* AU9239.

84 Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164. Vgl. HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot, sub 2.23). De conclusie van de Advocaat-Generaal is reeds behandeld bij artikel 5 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Vijftien zaken hebben betrekking op verdragsconforme uitleg en toepassing.⁸⁵ Artikel 7 IVRK is hier door de rechter op verschillende wijzen toegepast. Enkele uitspraken zullen hier nader worden toegelicht. Een eerste voorbeeld is de beschikking van het hof Leeuwarden.⁸⁶ Het hof bepaalt expliciet dat het hoger beroep zal worden beoordeeld aan de hand van onder meer artikel 7 IVRK. Aldus wordt de zaak mede in het licht van dit artikel beoordeeld.

In enkele zaken is deze verdragsbepaling toegepast om invulling te geven aan een norm die uit het nationale recht voortvloeit. Zo heeft het hof Den Bosch de belangenafweging die de rechter op grond van artikel 1:204 lid 3 BW (vervangende toestemming erkenning) dient te maken onder meer ingevuld met het 'recht van een kind te weten wie zijn ouders zijn, een recht dat gefundeerd is op artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK.'⁸⁷

Een ander voorbeeld is de vrij recente uitspraak van de rechtbank Breda.⁸⁸ Hoewel de rechtbank de verwijzing naar het IVRK niet specificeert naar een bepaald artikel, kan men aannemen dat de rechtbank spreekt over artikel 7 IVRK. De rechtbank betreft het artikel op de volgende wijze in haar beoordeling:

Een redelijke wetsuitleg van artikel 1:228 lid 1 sub d BW brengt, indachtig het uitgangspunt van het IVRK dat een kind het recht heeft de beide ouders te kennen, met zich mee dat het doel van dat artikel is de voorkoming van een ongewenste verbreking van de reeds bestaande familierechtelijke betrekkingen, namelijk de andere biologische ouder.

Interessant is ook de toepassing van artikel 7 IVRK door de rechtbank Groningen.⁸⁹ De rechtbank begint haar beoordeling met het aanhalen van het uitgangspunt 'dat het kind recht heeft opgevoed te worden door de eigen ouders, welk uitgangspunt is neergelegd in het' IVRK. Volgens de rechtbank vermeldt zij dit expliciet 'om aan te geven dat in gevallen die enigszins vergelijkbaar zijn met de onderhavige situatie, het juridische/

85 Hof 's-Hertogenbosch 17 december 2002, *LJN* AF2802; Rb. Rotterdam 20 maart 2003, zaaknr. 180802 (deze uitspraak wordt bij artikel 8 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing' behandeld); Hof 's-Gravenhage 15 oktober 2003, *LJN* AL9057; Rb. Rotterdam 9 januari 2004, *NJF* 2004/209; Rb. Groningen 20 juli 2004, *LJN* AQ8757; Hof Leeuwarden 6 oktober 2004, *LJN* AR3391; Rb. Amsterdam 12 april 2006, *LJN* AY8188; Hof 's-Hertogenbosch 3 mei 2006, *LJN* AX1364 (deze uitspraak wordt bij artikel 10 IVRK toegelicht); Rb. Zwolle-Lelystad 19 oktober 2006, *LJN* AZ0619; Rb. Haarlem (locatie Zaandam) 15 maart 2007, zaaknr. 339011 (deze uitspraak wordt bij artikel 9 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing' behandeld); Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2007, *JN* 2007/31 (deze uitspraak wordt bij artikel 54 IVRK nader uitgewerkt); Rb. 's-Gravenhage 14 september 2009, *LJN* BK1197 (deze uitspraak wordt bij artikel 8 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing' besproken); Rb. Almelo 16 juni 2010, *LJN* BN8858; Rb. Zutphen 2 maart 2011, *LJN* BQ1266; Rb. Breda 27 juli 2011, *LJN* BR2383. Vgl. HR 31 oktober 2003, *LJN* AJ3261 (concl. A-G F.F. Langemeijer). Alleen de Advocaat-Generaal betreft het IVRK in zijn conclusie.

86 Hof Leeuwarden 6 oktober 2004, *LJN* AR3391.

87 Hof 's-Hertogenbosch 17 december 2002, *LJN* AF2802. Vgl. Rb. Rotterdam 9 januari 2004, *NJF* 2004/209. Het gaat in casu om de vraag of de man de biologische vader is van de minderjarige. De rechtbank stelt dat het belang van de minderjarige bij de beantwoording van de vraag, vaststaat. 'Daarbij is mede gelet op het recht van een kind zijn of haar ouders te kennen, zoals dit uitdrukkelijk is vastgesteld in artikel 7 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.'

88 Rb. Breda 27 juli 2011, *LJN* BR2383.

89 Rb. Groningen 20 juli 2004, *LJN* AQ8757.

biologische ouderschap prevaleert boven de belangen van andere tijdelijke verzorgers van een kind c.q. kinderen.⁹⁰ Artikel 7 IVRK is derhalve toegepast om het oordeel van de rechtbank kracht bij te zetten.⁹⁰

Ook in drie andere uitspraken lijkt de rechter een ondersteunende rol toe te kennen aan artikel 7 IVRK.⁹¹ Het artikel wordt toegepast om het standpunt dat minderjarigen recht hebben op een naam en een geslachtsnaam kracht bij te zetten. In alle drie de zaken wordt een verzoek tot wijziging van de geboorteakte van de minderjarige met betrekking tot de geslachtsnaam voorgelegd. De minderjarigen hebben in twee van de drie zaken geen geslachtsnaam en in één zaak de geslachtsnaam van de moeder. De rechter constateert dat een minderjarige vanaf zijn geboorte recht heeft op een geslachtsnaam, welk recht ook wordt beschermd door artikel 7 IVRK en artikel 8 EVRM. In twee van de drie beschikkingen stelt de rechter, in afwachting van het Koninklijk Besluit waarbij de geslachtsnaam van het kind wordt vastgesteld, een voorlopige geslachtsnaam vast en in de derde zaak wordt hiertoe niet overgegaan.

Overig

Het beroep op artikel 7 IVRK faalt of wordt door de rechter niet besproken in 21 zaken. In totaal twaalf zaken slaagt het beroep op deze bepaling niet.⁹² Zo overweegt de Hoge Raad in één uitspraak dat de klacht, inhoudende het beroep op het IVRK, voor zover het voldoet aan artikel 426a Rv,⁹³ afstuit op hetgeen de Hoge Raad heeft overwogen met betrekking tot het beroep op het EVRM.⁹⁴ Interessant is het oordeel van de rechtbank Den Haag om het beroep van de ouders te verwerpen.⁹⁵ Zij stelt dat ‘tegenover het recht van de minderjarige om zijn (biologische) ouders te kennen geen recht van de ouders op omgang met de minderjarige staat.’ Ook noemenswaard is de uitspraak van de rechtbank Zwolle-Lelystad waarin zij overweegt dat ingevolge het

90 Vgl. Rb. Zutphen 2 maart 2011, *LJN* BQ1266. In deze zaak gaat het om de vraag of de man de biologische vader is van de minderjarige. de rechtbank verwijst aanvullend naar artikel 7 IVRK: 5.7. *Vooreerst zij overwogen dat ieder kind er recht op heeft om te weten wie zijn of haar vader is. Dit elementaire recht is onder meer neergelegd in artikel 7 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.* De verwijzing naar het IVRK lijkt het belang van dat recht van het kind extra te onderstrepen.

91 Hof 's-Gravenhage 15 oktober 2003, *LJN* AL9057; Rb. Amsterdam 12 april 2006, *LJN* AY8188; Rb. Almelo 16 juni 2010, *LJN* BN8858.

92 HR 15 november 2002, *LJN* AE8473; Hof 's-Gravenhage 16 februari 2005, *LJN* AS6769; Rb. Groningen 22 februari 2005, *LJN* AT2851; HR 25 maart 2005, *LJN* AT0412; Rb. 's-Gravenhage 17 februari 2006, *LJN* AW9816; HR 14 april 2006, *LJN* AU9239; Hof 's-Gravenhage 30 augustus 2006, *LJN* AY7454; Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 23 oktober 2006, *LJN* AZ9429; Hof 's-Hertogenbosch 12 maart 2007, *LJN* BA3928 (deze uitspraak wordt besproken bij artikel 9 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’); Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2007, *JN* 2007/31; Rb. Alkmaar 5 november 2008, *LJN* BG9071; Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 21 december 2007, *LJN* BB9235 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot).

93 Vgl. HR 21 december 2007, *LJN* BB9235 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 3.4). De klacht, inhoudende het beroep op het IVRK, voldoet niet aan de eisen welke aan een cassatiemiddel mogen worden gesteld, aldus de Advocaat-Generaal. De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep met een verwijzing naar artikel 81 Wet RO, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

94 HR 25 maart 2005, *LJN* AT0412. Vgl. HR 15 november 2002, *LJN* AE8473.

95 Rb. 's-Gravenhage 17 februari 2006, *LJN* AW9816. Hoger beroep in deze zaak: Hof 's-Gravenhage 29 november 2006, *LJN* AZ6521.

in artikel 7 IVRK bepaalde ‘recht van het kind om zijn of haar ouders te kennen geen absoluut recht [is, red.]’.⁹⁶

Behalve dat het beroep op artikel 7 IVRK in de rechtspraak veelvuldig wordt afgewezen, valt eveneens te constateren dat rechters in sommige zaken het beroep op dit artikel helemaal niet of niet uitdrukkelijk bespreken. Dit gebeurt in negen zaken. In vijf van de negen uitspraken wordt het verzochte dan wel het gevorderde afgewezen.⁹⁷ In één zaak wordt de beslissing aangehouden en in drie zaken wordt het verzochte dan wel het gevorderde (deels) toegewezen.⁹⁸ Illustratief is de uitspraak van de rechtbank Haarlem.⁹⁹ De rechtbank lijkt in haar beschikking het door de bijzondere curator gedane beroep op artikel 7 IVRK te hebben meegewogen in de toewijzing van het verzochte, omdat de rechtbank expliciet overweegt de argumenten van de bijzondere curator mede bij het oordeel te hebben betrokken.

Artikel 8 (Recht op eerbiediging identiteit)

---

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.

2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming teneinde zijn identiteit snel te herstellen.

Artikel 8 IVRK is in 26 zaken naar voren gekomen. Drie van deze zaken hebben betrekking op de rechtstreekse werking van het artikel. In zeven gevallen wordt artikel 8 IVRK in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing behandeld. Het beroep op artikel 8 IVRK faalt in acht zaken en wordt in vier andere uitspraken niet besproken. Voorts wordt het artikel in enkele conclusies van de Advocaat-Generaal genoemd.

Rechtstreekse werking

Aan artikel 8 IVRK is nog geen uitdrukkelijke rechtstreekse werking toegekend dan wel onthouden. Desondanks kan in een uitspraak van het hof Den Bosch geconstateerd worden dat de rechter artikel 8 IVRK lijkt te beschouwen als een rechtstreeks werkende bepaling. Het Bossche hof leest in de artikelen 7 en 8 IVRK een plicht van de

96 Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 23 oktober 2006, *LJN* AZ9429.

97 Rb. Groningen 30 november 2004, *LJN* AS2353; Hof 's-Gravenhage 29 november 2006, *LJN* AZ6521; Hof 's-Gravenhage 25 maart 2009, *LJN* BI0643; Hof 's-Gravenhage 17 juni 2009, *LJN* BJ3357; Rb. Zwolle-Lelystad 9 september 2009, *LJN* BK3322. Vgl. Rb. 's-Gravenhage 21 juni 2010, *LJN* BN1330. De ambtenaar, als belanghebbende, heeft hier op artikel 7 IVRK gewezen. Niet duidelijk is of er een beroep is gedaan op deze verdragsbepaling. De rechtbank bespreekt artikel 7 IVRK niet, maar kan zich vinden in het standpunt van de ambtenaar waarna het primaire verzoek van de man wordt afgewezen.

98 Hof Amsterdam 21 september 2006, *LJN* AZ9582; Rb. Zwolle (vzr.) 16 mei 2002, *LJN* AE3180; Rb. Amsterdam 23 september 2009, *LJN* BK1836; Rb. Haarlem 19 juli 2011, *LJN* BR6139.

99 Rb. Haarlem 19 juli 2011, *LJN* BR6139. Vgl. Hof 's-Gravenhage 29 november 2006, *LJN* AZ6521, r.o. 5: *Het hof neemt de gronden van de rechtbank over en maakt deze tot de zijne.*

opvoedende ouder om de minderjarige vanaf jonge leeftijd voor te lichten over zijn of haar identiteit.¹⁰⁰ Wanneer de ouder hiermee wacht, handelt de ouder in strijd met de rechten van het kind.

Ook uit een uitspraak van de rechtbank Groningen zou de rechtstreekse werking van artikel 8 IVRK kunnen worden afgeleid.¹⁰¹ In deze zaak verzocht de biologische vader de ondertoezichtstelling van zijn kind teneinde omgang met zijn kind tot stand te brengen. De moeder frustreert al jaren iedere vorm van contact tussen de man en de minderjarige en heeft haar huidige partner de minderjarige laten erkennen. Ondanks dat artikel 1:254 lid 4 BW niet de biologische vader als verzoeker van een ondertoezichtstelling vermeldt, verklaart de rechtbank Groningen de man ontvankelijk in zijn verzoek mede gelet op de artikelen 7 en 8 IVRK.

Het hof Den Haag laat een keer de rechtstreekse werking van artikel 8 IVRK uitdrukkelijk in het midden.¹⁰²

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechter betreft in een zevental uitspraken artikel 8 IVRK bij de beoordeling van de zaak in kwestie.¹⁰³ De rechtbank Rotterdam besliste in één uitspraak dat nu verzoekster en de moeder hebben verklaard wat de naam van de donor is, de minderjarige 'haar biologische afkomst kent en haar identiteit behoudt, zoals gegarandeerd in de artikelen 7 en 8 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.'¹⁰⁴ Hiermee geeft de rechtbank te kennen dat er is voldaan aan de garantie die deze twee verdragsbepalingen geven en dat derhalve in overeenstemming met deze bepalingen is gehandeld.

In een aantal zaken komt de toepassing van het artikel sterker naar voren en is te zien dat de rechter artikel 8 IVRK uitdrukkelijk bij de beoordeling betreft. Zo stelt de rechtbank Den Haag dat artikel 6 Wet Conflictenrecht Afstamming op ontoelaatbare wijze in strijd komt met artikel 8 EVRM.¹⁰⁵ Volgens de rechtbank dient de zaak beoordeeld te worden naar Nederlands recht, waarbij de rechtbank opmerkt dat zij voorts het bepaalde in artikel 8 lid 2 IVRK bij de beoordeling zal betrekken.

Illustratief is ook de uitspraak van de rechtbank Assen.¹⁰⁶ De bijzondere curator verzoekt namens de minderjarige de ontkenning van het vaderschap, omdat de man niet zijn biologische vader is. De rechtbank vraagt zich af of het belang van de minderjarige wel gediend is met dit verzoek en indien de rechtbank het verzoek toewijst het

100 Hof 's-Hertogenbosch 23 juni 2005, *LJN* AV6603.

101 Rb. Groningen 2 augustus 2011, *LJN* BS7594.

102 Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164. Vgl. HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot). De conclusie van de Advocaat-Generaal is uitvoerig besproken bij artikel 5 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking'.

103 Rb. Rotterdam 20 maart 2003, zaaknr. 180802; Rb. Haarlem (locatie Zaandam) 15 maart 2007, zaaknr. 339011 (deze zaak wordt besproken bij artikel 9 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'); Rb. 's-Gravenhage 14 september 2009, *LJN* BK1197; Rb. 's-Gravenhage 2 november 2009, *LJN* BL0598; Rb. Utrecht 3 februari 2010, *LJN* BL3362; Hof Leeuwarden 22 maart 2011, *LJN* BQ5069 (het hof lijkt artikel 8 IVRK als een extra argument toe te passen om het beroep op artikel 9 IVRK door de moeder te verwerpen); Rb. Assen 23 maart 2011, *LJN* BQ6510. Vgl. HR 31 oktober 2003, *LJN* AJ3261 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.18). Alleen de Advocaat-Generaal noemt het IVRK in zijn conclusie.

104 Rb. Rotterdam 20 maart 2003, zaaknr. 180802.

105 Rb. 's-Gravenhage 2 november 2009, *LJN* BL0598.

106 Rb. Assen 23 maart 2011, *LJN* BQ6510.

belang van de minderjarige wordt gediend met de mogelijkheid dat deze vervolgens erkend kan worden door zijn verwekker. Bij de beantwoording van deze vraag neemt de rechtbank het bepaalde in de artikelen 3 en 8 IVRK als uitgangspunt. Het verzoek wordt aldus mede in het licht van deze verdragsbepalingen beoordeeld.

Ten slotte een uitspraak van de Haagse rechtbank.¹⁰⁷ Zij wijst het verzoek tot inschrijving van een Franse geboorteakte, waarin de moeder niet wordt vermeld, af in verband met strijdigheid met de openbare orde. Volgens de rechtbank wordt artikel 1:198 BW in ‘Nederland als een fundamenteel regel van het familierecht beschouwd.’ Dit beginsel acht de rechtbank, mede op grond van de artikelen 7 en 8 IVRK, van openbare orde.

Overig

Van de in totaal 26 zaken, waarin artikel 8 IVRK wordt genoemd, blijkt dat in acht uitspraken een beroep op artikel 8 IVRK faalt.¹⁰⁸ Zo bepaalt de Hoge Raad in één uitspraak dat het beroep op artikel 8 IVRK niet slaagt, omdat de klacht niet voldoet aan de eisen die artikel 426a Rv stelt.¹⁰⁹ In een andere zaak verwerpt de Hoge Raad het beroep op artikel 8 IVRK na behandeling van het beroep op het EVRM.¹¹⁰ Volgens de Hoge Raad is er geen sprake van strijd met het EVRM en evenmin met artikel 8 IVRK. In de lagere rechtspraak wordt het beroep op artikel 8 IVRK eveneens verworpen, omdat de rechter niet inziet hoe artikel 8 IVRK is geschonden of hoe artikel 8 IVRK tot een andersluidend oordeel kan leiden.¹¹¹

In vier uitspraken bespreekt de rechter het beroep op artikel 8 IVRK niet. In twee van deze zaken wordt geslachtsnaamwijziging verzocht.¹¹² De rechter beoordeelt het verzoek op grond van de Wet Conflictenrecht Namen en doet in beide gevallen de zaak af op basis van de uitspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen inzake *Garcia Avello tegen België* (C-148/02, 2 oktober 2003). In beide zaken wordt het verzoek toegewezen. De twee andere uitspraken betreffen de vordering tot veroor-

107 Rb. 's-Gravenhage 14 september 2009, *LJN* BK1197.

108 HR 15 november 2002, *LJN* AE8473; HR 3 juni 2005, *LJN* AT3445; Hof 's-Hertogenbosch 30 maart 2006, *LJN* AW4822; Hof 's-Gravenhage 30 augustus 2006, *LJN* AY7454; Hof 's-Gravenhage 21 juli 2010, *LJN* BN3670; Hof 's-Gravenhage 8 september 2010, *LJN* BO7303; Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164 (reeds besproken onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’); Rb. Zwolle-Lelystad 4 maart 2011, *LJN* BP6936. De Advocaat-Generaal concludeert in de volgende zaken dat het beroep op artikel 8 IVRK dient te falen: HR 14 oktober 2005, *LJN* AT6844 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense); HR 16 mei 2008, *LJN* BC8978 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 17 juni 2011, *LJN* BP9500 (concl. A-G L. Strikwerda); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot). De Hoge Raad verklaart in de eerste beschikking (d.d. 14 oktober 2005) de moeder niet-ontvankelijk, omdat zij geen belang meer heeft bij haar cassatieberoep aangezien de termijn waarvoor de machtiging tot uithuisplaatsing gold inmiddels is verstreken. In de andere drie zaken beslist de Hoge Raad tot verwerping van het cassatieberoep, omdat de in het middel aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Deze beslissing wordt met een beroep op artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd.

109 HR 3 juni 2005, *LJN* AT3445. Vgl. HR 16 mei 2008, *LJN* BC8978 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.7); HR 17 juni 2011, *LJN* BP9500 (concl. A-G L. Strikwerda, sub 14); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot, sub 2.22).

110 HR 15 november 2002, *LJN* AE8473.

111 Hof 's-Hertogenbosch 30 maart 2006, *LJN* AW4822; Hof 's-Gravenhage 8 september 2010, *LJN* BO7303; Rb. Zwolle-Lelystad 4 maart 2011, *LJN* BP6936. Vgl. HR 15 november 2002, *LJN* AE8473 (concl. A-G J.K. Moltmaker, sub 2.7).

112 Hof 's-Hertogenbosch 27 januari 2004, *LJN* AO2510; Rb. Amsterdam 23 september 2009, *LJN* BK1836.

deling van gedaagden tot medewerking aan een DNA-onderzoek om het ouderschap vast te stellen.¹¹³ De rechtbank Zwolle-Lelystad bespreekt in beide zaken het beroep op artikel 8 IVRK niet en wijst het gevorderde af.

Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)

---

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

In dertig zaken wordt naar artikel 9 IVRK verwezen. In vier uitspraken wordt de rechtstreekse werking van de bepaling aan de orde gesteld. De rechter heeft het beroep op het artikel in de meeste gevallen afgewezen of niet besproken. In zes uitspraken wordt de verdragsbepaling door de rechter bij de beoordeling betrokken.

Rechtstreekse werking

De rechtbank Groningen heeft in twee zaken expliciet bepaald dat artikel 9 IVRK rechtstreeks werkt. In beide zaken vorderen de bijzondere curatoren namens de minderjarigen dat de Nederlandse Staat onrechtmatig jegens de minderjarigen heeft gehandeld door hen, in het kader van een uithuisplaatsing, voor 7,5 maanden te plaatsen in een opvangkliniek alvorens hen te plaatsen op een behandelplek. In het eerste geval is de rechtbank van oordeel dat er sprake is van onrechtmatigheid, terwijl zij in de

¹¹³ Rb. Zwolle-Lelystad 9 september 2009, *LJN* BK3322; Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 29 april 2010, *LJN* BM6950.

tweede zaak geen onrechtmatig handelen aanneemt. De rechtbank motiveert de rechtstreekse werking in beide zaken op dezelfde wijze:

De rechtbank overweegt dat verdragen rechtstreeks toepasbare rechten voor burgers kunnen bevatten en is met partijen van oordeel dat, voor zover relevant voor deze zaak, de artikelen 9, 37, 40 IVRK en artikel 5 EVRM rechtstreekse werking hebben. De rechtbank laat in het midden of dat ook voor artikel 20 IVRK geldt.¹¹⁴

Uit een uitspraak van de rechtbank Arnhem lijkt te volgen dat zij artikel 9 IVRK als rechtstreeks werkend ziet.¹¹⁵ Het betreft een verzoek tot gerechtelijke vaststelling van het vaderschap met betrekking tot een kind dat reeds door die man is erkend. Het verzoek wordt afgewezen op grond van het bepaalde in artikel 1:207 lid 2 onder a BW. Ten aanzien van het beroep van de moeder op artikel 9 IVRK overweegt de rechtbank als volgt:

Voor zover de vrouw impliciet een beroep heeft willen doen op artikel 8 EVRM en artikel 9 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind door aan te voeren dat het belang van het kind is dat het in gezinsverband opgroeit en er intussen een tweede kind is geboren, dat vóór de geboorte door de man is erkend en derhalve wel de Nederlandse nationaliteit heeft, overweegt de rechtbank dat hier geen sprake is van schending dan wel beperking van het recht op eerbiediging van het familie- en gezinsleven in de zin van genoemde artikelen, omdat de man en de vrouw in gezinsverband samenwonen op hetzelfde adres en er een familierechtelijke band tussen de man en het kind bestaat, terwijl hij (mede) het kind verzorgt en opvoedt. Er is derhalve ook geen grond om met toepassing van genoemde verdragsrechtelijke bepalingen artikel 1:207 lid 2 B.W. buiten toepassing te laten, nu dit artikel niet strijdig is met deze bepalingen. Immers de verblijfsmogelijkheden in Nederland van de moeder en het kind, die mogelijk tot een scheiding van de ouder(s) en het kind kunnen leiden, zijn een gevolg van de eerder genoemde nationaliteitsrechtelijke bepalingen.

Na de twee vonnissen van de rechtbank Groningen en de beschikking van de rechtbank Arnhem laat het gerechtshof Den Haag uitdrukkelijk in het midden of aan artikel 9 IVRK rechtstreekse werking toekomt.¹¹⁶

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In zes uitspraken vindt de doorwerking van artikel 9 IVRK plaats via de verdragsconforme uitleg en toepassing.¹¹⁷ Zo wees de rechtbank Groningen op onder meer artikel

114 Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5794; Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5807.

115 Rb. Arnhem 30 juli 2004, *LJN* AR4372.

116 Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164.

117 Hof 's-Hertogenbosch 23 maart 2005, *LJN* AT3979; Hof 's-Hertogenbosch 12 maart 2007, *LJN* BA3928; Rb. Haarlem (locatie Zaandam) 15 maart 2007, zaaknr. 339011; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217; Hof Amsterdam 14 september 2010, *LJN* BN8098. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 31 oktober 2003, *LJN* AJ3261 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.18); HR 25 april 2008, *LJN* BC5901 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.10); HR 21 mei 2010, *LJN* BL7407 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.16) (deze zaak wordt bij artikel 18 IVRK onder het kopje 'Overig' behandeld.). In deze conclusies lijkt de Advocaat-Generaal als enige het artikel 9 IVRK te noemen.

9 IVRK bij de vraag of het belang van de minderjarige zich verzet tegen de ontheffing van de ouder van het ouderlijk gezag:

Hoewel met de rechten en plichten van de ouders ingevolge de artikelen 8 EVRM en de artikelen 9 en 18 van het Verdrag inzake de Rechten van het kind (IVRK) rekening moet worden gehouden, weegt het recht van de beide kinderen op continuïteit van hun opvoedingssituatie en op een ongestoorde hechting – rechten die eveneens voortvloeien uit de artikelen 3 en 20 van het IVRK – zwaarder dan het belang van de ouder bij herstel van familielevens tussen de ouder en de kinderen.¹¹⁸

Een ander voorbeeld betreft de beschikking van het hof Den Bosch dat het “door de minderjarige” aangevoerde aan het IVRK toetst.¹¹⁹ In casu betoogt de minderjarige dat zij het recht heeft om zelfstandig hoger beroep in te stellen, welk recht rechtstreeks voortvloeit uit de artikelen 7 en 9 IVRK. Het hof is het hier niet mee eens en stelt dat aan deze bepalingen geen zelfstandig beroepsrecht voor de minderjarige kan worden ontleend. In het kader van artikel 9 lid 2 IVRK overweegt het hof dat de opdracht, zoals neergelegd in deze verdragsbepaling, gegarandeerd is in de Nederlandse wetgeving ‘door een hoorrecht voor de minderjarige vast te leggen.’ Volgens het hof worden de fundamentele rechten van de minderjarige ‘door haar in dit geval geen toegang tot de rechter te verlenen als zelfstandige procespartij niet’ geschaad. Hier komt bij dat de minderjarige ‘in het door haar moeder ingestelde hoger beroep in de gelegenheid is gesteld om te worden gehoord, zodat haar mening over de rechterlijke beslissing in die procedure wordt meegewogen.’

Het hof Den Bosch lijkt in één zaak ten overvloede artikel 9 IVRK bij de beoordeling te betrekken.¹²⁰ In de uitspraak kan niet worden vastgesteld dat een procespartij een beroep heeft gedaan op het IVRK.¹²¹ Het hof komt op grond van de feiten en omstandigheden van het geval tot de conclusie dat er ‘ook’ geen sprake is van een schending van artikel 9 IVRK.

Tot slot lijkt de rechtbank Haarlem in aanvullende zin het verzoek te toetsen aan onder meer artikel 9 IVRK.¹²² De rechtbank bepaalt in casu dat het voor de minderjarige het beste is wanneer deze met de moeder meegaat naar Colombia. De scheiding tussen hem en zijn moeder zou immers betekenen dat hij in Nederland achterblijft zonder familie. Volgens de rechtbank is de scheiding voorts moeilijk te rijmen met de verplichtingen van de Nederlandse Staat die uit de artikelen 7, 8 en 9 IVRK voortvloeien.

Overig

In het merendeel van de zaken slaagt het beroep op artikel 9 IVRK niet of wordt het beroep door de rechter niet behandeld. Hier valt op dat van de totaal dertien zaken,

118 Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204. Vgl. Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217.

119 Hof 's-Hertogenbosch 12 maart 2007, *LJN* BA3928.

120 Hof 's-Hertogenbosch 23 maart 2005, *LJN* AT3979.

121 Vgl. Hof Amsterdam 14 september 2010, *LJN* BN8098. In deze zaak komt niet duidelijk naar voren dat er een beroep is gedaan op artikel 9 IVRK door de moeder. De overweging van het hof zou dat wel kunnen suggereren. Het hof besteedt in zijn overwegingen aandacht aan artikel 9 IVRK.

122 Rb. Haarlem (locatie Zaandam) 15 maart 2007, zaaknr. 339011.

waarin het beroep op artikel 9 IVRK faalt of niet wordt besproken, elf uitspraken afkomstig zijn van een hof.

In vijf uitspraken wordt het beroep afgewezen.¹²³ Als voorbeeld kan de recente uitspraak van het hof Leeuwarden dienen.¹²⁴ In deze zaak betoogt de moeder dat de uithuisplaatsing van de minderjarige in strijd is met artikel 9 IVRK. Het hof verwerpt dit beroep en stelt dat artikel 9 IVRK een scheiding tussen ouder en kind toestaat indien dit noodzakelijk in het belang van het kind is.¹²⁵ Naar het oordeel van het hof is 'een uithuisplaatsing op grond van artikel 1:261 BW, ter bescherming van de belangen van [kind], ook door het IVRK' toegestaan.

Het beroep op artikel 9 IVRK wordt in acht zaken door de rechter niet (expliciet) besproken.¹²⁶ Vastgesteld kan worden dat de rechter de zaak beoordeelt op basis van het nationale recht en in een aantal gevallen mede op basis van het EVRM. In drie van de acht zaken wordt het verzochte (deels) toegewezen, in vier zaken gaat de rechter over tot afwijzing en in één zaak wordt de procedure aangehouden.

Artikel 10 (Gezinshereniging)

---

1. In overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, eerste lid, worden aanvragen van een kind of van zijn ouders om een Staat die partij is, voor gezinshereniging binnen te gaan of te verlaten, door de Staten die partij zijn met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandeld. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijke aanvraag geen nadelige gevolgen heeft voor de aanvragers en hun familieleden.

123 Hof 's-Gravenhage 21 juli 2010, *LJN* BN3670; Hof 's-Gravenhage 8 september 2010, *LJN* BO7303; Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164 (deze uitspraak is besproken onder het kopje 'Rechtstreekse werking', omdat het hof in het midden laat of artikel 9 IVRK een rechtstreeks werkende bepaling is); Hof Leeuwarden 22 maart 2011, *LJN* BQ5069; Hof 's-Gravenhage 13 april 2011, *LJN* BQ2574. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 14 oktober 2005, *LJN* AT6844 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense); HR 21 december 2007, *LJN* BB9235 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot); HR 8 juli 2011, *LJN* BQ7328 (concl. A-G F.F. Langemeijer). De Hoge Raad verklaart de moeder in de eerste zaak niet-ontvankelijk in haar beroep, omdat de termijn waarvoor de machtiging tot uithuisplaatsing gold inmiddels is verstreken waardoor zij geen belang meer heeft bij haar cassatieberoep. In de andere drie zaken verwerpt de Hoge Raad, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

124 Hof Leeuwarden 22 maart 2011, *LJN* BQ5069.

125 Vgl. Hof 's-Gravenhage 8 september 2010, *LJN* BO7303; HR 14 oktober 2005, *LJN* AT6844 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense).

126 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 maart 2004, *LJN* AO6655; Hof Arnhem 14 juni 2005, *LJN* AT7505; Hof 's-Hertogenbosch 16 februari 2006, *LJN* AW1974; Hof 's-Hertogenbosch 21 februari 2008, *LJN* BC5425; Hof 's-Gravenhage 21 januari 2009, *LJN* BH1643; Hof 's-Gravenhage 17 juni 2009, *LJN* BJ3357; Hof 's-Gravenhage 3 maart 2010, *LJN* BL7080; Rb. Amsterdam 13 oktober 2010, *LJN* BP8073. Vgl. Hof 's-Gravenhage 9 juni 2010, *LJN* BN2279, r.o. 4, 8, 14. Het hof lijkt hier de behandeling van het beroep op artikel 9 IVRK uitdrukkelijk achterwege te laten. Het is echter niet duidelijk of de moeder in deze procedure haar beroep op artikel 9 IVRK handhaaft.

2. Een kind van wie de ouders in verschillende Staten verblijven, heeft het recht op regelmatige basis, behalve in uitzonderlijke omstandigheden, persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. Hiertoe, en in overeenstemming met de verplichting van de Staten, die partij zijn krachtens artikel 9, tweede lid, eerbiedigen de Staten die partij zijn het recht van het kind en van zijn of haar ouders welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten en het eigen land binnen te gaan. Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

Artikel 10 IVRK wordt in één uitspraak genoemd. In deze zaak past het hof Den Bosch artikel 10 lid 2 IVRK toe om te bepalen dat ouders en minderjarigen een mogelijke aanspraak kunnen ontlenen aan deze bepaling.¹²⁷ De casus zal hier kort worden geschetst. De vader verzoekt onder meer om het ouderlijk gezag. De vader dient Nederland te verlaten en wenst de minderjarige mee te nemen naar Nigeria. Het hof acht het van zwaarwegend belang dat de minderjarige tenminste bij één van zijn ouders opgroeit en dat de band met zijn vader behouden blijft. Dit resulteert in het oordeel van het hof dat de vader alleen met het ouderlijk gezag belast dient te worden. Het hof houdt hierbij rekening met de artikelen 7 en 18 IVRK. Met betrekking tot de relatie tussen de moeder en de minderjarige overweegt het hof dat artikel 10 lid 2 IVRK een bijdrage zou kunnen leveren aan het behoud van die relatie:

4.7.10. Overigens zijn er voldoende mogelijkheden om de band tussen de moeder en [X.] te behouden. In art. 10 lid 2 IVRK is vastgelegd dat een kind van wie de ouders in verschillende staten verblijven in beginsel het recht heeft om op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. De moeder kan [X.] in Nigeria bezoeken en [X.] en de vader hebben op grond van art. 10 lid 2 IVRK de mogelijkheid om de moeder in Nederland te bezoeken.

Artikel 11 (Internationale kinderontvoering)

- 1. De Staten die partij zijn, nemen maatregelen ter bescherming van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland.*
  - 2. Hiertoe bevorderen de Staten die partij zijn het sluiten van bilaterale of multilaterale overeenkomsten of het toetreden tot bestaande overeenkomsten.*
-

In zeven zaken is artikel 11 IVRK betrokken bij de behandeling van het door procespartijen gedane beroep op het IVRK. De ouder die de minderjarige in strijd met het ouderlijk gezag heeft meegenomen, roept hier voornamelijk artikel 3 IVRK in.

¹²⁷ Hof 's-Hertogenbosch 3 mei 2006, *LJN* AX1364.

Geconstateerd kan worden dat artikel 11 IVRK alleen door de rechter in overweging is genomen en door de Advocaat-Generaal is besproken.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Het hof Den Haag is de eerste in de onderzoeksperiode die artikel 11 IVRK toepast.¹²⁸ Het hof wijst op artikel 11 IVRK wanneer hij het beroep van de moeder op artikel 3 lid 1 IVRK bespreekt:

Het IVRK, waarnaar de moeder verwijst, draagt Staten die partij zijn op maatregelen te nemen ter bestrijding van ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland (artikel 11 lid 1). In dit opzicht handelt de centrale autoriteit geheel conform het IVRK.

Ook Advocaat-Generaal Strikwerda betreft artikel 11 IVRK bij de bespreking van een beroep op artikel 3 lid 1 IVRK.¹²⁹ In zijn conclusies voor de twee beschikkingen van de Hoge Raad van 28 september 2007 gebruikt hij dezelfde bewoordingen om dit beroep af te doen:

Voor zover het onderdeel wil betogen dat art. 3 lid 1 IVKV [lees: IVRK, red.] zich tegen toewijzing van het verzoek tot teruggeleiding van [het kind] verzet, kan het evenmin doel treffen. Art. 11 van het IVKV verplicht de staten die partij zijn bij het verdrag maatregelen te nemen ter bestrijding van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland (lid 1) en spoort de staten aan daartoe verdragen te sluiten of toe te treden tot bestaande verdragen (lid 2). Hieruit volgt dat het IVKV, evenals het HKOV, berust op het uitgangspunt dat internationale kinderontvoering geacht moet worden in het algemeen in strijd te zijn met het belang van het kind, zodat teruggeleiding van het kind op de voet van het HKOV als zodanig niet in strijd is met art. 3 lid 1 IVKV. (...)

De Hoge Raad verwijst in één van deze twee zaken naar de conclusie van de Advocaat-Generaal, waar het gaat om de bespreking van het IVRK, om het beroep op artikel 3 lid 1 IVRK af te wijzen.¹³⁰ In de andere beschikking bespreekt de Hoge Raad het beroep op het IVRK niet, maar behandelt hij wel het beroep op artikel 8 EVRM.¹³¹ De Hoge Raad komt tot het oordeel dat ook de overige in het middel aangevoerde klachten, waaronder het beroep op artikel 3 lid 1 IVRK, niet tot cassatie kunnen leiden. Dit wordt met een verwijzing naar artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd door de Hoge Raad.

Uitspraken die na deze conclusies volgen, verwijzen steeds naar dit advies van de Advocaat-Generaal.¹³² In de vier zaken, die nadien zijn gevolgd, gebruikt de rechter

¹²⁸ Hof 's-Gravenhage 7 februari 2007, *LJN AZ7987*.

¹²⁹ HR 28 september 2007, *LJN BB3192* (concl. A-G L. Strikwerda); HR 28 september 2007, *LJN BB3193* (concl. A-G L. Strikwerda).

¹³⁰ HR 28 september 2007, *LJN BB3193*, r.o. 3.5.3.

¹³¹ HR 28 september 2007, *LJN BB3192*.

¹³² Rb. 's-Gravenhage 23 april 2008, *LJN BD0875*; Rb. 's-Gravenhage 6 oktober 2008, *LJN BG0940*; Rb. Roermond (zittingsplaats 's-Gravenhage) 20 augustus 2009, *LJN BK0693*; Rb. Leeuwarden (zittingsplaats 's-Gravenhage) 28 juli 2011 *LJN BR4907*.

een nagenoeg eensluidende overweging waarin hij dit deel van de conclusie van de Advocaat-Generaal grotendeels herhaalt.

Artikel 12 (Recht op participatie en om gehoord te worden)

---

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Artikel 12 IVRK komt in totaal vijftien zaken voor. De rechtstreekse werking van deze bepaling is onbesproken gelaten. Het merendeel van de zaken kan geplaatst worden onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’. Het beroep op artikel 12 IVRK slaagt verder in drie uitspraken niet. In twee gevallen wordt de bespreking van het beroep op deze verdragsbepaling achterwege gelaten, omdat de zaak op andere gronden is afgedaan.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Artikel 12 IVRK wordt vaak in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing door de rechter gebruikt.¹³³ De eerste zaak betreft een uitspraak van de rechtbank Maastricht die het verzoek tot verlenging van de ondertoezichtstelling mede in het licht van het IVRK, waaronder artikel 12, beoordeelt.¹³⁴ Deze zaak is reeds bij artikel 3 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’ besproken met betrekking tot de overweging dat het IVRK, op grond van artikel 3 IVRK, dient te worden toegepast door bestuursinstanties als de IND. In het kader van artikel 12 IVRK is de rechtbank van mening dat de plicht om de minderjarige te horen niet alleen op de kinderrechter rust maar ook op andere instanties.

¹³³ Rb. Maastricht 8 februari 2002, *LJN* AE1345; HR 29 maart 2002, *LJN* AD8191; Rb. ’s-Gravenhage 20 maart 2009, *LJN* BJ0229; Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 2 februari 2010, *LJN* BL3774; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 4 mei 2010, *LJN* BM2916; Hof ’s-Gravenhage 18 augustus 2010, *LJN* BN5164. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 31 oktober 2003, *LJN* AJ3261 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.18); HR 4 april 2008, *LJN* BC2241 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent); HR 26 maart 2010, *LJN* BL2226 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent); HR 11 februari 2011, *LJN* BO9615 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot). In de eerste zaak (d.d. 31 oktober 2003) betreft alleen de Advocaat-Generaal het IVRK in zijn conclusie. De Hoge Raad laat de bespreking van het beroep op het IVRK in de tweede zaak (d.d. 4 april 2008) achterwege. Dit wordt onder het kopje ‘Overig’ nader toegelicht. In de laatste drie zaken verwerpt de Hoge Raad, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

¹³⁴ Rb. Maastricht 8 februari 2002, *LJN* AE1345.

In de tweede uitspraak legt de rechtbank Den Haag het nationale recht conform artikel 12 IVRK uit om strijdigheid met deze bepaling te voorkomen.¹³⁵ Hier wordt door de minderjarige een wijziging van de omgangsregeling verzocht. Hoewel artikel 1:377g BW door het ontbreken van een verwijzing naar artikel 1:253a BW daarin niet voorziet, wijst de rechtbank met een beroep op artikel 12 IVRK het verzoek toch toe:

Per 1 maart 2009 is inwerking getreden de Wet bevordering voorgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding. Ingevolge artikel 1:377g van het Burgerlijk Wetboek (BW), zoals dat luidt na 1 maart 2009, kan de rechter, indien blijkt dat de minderjarige van twaalf jaar of ouder hierop prijs stelt, ambtshalve een beslissing geven op voet van artikel 1:377a of 1:377b BW, dan wel een zodanige beslissing op grond van artikel 1:377e BW van dit boek wijzigen. Hoewel de verwijzing naar artikel 1:253a BW in artikel 1:377g BW, zoals dat luidt na 1 maart 2009, ontbreekt, is de rechtbank van oordeel dat het de bedoeling van de wetgever is geweest om, ook in gevallen waarin beide ouders het gezag over een minderjarige hebben, de minderjarige zijn informele rechtsingang te laten behouden. Het ontnemen van dit recht aan minderjarigen met twee gezagsouders, zou immers op gespannen voet komen te staan met het bepaalde in artikel 12 van het Verdrag inzake de rechten van het kind.

Ook de Hoge Raad heeft zich uitgesproken over artikel 12 IVRK.¹³⁶ In deze cassatiezaak doet verzoekster een beroep op artikel 12 IVRK en stelt zij dat het kind op grond van deze bepaling gehoord had moeten worden. Hoewel de Hoge Raad het beroep op dit artikel verwerpt, past hij deze verdragsbepaling toe in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing. Volgens de Hoge Raad gaat het cassatiemiddel uit van een onjuiste uitleg van artikel 12 IVRK. Naar het oordeel van de Hoge Raad bepaalt dit artikel niet ‘dat kinderen (jonger dan twaalf jaar) in alle zaken die hen betreffen, zelf gehoord moeten worden.’ De Hoge Raad neemt het standpunt in dat voldaan is aan de eisen die artikel 12 IVRK stelt nu verschillende vertegenwoordigers en belangenbehartigers van de elf jaar oude minderjarige zijn gehoord. Aldus lijkt de Hoge Raad van oordeel te zijn dat reeds in overeenstemming met artikel 12 IVRK is gehandeld zodat het beroep verzoekster niet kan baten.

In een aantal zaken wordt artikel 12 IVRK in verband gebracht met artikel 809 Rv. Een duidelijk voorbeeld is de beschikking van het hof Amsterdam, waarin het hof toetst aan artikel 12 IVRK.¹³⁷ Het hof staat voor de vraag of de minderjarige procesbevaam is en zelfstandig in hoger beroep kan komen van de bestreden beschikkingen van de rechtbank. Het stelt uitdrukkelijk deze vraag te beoordelen aan de hand van nationale wetgeving en internationale verdragen. Uit het EVRM en het IVRK volgt niet dat het niet aanmerken van een minderjarige als een zelfstandige procespartij in strijd is met die verdragen, aldus het hof. Voorts betreft het hof artikel 12, en in het bijzonder het tweede lid, IVRK bij de beoordeling en oordeelt dat deze verdragsverplichting is nagekomen door de minderjarige ‘voorafgaand aan de mondelinge behandeling in

135 Rb. 's-Gravenhage 20 maart 2009, *LJN* BJ0229.

136 HR 29 maart 2002, *LJN* AD8191. Vgl. HR 26 maart 2010, *LJN* BL2226 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.11).

137 Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 4 mei 2010, *LJN* BM2916. Vgl. HR 4 april 2008, *LJN* BC2241 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.24-2.27).

het bijzijn van haar advocaat op grond van artikel 809 Rv te horen, haar toe te staan aanwezig te zijn bij de mondelinge behandeling en bij het nemen van de beslissing met haar mening rekening te houden.⁷ Dit leidt tot de slotsom dat het niet aanmerken van de minderjarige als zelfstandig procespartij niet in strijd is met enige verdragsverplichting en dat de minderjarige in haar verzoek in hoger beroep niet-ontvankelijk moet worden verklaard.

Ook het Arnhemse gerechtshof zoekt aansluiting bij artikel 809 Rv.¹³⁸ In deze zaak voert appellante als grief aan dat er in strijd met artikel 12 IVRK is gehandeld, omdat de rechters de minderjarigen niet hebben gehoord alvorens hun beslissingen te nemen. De grief faalt naar het oordeel van het hof. Hierbij hecht het hof belang aan artikel 809 Rv en overweegt dat de Nederlandse wetgever met artikel 809 Rv heeft voldaan aan artikel 12 IVRK. Het hof overweegt verder dat het hoorrecht van de minderjarigen nog niet van toepassing was ten tijde van de betreffende procedures, en dat de oudste minderjarige, die nadien twaalf jaar is geworden, in hoger beroep door de rechter-commissaris is gehoord.

In één uitspraak is artikel 12 IVRK toegepast als ondersteunend argument.¹³⁹ Het Haagse hof zocht steun in artikel 12 IVRK voor de beslissing dat voldaan is aan de verplichting van artikel 809 Rv. Dit valt te constateren in de volgende overweging van het hof:

8. Het hof overweegt nog in het bijzonder dat het voorschrift van artikel 809 Rv een recht van de minderjarigen betreft en mitsdien niet een plicht. De eis van de moeder dat de kinderen door het hof moeten worden gehoord verdraagt zich niet met dit uitgangspunt, dat ook voortvloeit uit artikel 12 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK), waarin wordt vermeld dat ieder kind het recht heeft zijn mening vrijelijk te uiten in aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang moet worden gehecht.

Overig

In de overige zaken betreffende artikel 12 IVRK faalt in drie uitspraken het beroep op deze bepaling.¹⁴⁰ Hiervan is bijvoorbeeld sprake in de beschikking van de rechtbank Haarlem.¹⁴¹ Zij verwerpt het beroep met als reden dat artikel 12 IVRK niet het recht van het kind onder de twaalf jaar bevat om een verzoekschrift in te dienen.

De bespreking van het beroep op artikel 12 IVRK wordt ten slotte in twee zaken uitdrukkelijk door de rechter achterwege gelaten, omdat de overige aangevoerde gronden, waaronder het beroep op artikel 12 IVRK, geen behandeling meer behoeven.¹⁴² De rechter gaat over tot vernietiging van de bestreden beschikking.

¹³⁸ Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 2 februari 2010, *LJN* BL3774. Vgl. HR 11 februari 2011, *LJN* BO9615 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot, sub 2.31).

¹³⁹ Hof 's-Gravenhage 18 augustus 2010, *LJN* BN5164.

¹⁴⁰ Rb. Haarlem 29 april 2003, zaaknr. 91632/2003; Rb. Haarlem (vzr.) 9 november 2006, *LJN* AZ1904; Hof 's-Gravenhage 21 juli 2010, *LJN* BN3670.

¹⁴¹ Rb. Haarlem 29 april 2003, zaaknr. 91632/2003.

¹⁴² HR 4 april 2008, *LJN* BC2241; Hof 's-Gravenhage 11 november 2008, *LJN* BG6213.

Artikel 16 (Recht op privacy)

---

1. *Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.*
  2. *Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aanpassing.*
-

Artikel 16 IVRK is achtmaal in de rechtspraak ter bespreking gebracht. Het valt op dat deze verdragsbepaling voornamelijk in hoger beroep aan bod is gekomen. Dit is het geval in vijf van de acht zaken. Uit vier uitspraken kan de rechtstreekse werking van artikel 16 IVRK worden afgeleid. Eenmaal toetst de rechter de zaak in kwestie aan artikel 16 IVRK en in twee gevallen slaagt het beroep op deze bepaling niet. Tot slot word in één conclusie het beroep op artikel 16 IVRK door de Advocaat-Generaal besproken.

Rechtstreekse werking

De rechter heeft zich tot nu toe niet uitdrukkelijk uitgelaten over de vraag of artikel 16 IVRK rechtstreeks werkt. Wel valt uit twee beschikkingen van het hof Den Bosch de rechtstreekse werking van het artikel af te leiden.¹⁴³ Artikel 16 IVRK wordt door het hof betrokken bij de vraag of de minderjarige ontvankelijk is voor wat betreft het zelfstandig instellen van het appel. Het hof overweegt in één beschikking als volgt:

Op grond van internationale verdragsrechtelijke bepalingen, met name artikel 16 en 37 IVRK en artikel 5 EVRM, dient een minderjarige steeds een onverwijld toegang tot de rechter te hebben teneinde de rechtmatigheid van die vrijheidsbeneming te laten toetsen. Dit betekent dat in een dergelijk geval de minderjarige het recht toekomt om zelfstandig het rechtsmiddel van hoger beroep aan te wenden tegen een uitspraak waarop die vrijheidsbeneming is gebaseerd.¹⁴⁴

Ook uit een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Almelo volgt dat de rechtbank artikel 16 IVRK als een rechtstreeks werkende bepaling ziet.¹⁴⁵ In deze zaak had de vader een aantal persoonlijke foto's en filmpjes op het Internet geplaatst. De moeder wenst in kort geding de verwijdering van deze bestanden. Volgens de moeder schendt de vader de persoonlijke levenssfeer van de minderjarige en maakt hij misbruik van het ouderlijk gezag. De voorzieningenrechter kan zich vinden in het standpunt van de moeder en wijst het gevorderde toe. Hoewel de verwijzing naar het IVRK door de moeder en door de voorzieningenrechter niet nader wordt gespecificeerd, kan worden aangenomen dat het artikel 16 IVRK betreft.

143 Hof 's-Hertogenbosch 7 augustus 2007, L/JN BC2052; Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2007, L/JN BC3205.

144 Hof 's-Hertogenbosch 7 augustus 2007, L/JN BC2052.

145 Rb. Almelo (vzr.) 15 oktober 2009, L/JN BK0555.

Het bestaan van rechtstreekse werking zou tot slot uit de beschikking van de rechtbank Alkmaar kunnen volgen.¹⁴⁶ De rechtbank stelt zich in casu de vraag of de adoptie van de minderjarigen kan worden uitgesproken, ondanks dat niet voldaan is aan de wettelijke eis van drie jaar aaneengesloten samenleven (artikel 1:277 lid 2 BW). Het verzoek wordt toegewezen. De rechtbank lijkt artikel 16 IVRK te zien als een bepaling die rechtstreeks werkt, omdat zij stelt dat de nationale regels met betrekking tot adoptie ondergeschikt behoren te zijn aan het recht op eerbiediging van het gezinsleven dat in artikel 16 IVRK en artikel 8 EVRM is neergelegd.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Het hof Den Haag lijkt in één uitspraak de zaak aanvullend te toetsen aan artikel 16 IVRK.¹⁴⁷ Uit de uitspraak volgt niet dat er een beroep is gedaan op artikel 16 IVRK door een procespartij. Het hof is van mening dat plaatsing van de minderjarige in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg het recht op gezinsleven als bedoeld in artikel 16 IVRK niet schendt. Ter bescherming van de lichamelijke en geestelijke gezondheid van de minderjarige kan inmenging in het gezinsleven noodzakelijk zijn om de minderjarige in gesloten setting te plaatsen, aldus het hof.

Overig

Het beroep op artikel 16 IVRK faalt in twee uitspraken. Het Haagse hof oordeelt een keer dat de minderjarige ook op een andere wijze voor zijn belang had kunnen opkomen.¹⁴⁸ In een andere zaak komt het hof Amsterdam tot de conclusie dat verzoekster onvoldoende feiten en omstandigheden heeft aangevoerd die tot het oordeel zouden kunnen leiden dat er sprake is van een schending van het IVRK.¹⁴⁹ Ten slotte concludeert Advocaat-Generaal Wesseling-van Gent voor de beschikking van de Hoge Raad van 14 december 2007 dat het beroep op artikel 16 IVRK dient te worden verworpen.¹⁵⁰ Volgens de Advocaat-Generaal volgt uit artikel 16 IVRK niet dat de Raad voor de Kinderbescherming de taak heeft een door de rechter vastgestelde omgangsregeling te begeleiden, zoals verzoeker in cassatie betoogt. De Hoge Raad verklaart verzoeker niet-ontvankelijk in zijn beroep, omdat hij geen belang meer heeft bij zijn cassatieberoep.

Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)

---

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

146 Rb. Alkmaar 16 januari 2002, *LJN* AD9522. Deze uitspraak is in het kader van artikel 6 IVRK ook bij dat artikel besproken onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

147 Hof 's-Gravenhage 25 februari 2009, *LJN* BJ5002.

148 Hof 's-Gravenhage 21 juli 2010, *LJN* BN3670.

149 Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 31 augustus 2010, *LJN* BO1064.

150 HR 14 december 2007, *LJN* BB7711 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent).

2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderzorg.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderzorg waarvoor zij in aanmerking komen.

In achttien zaken wordt een beroep gedaan op artikel 18 IVRK. De vraag naar de rechtstreekse werking van dit artikel komt in vier uitspraken aan de orde. Zes beschikkingen hebben betrekking op verdragsconforme uitleg en toepassing. In drie zaken faalt het beroep op artikel 18 IVRK en in een tweetal uitspraken bespreekt de rechter het beroep niet. Tot slot wordt de verdragsbepaling in enkele conclusies van de Advocaat-Generaal genoemd.

Rechtstreekse werking

In de rechtspraak is in geen enkele zaak uitdrukkelijk rechtstreekse werking toegekend aan artikel 18 IVRK. Wel maakte de voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem in 2007 het tegenovergestelde uit.¹⁵¹ Volgens de rechtbank bevat artikel 18 IVRK gelet op de formulering geen norm die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is.

Uit een tweetal zaken kan de rechtstreekse werking van artikel 18 IVRK worden afgeleid. Het betreft een beschikking van de rechtbank Zutphen en een vonnis van de rechtbank Groningen. In de eerste zaak gaat het om een verzoek van de vader tot gezamenlijk ouderlijk gezag.¹⁵² De moeder heeft van rechtswege het ouderlijk gezag. De rechtbank Zutphen achtte het verzoek ontvankelijk, ondanks dat het BW niet in een bepaling ter zake voorzag. Zij overweegt hiertoe als volgt:

Gelet op artikel 18 van het Verdrag inzake de rechten van het kind dienen Staten alles te doen wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind. Naar het oordeel van de rechtbank volgt hieruit dat een kind in beginsel recht heeft op ouders die juridisch de bevoegdheid hebben om gezamenlijk de verantwoordelijkheid te dragen. In geval van gezamenlijk gezag nemen de ouders een gelijkwaardige positie in ten opzichte van hun kind. (...)

De rechtbank acht het in strijd met dit recht van het kind dat niet getoetst kan worden of het in zijn belang is dat de moeder weigert om gezamenlijk met de vader het gezag uit te oefenen.

Hoewel het verzoek ontvankelijk wordt verklaard, wijst de rechtbank het verzochte af.

¹⁵¹ Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, LJV BB9628. De overweging, waarin de voorzieningenrechter dit oordeel tot uitdrukking brengt, is bij artikel 4 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking' weergegeven.

¹⁵² Rb. Zutphen 10 november 2004, LJV AR5611.

In de tweede zaak bepaalt de rechtbank Groningen dat de ouder een zekere aanspraak kan ontlenen aan artikel 18 IVRK.¹⁵³ De moeder stelt een vordering tegen de school van haar zoon in, omdat de school haar informatie over haar zoon heeft onthouden. De rechtbank komt tot het volgende oordeel:

Door de school zijn onvoldoende zwaarwegende argumenten aangevoerd om de informatieverstrekking aan [de moeder] achterwege te laten. De enkele wens van [de zoon] is daarvoor onvoldoende geweest, omdat met respectering van diens privacy, de rol van [de moeder] als verantwoordelijk ouder wel degelijk had kunnen zijn gehonoreerd. De rechtbank verwijst in verband met het voorgaande naar artikel 1:247 lid 1 BW (“het ouderlijk gezag omvat de plicht en het recht van de ouder om zijn minderjarig kind op te voeden”); de school heeft in strijd met deze bepaling gehandeld. De rechtbank wijst ook nog op art. 18 lid 1 Verdrag inzake de rechten van het Kind (IVRK) (...) Betrokkenheid bij de voortgang van hun kind binnen het onderwijs is een aanspraak die ouders in beginsel aan deze verdragsbepaling kunnen ontlenen. Deze betrokkenheid is mede van belang om de ouderlijke verantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind gestalte te kunnen geven.

Recentelijk is de rechtstreekse werking van artikel 18 IVRK uitdrukkelijk in het midden gelaten.¹⁵⁴

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechter houdt in zes zaken rekening met artikel 18 IVRK bij de beoordeling van de verzoeken.¹⁵⁵ De bepaling wordt hier toegepast om invulling te geven aan het belang van het kind. Zo past de rechtbank Alkmaar artikel 18 samen met artikel 3 IVRK toe bij de vraag of er zwaarwegende contra-indicaties bestaan die de wijziging van het gezamenlijk gezag naar eenhoofdig gezag niet toelaten:

Het uitgangspunt bij het huidige systeem van de wet is dat na een echtscheiding het gezamenlijk gezag van de ouders blijft gehandhaafd, tenzij, gelet op het belang van de minderjarige, sprake is van zwaarwegende contra-indicaties. Ingevolge artikel 3, lid 1, van het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) dienen bij maatregelen met betrekking tot kinderen de belangen van het kind als uitgangspunt voor de daartoe te nemen beslissing. Volgens artikel 18 van voornoemd verdrag heeft de minderjarige er recht op dat beide ouders gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor zijn opvoeding en ontwikkeling dragen.¹⁵⁶

¹⁵³ Rb. Groningen 25 maart 2009, *LJN* BI6947.

¹⁵⁴ Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164. Vgl. HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot, sub 2.23). De conclusie van de Advocaat-Generaal is uitgewerkt bij artikel 5 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’.

¹⁵⁵ Rb. Alkmaar 27 oktober 2004, *LJN* AU4501; Rb. Alkmaar 26 oktober 2005, zaaknr. 72690; Hof 's-Hertogenbosch 3 mei 2006, *LJN* AX1364; Rb. Alkmaar 7 februari 2007, *LJN* AZ8078; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217. Deze twee uitspraken van de rechtbank Groningen zijn reeds behandeld bij artikel 9 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

¹⁵⁶ Rb. Alkmaar 26 oktober 2005, zaaknr. 72690. Vgl. Rb. Alkmaar 7 februari 2007, *LJN* AZ8078.

In een andere zaak wordt aan de rechtbank Alkmaar de wijziging van de omgangsregeling gevraagd, omdat beide gescheiden ouders werken in het weekend.¹⁵⁷ De rechtbank stelt hier eerst vast dat de dochter gelet op artikel 18 IVRK er recht heeft op dat ‘haar ouders gezamenlijk de verantwoordelijkheid voor haar opvoeding en ontwikkeling dragen.’ Voortzetting van de omgangsregeling wordt in het belang van de minderjarige geacht. Desondanks wordt de omgangsregeling gewijzigd, omdat handhaving van die omgangsregeling niet mogelijk is.

In één uitspraak is de rol van artikel 18 lid 1 IVRK niet geheel duidelijk.¹⁵⁸ Deze uitspraak is in het kader van artikel 10 IVRK bij die verdragsbepaling reeds besproken. In deze zaak stelt het hof Den Bosch dat de plicht, zoals neergelegd in artikel 18 lid 1 IVRK, is vastgelegd in artikel 1:247 lid 1 BW. Mogelijkerwijs wenst het hof zijn oordeel kracht bij te zetten door op artikel 18 lid 1 IVRK te wijzen. Het hof beslist namelijk dat appelland (de vader) het ouderlijk gezag dient te verkrijgen.

Overig

Vastgesteld kan worden dat in de zaken waarin geen sprake is van rechtstreekse werking of van verdragsconforme uitleg en toepassing, het beroep op artikel 18 IVRK niet slaagt of onbesproken wordt gelaten. Drie keer faalt het beroep. Zo heeft de Hoge Raad het beroep op de volgende wijze gemotiveerd verworpen:

Het onderdeel faalt. Het hof heeft geoordeeld dat, ook al zou de door de vader betrokken stelling dat de moeder destijds zonder enig overleg met hem met [de zoon] is verhuisd naar [plaats B] juist zijn, dit aspect in de gegeven omstandigheden van onvoldoende gewicht is om de hoofdverblijfplaats van [de zoon] inmiddels bij de vader te bepalen. Dat oordeel geeft niet blijk van miskenning van de in het onderdeel bedoelde gelijkwaardigheid van de ouders en is niet in strijd met de daarin genoemde bepalingen [lees: waaronder artikel 18 IVRK, red.]. Het hof heeft immers de ene ouder niet meer of minder gelijkwaardig geacht dan de ander met betrekking tot hun verzorgings- en opvoedingstaken of over het hoofd gezien dat het ouderlijk gezag mede omvat de verplichting om de ontwikkeling van de banden van het kind met de andere ouder te bevorderen, maar bij zijn op de voet van artikel 1:253a BW genomen beslissing bij afweging van de betrokken belangen van de vader, die van de moeder en die van het kind het belang van [de zoon] het zwaarst laten wegen. Daarbij heeft het hof kunnen betrekken dat het jonge kind sedert de verhuizing zijn vertrouwde woonomgeving en schoolsituatie in [plaats B] heeft en dat het belang heeft bij stabiliteit. Het oordeel behoeft geen nadere motivering.¹⁵⁹

Advocaat-Generaal Langemeijer stelt in zijn conclusie bij deze beschikking dat uit artikel 18 lid 1 IVRK geen verplichting tot een gelijke verdeling van de ouderlijke taken valt af te leiden.¹⁶⁰ Wel wijst hij op het bepaalde in artikel 9 lid 3 IVRK. Ook het Haagse hof verwierp het beroep, omdat er in de aan hem voorgelegde situatie geen

¹⁵⁷ Rb. Alkmaar in de eindbeschikking van 15 december 2004, opgenomen in: Rb. Alkmaar 27 oktober 2004, *LJN* AU4501.

¹⁵⁸ Hof 's-Hertogenbosch 3 mei 2006, *LJN* AX1364.

¹⁵⁹ HR 21 mei 2010, *LJN* BL7407.

¹⁶⁰ HR 21 mei 2010, *LJN* BL7407 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.16).

sprake is van miskenning van de in artikel 18 lid 1 IVRK bedoelde gelijkwaardigheid van ouders.¹⁶¹ Uit een uitspraak van het Amsterdamse hof volgt dat het beroep op artikel 18 IVRK faalt om een procedurele reden.¹⁶² Het hof oordeelt dat onvoldoende feiten en omstandigheden zijn aangevoerd voor een beroep op artikel 18 IVRK.

Het beroep op artikel 18 IVRK wordt ten slotte in twee gevallen niet behandeld.¹⁶³ De Haagse rechtbank en het Haagse hof bespreken daarentegen het beroep op artikel 8 EVRM wel. In één zaak wordt het verzochte deels toegewezen, in de andere volgt afwijzing.

Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van sexueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Artikel 19 IVRK speelt in acht zaken een rol. De rechtstreekse werking van het artikel komt in twee uitspraken aan bod. In één van deze twee uitspraken oordeelt de rechter dat artikel 19 IVRK geen rechtstreekse werking heeft. Hiermee verwerpt hij het beroep op deze bepaling. Ook in een andere zaak slaagt het beroep op dit artikel niet. De rechter houdt in vier beschikkingen rekening met artikel 19 IVRK in zijn overwegingen. Ten slotte bespreekt de Advocaat-Generaal in één conclusie het beroep op deze verdragsbepaling.

¹⁶¹ Hof 's-Gravenhage 8 september 2010, *LJN* BO7303.

¹⁶² Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 31 augustus 2010, *LJN* BO1064. Vgl. HR 22 januari 2010, *LJN* BK4935 (concl. A-G L. Strikwerda, sub 11); HR 17 juni 2011, *LJN* BQ2810 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot, sub 2.22). De Advocaat-Generaal concludeert dat het beroep niet voldoet aan de eisen die aan een cassatieklacht gesteld worden. De Hoge Raad verwerpt in beide zaken het beroep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Het voorgaande wordt met een beroep op artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd.

¹⁶³ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 maart 2004, *LJN* AO6655; Hof 's-Gravenhage 3 maart 2010, *LJN* BL7080. Vgl. HR 29 oktober 2004, *LJN* AQ7387 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense, sub 7). De Advocaat-Generaal bespreekt het beroep op artikel 18 IVRK niet. De Hoge Raad verwerpt, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het beroep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

Rechtstreekse werking

Alleen de rechtbank Utrecht heeft zich expliciet uitgesproken over de vraag of artikel 19 IVRK rechtstreeks werkt.¹⁶⁴ Volgens de rechtbank is artikel 19 IVRK gelet op de aard, inhoud en strekking geen bepaling waaraan rechtstreekse werking toekomt.

In een uitspraak van de rechtbank Groningen valt echter te constateren dat artikel 19 IVRK rechtstreeks wordt toegepast, omdat de rechtbank schending van deze bepaling aanneemt.¹⁶⁵ Naar het oordeel van de rechtbank heeft de gezinsvoogdij-instelling op een onverantwoorde wijze uitvoering gegeven aan de haar opgedragen taak de hulpverlening op gang te brengen, nu deze hulpverlening in casu ongeveer negen maanden volledig stil heeft gelegen.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechter betreft in een viertal zaken artikel 19 IVRK bij de beoordeling van de betreffende verzoeken. In twee uitspraken van de rechtbank Assen gaat het om een, in het kader van een ondertoezichtstelling gegeven, aanwijzing, inhoudende de vaststelling van een omgangsregeling.¹⁶⁶ De ouders zijn het daar in beide gevallen niet mee eens en vragen de rechtbank om vervallenverklaring van de aanwijzing. De rechtbank overweegt in beide zaken op vrijwel eensluidende wijze. In één zaak overweegt zij:

De thans in het geding zijnde Aanwijzing zoals deze door de WSJ is gegeven, beoogt de omgangsregeling tussen vader en moeder en [de minderjarige] gedurende de looptijd van bovendoelde maatregelen nader vorm te geven en daarbij rekening te houden met de voor [de minderjarige] bedreigde situatie waarin zij eerder is aangetroffen. Niet kan gezegd worden dat de WSJ met die situatie bij de vaststelling van bedoelde Aanwijzing geen rekening hoeft te houden. Het belang van [de minderjarige] vereist een dergelijke bemoeienis ook. Verwezen zij naar art. 19 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind, waarin – kort gezegd – de Staat wordt verplicht de benodigde maatregelen te nemen op sociaal en opvoedkundig gebied teneinde het kind te beschermen tegen alle vormen van geweld. Bedoelde maatregelen omvatten onder meer procedures met betrekking tot sociale programma's teneinde te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en onder meer in de voorkoming van kindermishandeling.¹⁶⁷

In twee andere beschikkingen, die de verzoeken tot ondertoezichtstelling en machtiging uithuisplaatsing betreffen, verwijst de rechtbank Zwolle-Lelystad naar artikel 19 IVRK.¹⁶⁸ Deze uitspraken zijn reeds aan de orde geweest bij artikel 5 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'. De rechtbank overweegt dat ouders primair verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en verzorging van hun kinderen en daarbij in beginsel een grote mate van vrijheid hebben. Dit recht van ouders wordt onder meer beschermd door artikel 8 EVRM, maar vindt zijn begrenzing in de plicht van de overheid om kinderen te beschermen tegen aantasting van hun lichamelijke en geestelijke integriteit en in het IVRK, waarvan artikel 19 IVRK bepaalt dat 'de over-

¹⁶⁴ Rb. Utrecht 29 oktober 2007, *LJN* BB8303.

¹⁶⁵ Rb. Groningen 1 december 2009, *LJN* BK5332.

¹⁶⁶ Rb. Assen 28 juli 2010, *LJN* BP0030; Rb. Assen 25 augustus 2010, *LJN* BO5155.

¹⁶⁷ Rb. Assen 28 juli 2010, *LJN* BP0030.

¹⁶⁸ Rb. Zwolle-Lelystad 1 februari 2010, *LJN* BL6834; Rb. Zwolle-Lelystad 17 mei 2010, *LJN* BM5559.

heid alle passende maatregelen neemt om het kind te beschermen.⁹ De rechtbank wijst in beide zaken, op basis van de feiten en omstandigheden van het geval, de verzoeken toe.

Overig

Tot slot kan worden vastgesteld dat het beroep op artikel 19 IVRK één keer heeft gefaald. Dit betreft een uitspraak van hof Amsterdam.¹⁶⁹ Het hof is van mening dat het beroep op artikel 19 IVRK niet slaagt, omdat onvoldoende feiten en omstandigheden zijn aangevoerd die kunnen leiden tot het oordeel dat er sprake is van een schending van het IVRK. Ook Advocaat-Generaal Wesseling-van Gent komt voor de beschikking van de Hoge Raad van 14 oktober 2005 tot een dergelijke conclusie: de klacht voldoet niet aan de eisen die aan een cassatieklacht worden gesteld.¹⁷⁰ Verder adviseert zij dat uit de artikelen 3 en 19 IVRK niet de verplichting voor de rechter volgt om nader onderzoek in te stellen naar de psychische gesteldheid van verweerster. De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten naar het oordeel van de Hoge Raad niet tot cassatie kunnen leiden. Met een beroep op artikel 81 Wet RO wordt deze beslissing niet nader gemotiveerd.

Artikel 20 (Bescherming van kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien)

---

1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.

3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgens het Islamitische recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kinderopvang. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal.

Artikel 20 IVRK speelt een belangrijke rol in de rechtspraak. Met 68 zaken komt deze bepaling na artikel 3 IVRK het vaakst aan bod in de jurisprudentie betreffende het personen-, familie- en civiele jeugdrecht. Veelal wordt artikel 20 samen met artikel 3 IVRK ingeroepen. De rechtstreekse werking komt in tien uitspraken aan de orde. Een veel grotere groep betreft de verdragsconforme uitleg en toepassing. Artikel 20 IVRK wordt hier in meer dan de helft van het totaal aantal zaken toegepast.

¹⁶⁹ Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 31 augustus 2010, *LJN* BO1064.

¹⁷⁰ HR 14 oktober 2005, *LJN* AT8248 (concl A-G E.M. Wesseling-van Gent, sub 2.10).

Rechtstreekse werking

In de rechtspraak is niet expliciet uitgemaakt dat artikel 20 IVRK rechtstreekse werking heeft. In 2006 heeft de rechtbank Groningen twee keer de rechtstreekse werking van artikel 20 IVRK in het midden gelaten.¹⁷¹ Daarentegen oordeelde de rechtbank Haarlem een jaar later, in 2007, dat dit artikel gelet op de formulering geen norm bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is.¹⁷²

Niettemin kan de rechtstreekse werking van artikel 20 IVRK worden afgeleid uit een aantal zaken. In twee adoptiezaken gaat de rechter op basis van het artikel voorbij aan een nationale bepaling.¹⁷³ Een voorbeeld is de uitspraak van de rechtbank Zutphen.¹⁷⁴ Verzoekster wenst de minderjarige te adopteren, maar er is niet voldaan aan de samenlevingstermijn van tenminste drie jaar van artikel 1:227 lid 2 BW. De rechtbank passeert deze samenlevingseis door de feiten en omstandigheden in beschouwing te nemen en houdt hierbij rekening met artikel 20 IVRK:

Nu in het onderhavige geval sprake is van een ouderschapsplan en van een co-ouderschapsregeling, waarbij de moeder en verzoekster ieder 50% van de tijd voor de minderjarige zorgen, en zij ter zitting de rechtbank hebben overtuigd van de toegevoegde waarde die dit voor de minderjarige heeft, kan geconcludeerd worden dat met de beëindiging van de relatie de duurzame binding tussen verzoekster en de minderjarige niet zal eindigen en dat daarmee de continuïteit in de opvoeding als bedoeld in artikel 20, derde lid van het Verdrag inzake de rechten van het kind juist is gewaarborgd. Om die reden gaat de rechtbank voorbij aan eerdergenoemde driejareneis ex artikel 1:227, tweede lid BW.

Voorts valt te constateren dat de rechter artikel 20 IVRK in drie zaken als rechtstreeks werkend ziet, omdat hij strijdigheid met deze verdragsbepaling vaststelt.¹⁷⁵ Zo oordeelt de rechtbank Groningen in twee gevallen dat het geen uitvoering geven aan opgelegde hulpverlening een schending oplevert van artikel 20 IVRK.¹⁷⁶ De rechtbank Maastricht overweegt een keer dat een langdurig verblijf van de minderjarige in een voor hem niet geschikte instelling in strijd is met artikel 20 IVRK.¹⁷⁷

In een tweetal zaken lijkt de rechter het artikel als rechtstreeks werkend te zien, omdat hij mede aan deze bepaling een bevoegdheid ontleent om (ambtshalve) een machtiging tot uithuisplaatsing uit te spreken. Op 24 november 2009 oordeelt de rechtbank Groningen dat achteraf gezien een machtiging had moeten worden verleend op

171 Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5794; Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5807. De overweging waarin de rechtbank dit bepaalt, is bij artikel 9 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking' weergegeven.

172 Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9628. De overweging van de voorzieningenrechter is bij artikel 4 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking' geplaatst.

173 Rb. Zutphen 19 december 2007, *LJN* BC0797; Rb. Breda 27 juli 2011, *LJN* BR2383.

174 Rb. Zutphen 19 december 2007, *LJN* BC0797.

175 Rb. Groningen 27 november 2009, *LJN* BK6065; Rb. Groningen 1 december 2009, *LJN* BK5332; Rb. Maastricht 6 juli 2010, *LJN* BN2472.

176 Rb. Groningen 27 november 2009, *LJN* BK6065; Rb. Groningen 1 december 2009, *LJN* BK5332. Deze uitspraken zijn bij artikel 6 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking' nader besproken.

177 Rb. Maastricht 6 juli 2010, *LJN* BN2472.

grond van de artikelen 3 en 20 lid 1 IVRK.¹⁷⁸ Een dag eerder, op 23 november, spreekt de rechtbank Rotterdam, mede baserend op artikel 20 IVRK, ambtshalve de machtiging tot uithuisplaatsing in een pleeggezin uit.¹⁷⁹

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De doorwerking van artikel 20 IVRK heeft voornamelijk plaatsgevonden via de methode van de verdragsconforme uitleg en toepassing.¹⁸⁰ Soms toetst de rechter de zaak aan het IVRK of houdt hij rekening met artikel 20 IVRK bij de beoordeling van de zaak. Zo constateert de rechtbank Utrecht dat een elf jaar durende pleeggezinplaatsing in het kader van een ondertoezichtstelling niet in overeenstemming is 'met de in het IVRK neergelegde wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van de kinderen.'¹⁸¹ Het verzoek tot verlenging van de ondertoezichtstelling wordt door de rechtbank echter wel toegewezen, omdat zij dit noodzakelijk acht nu de Raad voor de Kinderbescherming geen onderzoek wil doen naar de vraag of ontheffing van de moeder in het belang van de minderjarigen noodzakelijk is.

178 Rb. Groningen 24 november 2009, *LJN* BK5350.

179 Rb. Rotterdam 23 november 2009, *LJN* BK4700.

180 Rb. 's-Hertogenbosch 28 februari 2002, *LJN* AI0691; Rb. Utrecht 24 juli 2002, *LJN* AN9168; Rb. Zwolle 19 maart 2003, *LJN* AF6180; Hof Arnhem 4 november 2003, *LJN* AO4525; Rb. Roermond 7 april 2004, *LJN* AO8025; Rb. Groningen 17 juni 2004, *LJN* AP4368; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2004, *LJN* AR2251; Rb. Utrecht 16 januari 2006, *LJN* AV0027; Hof Arnhem 17 januari 2006, *LJN* AV2505; Rb. Groningen, 31 januari 2006, *LJN* AV2027; Hof Arnhem 28 februari 2006, *LJN* AV3288; Hof 's-Hertogenbosch 6 juni 2006, *LJN* AY6904; Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA7655; Rb. Haarlem 7 augustus 2007, *LJN* BB2577; Hof Arnhem 2 oktober 2007, *LJN* BC2756; Rb. Roermond 25 juni 2008, *LJN* BD5659; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231; Rb. Maastricht 4 december 2008, *LJN* BG6514; Rb. Roermond 21 januari 2009, *LJN* BH0359; Hof Leeuwarden 19 augustus 2010, *LJN* BN4793; Rb. 's-Gravenhage 17 november 2010, *LJN* BO6838; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 12 april 2011, *LJN* BQ1391. In de volgende zaken lijkt artikel 20 IVRK in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing te worden gebruikt: Rb. Maastricht 9 april 2002, *LJN* AE2093; Rb. Utrecht 7 mei 2003, zaaknr. 155793; Rb. Almelo 17 mei 2006, *LJN* AX2160; Rb. 's-Gravenhage 18 juli 2006, *LJN* AY5711; Rb. 's-Gravenhage 24 januari 2007, *LJN* AZ8827; Hof 's-Gravenhage 6 juni 2007, *LJN* BA9040; Hof 's-Hertogenbosch 27 maart 2008, *LJN* BC7808; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 8 juli 2008, *LJN* BE8995; Hof 's-Hertogenbosch 1 oktober 2008, *LJN* BG3768; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217; Hof 's-Hertogenbosch 23 februari 2010, *LJN* BL5467; Rb. Utrecht 22 maart 2010, *LJN* BL9358; Hof Leeuwarden 5 juli 2011, *LJN* BR1699. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 29 oktober 2004, *LJN* AQ7387 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense); HR 7 september 2007, *LJN* BA3034 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 4 april 2008, *LJN* BC5726 (concl. A-G J. Wuisman); HR 10 juli 2009, *LJN* BI5923 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 22 oktober 2010, *LJN* BO1245 (concl. A-G F.F. Langemeijer). De Hoge Raad bespreekt in twee beschikkingen (d.d. 29 oktober 2004 en 10 juli 2009) het cassatieberoep niet, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Het voorgaande wordt met toepassing van artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd. Op 7 september 2007 verklaart de Hoge Raad verzoekster tot cassatie niet-ontvankelijk in het cassatieberoep. Advocaat-Generaal Langemeijer wijst in zijn conclusie bij deze beschikking op artikel 20 IVRK. In de beschikking van 4 april 2008 komt naar voren dat de Hoge Raad het IVRK noemt wanneer hij de overwegingen van het hof samenvat. Advocaat-Generaal Wuisman, daarentegen, bespreekt kort de artikelen 3 en 20 IVRK in zijn conclusie bij deze beschikking. In de zaak van 22 oktober 2010 lijkt alleen Advocaat-Generaal Langemeijer artikel 20 IVRK te gebruiken in zijn conclusie. De Hoge Raad neemt het cassatieberoep wel in behandeling, maar beslist tot verwerping van het beroep. Het IVRK wordt door de Hoge Raad niet genoemd in zijn overwegingen.

181 Rb. Utrecht 16 januari 2006, *LJN* AV0027.

In een aantal gevallen zoekt de rechter steun in het IVRK.¹⁸² Dit is bijvoorbeeld het geval in de uitspraak van de rechtbank Almelo, waar zij als volgt overweegt:

De adoptie is in het Nederlandse recht geïntroduceerd als een maatregel van kindbescherming die genomen wordt in het belang van het kind dat bescherming nodig heeft. Deze bescherming wordt geboden door een erkenning rechtens van de duurzame binding tussen kind en pleegouders die het kind duurzaam verzorgen en opvoeden. Door adoptie wordt het kind – dat feitelijk al deel uitmaakt van het gezins- en familieverband van de adoptanten – juridisch geheel geïntegreerd in de nieuwe familie. Hoewel het belang van de pleegouders eveneens bij de adoptie is betrokken, staat het belang van het kind voorop. Ook in het Internationaal Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) staat het kindbeschermingsaspect voorop. Volgens artikel 20, lid 1 IVRK is adoptie een vorm van gezinsvervangende zorg voor een kind dat het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen. Het belang van het kind is de afgelopen jaren steeds meer centraal komen te staan. Het belang van (het kind) dient daarom voorop te staan bij de beoordeling van de ontvankelijkheid van het verzoek tot adoptie.¹⁸³

De rechter past artikel 20 IVRK vooral toe bij de vraag of het belang van de minderjarige gediend is bij de ontheffing van de ouder van het ouderlijk gezag.¹⁸⁴ In al de onderzochte zaken wordt de ontheffing uitgesproken. Wel blijkt dat in drie zaken de rechter in eerste aanleg het verzoek afwijst, waarbij het hof in hoger beroep de bestreden beschikking vernietigt en de ontheffing alsnog uitspreekt.¹⁸⁵ Geconstateerd kan worden dat de rechter uit artikel 20 IVRK, doorgaans samen met artikel 3, het recht van de minderjarige op duidelijkheid omtrent het opvoedingsperspectief en een ongestoorde hechting in het pleeggezin afleidt. Recent heeft het hof Den Haag in dit kader als volgt geoordeeld:

182 Vgl. Rb. Almelo 17 mei 2006, *LJN* AX2160; Rb. 's-Gravenhage 24 januari 2007, *LJN* AZ8827; Rb. Utrecht 22 maart 2010, *LJN* BL9358; Rb. 's-Gravenhage 17 november 2010, *LJN* BO6838.

183 Rb. Almelo 17 mei 2006, *LJN* AX2160.

184 Rb. 's-Hertogenbosch 28 februari 2002, *LJN* AI0691; Rb. Zwolle 19 maart 2003, *LJN* AF6180; Hof Arnhem 4 november 2003, *LJN* AO4525; Rb. Groningen 17 juni 2004, *LJN* AP4368; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2004, *LJN* AR2251; Hof Arnhem 17 januari 2006, *LJN* AV2505; Rb. Groningen, 31 januari 2006, *LJN* AV2027; Hof Arnhem 28 februari 2006, *LJN* AV3288; Hof 's-Hertogenbosch 6 juni 2006, *LJN* AY6904; Rb. Leeuwarden 20 juni 2007, *LJN* BA7655; Rb. Haarlem 7 augustus 2007, *LJN* BB2577; Hof Arnhem 2 oktober 2007, *LJN* BC2756; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231; Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 12 april 2011, *LJN* BQ1391. Vgl. Rb. Utrecht 7 mei 2003, zaaknr. 155793; Rb. 's-Gravenhage 18 juli 2006, *LJN* AY5711; Hof 's-Gravenhage 6 juni 2007, *LJN* BA9040; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 8 juli 2008, *LJN* BE8995; Hof 's-Hertogenbosch 1 oktober 2008, *LJN* BG3768; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217; Hof 's-Hertogenbosch 23 februari 2010, *LJN* BL5467; Hof Leeuwarden 5 juli 2011, *LJN* BR1699. Zie in dit verband ook de conclusies van de Advocaat-Generaal: HR 29 oktober 2004, *LJN* AQ7387 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense); HR 4 april 2008, *LJN* BC5726 (concl. A-G J. Wuisman); HR 10 juli 2009, *LJN* BI5923 (concl. A-G F.F. Langemeijer).

185 Hof Arnhem 4 november 2003, *LJN* AO4525; Hof 's-Hertogenbosch 5 augustus 2004, *LJN* AR2251; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231. Vgl. Rb. Groningen 29 maart 2011, *LJN* BQ5615. De rechter wijst het verzoek af. Hierin wordt echter artikel 20 IVRK niet genoemd. Alleen artikel 3 IVRK wordt bij de beoordeling betrokken.

Naar het oordeel van het hof dient aan het belang van de kinderen bij continuïteit van de opvoedingssituatie en een ongestoord hechtingsproces, gelet op de artikelen 3 en 20 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK), zwaarwegende betekenis te worden toegekend. De nog altijd openstaande mogelijkheid tot terugplaatsing bij de vader en de daarmee gepaard gaande onzekerheid en spanningen kunnen het hechtingsproces bij de pleegouders en daarmee de ontwikkeling van [A.] en [B.] verstoren en zijn niet in het belang van de kinderen. Nu het toekomstperspectief van [A.] en [B.] bij de pleegouders ligt, voldoen de maatregelen van ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing niet meer.¹⁸⁶

In deze zaken betreffende de ontheffing valt op dat de rechter vaak naar artikel 20 IVRK verwijst met het woord ‘tevens’.¹⁸⁷ Als voorbeeld kan de volgende overweging van het hof Amsterdam dienen:

Duidelijkheid in de gezinssituatie, over het opvoedingsperspectief, evenals een ongestoorde hechting in de gezinswoonvorm, is een recht van de kinderen dat tevens voortvloeit uit artikel 3 eerste lid en artikel 20 van het Internationaal Verdrag voor de rechten van het Kind (IVRK), inhoudende dat aan het kind dat blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort moet missen, recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege toekent.¹⁸⁸

Overig

Onder het kopje ‘Overig’ kunnen zeventien zaken worden geplaatst. Artikel 20 IVRK speelt in een uitspraak van de rechtbank Zutphen een vrij summiere rol.¹⁸⁹ In deze procedure heeft Defence for Children International (hierna: DCI) een conclusie uitgebracht over de plaatsing van de minderjarige in een instelling. Volgens DCI is de plaatsing in strijd met artikel 20 IVRK en met de artikelen 5 en 8 EVRM. Voor het overige wordt het IVRK in de beschikking niet genoemd. Ook is niet geheel duidelijk welke betekenis de rechtbank toekent aan de conclusie van DCI. De kinderrechter wijst het verzoek van Stichting Bureau Jeugdzorg Gelderland tot een machtiging uithuisplaatsing af. Hij acht, gezien de overgelegde stukken en het gehouden verhoor op de zitting, de machtiging op het moment niet noodzakelijk nu er ook alternatieven voorhanden zijn.

186 Hof 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 12 april 2011, *LJN* BQ1391.

187 Rb. 's-Hertogenbosch 28 februari 2002, *LJN* AI0691; Rb. Zwolle 19 maart 2003, *LJN* AF6180; Hof Arnhem 17 januari 2006, *LJN* AV2505; Hof Arnhem 28 februari 2006, *LJN* AV3288; Rb. 's-Gravenhage 18 juli 2006, *LJN* AY5711; Hof 's-Gravenhage 6 juni 2007, *LJN* BA9040; Hof Arnhem 2 oktober 2007, *LJN* BC2756; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231; Rb. 's-Gravenhage 18 juli 2006, *LJN* AY5711; Hof 's-Gravenhage 6 juni 2007, *LJN* BA9040; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 8 juli 2008, *LJN* BE8995; Hof 's-Hertogenbosch 1 oktober 2008, *LJN* BG3768; Hof 's-Hertogenbosch 23 februari 2010, *LJN* BL5467; Hof Leeuwarden 5 juli 2011, *LJN* BR1699. Vgl. HR 29 oktober 2004, *LJN* AQ7387 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense); Rb. Haarlem 7 augustus 2007, *LJN* BB2577. De Advocaat-Generaal en de rechtbank gebruiken niet de term ‘tevens’ maar de term ‘ook’. Zie ook: Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204; Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217. De rechtbank gebruikt de term ‘eveneens’.

188 Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 15 juli 2008, *LJN* BE9231.

189 Rb. Zutphen 7 mei 2008, *LJN* BD3550.

In een andere uitspraak wijst de rechtbank Assen op artikel 20 IVRK in haar overwegingen.¹⁹⁰ Volgens de rechtbank speelt het belang van het kind een zwaarwegende rol bij adopties. De rechtbank onderstreept dit punt door de artikelen 3 en 21 IVRK te noemen. Artikel 20 IVRK wordt hier door de rechtbank in verband gebracht met artikel 21 IVRK. Naar het oordeel van de rechtbank is artikel 21 IVRK sterk verbonden met artikel 20 IVRK ‘zijnde een bepaling betreffende kinderen zonder familie.’

Verder volgt dat het beroep op artikel 20 IVRK alleen in cassatie niet slaagde. Eenmaal oordeelt de Hoge Raad dat het beroep op het IVRK faalt, omdat dit beroep niet voldoet aan het bepaalde in artikel 426a Rv.¹⁹¹ In de andere vijf zaken concludeert de Advocaat-Generaal dat een beroep op artikel 20 IVRK afgewezen dient te worden.¹⁹² De Hoge Raad verwerpt in vier van de vijf beschikkingen, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.¹⁹³ Kennelijk vindt de Hoge Raad dat de klacht inhoudende het beroep op het IVRK niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling. In de vijfde uitspraak verklaart de Hoge Raad de ouders niet-ontvankelijk in hun beroep, omdat de termijn voor uithuisplaatsing is verstreken waardoor de ouders geen belang meer hebben bij hun cassatieberoep.¹⁹⁴ Een reden om tot afwijzing te concluderen, geeft Advocaat-Generaal Langemeijer in zijn conclusie voor de Hoge Raad in deze laatste zaak.¹⁹⁵ Hij adviseert tot verwerping van het beroep op artikel 20 IVRK, omdat dit artikel zwijgt over de vraag of ouders een rechtsmiddel hebben tegen de machtiging tot plaatsing van de minderjarige in een gesloten inrichting.

Tot slot kan de constatering gedaan worden dat de rechter in negen uitspraken het beroep op artikel 20 IVRK niet (uitdrukkelijk) bespreekt. Zeven van deze zaken zijn afkomstig van een hof. Een voorbeeld is een procedure voor het gerechtshof Den Haag waarin de ouders van de minderjarige aanvoeren dat de machtiging tot uithuisplaatsing het recht op godsdienstvrijheid schendt in de zin van artikel 9 EVRM en artikel 20 lid 3 IVRK.¹⁹⁶ Het hof bespreekt wel uitdrukkelijk het beroep op het EVRM. Het stelt dat het recht van de minderjarige op leven en op de grootst mogelijke mate van gezondheid prevaleert boven het belang van de ouders op godsdienstige opvoeding van de minderjarige. Het verzoek wordt afgewezen. Ook in drie andere beschikkingen wordt het verzoek in hoger beroep afgewezen.¹⁹⁷ In deze drie zaken volgt dat niet appellant(e) maar Bureau Jeugdzorg een beroep doet op het IVRK. Bureau Jeugdzorg stelt zich in alle drie de gevallen op het standpunt de bestreden beschikking te bekrachtigen, het-

190 Rb. Assen 15 juni 2005, *LJN* AT7617.

191 HR 3 juni 2005, *LJN* AT3445. Vgl. HR 11 juni 2010, *LJN* BM1070 (concl. A-G J. Wuisman, sub 2.2).

192 HR 23 april 2004, *LJN* AO4611 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 4 april 2008, *LJN* BC2733 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent); HR 11 juni 2010, *LJN* BM1070 (concl. A-G J. Wuisman); HR 29 oktober 2010, *LJN* BN7071 (concl. A-G F.F. Langemeijer); HR 18 februari 2011, *LJN* BO9626 (concl. A-G E.B. Rank-Berenschot).

193 HR 4 april 2008, *LJN* BC2733; HR 11 juni 2010, *LJN* BM1070; HR 29 oktober 2010, *LJN* BN7071; HR 18 februari 2011, *LJN* BO9626.

194 HR 23 april 2004, *LJN* AO4611.

195 HR 23 april 2004, *LJN* AO4611 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.19).

196 Hof 's-Gravenhage 4 november 2009, *LJN* BK3527.

197 Hof Leeuwarden 2 december 2010, *LJN* BP0604; Hof 's-Gravenhage 12 januari 2011, *LJN* BP3738; Hof 's-Gravenhage 26 januari 2011, *LJN* BP3622.

geen het hof ook doet. In de overige vijf uitspraken wordt het verzoek op grond van het nationale recht en de feiten en omstandigheden van het geval toegewezen.¹⁹⁸

Artikel 21 (Adoptie)

De Staten die partij zijn en die de methode van adoptie erkennen en/of toestaan, waarborgen dat het belang van het kind daarbij de voornaamste overweging is, en:

a. waarborgen dat de adoptie van een kind slechts wordt toegestaan mits daartoe bevoegde autoriteiten, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten en procedures en op grond van alle van belang zijnde en betrouwbare gegevens, bepalen dat de adoptie kan worden toegestaan gelet op de verhoudingen van het kind met zijn of haar ouders, familieleden en wettige voogden, en mits, indien vereist, de betrokkenen, na volledig te zijn ingelicht, op grond van de adviezen die noodzakelijk worden geacht, daarmee hebben ingestemd;

b. erkennen dat interlandelijke adoptie kan worden overwogen als andere oplossing voor de zorg voor het kind, indien het kind niet in een pleeg- of adoptiegezin kan worden geplaatst en op geen enkele andere passende wijze kan worden verzorgd in het land van zijn of haar herkomst;

c. verzekeren dat voor het kind dat bij een interlandelijke adoptie is betrokken waarborgen en normen gelden die gelijkwaardig zijn aan die welke bestaan bij adoptie in het eigen land;

d. nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat, in het geval van interlandelijke adoptie, de plaatsing niet leidt tot ongepast geldelijk voordeel voor de betrokkenen;

e. bevorderen, wanneer passend, de verwezenlijking van de doeleinden van dit artikel door het aangaan van bilaterale of multilaterale regelingen of overeenkomsten, en spannen zich in om, in het kader daarvan, te waarborgen dat de plaatsing van het kind in een ander land wordt uitgevoerd door bevoegde autoriteiten of instellingen.

Artikel 21 IVRK komt in acht zaken aan bod. Het vraagstuk van de rechtstreekse werking komt in twee zaken voor. De rechter past in vijf gevallen artikel 21 IVRK toe ter ondersteuning van het standpunt dat bij adopties het belang van het kind geldt. In één uitspraak wordt een beroep gedaan op artikel 21 IVRK, maar kan niet worden vastgesteld dat de rechter bij de bespreking van het IVRK deze bepaling ook in overweging neemt.

Rechtstreekse werking

De vraag naar de rechtstreekse werking van artikel 21 IVRK is geen enkele keer positief beantwoord. Integendeel, Advocaat-Generaal De Vries Lentsch-Kostense heeft in 2004 geconcludeerd dat artikel 21 IVRK niet rechtstreeks werkend is.¹⁹⁹ De zaak in kwestie betreft een verzoek tot grootmoeder-adoptie. De Advocaat-Generaal merkt in de conclusie voor de beschikking van de Hoge Raad van 24 september 2004 het volgende op:

¹⁹⁸ Rb. Groningen 13 juni 2007, *LJN* BA7500; Hof 's-Hertogenbosch 21 februari 2008, *LJN* BC5425; Hof 's-Gravenhage 21 januari 2009, *LJN* BH1643; Hof 's-Gravenhage 9 juni 2010, *LJN* BN2572; Rb. Groningen 11 januari 2011, *LJN* BP4574.

¹⁹⁹ HR 24 september 2004, *LJN* AP1439 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense).

Nog daargelaten dat art. 21 IVRK naar mijn oordeel gezien zijn aard, inhoud en strekking geen rechtstreekse werking toekomt (...), is onjuist de in middelonderdeel 6.4 vervatte stelling dat uit de tekst van deze verdragsbepaling volgt dat indien de betrokken partijen – zoals in casu de grootmoeder en de moeder – adoptie wensen, uit art. 21 sub a IVRK een recht op adoptie voortvloeit. Art. 21 sub a IVRK draagt de Staat immers juist op te waarborgen dat geen adoptie in strijd met de toepassing zijnde wet plaatsvindt en adoptie zou in het onderhavige geval in strijd zijn met art. 1:228 sub b BW. Een en ander leidt tot de conclusie dat een beroep op art. 21 IVRK de grootmoeder niet kan baten.

De Hoge Raad bespreekt het beroep op artikel 21 IVRK niet maar stelt dat de overige in het onderdeel aangevoerde klachten, waaronder het beroep op het IVRK, niet tot cassatie kunnen leiden. Na dit cassatieberoep heeft de rechtbank Arnhem bij het verwerpen van het beroep op het IVRK de rechtstreekse werking overwogen.²⁰⁰ De rechtbank laat in het midden of artikel 21 sub a IVRK rechtstreeks werkt.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In vijf adoptiezaken bepaalt de rechter dat bij de beoordeling het belang van het kind in overweging dient te worden genomen. Hiervoor wordt aansluiting gezocht bij artikel 21 IVRK. De rechter lijkt voor zijn standpunt bevestiging te zoeken in artikel 21 IVRK. Zo overweegt de rechtbank Den Haag dat het uitgangspunt, dat bij de toepassing van de bepalingen inzake adoptie het belang van het kind de voornaamste overweging dient te zijn, ook is neergelegd in artikel 21 IVRK.²⁰¹

De rechtbank Leeuwarden doet uitspraak in een zaak waarin postume adoptie wordt verzocht, terwijl het Nederlandse recht deze mogelijkheid heeft vervangen door eenpersoonsadoptie.²⁰² De rechtbank verklaart verzoekers niettemin ontvankelijk, nu dit in het belang van het kind wordt geacht:

De achtergrond van de wijziging van de wettelijke regeling was de mogelijkheden tot adoptie te verruimen. In een geval als het onderhavige heeft de nieuwe wettelijke regeling, indien die naar de letter wordt toegepast, echter het omgekeerde effect. De rechtbank acht het niet aannemelijk dat dit de bedoeling is geweest. Hier komt bij dat bij iedere adoptie het belang van het kind centraal moet staan, zoals ook uit de memorie van toelichting op de thans geldende wettelijke regeling naar voren komt. Ook het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK) stelt in artikel 3 dit uitgangspunt bij alle maatregelen betreffende kinderen voorop; in artikel 21 van het verdrag wordt dit beginsel met name op adopties toegespitst. (...)

De rechtbank is van oordeel dat het belang van [kind] in deze situatie moet meebrengen dat zij twee adoptief-ouders heeft; de rechtbank ziet niet in waarom het overlijden van de adoptief-vader dat anders zou maken. De Staat dient dan ook door middel van wetgeving postume adoptie niet onmogelijk te maken, nu daarvoor, gelet op het bovenstaande, een objectieve grond ontbreekt. Mede gelet op bovengenoemde verdragsartikelen [lees: de artikelen 3 en 21 IVRK, red.] zal de rechtbank het verzoek dan ook ontvankelijk achten.

200 Rb. Arnhem 2 april 2009, LJV BH9677.

201 Rb. 's-Gravenhage 17 november 2010, LJV BO6838.

202 Rb. Leeuwarden 9 februari 2005, LJV AS9135. Vgl. Rb. Assen 15 juni 2005, LJV AT7617.

Ook het Amsterdamse hof verwijst naar artikel 21 IVRK wanneer hij een adoptieverzoek beoordeelt.²⁰³ Volgens het hof is het in lijn met het IVRK dat de wetgever als voorwaarde stelt dat adoptie het kennelijk belang van het kind moet dienen.

Tot slot een uitspraak van de rechtbank Haarlem.²⁰⁴ In deze zaak verwijst de rechtbank eveneens naar artikel 21 IVRK in ondersteunende bewoordingen om te verduidelijken dat bij adoptie het belang van het kind meegewogen dient te worden, maar stelt zij verder dat in bepaalde gevallen het niet volgen van de Wobka, gezien de strekking van artikel 10 Wobka en de bepalingen van het IVRK, niet aan een adoptie in Nederland in de weg hoeft te staan.

Overig

De rol van artikel 21 IVRK is in één beschikking niet geheel duidelijk.²⁰⁵ In deze zaak komt naar voren dat de Raad voor de Kinderbescherming een beroep heeft gedaan op artikel 21 IVRK. De pleegouders verzoeken de rechtbank de ouders uit het ouderlijk gezag te ontzetten en de pleegouders tot voogd te benoemen. De rechtbank Utrecht bespreekt het beroep op artikel 21 IVRK niet als zodanig, maar bepaalt wel dat de pleegouders in strijd hebben gehandeld met de regels zoals neergelegd in het IVRK, het Haags Kinderbeschermingsverdrag²⁰⁶ en de Wobka ten aanzien van interlandelijke adoptie en opnemings van buitenlandse kinderen.

Artikel 22 (Vluchtelingen)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen passende maatregelen om te waarborgen dat een kind dat de vluchtelingenstatus wil verkrijgen of dat in overeenstemming met het toepasselijke internationale of nationale recht en de toepasselijke procedures als vluchteling wordt beschouwd, ongeacht of het al dan niet door zijn of haar ouders of door iemand anders wordt begeleid, passende bescherming en humanitaire bijstand krijgt bij het genot van de van toepassing zijnde rechten beschreven in dit Verdrag en in andere internationale akten inzake de rechten van de mens of humanitaire akten waarbij de bedoelde Staten partij zijn.

2. Hiertoe verlenen de Staten die partij zijn, naar zij passend achten, hun medewerking aan alle inspanningen van de Verenigde Naties en andere bevoegde intergouvernementele organisaties of niet-gouvernementele organisaties die met de Verenigde Naties samenwerken, om dat kind te beschermen en bij te staan en de ouders of andere gezinsleden op te sporen van een kind dat vluchteling is, teneinde de nodige inlichtingen te verkrijgen voor hereniging van het kind met het gezin waartoe het behoort. In gevallen waarin geen ouders of andere familieleden kunnen worden gevonden, wordt aan het kind dezelfde bescherming verleend als aan ieder ander kind dat om welke reden ook, blijvend of tijdelijk het leven in een gezin moet ontberen, zoals beschreven in dit Verdrag.

---

203 Hof Amsterdam 4 mei 2010, *LJN* BM3903.

204 Rb. Haarlem 11 september 2007, *LJN* BB4416.

205 Rb. Utrecht 26 oktober 2005, *LJN* AU4934.

206 Het Verdrag inzake de bescherming van kinderen en de samenwerking op het gebied van interlandelijke adoptie 1993 (Haags Kinderbeschermingsverdrag).

Artikel 22 IVRK komt één keer in de rechtspraak voor. Het betreft een uitspraak van een kinderrechter van de rechtbank Maastricht.²⁰⁷ Deze uitspraak is reeds besproken bij artikel 3 en artikel 12 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’. In casu verzoekt een gezinsvoogdij-instelling de verlenging van de onder-toezichtstelling. Het verzoek wordt in deze zaak beoordeeld met toepassing van het IVRK. De kinderrechter betreft, naast de artikelen 3 en 12, artikel 22 lid 1 IVRK in zijn overwegingen en beslist tot toewijzing.

Artikel 23 (Kinderen met een handicap)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.

2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij, gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Er is in de rechtspraak driemaal een beroep gedaan op artikel 23 IVRK. De rechtstreekse werking van deze bepaling is niet uitdrukkelijk besproken. Niettemin zou deze afgeleid kunnen worden uit een uitspraak van de rechtbank Maastricht. Het artikel wordt voorts in een tweetal zaken door de rechter gebruikt in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing.

²⁰⁷ Rb. Maastricht 8 februari 2002, LJV AE1345.

Rechtstreekse werking

De rechtstreekse werking van artikel 23 IVRK is tot nog toe geen enkele keer expliciet overwogen. Wel lijkt de rechtbank Maastricht het bestaan van rechtstreekse werking aan te nemen.²⁰⁸ In deze zaak waren de minderjarigen reeds met een machtiging van de kinderrechter geplaatst in Stichting Gastenhof, omdat zij gezien hun licht verstandelijke handicap alleen dáár geplaatst konden worden. De moeder heeft de minderjarigen na moederdag thuis gehouden en niet ingestemd met verdere behandeling van haar kinderen. De Stichting heeft met een beroep op de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (hierna: AWBZ) de kinderen niet doen terugbrengen. De rechtbank is van mening dat de Stichting onterecht een beroep doet op de AWBZ, omdat dit ertoe leidt dat dergelijke kinderen niet worden beschermd in de zin van artikel 23 IVRK. Aldus lijkt de rechtbank van oordeel te zijn dat in een dergelijk geval artikel 23 IVRK wordt geschonden:

5. Ware de redenatie van de Stichting Gastenhof juist dan zou daarmee, voor deze kinderen – en voor andere minderjarigen die zich in een vergelijkbare positie bevinden – elke grond, ook de wettelijke, aan gedwongen opvoedingssteun van de ondertoezichtstelling en de daarbij behorende behandelingen komen te ontvallen indien de met gezag beklede ouder c.q. de minderjarige van 12 jaar of ouder niet (meer) met internaatsverblijf zou instemmen.

Dit zou deze, bij uitstek moeilijk tot het objectief beoordelen van de eigen belangen in staat te achten, groep minderjarigen – en vaak ook hun ouders – van de bescherming beroven die de Nederlandse wetgeving in het Burgerlijk Wetboek boek 1 de artikelen 254 e.v., maar meer nog het Verdrag voor de Rechten van het Kind in met name artikel 23 biedt.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In twee zaken is er sprake van verdragsconforme uitleg en toepassing. Het gaat hier om een uitspraak van het hof Den Haag en een uitspraak van de rechtbank Rotterdam. Het Haagse hof toetst de plaatsing van de minderjarige in gesloten jeugdzorg aan artikel 23 IVRK.²⁰⁹ De minderjarige beroept zich in deze zaak op de artikelen 23 en 37 IVRK. Volgens de minderjarige is het in strijd met deze bepalingen om jongeren met een licht verstandelijke handicap te plaatsen in een justitiële jeugdinrichting vanwege een gebrek aan geschikte behandelplekken buiten de justitiële sector. Het hof komt tot het oordeel dat de machtiging tot plaatsing in gesloten jeugdzorg mag worden afgegeven, omdat aan de gronden voor een dergelijke machtiging is voldaan. Het hof vraagt zich echter af of die machtiging ten uitvoer gelegd mag worden in een justitiële jeugdinrichting gezien vanuit de artikelen 23 en 37 IVRK:

11. Uit het vorenoverwogene volgt naar het oordeel van het hof dat aan de gronden voor een machtiging tot uithuisplaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg wordt voldaan. In het kader van de overgangsregeling (artikel VII van de Wet van 20 december 2007, Stb. 2007, 578) is het tot 1 januari 2010 mogelijk een machtiging tot uithuisplaatsing in een accommodatie voor gesloten jeugdzorg, wegens plaatsingsgebrek

²⁰⁸ Rb. Maastricht 10 juli 2002, L/JN AE5642.

²⁰⁹ Hof 's-Gravenhage 14 januari 2009, L/JN BH3781.

in een dergelijke accommodatie, ten uitvoer te leggen in een justitiële jeugdinrichting. Hoewel de wet deze mogelijkheid schept, ziet het hof zich gelet op het beroep van [de minderjarige] op de artikelen 23 en 37 IVRK voor de vraag gesteld of de ernst van de gedragsproblematiek van [de minderjarige] alsmede het risico dat hij zich aan de benodigde zorg zal onttrekken de tenuitvoerlegging van de machtiging in een justitiële jeugdinrichting rechtvaardigen.

Het hof concludeert dat de ernst van de zaak een dergelijke plaatsing toestaat.

In de tweede zaak buigt de rechtbank Rotterdam zich over een besluit van Stichting Bureau Jeugdzorg Stadsregio Rotterdam.²¹⁰ De Stichting heeft de indicatieaanvraag voor AWBZ-zorg afgewezen. In bezwaar tegen deze afwijzing beroepen eisers (ouders van de minderjarige) zich op de artikelen 23 en 24 IVRK. Het bezwaar wordt ongegrond verklaard, waarna eisers de rechtbank verzoeken het bestreden besluit te doen vernietigen. De rechtbank oordeelt dat de Stichting op onvoldoende wijze is ingegaan op het beroep van eisers op de artikelen 23 en 24 IVRK:

Namens verweerster is ter zitting aangegeven dat in het advies van de bezwarencommissie, dat door verweerster is overgenomen, impliciet is gereageerd op het beroep van eisers op de genoemde artikelen in het IVRK met de volgende passage: “De commissie heeft begrip voor de beslissing van [eisers] om [persoon 1] bij het project Tell-us in Portugal te plaatsen, gezien de omstandigheden waaronder zij is genomen. De commissie is echter van mening dat deze plaatsing het voortgangsproces ten aanzien van de plaatsing van [persoon 1] in een gesloten instelling niet heeft bevorderd. Omdat [persoon 1] in Portugal verblijft, heeft de Raad voor de Kinderbescherming namelijk geen onderzoek kunnen doen.” Nog ervan afgezien dat vaststaat dat de Raad wel een onderzoek had verricht, kan deze passage naar het oordeel van de rechtbank niet worden aangemerkt als een inhoudelijke reactie op deze bezwaargrond. In zoverre is het bestreden besluit eveneens onvoldoende gemotiveerd.

Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:

- a. om baby- en kindersterfte te verminderen;*
- b. om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen, met nadruk op de ontwikkeling van de eerste-lijnsgezondheidszorg;*
- c. om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerste-lijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare tech-*

nologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater; de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;

d. om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;

e. om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over; toegang hebben tot onderwijs over; en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid van en de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;

f. om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.

4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

In drie uitspraken wordt artikel 24 IVRK genoemd. De rechtbank Alkmaar lijkt in één zaak te oordelen dat de bepaling rechtstreekse werking ontbeert, omdat zij van mening is dat artikel 24 IVRK tot de Nederlandse Staat richt.

Rechtstreekse werking

In de eerste zaak verwerpt de rechtbank Alkmaar het beroep op artikel 24 IVRK.²¹¹ In casu had de moeder, zonder toestemming van de vader, een overeenkomst gesloten met een therapeute teneinde de minderjarige te onderzoeken en te behandelen. De moeder meent dat zij op grond van artikel 24 IVRK gehouden was haar dochter te laten behandelen. De rechtbank is het hier niet mee eens, omdat beide ouders gezamenlijk gezag hebben. Ten aanzien van het verweer dat artikel 24 IVRK in de weg staat aan de toepassing van artikel 1:253a BW overweegt de rechter als volgt:

4.12 [de vrouw]s verweer ten slotte dat de hogere norm van artikel 24 IVRK aan de toepassing van artikel 1:253a BW in de weg staat, is zonder nadere toelichting, die ontbreekt, onbegrijpelijk. Het betreft hier immers – kort gezegd – een tot de staten die partij zijn bij dat verdrag gerichte verplichting te erkennen dat kinderen recht hebben op de grootst mogelijk mate van gezondheid(szorg) en om passende maatregelen voor de verwezenlijking van dat recht te nemen. [de vrouw] kan hieraan jegens [de man] echter geen rechten ontlenen, omdat van enige tot met het ouderlijk gezag belaste burger van een staat gerichte norm geen sprake is.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In de tweede uitspraak bepaalt de rechtbank Rotterdam dat gedaagde niet inhoudelijk heeft gereageerd op het beroep van eisers op het IVRK.²¹² Deze uitspraak is reeds besproken bij artikel 23 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

²¹¹ Rb. Alkmaar 20 juli 2005, L/JN AT9598.

²¹² Rb. Rotterdam 6 september 2010, L/JN BO1013.

Overig

De rechtbank Den Haag behandelt ten slotte in haar uitspraak het beroep op het IVRK niet.²¹³ In deze zaak is een beroep gedaan op de artikelen 3 lid 2, 9 lid 2, 18 lid 2 en 24 lid 1 IVRK, zonder dat verder wordt toegelicht waarom er in casu sprake is van strijd met deze artikelen. Het IVRK wordt door de rechtbank niet besproken, maar het gevorderde wordt wel deels toegewezen.

Artikel 25 (Uit huis geplaatste kinderen)

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van een kind dat door de bevoegde autoriteiten uit huis is geplaatst ter verzorging, bescherming of behandeling in verband met zijn of haar lichamelijke of geestelijke gezondheid, op een periodieke evaluatie van de behandeling die het kind krijgt en van alle andere omstandigheden die verband houden met zijn of haar plaatsing.

Artikel 25 IVRK is slechts één keer en wel in cassatie ingeroepen.²¹⁴ In eerste aanleg is de verzochte verlenging van de ondertoezichtstelling en de machtiging uithuisplaatsing toegewezen. In hoger beroep zijn de beschikkingen van de rechtbank bekrachtigd. De moeder gaat tegen de verlenging van de machtiging tot uithuisplaatsing in cassatie. Zij betoogt dat in strijd met artikel 8 EVRM, en mede gelet op artikel 25 IVRK, ten onrechte niet is onderzocht of de moeder bereid was mee te werken aan hulpverlening in een vrijwillig kader. De Hoge Raad verklaart de moeder niet-ontvankelijk in haar beroep, omdat de termijn waarvoor de machtiging tot uithuisplaatsing gold inmiddels is verstreken. Advocaat-Generaal De Vries Lentsch-Kostense bespreekt in haar conclusie bij deze beschikking het beroep op artikel 25 IVRK en schrijft:

Met zijn beroep op art. 25 IVRK miskent het middel dat deze bepaling slechts ziet op een periodieke toetsing van de uithuisplaatsing, een periodieke toetsing die is gewaarborgd met de aan de uithuisplaatsing verbonden termijn van een jaar.

Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.

213 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 maart 2004, L/JN AO6655.

214 HR 14 oktober 2005, L/JN AT6844 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense).

3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.

4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 27 IVRK wordt in drie beschikkingen besproken. Daaruit blijkt niet of artikel 27 IVRK al dan niet rechtstreekse werking heeft. Twee uitspraken kunnen geplaatst worden onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing' omdat de rechter deze bepaling bij zijn beoordeling betreft. De derde zaak betreft een niet geslaagd beroep op artikel 27 IVRK. De Hoge Raad oordeelde dat het beroep op het IVRK niet voldoet aan de eisen die gesteld worden door artikel 426a Rv.²¹⁵

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechter houdt in twee gevallen rekening met artikel 27 IVRK bij de beoordeling van het verzoekte. In de eerste zaak komt de rechtbank Alkmaar tot de conclusie dat er op grond van de artikelen 3 en 27 IVRK een belangenafweging moet plaatsvinden.²¹⁶ Aan de rechtbank wordt het verzoek voorgelegd het vastgestelde bedrag voor kinderalimentatie te verlagen, omdat de vader (verzoeker) is toegelaten tot de schuldsanering (WSNP). In afwijking van de aanbevelingen van de werkgroep Alimentatienormen (het zogeheten Tremarapport) besluit de rechtbank dat een afweging dient te volgen tussen enerzijds het belang van de vrouw bij het ontvangen van kinderalimentatie en anderzijds het belang van de schuldeisers van de man bij aflossing van de schulden. De reden hiervoor is dat op grond van de artikelen 3 en 27 IVRK de belangen van het kind bij alle maatregelen, die het kind betreffen, de eerste overweging vormen, en de ouder die verantwoordelijk is voor het kind de primaire verantwoordelijkheid heeft 'voor het waarborgen – naar vermogen en binnen de grenzen van zijn financiële mogelijkheden – van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.'²¹⁷ Na een belangenafweging te hebben gemaakt, verlaagt de rechtbank de bijdragen.

215 HR 3 juni 2005, L/JN AT3445.

216 Rb. Alkmaar 26 mei 2010, L/JN BM7074.

217 Daarnaast wordt door de rechtbank gewezen op de uitspraak van de Hoge Raad waarin is overwogen dat 'de rechter bij de beslissing omtrent de alimentatie waar het gaat om draagkracht en behoefte, in beginsel vrij is te beoordelen aan welke omstandigheden hij betekenis wil toekennen, en dat door de wetgever uitdrukkelijk onder ogen is gezien dat toepassing van de schuldsaneringsregeling niet onverenigbaar is met het voortbestaan van een verplichting tot levensonderhoud.' HR 25 januari 2002, L/JN AD5818.

In de tweede zaak past de rechtbank Groningen artikel 27 samen met artikel 28 IVRK toe.²¹⁸ Hier staat het verzoek tot ondertoezichtstelling van twee minderjarige uitgeprocedeerde asielzoekers centraal. Het gezin, waarvan de minderjarigen deel uitmaken, heeft alle procedures voor het verkrijgen van een verblijfsvergunning doorlopen. De kinderrechter betreft het IVRK in zijn beoordeling en spreekt de ondertoezichtstelling uit. Ten aanzien van het IVRK overweegt de kinderrechter als volgt:

Ook al is er voor het gezin geen geldige verblijfstitel in Nederland, heeft de overheid op grond van artikel 27 van het Internationale Verdrag inzake de rechten van het kind de plicht passende maatregelen te nemen om ouders te helpen en te voorzien in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting zolang zij nog in Nederland verblijven. Voorts hebben de kinderen op grond van artikel 28 van dit verdrag recht op onderwijs.(...) De kinderrechter is van mening dat het mede de taak van de gezinsvoogdij-instelling is bovengenoemde maatregelen van de overheid te eisen.

Artikel 28 (Recht op onderwijs)

-
- 1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
    - a. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;*
    - b. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;*
    - c. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;*
    - d. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;*
    - e. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.**
  - 2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.*
  - 3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.*
-

218 Rb. Groningen 24 april 2002, *JV* 2002/334.

Het recht op onderwijs als bedoeld in artikel 28 IVRK komt tweemaal naar voren in de rechtspraak. In geen van beide uitspraken wordt het artikel rechtstreeks toegepast.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De eerste uitspraak is reeds bij artikel 27 IVRK besproken.²¹⁹ Volgens de rechtbank Groningen hebben kinderen, die in Nederland zonder verblijfsvergunning verblijven en zijn uitgedoeld, ingevolge artikel 28 IVRK recht op onderwijs.

Overig

De tweede zaak betreft een uitspraak van de rechtbank Zwolle-Lelystad.²²⁰ Eisers deden in deze zaak een beroep op artikel 28 IVRK voor de landelijke klachtencommissie voor het algemeen bijzonder onderwijs (hierna: de klachtencommissie). Zij stelden in de procedure voor de klachtencommissie dat het recht op onderwijs van artikel 28 IVRK is geschonden door de school. De klachtencommissie bepaalde dat het recht op onderwijs aan de minderjarige ten onrechte is onthouden. In het kort geding vorderen eisers de wedertoelating van de minderjarige tot de school. De voorzieningenrechter kan zich vinden in het oordeel van de klachtencommissie en wijst de vordering toe. Uit de uitspraak volgt niet dat eisers in het kort geding zich beroepen op artikel 28 IVRK. Evenmin kan vastgesteld worden dat de voorzieningenrechter het IVRK bij zijn beoordeling betreft.

Artikel 37 (Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving)

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

a. geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;

b. geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;

c. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden.

219 Rb. Groningen 24 april 2002, *JV* 2002/334.

220 Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 22 oktober 2008, *LJN* BH3046.

d. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijld beslissing ten aanzien van dat beroep.

In 21 zaken is naar artikel 37 IVRK verwezen. Het vraagstuk van de rechtstreekse werking speelt in meer dan de helft van de zaken een rol. Tweemaal is artikel 37 IVRK in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing gebruikt. De rechter wijst een beroep op artikel 37 IVRK in drie uitspraken af en bespreekt in twee andere uitspraken het beroep niet.

Rechtstreekse werking

Dertien zaken hebben betrekking op de rechtstreekse werking van artikel 37 IVRK. De vraag naar de rechtstreekse werking komt naar voren in situaties waarin de minderjarige naar aanleiding van een machtiging tot uithuisplaatsing is geplaatst in een instelling. Tot nu toe is de rechtstreekse toepassing van het artikel alleen door de rechter in eerste aanleg expliciet overwogen en één keer door de Advocaat-Generaal uitdrukkelijk besproken. De eerste die de rechtstreekse werking van deze bepaling aan de orde stelt, is Advocaat-Generaal Wesseling-van Gent in de conclusie voor het arrest van de Hoge Raad van 5 november 2004.²²¹ Zij concludeert:

3.13 De in het – rechtstreeks werkende – art. 37 IVRK neergelegde norm van een “onverwijld beslissing” laat m.i. nog minder ruimte dan de norm van art. 5 lid 4 EVRM (“speedily”)(14).

Na deze conclusie van de Advocaat-Generaal oordelen de rechtbanken van Groningen en Utrecht dat artikel 37 IVRK rechtstreeks werkt.²²² Zo overweegt de rechtbank Utrecht als volgt:

Artikel 37 IVRK bevat een aantal waarborgen met betrekking tot de vrijheidsbeneming van kinderen, zoals de waarborg dat geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing. Gezien de aard, inhoud en strekking van artikel 37 IVRK kent de rechtbank hieraan rechtstreekse werking toe.

Uit de inhoud en de bedoeling van deze bepaling leidt de rechtbank af dat deze niet alleen van toepassing is op jeugdgevangenen maar ook op opvoedingsinternaten.²²³

221 HR 5 november 2004, *LJN* AR4322 (concl. A-G E.M. Wesseling-van Gent). De Hoge Raad verklaart verzoeker niet-ontvankelijk, omdat ‘de termijn van de door het hof verlengde machtiging tot uithuisplaatsing in een gesloten inrichting inmiddels is verstreken’ waardoor verzoeker geen belang meer heeft bij zijn cassatieberoep.

222 Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5794; Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5807; Rb. Utrecht 29 oktober 2007, *LJN* BB8303. De uitspraken van de rechtbank Groningen zijn bij artikel 9 IVRK onder het kopje ‘Rechtstreekse werking’ reeds behandeld.

223 Rb. Utrecht 29 oktober 2007, *LJN* BB8303.

Alleen de voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem heeft twee keer rechtstreekse werking aan artikel 37 IVRK ontzegd.²²⁴ Onder verwijzing naar de rechtspraak van de Afdeling bepaalt de voorzieningenrechter in beide gevallen dat het artikel gelet op de formulering, geen normen bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar zijn.

De rechtstreekse toepassing van artikel 37 IVRK kan voorts uit een zevental uitspraken worden afgeleid. Hierbij komt naar voren dat vijf van de zeven zaken afkomstig zijn van hoven die de vraag naar de procesbekwaamheid van de minderjarige beantwoorden, namelijk: kan een minderjarige zelfstandig procederen? Reeds voordat de rechtspraak zich uitdrukkelijk heeft uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 37 IVRK kende het hof Den Haag hieraan twee keer rechtstreekse werking toe, zonder dat met zoveel woorden aan te duiden.²²⁵ In het kader van de ontvankelijkheid van minderjarigen overwoog het Haagse hof in één zaak als volgt:

2. Volgens de Nederlandse wetgeving komt in beginsel aan een minderjarige niet het recht toe om zelfstandig het rechtsmiddel van hoger beroep aan te wenden. Dit recht komt in beginsel toe aan de ouder die het gezag uitoefent. In dit geval zijn dat de vader en de moeder. De vader en de moeder zijn het eens met de machtiging tot plaatsing in een gesloten inrichting en hebben daartegen geen beroep ingesteld, noch zelf, noch in hun hoedanigheid van wettelijke vertegenwoordiger van de minderjarige. Dit betekent dat de belangen van de minderjarige in strijd zijn met de belangen van de met het gezag belaste ouders, zodat ex artikel 1:250 BW een bijzondere curator benoemd dient te worden. De minderjarige is ingevolge de bestreden beschikking uit huis geplaatst in een gesloten inrichting. Er is dus sprake van een vrijheidsbeneming. Artikel 5 lid 4 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en artikel 37 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind geven de minderjarige het recht om de rechtmatigheid van haar vrijheidsbeneming aan de rechter voor te leggen en op een onverwijlde beslissing ten aanzien van het door haar ingestelde beroep. Gelet op de inbreuk die de maatregel maakt op de persoonlijke vrijheid van de minderjarige en het spoedeisende karakter van de procedure kan de benoeming van een bijzondere curator niet worden afgewacht en is de minderjarige ontvankelijk in het door haar ingestelde beroep.²²⁶

Het gerechtshof Den Haag lijkt in een andere uitspraak de rechtstreekse werking van artikel 37 IVRK aan te nemen.²²⁷ In deze zaak verblijft de minderjarige bijna een jaar in gesloten jeugdzorg en is haar therapie nog niet begonnen. In hoger beroep tegen de verlenging van de plaatsing acht het hof de gronden voor een verlenging van de mach-

224 Rb. Haarlem (vzr.) 9 november 2006, *LJN* AZ1904; Rb. Haarlem (vzr.) 7 december 2007, *LJN* BB9628.

Deze uitspraken zijn bij artikel 4 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking' nader uitgewerkt.

225 Hof 's-Gravenhage 10 april 2002, *LJN* AE3547; Hof 's-Gravenhage 8 mei 2002, *LJN* AE3747. Vgl. Hof 's-Hertogenbosch 27 juli 2006, *LJN* AZ0595; Hof 's-Hertogenbosch 7 augustus 2007, *LJN* BC2052; Hof 's-Hertogenbosch 20 december 2007, *LJN* BC3205. Deze laatste twee zaken van het hof Den Bosch, van 7 augustus 2007 en 20 december 2007, zijn aan de orde geweest bij artikel 16 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking'.

226 Hof 's-Gravenhage 10 april 2002, *LJN* AE3547.

227 Hof 's-Gravenhage 4 november 2009, *LJN* BK3510. In het cassatieberoep tegen deze beschikking van het hof slaat de Advocaat-Generaal acht op artikel 37 IVRK: HR 22 oktober 2010, *LJN* BO1245 (concl. A-G F.F. Langemeijer, sub 2.7).

tiging tot uithuisplaatsing nog steeds aanwezig. Het hof constateert vervolgens dat artikel 5 EVRM en artikel 37 IVRK stringente zorgvuldigheidseisen stellen aan een gesloten plaatsing – zoals dit is aangevoerd door de advocaat van de minderjarige – omdat deze maatregel een vorm van vrijheidsbeneming van minderjarigen betreft. Volgens het hof is niet voldaan aan deze zorgvuldigheidseisen en het besluit de bestreden beschikking deels te vernietigen.

Ten slotte lijkt de rechtbank Zutphen rechtstreekse werking toe te dichten aan artikel 37 sub d IVRK.²²⁸ In casu verzoekt Stichting Bureau Jeugdzorg Groningen verlenging van de machtiging uithuisplaatsing en plaatsing in een justitiële jeugdinrichting met een beperkt beveiligd regiem. In het indicatiebesluit is opgenomen dat het mogelijk is om tot een correctieplaatsing over te gaan: de minderjarige zou ook tijdelijk overgeplaatst kunnen worden naar een normaal beveiligde inrichting. De kinderrechter acht het 'in strijd met diverse wettelijke bepalingen om op voorhand toestemming te geven voor' de (uitzonderlijke) mogelijkheid dat de minderjarige tijdelijk wordt overgeplaatst. Hoewel de kinderrechter artikel 37 sub d IVRK gebruikt in ondersteunende bewoordingen, bepaalt hij dat de verlenging niet mag worden uitgesproken want dat zou haaks staan op het recht om de wettigheid te betwisten zoals neergelegd in die bepaling:

Ook wordt in artikel 37 sub d van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind aangegeven dat ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijld beslissing ten aanzien van dat beroep.

Indien op voorhand door de kinderrechter toestemming zou worden gegeven om indien het gedrag van de minderjarige daartoe aanleiding geeft hem over te laten plaatsen, is de toetsing van de wettigheid illusoir geworden. Dit gaat ten koste van de rechtsbescherming van de minderjarige.

De kinderrechter houdt de zaak aan totdat een nieuw indicatiebesluit is overgelegd.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In twee gevallen is er sprake van verdragsconforme uitleg en toepassing. De eerste zaak betreft een uitspraak van de rechtbank Groningen.²²⁹ Aan de kinderrechter wordt een verlenging van de machtiging tot uithuisplaatsing in een justitiële jeugdinrichting gevraagd. De minderjarige verblijft al sinds een jaar in een justitiële jeugdinrichting en ontvangt geen behandeling. De kinderrechter acht echter geen alternatieven voorhanden om de minderjarige op een adequate wijze te plaatsen en besluit de machtiging tot uithuisplaatsing wel te verlengen. Bij deze beslissing wordt door de kinderrechter rekening gehouden met de artikelen 3 en 37 sub b IVRK, omdat hij stelt dat de minderjarige binnen twee weken, nadat de beschikking wordt uitgesproken, geplaatst dient te worden in de voor hem juiste behandelinstelling.

228 Rb. Zutphen 19 december 2005, *LJN AU8707*.

229 Rb. Groningen 23 oktober 2006, *LJN AZ0759*.

In de tweede zaak toetst het hof Den Haag aan artikel 37 IVRK.²³⁰ Het hof bekrachtigt in deze zaak het oordeel van de rechtbank, maar overweegt tot slot of deze machtiging tot plaatsing van de minderjarige in een justitiële jeugdinrichting ten uitvoer gelegd mag worden gezien de artikelen 23 en 37 IVRK. De ernst van de zaak staat volgens het hof een dergelijke plaatsing echter wel toe.

Overig

Driemaal faalde een beroep op artikel 37 IVRK. In twee zaken faalt het beroep op artikel 37 IVRK, omdat onvoldoende feiten en omstandigheden zijn gesteld.²³¹ In de derde zaak heeft het hof Den Haag het beroep op artikel 37 IVRK verworpen, omdat de inbreuk die de uithuisplaatsing maakt op het 'family life' tussen de minderjarige en de moeder gerechtvaardigd wordt door de bescherming van de belangen van de minderjarige.²³²

Ten slotte wordt in een tweetal uitspraken het beroep op artikel 37 IVRK niet besproken. De voorzieningenrechter van de rechtbank Groningen verklaart de minderjarige niet-ontvankelijk op grond van artikel 5 lid 4 EVRM, waarop de minderjarige overigens een beroep had gedaan.²³³ De zaak wordt door de rechtbank wel inhoudelijk behandeld en het gevorderde wordt uiteindelijk afgewezen. In de tweede zaak wordt summier naar artikel 37 sub b IVRK verwezen.²³⁴ Het hof Den Bosch bespreekt het IVRK eveneens niet, maar stelt de minderjarige in het gelijk, omdat de gesloten plaatsing niet langer aanvaardbaar en verdedigbaar is.

Artikel 40 (Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.

2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:

a. geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;

b. ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, tenminste de volgende garanties heeft:

230 Hof 's-Gravenhage 14 januari 2009, *LJN* BH3781. Deze uitspraak is reeds bij artikel 23 IVRK behandeld onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

231 Hof Arnhem 22 juli 2008, *LJN* BG3947; Rb. Maastricht 20 januari 2010, *LJN* BL3107.

232 Hof 's-Gravenhage 18 augustus 2010, *LJN* BN5630.

233 Rb. Groningen (vzr.) 3 november 2004, *LJN* AR5195.

234 Hof 's-Hertogenbosch 21 februari 2008, *LJN* BC5425.

- (i) dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;
- (ii) dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat het juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;
- (iii) dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in de aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;
- (iv) dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à decharge op gelijke voorwaarden kan doen geschieden;
- (v) indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;
- (vi) dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikte taal niet verstaat of spreekt;
- (vii) dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.
3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:
- a. de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;
- b. de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.
4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht; adviezen; jeugdreclassering; pleegzorg; programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Artikel 40 IVRK komt tweemaal aan de orde in de rechtspraak.²³⁵ De rechtbank Groningen verleent in deze twee zaken expliciet rechtstreekse werking aan het artikel.

235 Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN AZ5794*; Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN AZ5807*. Deze uitspraken zijn reeds besproken bij artikel 9 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking'.

Artikel 54 (Officiële teksten van het Verdrag)

Het oorspronkelijke exemplaar van dit Verdrag, waarvan de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst gelijkelijk authentiek zijn, wordt nedergelegd bij de Secretaris van de Verenigde Naties.

De formele bepaling van artikel 54 IVRK komt in één uitspraak voor.²³⁶ De rechtbank Den Haag wijst op deze bepaling bij de bespreking van een door verzoekster gedaan beroep op artikel 7 IVRK. Dit beroep wordt door de rechtbank met toepassing van artikel 54 IVRK verworpen. De rechtbank staat voor de vraag of gerechtelijke vaststelling van het vaderschap, met betrekking tot een minderjarige die door de man reeds postnataal is erkend, mogelijk is. Bij artikel 2 IVRK is uitvoerig aan bod gekomen dat gerechtelijke vaststelling andere nationaliteitsrechtelijke gevolgen heeft dan postnatale erkenning. Ook in deze zaak spelen nationaliteitsrechtelijke belangen een rol. Ingevolge de RWN verwerft een minderjarige, die postnataal is erkend, het Nederlanderschap pas na enkele jaren. De rechtbank onderzoekt of deze uitgestelde nationaliteitsverkrijging in overeenstemming is met artikel 7 lid 1 IVRK. Uit de Nederlandse tekst van deze verdragsbepaling lijkt volgens de rechtbank te volgen dat een kind reeds vanaf zijn geboorte het recht heeft om een nationaliteit te verwerven. De rechtbank wijst vervolgens op artikel 54 IVRK om artikel 7 lid 1 IVRK uit te leggen. De Nederlandse tekst wordt door de rechtbank vergeleken met de Engelse tekst. Hierbij overweegt de rechtbank als volgt:

De woordvolgorde [van artikel 7 lid 1 IVRK, red.] suggereert dat ‘vanaf de geboorte’ ook slaat op het verwerven van een nationaliteit. Uit de Engelse versie – blijkens artikel 54 IVRK is de Engelse tekst een van de authentieke versies – blijkt echter veeleer dat dit niet bedoeld is.

De rechtbank neemt voorts Principle 3 van de Declaration of the Rights of the Child uit 1959 in beschouwing.²³⁷ Ondanks de constatering dat er een evident tekstueel verschil bestaat tussen de Principle en de Engelse tekst van artikel 7 lid 1 IVRK ‘acht de rechtbank het moeilijke artikel 7 IVRK in die zelfde zin als de Declaration te interpreteren.’

Algemeen (Geen specifieke bepaling)

In 26 zaken wordt het beroep op of de verwijzing naar het IVRK niet nader geconcretiseerd. Een reden hiervoor kan gelegen zijn in het feit dat er een algemeen beroep op het IVRK wordt gedaan door procespartijen dan wel door de rechter: een specifiek artikel van het IVRK wordt dan niet genoemd. Deze zaken worden hier besproken.

²³⁶ Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2007, JN 2007/31.

²³⁷ In Principle 3 staat: *The child shall be entitled from his birth to a name and a nationality.*

Rechtstreekse werking

Het vraagstuk van de rechtstreekse werking komt in drie zaken aan bod. Een vrij recente uitspraak is die van de rechtbank Utrecht.²³⁸ De rechtbank brengt in algemene termen de rechtstreekse werking van het IVRK als volgt onder woorden:

Artikel 3 van het IVRK is de kernbepaling van het verdrag; andere bepalingen uit het verdrag, die naar algemeen wordt aangenomen rechtstreekse werking hebben, vloeien voort uit hetgeen is bepaald in artikel 3.

Of de rechter zijn oordeel beperkt tot bepaalde artikelen – afgezien van artikel 3 IVRK – wordt echter niet duidelijk. Uit een tweetal eerdere uitspraken is rechtstreekse werking van het IVRK af te leiden, omdat de rechter tot de conclusie komt dat er in strijd met het IVRK is gehandeld.²³⁹

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechter houdt in zes gevallen rekening met het IVRK bij de beoordeling van de zaken in kwestie. Zo betreft de rechtbank Utrecht het IVRK bij de beoordeling van de vraag of de Centrale Autoriteit afdoende uitvoering heeft gegeven aan de opdracht tot het beproeven van een minnelijke regeling.²⁴⁰ Op grond van artikel 7 lid 2 onder c van het Haags Verdrag inzake de burgerrechtelijke aspecten van internationale ontvoering van kinderen (hierna: HKOV) dient de Centrale Autoriteit alle passende maatregelen te nemen teneinde te verzekeren dat de minderjarige op vrijwillige basis wordt teruggegeven of dat een minnelijke schikking wordt getroffen. De Centrale Autoriteit is hiertoe niet overgegaan, maar heeft het verzoek tot terugkeer en afgifte van de minderjarigen ingediend. De rechtbank stelt dat de Centrale Autoriteit een regeling in der minne had moeten beproeven en wijst aanvullend op het IVRK. Hiermee benadrukt de rechtbank voorts het belang van de minnelijke regeling aangezien artikel 7 lid 2 onder c HKOV zelf geen verwijzing bevat naar het belang van het kind en een minnelijke regeling naar het oordeel van de rechtbank meer aansluit bij het belang van het kind:

De rechtbank merkt in dit verband tenslotte nog op dat uit de feitelijke gang van zaken valt af te leiden dat de Centrale Autoriteit klaarblijkelijk prioriteit geeft aan het behartigen van de belangen van de verzoekende ouder, indien en in zoverre het streven er slechts op is gericht het doel van het Verdrag [lees: HKOV, red.] – teruggeleiding van kinderen die door een ouder zonder toestemming van de andere gezaghebbende ouder naar een ander (verdrags)land zijn gebracht – te verwezenlijken. Doorslaggevend dienen evenwel ingevolge het eveneens ten deze van toepassing zijnde Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind te allen tijde de belangen van de kinderen te zijn. Nu het bereiken van een minnelijke regeling tussen ouders ook en, afhankelijk van de omstandigheden van het geval, mogelijk meer in het belang kan zijn van de minderjarigen dan een gedwongen terugkeer – hetgeen ook aansluit bij de opvatting van de Raad

238 Rb. Utrecht 27 september 2010, LJV BP5703.

239 Rb. Groningen (vzr.) 10 mei 2006, LJV AX1558; Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 9 februari 2009, LJV BH4495.

240 Rb. Utrecht 13 april 2005, LJV AT3895.

voor de Kinderbescherming – dient de Centrale Autoriteit de kansen op een regeling in der minne uitdrukkelijk mee te wegen en daartoe verdere pogingen te ondernemen. Dit laatste ook indien zulks mogelijk in strijd zou zijn met de belangen van degene die zich tot haar heeft gewend teneinde teruggeleiding te bewerkstelligen. Het is de rechtbank onvoldoende gebleken, dat zulks is gebeurd.

Een ander voorbeeld is de beschikking van de rechtbank Haarlem waarin de rechtbank aanvullend op het IVRK wijst en concludeert dat toetsing aan artikel 8 EVRM en het IVRK haar oordeel niet anders maakt.²⁴¹

Een derde zaak is die van de rechtbank Zwolle-Lelystad.²⁴² De rechtbank doet uitspraak in een adoptiezaak. De minderjarige in kwestie beschikt niet over een geldige verblijfstitel. De rechtbank heeft in deze zaak aanleiding gevonden om bij de beoordeling van het adoptieverzoek voorbij te gaan aan de wettelijke eisen van de Wobka en de Vreemdelingenwet, omdat in casu het belang van de minderjarige doorslaggevend wordt geacht. Hierbij wijst de rechtbank op het IVRK en de Wobka, die beide het belang van het kind voorop stellen. Aldus lijkt de rechtbank steun te zoeken in het IVRK voor het standpunt dat het belang van het kind voorop dient te staan, wat leidt tot het voorbijgaan aan de wettelijke eisen.

Ook de voorzieningenrechter van de rechtbank Arnhem zoekt steun voor zijn zienswijze in het IVRK:

2. Vooropgesteld moet worden dat het ouderlijk gezag de bevoegdheid omvat de verblijfplaats van de kinderen te bepalen. Echter bij uitoefening van dit recht dient het belang van de minderjarigen voorop te staan.

3. Bij uitoefening van het gezag gaat wat het kind dienaangaande zelf vindt, naarmate het ouder en rijper wordt, steeds meer gewicht in de schaal leggen. Deze zienswijze is ook bevestigd in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.²⁴³

Tot slot blijkt uit twee beschikkingen van de Haagse rechtbank dat het beleid van Nederland erop is gericht de uitgangspunten van het IVRK ook te doen gelden bij interlandelijke adoptie.²⁴⁴ De rechtbank lijkt in beide zaken rekening te houden met het IVRK bij haar beslissing.

Overig

In de rechtspraak komt naar voren dat het beroep op het IVRK voornamelijk heeft gefaald of door de rechter niet (uitdrukkelijk) wordt besproken. Het beroep op het

²⁴¹ Rb. Haarlem 22 juni 2010, *LJN* BN5547.

²⁴² Rb. Zwolle-Lelystad 12 januari 2006, *LJN* AV4706.

²⁴³ Rb. Arnhem (vzr.) 25 juli 2003, *LJN* AI1348.

²⁴⁴ Rb. 's-Gravenhage 19 november 2008, *LJN* BH3526; Rb. 's-Gravenhage 19 november 2008, *LJN* BH6539.

IVRK slaagt in zeven zaken niet.²⁴⁵ Zo is het hof Den Haag van mening dat de stelling, dat teruggeleiding van de minderjarige in strijd is met het IVRK omdat de moeder en de minderjarige zullen worden gescheiden, kennelijk zonder grond is gesteld.²⁴⁶ Het Haagse hof overweegt in een andere uitspraak het beroep op het IVRK niet uitdrukkelijk, maar bepaalt hier wel dat de niet besproken gronden, waaronder het IVRK, aan het oordeel, om de bestreden beschikking te bekrachtigen, niet afdoen.²⁴⁷

De rechter bespreekt in zeven andere zaken het beroep eveneens niet (expliciet). Anders dan in de uitspraak van het gerechtshof Den Haag overweegt de rechter hier niet uitdrukkelijk dat het beroep niet zal worden besproken of dat de niet besproken gronden in de beoordeling worden meegenomen. Zo beoordeelde de Hoge Raad in één beschikking het cassatieberoep op basis van het nationale recht en is hij overgegaan tot vernietiging van de beschikking van het hof.²⁴⁸ Ook de voorzieningenrechter van de rechtbank Groningen heeft – zonder het beroep op het IVRK te behandelen – het gevorderde toegewezen met inachtneming van het nationale recht en de concrete feiten en omstandigheden van het geval.²⁴⁹ De rechtbank Maastricht oordeelde een keer, in overeenstemming met het aangevoerde van de advocaat van de minderjarige, dat een wachttijd van achttien maanden te lang is, maar besprak het gevolg hiervan niet in het kader van het beroep op het IVRK.²⁵⁰ In de overige vier zaken wordt het (inleidende) verzoek afgewezen, dan wel de bestreden beschikking bekrachtigd op basis van de feiten en omstandigheden van het geval.²⁵¹

Tot slot wordt het IVRK in één uitspraak van de rechtbank Haarlem summier genoemd, zonder dat er een beroep is gedaan op het Verdrag.²⁵² De raadslieden van de moeder hebben een document van het Colombiaanse Instituut van Familiewelzijn overgelegd, waarin deze laatst verklaart bereid te zijn de nodige institutionele assistentie en begeleiding te bieden om de rechten van de minderjarige, in overeenstemming met het IVRK, te garanderen. Het IVRK komt verder in de beschikking niet voor.

245 Rb. 's-Gravenhage 13 februari 2006, *LJN* AW9815; Rb. 's-Gravenhage 23 april 2008, *LJN* BD0875; Hof 's-Gravenhage 6 mei 2009, *LJN* BI3011; Rb. Breda 4 september 2009, *LJN* BJ6990; Rb. Zwolle-Lelystad 12 november 2009, *LJN* BK3165; Hof Amsterdam (zittingsplaats Arnhem) 10 augustus 2010, *LJN* BN6252; Rb. Leeuwarden (zittingsplaats 's-Gravenhage) 28 juli 2011, *LJN* BR4907. De uitspraken van de rechtbank Den Haag (d.d. 23 april 2008) en de rechtbank Leeuwarden (d.d. 28 juli 2011) zijn reeds aan de orde gekomen bij artikel 11 IVRK. Zie in dit verband ook de conclusie van de Advocaat-Generaal: HR 4 mei 2007, *LJN* BA2015 (concl. A-G L. Strikwerda).

246 Hof 's-Gravenhage 6 mei 2009, *LJN* BI3011. Vgl. HR 4 mei 2007, *LJN* BA2015 (concl. A-G L. Strikwerda, sub 14). De Advocaat-Generaal concludeert dat het beroep niet voldoet aan een cassatieklacht te stellen eisen. De Hoge Raad verwierpt het cassatieberoep, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden.

247 Hof 's-Gravenhage 10 januari 2007, *LJN* AZ8757.

248 HR 24 juni 2005, *LJN* AT1096.

249 Rb. Groningen (vzr.) 17 november 2006, *LJN* AZ3510.

250 Rb. Maastricht 17 juli 2008, *LJN* BD9996.

251 Hof Amsterdam 9 juli 2003, *LJN* A11579; Hof 's-Gravenhage 29 november 2006, *LJN* AZ6536; Hof 's-Gravenhage 7 oktober 2009, *LJN* BK2778; Hof 's-Gravenhage 3 februari 2010, *LJN* BL7146.

252 Rb. Haarlem 22 juni 2007, *LJN* BB2586.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is de toepassing van het IVRK in personen-, familie- en civiele jeugdzaken besproken. Het onderzoek beslaat de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011 waarin 324 zaken naar voren zijn gekomen. Deze zaken betreffen de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 37, 40 en 54 IVRK. Daarnaast zijn er 26 zaken waarin de verwijzing naar het IVRK niet nader is gespecificeerd naar een bepaling van het IVRK. In verhouding tot andere bepalingen van het Verdrag komen de artikelen 3, 7 en 20 IVRK het meest voor in de onderzochte zaken.

Uit de onderzoeksresultaten volgt een overwegend positief beeld van de toepassing van het IVRK. De lagere rechter lijkt in de meeste gevallen zich actief op te stellen met betrekking tot de toepassing van het Verdrag. Dit blijkt niet alleen wanneer er gekeken wordt naar hoe de rechter omgaat met de vraag naar de rechtstreekse werking van de bepalingen van het IVRK, maar dit valt ook terug te zien in de rol die het IVRK anderszins toebedeeld krijgt van de rechter. Het gebruik van het IVRK door de rechter in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing komt in dit deelonderzoek sterk naar voren. Dit punt zal hierna nader worden toegelicht. Positief is ook het groeiende aantal zaken te noemen. Het onderzoek laat zien dat het IVRK aan belang heeft gewonnen in de rechtspraak. Het IVRK is in toenemende mate ingeroepen en door de rechter toegepast: het aantal zaken is in 2010 meer dan verviervoudigd ten opzichte van het aantal in 2002.

Hoewel de wijze van toepassing van het IVRK centraal stond in dit hoofdstuk, volgt uit het onderzoek ook een andere belangrijke bevinding. Deze raakt de vraag wie zich heeft uitgesproken over het IVRK. Uit de resultaten komt naar voren dat niet alleen de rechter maar ook de Advocaat-Generaal geregeld in zijn conclusies voor de Hoge Raad zijn mening geeft over het IVRK. Zo blijkt in ruim vijf zaken dat het IVRK alleen door de Advocaat-Generaal wordt genoemd en niet door de Hoge Raad. De rol die het IVRK in de conclusies heeft gespeeld is divers en verdient derhalve bespreking in deze samenvatting en conclusie.

De belangrijkste bevindingen, met betrekking tot de wijze van toepassing van het IVRK door de rechter en de rol van de Advocaat-Generaal in de onderzochte rechtspraak, zullen nu worden besproken.

Om te beginnen met de hoogste rechter in het civiele recht, de Hoge Raad. De Hoge Raad is weinig geconfronteerd geweest met het IVRK: het onderzoek bevat slechts 39 cassatiezaken. Niet alleen vallen de aantallen tegen, hetzelfde geldt voor de beslissingen van de Hoge Raad als zodanig. In de meeste gevallen neemt de Hoge Raad het cassatieberoep niet in behandeling. In meer dan de helft van het aantal zaken is de Hoge Raad van oordeel dat de klachten inhoudende het beroep op het IVRK niet nopen tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling. Deze beslissing wordt met toepassing van artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd. Van de cassatiezaken die wel door de Hoge Raad inhoudelijk worden behandeld én waarin een beroep wordt gedaan op het IVRK, slaagt het beroep op het IVRK niet.²⁵³ In wel geteld één uitspraak spreekt de Hoge Raad zich uit over het

²⁵³ In één zaak wordt het beroep op het IVRK niet besproken. Hier komt de Hoge Raad tot toewijzing op grond van het nationale recht: HR 24 juni 2005, *LJN* AT1096.

vraagstuk van de rechtstreekse werking. In deze beschikking liet hij uitdrukkelijk de rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK in het midden en verwierp hij daarmee het beroep op deze bepaling.²⁵⁴ De Hoge Raad is met betrekking tot het IVRK aldus uiterst terughoudend geweest en heeft daarmee een beperkte rol gespeeld in de onderzochte rechtspraak van het personen-, familie- en civiele jeugdrecht.

Onderdeel van de cassatiezaken zijn de conclusies van de Advocaat-Generaal, waarin de Advocaat-Generaal de Hoge Raad adviseert. Hoewel de Advocaat-Generaal geen recht spreekt, maar slechts concludeert, heeft hij wel regelmatig gebruik gemaakt van de gelegenheid om zijn standpunt kenbaar te maken over het IVRK. Enkele malen heeft de Advocaat-Generaal zelfs de rechtstreekse werking van een aantal bepalingen van het IVRK besproken. Zo concludeerde Advocaat-Generaal De Vries Lentsch-Kostense dat artikel 21 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.²⁵⁵ Dit is een interessante conclusie, omdat geen enkele rechter zich tot nog toe heeft uitgesproken over de rechtstreekse werking van deze verdragsbepaling.

Het onderzoek laat zien dat ook de Advocaat-Generaal bijdraagt aan de ontwikkeling van de toepassing van het IVRK in de rechtspraak. Deze rol is bijvoorbeeld duidelijk te zien bij artikel 11 IVRK. In twee conclusies voor de beschikkingen van de Hoge Raad van 28 september 2007 wees Advocaat-Generaal Strikwerda, bij de bespreking van het beroep van de ouder op artikel 3 lid 1 IVRK, op artikel 11 IVRK.²⁵⁶ Hij concludeerde dat uit artikel 11 IVRK volgt dat het IVRK en het HKOV berusten ‘op het uitgangspunt dat internationale kinderontvoering geacht moet worden in het algemeen in strijd te zijn met het belang van het kind, zodat teruggeleiding van het kind op de voet van het HKOV als zodanig niet in strijd is met artikel 3 lid 1’ IVRK. De conclusies van de Advocaat-Generaal hebben navolging gevonden in de daarop volgende rechtspraak om het beroep van de ouder op het IVRK te verwerpen.

De toepassing van het IVRK heeft voornamelijk plaatsgevonden in de lagere rechtspraak. Hier is te zien dat het IVRK op diverse wijzen is toegepast door de rechter. Anders dan de Hoge Raad is de lagere rechter minder terughoudend geweest in het bespreken van de rechtstreekse werking van een bepaling van het IVRK. Desondanks is er geen lijn te ontdekken in de wijze waarop de rechter in het personen-, familie- en civiele jeugdrecht naar het vraagstuk van de rechtstreekse werking kijkt. Positief is echter wel dat van een groot deel van de bepalingen van het IVRK de rechtstreekse toepasbaarheid wordt overwogen. Behalve dat de rechter uitdrukkelijk overweegt of een artikel al dan niet rechtstreekse werking heeft, valt in veel gevallen de rechtstreekse werking uit de uitspraak af te leiden; bijvoorbeeld door een nationale bepaling op basis van het IVRK terzijde te stellen of door tot een schending van het IVRK te beslissen. Opvallend is dat de rechtstreekse werking vooral op deze niet uitdrukkelijke wijze is aangenomen. Van de artikelen 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10 lid 2, 16, 18, 19, 20, 23, 37 en 40 IVRK kan gezegd worden dat zij in de onderzochte rechtspraak rechtstreeks zijn toegepast. Tegelijkertijd is rechtstreekse werking onthouden aan de artikelen 3, 4, 6, 18, 19, 20, 24 en 37 IVRK. Interessant is dat dit laatste in slechts vijf zaken door de rechter is bepaald. In een aantal gevallen wordt uitdrukkelijk in het midden

254 HR 14 april 2006, *LJN* AU9239.

255 HR 24 september 2004, *LJN* AP1439 (concl. A-G C.L. de Vries Lentsch-Kostense).

256 HR 28 september 2007, *LJN* BB3192 (concl. A-G L. Strikwerda); HR 28 september 2007, *LJN* BB3193 (concl. A-G L. Strikwerda).

gelaten of een bepaling zich leent voor rechtstreekse werking. Dit betreft de artikelen 3, 7, 8, 9, 18, 20 en 21 sub a IVRK. Wat meteen aan deze opsomming opvalt is dat er met betrekking tot een aantal bepalingen, zoals de artikelen 3, 7 en 20 IVRK, het nog steeds onduidelijk is of zij rechtstreeks toepasbaar zijn. Wat betreft artikel 7 IVRK had de Hoge Raad deze onduidelijkheid kunnen wegnemen door zich uit te laten over de rechtstreekse werking. Zoals hiervoor is besproken, koos de Hoge Raad voor een terughoudende benadering door de vraag of artikel 7 IVRK in aanmerking komt voor rechtstreekse toepassing open te laten.

Deze opsomming van artikelen die in de onderzochte zaken rechtstreeks zijn toegepast, laat ook zien dat de rechter de rechtstreekse werking van bepalingen heeft aangenomen die niet door de wetgever zijn genoemd bij de bespreking van de rechtstreekse werking. Dit is bijvoorbeeld het geval met artikel 10 lid 2 IVRK. De wetgever heeft in de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK alleen van lid 1 bepaald dat mogelijk moet worden geacht dat deze bepaling rechtstreeks werkt. De rechter heeft juist het tweede lid rechtstreeks toegepast.²⁵⁷

Over het geheel genomen is de toepassing van het IVRK via het instrument van de rechtstreekse werking als overwegend positief aan te merken, omdat veel artikelen rechtstreeks zijn toegepast. Uit dit onderzoek volgt echter ook dat het belang van rechtstreekse werking van minder grote betekenis is dan men in eerste instantie zou denken. In de eerste plaats is dit soms terug te zien in de beslissingen van rechters die de rechtstreekse werking bespreken. Een tweetal uitspraken van de rechtbank Groningen is een voorbeeld van de nuance die aan het belang van het vraagstuk van de rechtstreekse werking moet worden gehecht.²⁵⁸ In beide zaken stond de rechtbank voor de vraag of de Nederlandse Staat onrechtmatig heeft gehandeld jegens de minderjarigen door hen voor 7,5 maanden te plaatsen in een opvangkliniek alvorens hen te plaatsen op een behandelplek. De rechtbank nam in beide zaken de rechtstreekse werking aan van de artikelen 9, 37 en 40 IVRK en liet tegelijkertijd de rechtstreekse werking van artikel 20 IVRK in het midden. Gezien de feiten en omstandigheden van het geval, werd in één zaak geconcludeerd dat er sprake was van onrechtmatigheid, terwijl in de tweede zaak geen onrechtmatig handelen werd aangenomen. Het beroep op het IVRK leidde in één zaak dus niet tot het gewenste resultaat, namelijk de vaststelling dat er onrechtmatig werd gehandeld door de Nederlandse Staat, ondanks het gegeven dat de rechtstreekse werking van de verdragsbepalingen werd aangenomen.

In de tweede plaats bewijst de toepassing van het IVRK via de verdragsconforme uitleg en toepassing dat het IVRK ook een andere rol kan spelen dan alleen via de weg van rechtstreekse werking. Een groot deel van de onderzochte uitspraken kan geplaatst worden in de categorie van verdragsconforme uitleg en toepassing. Vaak wordt het IVRK door de rechter bij de beoordeling betrokken zonder dat gezegd kan worden dat er een beroep is gedaan op het IVRK door een procespartij. De rechter maakt in dit kader op verschillende wijzen gebruik van het Verdrag. Dit is bijvoorbeeld bij artikel 7 IVRK duidelijk te zien. Zo overwoog het hof Leeuwarden uitdrukkelijk dat hij het hoger beroep zou beoordelen aan de hand van onder meer de artikelen 3 en 7 IVRK.²⁵⁹

²⁵⁷ Hof 's-Hertogenbosch 3 mei 2006, *LJN* AX1364.

²⁵⁸ Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5794; Rb. Groningen 20 december 2006, *LJN* AZ5807.

²⁵⁹ Hof Leeuwarden 6 oktober 2004, *LJN* AR3391.

Een ander voorbeeld is de uitspraak van de rechtbank Groningen.²⁶⁰ Zij paste artikel 7 IVRK toe ter verduidelijking van haar standpunt, zoals zij dit zelf in haar uitspraak uitlegt.

Wat ook relatief in de onderzochte rechtspraak vaak voorkomt is de toepassing van het IVRK om een open norm of begrip uit het nationale recht nadere invulling te geven, reflexwerking genaamd. De doorwerking via het instrument van de reflexwerking is duidelijk zichtbaar bij de artikelen 3 en 20 IVRK. De rechter betreft in de regel deze twee verdragsbepalingen bij de vraag of het belang van het kind zich niet verzet tegen de ontheffing van de ouder uit het ouderlijk gezag. Het belang van het kind wordt nader geconcretiseerd aan de hand van artikel 3 en 20 IVRK. Volgens de rechter hebben minderjarigen op grond van deze bepalingen het recht op duidelijkheid omtrent het opvoedperspectief en op continuïteit in de opvoedingssituatie, hetgeen in de onderzochte zaken heeft geleid tot ontheffing uit het ouderlijk gezag.

Al met al kan gezegd worden dat de toepassing van het IVRK in de rechtspraak van het personen-, familie- en civiele jeugdrecht positief is gebleken. Positief, omdat een groot deel van de verdragsbepalingen rechtstreeks heeft gewerkt. Rechters hebben zich bovendien bereid verklaard bepalingen van het IVRK rechtstreeks toe te passen, ook al zijn sommige bepalingen door de wetgever niet als zodanig genoemd de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK. De positieve toepassing wordt verder bevestigd vanuit de doorwerking van het IVRK via het instrument van de verdragsconforme uitleg en toepassing. De rechter betreft vaak zelf het IVRK bij de beoordeling en past het Verdrag op verschillende wijzen toe, onder meer als een kader waarbinnen de zaak beoordeeld dient te worden, als rechtvaardiging van een bepaald standpunt of als ondersteunend argument. En tot slot is de toepassing van het IVRK op dit rechtsgebied positief te noemen, omdat naast de uitspraken van de rechter ook de conclusies van de Advocaat-Generaal een rol hebben gespeeld in de ontwikkeling van het IVRK in de rechtspraak.

260 Rb. Groningen 20 juli 2004, *LJN* AQ8757.

Hoofdstuk 2

DE TOEPASSING VAN HET IVRK IN OVERIGE CIVIELE ZAKEN

N.N. Bahadur

Inleiding

In dit hoofdstuk zal de toepassing van het IVRK in overige civiele zaken worden besproken. De zaken die in dit hoofdstuk worden behandeld zijn civielrechtelijke zaken die niet tot het personen-, familie- en civiele jeugdrecht behoren. Hierbij kan men onder meer denken aan huurzaken, waarbij ontruiming van de huurwoning onderwerp van geschil is, en zaken die betrekking hebben op het faillissementsrecht. Het betreft in totaal 26 zaken die in de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011 voorkomen.¹ De onderzochte rechtspraak omvat de artikelen 3, 7, 9, 16, 19, 23, 24, 27 en 39 IVRK. Verder wordt in zeven zaken niet nader geconcretiseerd op welk artikel van het IVRK een beroep is gedaan. Deze zaken zullen worden toegelicht in de paragraaf ‘Algemeen (Geen specifieke bepaling)’. Het hoofdstuk sluit af met een samenvatting en conclusie.

Artikel 3 (Belang van het kind)

---

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 3 IVRK speelt een belangrijke rol in de rechtspraak. Deze bepaling komt met dertien zaken, in vergelijking tot de andere artikelen, het vaakst aan bod. In negen zaken staat de vraag centraal of de ontbinding van de huurovereenkomst en de ontrui-

¹ Zie bijlage II. Jurisprudentieoverzicht overige civiele zaken.

ming van de huurwoning tegengehouden kan worden op grond van onder meer artikel 3 IVRK. Anders geformuleerd: verzet het belang van het kind zich tegen de ontruiming van de huurwoning? Driemaal bepaalt de rechter hier uitdrukkelijk dat artikel 3 lid 1 IVRK rechtstreekse werking heeft. In hoger beroep hebben het hof Den Bosch en het hof Den Haag geoordeeld dat de rechter, bij de beoordeling van de vordering tot ontruiming, rekening dient te houden met deze verdragsbepaling. De overige vier zaken hebben geen betrekking op de ontruiming van de huurwoning. De rechter wijst in één uitspraak het beroep op artikel 3 IVRK af en bespreekt in één geval het beroep niet. In de twee andere zaken concludeert de Advocaat-Generaal dat het beroep niet kan slagen. De Hoge Raad verwerpt, onder verwijzing naar artikel 81 Wet RO, het cassatieberoep.

Er is bij dit artikel voor een andere wijze van bespreking gekozen. Eerst zullen de negen huurzaken worden behandeld, omdat hiermee de rol van artikel 3 IVRK op dit rechtsgebied duidelijk kan worden weergegeven. Vervolgens worden de resterende vier zaken besproken.

Huurzaken

In negen huurzaken wordt artikel 3 IVRK genoemd. Het vraagstuk van de rechtstreekse werking wordt in drie uitspraken expliciet besproken. In de eerste huurzaak, die in de onderzoeksperiode te vinden is, kent de rechtbank Den Bosch rechtstreekse werking toe aan artikel 3 lid 1 IVRK.² Anderhalf jaar later komt het hof Den Bosch tot dezelfde conclusie.³ Recent is dit door de rechtbank Leeuwarden eveneens geconstateerd.⁴ In het onderstaande zal eerst het vonnis van de rechtbank Den Bosch uitvoerig worden besproken. Daarna zal de hierop volgende rechtspraak worden toegelicht.

De rechtbank Den Bosch laat zich in een kort geding uitvoerig uit over de werking en strekking van artikel 3 lid 1 IVRK.⁵ De huurster onderhield, in strijd met het beleid van de verhuurder, 96 hennepplanten in de huurwoning. Naar aanleiding van deze vondst heeft de verhuurder ontbinding van de huurovereenkomst en de ontruiming van de woning gevorderd, welke vorderingen door de kantonrechter zijn toegewezen. In deze zaak vorderen eiseres en haar twee dochters de verhuurder te verbieden over te gaan tot het ten uitvoer leggen van het ontruimingsvonnis voordat het hof op een nog in te stellen hoger beroep zal hebben beslist. De vorderingen van eiseres en de meerderjarige dochter worden door de voorzieningenrechter afgewezen. Bij de beoordeling in de zaak van de minderjarige dochter (de moeder treedt op als wettelijke vertegenwoordiger van haar dochter) tegen de verhuurder wijdt de voorzieningenrechter enkele rechtsoverwegingen aan artikel 3 lid 1 IVRK. Hij verleent rechtstreekse werking aan die bepaling en baseert zijn oordeel op de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK:

De rechter verbindt aan deze passages uit de memorie van toelichting de gevolgtrekking dat artikel 3 lid 1 van het Verdrag zich rechtstreeks richt tot de daarin genoemde

2 Rb. 's-Hertogenbosch (vzr.) 20 februari 2003, *LJN AF4924*.

3 Hof 's-Hertogenbosch 28 september 2004, *LJN AR7499*.

4 Rb. Leeuwarden (locatie Heerenveen) 29 juni 2011, *LJN BR0639*.

5 Rb. 's-Hertogenbosch (vzr.) 20 februari 2003, *LJN AF4924*.

instellingen en autoriteiten, en dat het kind zich jegens die instellingen en autoriteiten rechtstreeks daarop kan beroepen.

Vervolgens merkt de voorzieningenrechter op dat het kunnen beschikken over minimaal adequate woonvoorziening een primaire levensbehoefte van het kind is. Hierbij overweegt hij dat er geen bepaling in het Nederlandse recht bestaat dat aan kinderen een fundamenteel recht op onderdak toekent. Naar het oordeel van de voorzieningenrechter is in casu slechts de opdracht van het IVRK aan de orde om de welzijnsbelangen van het kind in de overwegingen te betrekken. Volgens de voorzieningenrechter richt artikel 3 lid 1 IVRK zich niet alleen tot de rechter maar ook tot de verhuurder, omdat de verhuurder een particuliere instelling voor maatschappelijk welzijn is nu zij het belang van volkshuisvesting dient. Na deze vaststelling vraagt de voorzieningenrechter zich af of de verhuurder zich gehouden heeft aan artikel 3 lid 1 IVRK. De voorzieningenrechter constateert dat onder ‘maatregelen betreffende kinderen’ – zoals neergelegd in artikel 3 IVRK – tevens beslissingen vallen die het welzijn van het kind wezenlijk treffen. Verder overweegt de voorzieningenrechter dat de verhuurder bij het instellen van de vorderingen tot ontbinding en ontruiming, het huurbeleid en de ontwikkeling daarvan onderkend heeft dat ‘kinderen mede getroffen zouden kunnen worden door de gevolgen van dit beleid wegens het gedrag van hun ouders.’ De voorzieningenrechter neemt aan dat de verhuurder het bepaalde in artikel 3 lid 1 IVRK heeft veronachtzaamd, omdat de verhuurder de belangen van het kind niet in haar overwegingen heeft meegenomen maar zich uitsluitend heeft gericht op ontruiming. Het ontruimingsvonnis mag door de verhuurder niet ten uitvoer worden gelegd totdat een alternatief voor de minderjarige beschikbaar is, aldus de voorzieningenrechter.

In hoger beroep vernietigt het hof Den Bosch dit vonnis.⁶ Het hof is een andere mening toegedaan met betrekking tot de vraag of het ontruimingsvonnis op grond van artikel 3 lid 1 IVRK mag worden opgeschort zolang er geen adequate vervangende huisvesting voor de minderjarige is. Volgens het hof staat artikel 3 lid 1 IVRK niet in de weg aan de tenuitvoerlegging van het ontruimingsvonnis. De tenuitvoerlegging heeft weliswaar gevolgen voor de minderjarige, maar het is naar het oordeel van het hof de verantwoordelijkheid van de moeder de nodige voorzieningen te treffen ten einde eventuele nadelige gevolgen voor het kind zoveel mogelijk te beperken. Het hof bespreekt niet of artikel 3 IVRK rechtstreeks werkt, maar bepaalt wel dat de rechter rekening dient te houden met de belangen van het kind bij de beoordeling van een vordering tot ontruiming. In deze zaak komt het hof tot de conclusie dat de rechter dit laatste heeft gedaan.

Een jaar later, in september 2004, wordt het voorgaande door hetzelfde hof bevestigd.⁷ Het Bossche hof bepaalt in dit arrest dat artikel 3 lid 1 IVRK rechtstreeks werkt en overweegt in navolging van zijn eerdere – hierboven besproken – uitspraak dat de rechter bij de beoordeling van een ontruimingsvordering de belangen van eventuele minderjarigen dient mee te wegen. Het hof stelt dat de rechter hierin een positieve verplichting heeft. In aanvulling op de eerdere uitspraak overweegt het hof in deze zaak dat de executie toch geschorst kan worden indien er sprake is van een acute noodtoestand voor de minderjarigen en de belangen van de minderjarigen ‘(tijdelijk)

6 Hof 's-Hertogenbosch 17 juni 2003, *LJN* AH9657.

7 Hof 's-Hertogenbosch 28 september 2004, *LJN* AR7499.

aan een ontruiming in de weg zouden kunnen staan.’ Het hof neemt een dergelijke noodtoestand niet aan, omdat het niet is gesteld noch is gebleken.

Recent is de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK uitdrukkelijk aan de orde gekomen in een uitspraak van de kantonrechter van de rechtbank Leeuwarden.⁸ De kantonrechter houdt de jurisprudentiële lijn, inhoudende dat de ouders de eerste verantwoordelijke zijn en dat zij eventueel hulpverlenende instanties dienen in te schakelen, aan. Daarnaast oordeelt hij expliciet – onder verwijzing naar de hiervoor besproken uitspraak van het hof Den Bosch van september 2004 – dat aan artikel 3 lid 1 IVRK rechtstreekse werking toekomt. Volgens de kantonrechter is de rechter op grond van deze verdragsbepaling gehouden rekening te houden met de belangen van minderjarigen bij de beoordeling van een vordering tot ontbinding en ontruiming. Na toetsing van de concrete feiten en omstandigheden van het geval komt de kantonrechter tot het oordeel dat in de zaak in kwestie artikel 3 IVRK niet in de weg staat aan ontbinding en ontruiming. Het is in eerste instantie aan gedaagde (de huurder) om maatregelen te treffen die eventuele nadelige gevolgen voor de minderjarigen zoveel mogelijk beperken, hetgeen in dit geval niet is gebleken. Van een noodtoestand die (tijdelijk) aan de ontruiming in de weg kan staan, is evenmin sprake, aldus de kantonrechter.

De rechtstreekse toepasbaarheid van artikel 3 IVRK wordt ten slotte ook in de conclusie van Advocaat-Generaal Wuisman voor het arrest van de Hoge Raad van 11 april 2008 genoemd.⁹ De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep, omdat de in de middelen aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Deze beslissing wordt met toepassing van artikel 81 Wet RO niet nader gemotiveerd. Uit de conclusie van de Advocaat-Generaal volgt dat het hof Den Bosch in die zaak rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK aanneemt. Dit specifieke punt bespreekt de Advocaat-Generaal echter niet. Hij is van mening dat artikel 3 IVRK meegenomen dient te worden bij de beoordeling van de vorderingen tot ontbinding en ontruiming:

3.12 Het in onderdeel A verdedigde standpunt impliceert dat het enkele feit dat de Stichting bij de vorming van haar ‘zero tolerance’-beleid niet het belang van het kind ‘als eerste overweging’ in aanmerking heeft genomen, een op dat beleid afgestemde ontbinding en ontruiming reeds onrechtmatig doet zijn. Dat standpunt komt onjuist voor. De door de verhuurder gewenste ontbinding en ontruiming zijn, zoals het hof terecht in rov. 4.2.12 opmerkt, onderworpen aan een rechterlijke toets. Bij die toets wordt het belang van het minderjarige kind meegewogen door een onafhankelijke instantie met inachtneming van het gegeven uit artikel 3 van het Verdrag dat het belang een ‘eerste overweging’ of ‘primary consideration’((14)) vormt. Indien die toets uitwijst dat de verzochte ontbinding en ontruiming te billijken zijn ook in het licht van het belang van het minderjarige kind dat door de ontbinding en ontruiming zal worden getroffen, dan valt niet in te zien waarom de ontbinding en ontruiming toch als onrechtmatig zouden moeten worden aangemerkt om de enkele reden dat degene die om de ontbinding en de toestemming voor ontruiming verzoekt, de weging van het belang van het kind bij de beleidsvorming achterwege heeft gelaten. Het achterwege gebleven zijn van die weging leidt in het concrete geval niet er toe dat met de ontbinding en de ontruiming afbreuk wordt gedaan aan de met artikel 3 van het Verdrag beoogde bescherming van het belang

8 Rb. Leeuwarden (locatie Heerenveen) 29 juni 2011, LJV BR0639.

9 HR 11 april 2008, LJV BC5722 (concl. A-G J. Wuisman).

van het minderjarige kind. Er zou aanleiding zijn anders te oordelen, indien redelijkerwijs zou mogen worden aangenomen dat een weging van het belang van het kind door de Stichting bij de bepaling van haar beleid zou leiden tot een voor de huurder en het kind in het algemeen gunstiger beleid dan het 'zero tolerance'-beleid. (...)

3.16 Verder is van belang dat in lagere rechtspraak inzake ontbinding van de huurovereenkomst en ontruiming van het gehuurde in verband met ongeoorloofde hennepweek al meermalen de vraag onder ogen is gezien welk gewicht aan het belang van de aanwezigheid van de minderjarige kinderen moet worden toegekend ((16)). De teneur van die rechtspraak is dat alleen in heel klemmende en bijzondere omstandigheden aanleiding is te vinden om een ontbinding en ontruiming vanwege de aanwezigheid van kinderen niet gerechtvaardigd te achten ((17)). In gelijke zin wordt ook ten aanzien van de verhuurder zelf geoordeeld (18)).

Los van de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, is het vaste rechtspraak dat de rechter bij de beoordeling van een vordering tot ontruiming van de woning rekening dient te houden met de belangen van betrokken minderjarigen. Wanneer de rechter van oordeel is dat rekening is gehouden met het belang van het kind bij de beoordeling van de zaak, baat het beroep op artikel 3 IVRK de huurder(s)/huurster niet. Zo overweegt het Haagse hof een keer dat het beroep op artikel 3 IVRK niet kan slagen, omdat de rechter reeds bij de beoordeling rekening heeft gehouden met de belangen van het kind.¹⁰ Volgens het hof is de huurster als ouder van de minderjarige verantwoordelijk voor het treffen van voorzieningen 'teneinde eventuele nadelige gevolgen voor haar zoon zoveel mogelijk te beperken.' Het hof overweegt verder dat in het midden kan blijven of de verhuurder maatregelen in dit verband had moeten treffen, nu niet is gebleken of de huurster moeite heeft gedaan deze voorzieningen te treffen.

Het gerechtshof Den Haag heeft in een ander arrest het beroep op de artikelen 3 en 27 IVRK als zodanig niet behandeld, maar heeft wel de hiervoor genoemde jurisprudentiële lijn besproken en geconcludeerd tot bekrachtiging van het bestreden vonnis, waarin de kantonrechter de ontruiming toestaat.¹¹

Overig

In de overige vier zaken, die betrekking hebben op artikel 3 IVRK, faalt het beroep op deze verdragsbepaling in één uitspraak en wordt het beroep in één uitspraak niet besproken. In twee zaken concludeert de Advocaat-Generaal dat het beroep afgewezen dient te worden. De Hoge Raad verwerpt in beide arresten het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten naar het oordeel van de Hoge Raad niet tot cassatie kunnen leiden. De Hoge Raad motiveert zijn beslissing niet en wijst op artikel 81 Wet RO.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Zutphen verwerpt in één uitspraak het beroep op de artikelen 3 en 9 IVRK door geen strijd met deze bepalingen aan te nemen.¹² Deze uitspraak wordt uitvoerig besproken bij artikel 9 IVRK. In een andere

¹⁰ Hof 's-Gravenhage 11 maart 2005, *LJN* AT5461. Vgl. Hof 's-Gravenhage 27 oktober 2006, *LJN* AZ4153 (het hof Den Haag neemt – onder verwijzing naar deze uitspraak van 2005 – uitdrukkelijk het standpunt van het hof over en verwerpt daarmee het beroep op artikel 3 IVRK); Hof 's-Hertogenbosch 3 november 2009, *LJN* BK6176.

¹¹ Hof 's-Gravenhage (zittingplaats 's-Hertogenbosch) 16 augustus 2011, *LJN* BR6656.

¹² Rb. Zutphen (vzr.) 4 november 2005, *LJN* AU5526.

zaak concludeert Advocaat-Generaal Wuisman voor het arrest van de Hoge Raad van 23 februari 2007 dat het beroep op artikel 3 IVRK niet kan slagen.¹³ Volgens de Advocaat-Generaal vormt of raakt de vraag of een schuldsaneringsregeling dient te worden beëindigd niet een maatregel die een kind betreft in de zin van artikel 3 lid 1 IVRK. In zijn conclusie voor het arrest van de Hoge Raad van 11 december 2009 concludeert Advocaat-Generaal Huydecoper dat het beroep op artikel 3 IVRK in aanmerking komt voor afwijzing.¹⁴ Hij voert hier als reden aan dat het beroep pas in cassatie voor het eerst is aangevoerd, hetgeen niet mogelijk is. Daarnaast is hij van mening dat het dossier geen aanwijzingen bevat die een noemenswaardig aanknopingspunt kunnen geven voor de stelling dat er sprake is van een schending van het IVRK en het EVRM.

Tot slot kan worden vastgesteld dat de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag een keer het beroep op artikel 3 IVRK niet bespreekt.¹⁵ In deze zaak hebben eiseressen aangevoerd dat artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft. De rechtbank verklaart eiseressen niet-ontvankelijk in hun beroep maar bespreekt wel de zaak inhoudelijk, zonder hierbij het beroep op het IVRK te behandelen. Naar het oordeel van de rechtbank is onder meer niet voldaan aan de voorwaarden die artikel 3:305a BW (collectieve actie) stelt, wat heeft geleid tot de beslissing om eiseressen niet-ontvankelijk te verklaren.

Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)

---

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Artikel 7 IVRK wordt in de rechtspraak slechts éénmaal ingeroepen.¹⁶ In deze zaak speelt zich het volgende af. In een uitzending van het televisieprogramma Spoorloos zijn twaalf Ethiopiërs op zoek naar hun biologische vader. Hierbij zijn de namen van vermeende biologische vaders genoemd. Achteraf is gebleken dat er geen bewijs bestaat voor het vermoeden dat deze mannen de biologische vaders zijn van de twaalf Ethiopiërs. Bij dagvaarding vorderen de weduwe en de dochters van één van deze vermeende vaders schadevergoeding van de publieke omroeporganisatie, de KRO. De KRO beroept zich op artikel 8 EVRM en artikel 7 IVRK. Volgens de KRO zijn haar belangen ‘onlosmakelijk verbonden met het belang van het kind om de identiteit van zijn biologische vader te achterhalen.’ De rechtbank Amsterdam beoordeelt de zaak op basis van artikel 6:106 BW en artikel 10 EVRM en wijst de vordering toe. Het beroep

13 HR 23 februari 2007, *LJN* AZ4854 (concl. A-G J. Wuisman).

14 HR 11 december 2009, *LJN* BJ9353 (concl. A-G J.L.R.A. Huydecoper).

15 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 17 juli 2006, *LJN* AY4017.

16 Rb. Amsterdam 20 juli 2011, *LJN* BR6128.

op artikel 7 IVRK wordt afgewezen, omdat naar het oordeel van de rechtbank de KRO als omroeporganisatie hierop geen beroep kan doen. Verder overweegt de rechtbank dat de KRO bij de uitzending van haar programma een ander belang heeft dan de Ethiopiër, die dacht dat de man en vader van eiseressen zijn biologische vader was, ‘ook al zullen die belangen tot op zekere hoogte met elkaar samenhangen.’ De rechtbank komt tot de conclusie dat het belang van de KRO niet opweegt tegen het belang van de man en eiseressen ‘dat zij niet ongerechtvaardigd worden blootgesteld aan aantasting van de eer en goede naam c.q. de nagedachtenis van [de man, red.]’

Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)

---

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

In één uitspraak wordt een beroep gedaan op artikel 9 IVRK.¹⁷ Het beroep op deze bepaling is door de voorzieningenrechter van de rechtbank Zutphen verworpen. Eisers vorderen de verhuizing van een minderjarige die is veroordeeld voor seksueel misbruik van de minderjarige kinderen van eisers. In dit kort geding beroepen eisers zich op artikel 8 EVRM en de artikelen 3 en 9 IVRK. Naar het oordeel van de voorzieningenrechter slaagt het beroep op het IVRK niet:

¹⁷ Rb. Zutphen (vzr.) 4 november 2005, LJN AU5526.

4.8. Ook het door de ouders [eisers] gedane beroep op de artikel 3 en 9 van het Verdrag inzake de rechten van het kind moet worden verworpen. Immers, het feit dat [kind A] en [kind C] thans zijn opgenomen in Kinder- en Jeugdpsychiatrie Oost Nederland in Ede en dat een confrontatie tussen hen en [kind 1] dan wel andere leden van het gezin [gedaagden] in het belang van hun behandeling dient te worden voorkomen, brengt niet mee dat zij tegen hun wil worden gescheiden van hun ouders.

Artikel 16 (Recht op privacy)

- 1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.*
  - 2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.*
-

Het recht op privacy komt in één zaak aan bod.¹⁸ De voorzieningenrechter van de rechtbank Rotterdam beoordeelt de zaak mede tegen de achtergrond van de artikelen 16, 19 en 23 IVRK. In casu had de Koninklijke Nederlandsche Schaatsenrijders Bond (hierna: de KNSB), naar aanleiding van een dopingcontrole bij de minderjarige, een tuchtrecht-procedure tegen de minderjarige gestart en hem voorlopig geschorst. Eisers (de ouders) vorderen in dit kort geding gedaagden (de KNSB en de Stichting Anti-doping autoriteit Nederland) te verbieden gebruik te maken van de gegevens van de minderjarige, waaronder de urinemonsters en aanverwante gegevens. In hun vorderingen beroepen eisers zich naast de Wet bescherming persoonsgegevens op artikel 8 EVRM en artikel 16 IVRK. Eisers stellen dat artikel 16 IVRK rechtstreekse werking heeft. De Rotterdamse voorzieningenrechter laat zich niet uit over de rechtstreekse werking van deze verdragsbepaling, maar overweegt dat de gevorderde voorlopige voorzieningen mede in het licht van het IVRK zullen worden beoordeeld en betreft hierbij, naast artikel 16 IVRK, de artikelen 19 en 23. De voorzieningenrechter wijst de vorderingen af. Hij komt onder meer tot het oordeel dat een deel van de gevorderde voorzieningen vragen betreffen die in eerste instantie beantwoord dienen te worden door een tuchtrechter.

Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van sexueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

¹⁸ Rb. Rotterdam (vzr.) 9 juni 2009, LJN BI7118.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doelbetreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Artikel 19 IVRK komt één keer in de rechtspraak voor.¹⁹ Deze uitspraak is reeds besproken bij artikel 16 IVRK. De voorzieningenrechter van de rechtbank Rotterdam past in die uitspraak artikel 19 samen met de artikelen 16 en 23 IVRK toe bij de beoordeling van de zaak.

Artikel 23 (Kinderen met een handicap)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.

2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij, gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

---

¹⁹ Rb. Rotterdam (vzr.) 9 juni 2009, LJV BI7118.

Artikel 23 IVRK wordt in twee zaken besproken. Het gaat hier om een uitspraak van de rechtbank Rotterdam en een uitspraak van de rechtbank Arnhem.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechtbank Rotterdam bepaalt dat de verzochte voorlopige voorzieningen mede tegen de achtergrond van het IVRK zullen worden beoordeeld.²⁰ Deze uitspraak is nader uitgewerkt bij artikel 16 IVRK.

Overig

De andere zaak betreft een kort geding van de ouders tegen de school.²¹ De ouders eisen dat de school een verzoek tot indicatiestelling voor het praktijkonderwijs indient bij de Regionale Verwijzingscommissie. Zij menen – onder verwijzing naar artikel 23 lid 3 IVRK – dat het van groot belang is dat de minderjarige toegang tot het onderwijs krijgt. Dit onderwijs zal bijdragen aan de ontwikkeling van de minderjarige en de integratie van de minderjarige in de samenleving, aldus de ouders. De voorzieningenrechter van de rechtbank Arnhem is van oordeel dat er geen wettelijke verplichting bestaat om een verzoek tot indicatiestelling bij de Regionale Verwijzingscommissie in te dienen. De beslissing om het kind niet toe te laten tot de praktijkschool levert volgens de voorzieningenrechter geen misbruik van bevoegdheid van de school op. Met betrekking tot het beroep op artikel 23 IVRK overweegt de voorzieningenrechter als volgt:

Dat [het kind] op grond van artikel 23 lid 2 jo lid 3 van het Verdrag inzake de rechten van het kind recht heeft op bijstand die erop gericht is te waarborgen dat het gehandicapte kind onder meer daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs en opleiding, is op zichzelf juist maar dat betekent voorshands geoordeeld niet dat de school waarvan de ouders van [het kind] van mening zijn dat dit de aangewezen keuze voor hun zoon is, gehouden is voor [het kind] een aanvraag tot indicatiestelling bij de RVC in te dienen.

Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:

a. om baby- en kindersterfte te verminderen;

b. om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen, met nadruk op de ontwikkeling van de eerste-lijnsgezondheidszorg;

²⁰ Rb. Rotterdam (vzr.) 9 juni 2009, LJV BI7118.

²¹ Rb. Arnhem (vzr.) 20 augustus 2009, LJV BJ6569.

- c. om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerste-lijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater; de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;*
- d. om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;*
- e. om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over; toegang hebben tot onderwijs over; en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid van en de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;*
- f. om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.*
- 3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.*
- 4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.*
-

Artikel 24 IVRK komt in de rechtspraak eenmaal aan de orde.²² De voorzieningenrechter van de rechtbank Zwolle-Lelystad doet uitspraak in een ontruimingszaak en gaat in dit kader in op de rechtstreekse werking van artikel 24 IVRK. In casu bewonen eisers in strijd met het wettelijk kraakverbod een boerderij. Naar aanleiding van de aangifte van de eigenaar van de boerderij heeft het Openbaar Ministerie de strafrechtelijke ontruiming van de boerderij aangekondigd. Hiertegen hebben eisers een kort geding aangevraagd. Aan hun vordering ligt ten grondslag dat bij ontruiming terugkeer naar Roemenië wellicht de enige mogelijkheid voor eisers zal zijn. Zij doen een beroep op artikel 24 IVRK, omdat één van de minderjarigen ziek is. Volgens eisers betekent terugkeer naar Roemenië dat toegang tot gezondheidszorg aan het zieke kind wordt onthouden, omdat in Roemenië geen effectieve behandeling voor hem mogelijk is. De voorzieningenrechter stelt zich op het standpunt dat artikel 24 IVRK gezien de bewoordingen, aard en strekking zich niet leent voor rechtstreekse toepassing. Voorts stelt hij dat aan artikel 24 IVRK ook 'overigens' geen rechten kunnen worden ontleend. De voorzieningenrechter overweegt vervolgens wel of het voldoende aanneemelijk is gemaakt dat er voor de minderjarige op het moment sprake is van een acute medische noodsituatie, dan wel dat deze zal ontstaan als gevolg van de ontruiming. Dit laatste is echter niet gebleken. Hij wijst de vorderingen van eisers af.

22 Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 9 juni 2011, L/JN BR3569.

Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.

3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.

4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

In de rechtspraak is tweemaal tevergeefs een beroep gedaan op artikel 27 IVRK. In de eerste uitspraak, van de rechtbank Zwolle-Lelystad, faalt het beroep, omdat de stelling – inhoudende een beroep op artikel 8 EVRM en artikel 27 IVRK – op geen enkele wijze is onderbouwd zodat de stelling niet kan leiden tot toewijzing van de vorderingen.²³

In de tweede zaak bespreekt het hof Den Haag het beroep op de artikelen 3 en 27 IVRK als zodanig niet meer en wijst het gevorderde af.²⁴ Deze uitspraak is reeds behandeld bij artikel 3 IVRK onder het kopje 'Huurzaken'.

Artikel 39 (Hulp aan slachtoffers)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamenlijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van: welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik; foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing; of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

---

23 Rb. Zwolle-Lelystad 29 april 2009, L/JN BJ5171.

24 Hof 's-Gravenhage (zittingplaats 's-Hertogenbosch) 16 augustus 2011, L/JN BR6656.

Artikel 39 IVRK komt in één zaak naar voren. Het hof Arnhem past in deze uitspraak artikel 39 IVRK toe.²⁵ In casu vorderen appellanten (de ouders van de minderjarige) geïntimeerden te verbieden dicht bij appellanten te wonen. Geïntimeerde is door de politierechter veroordeeld voor seksueel misbruik van de minderjarige. In eerste aanleg zijn de vorderingen van de ouders door de rechtbank afgewezen. In hoger beroep constateert het hof dat een verhuisgebod inbreuk zou maken op de grondrechten van geïntimeerden. Niettemin zou naar het oordeel van het hof een inbreuk gerechtvaardigd kunnen zijn. Het hof betreft artikel 39 IVRK bij zijn beoordeling en overweegt:

22. Toewijzing van de vordering tot een verhuisgebod is alleen aan de orde indien de inbreuken op de grondrechten van [geïntimeerde 1] (en zijn huisgenoten) gerechtvaardigd zijn vanwege het gewicht van de daar tegenoverstaande belangen van [naam minderjarige] bij toewijzing van de vordering. Betreffende die belangen geldt dat [geïntimeerde 1] door het misbruik van [naam minderjarige] inbreuk heeft gemaakt op de lichamelijke en geestelijke integriteit van [naam minderjarige]. Van hem mag verwacht worden dat hij zich inspanningen, zo nodig offers, getroost om de schade die daardoor is veroorzaakt zoveel mogelijk te beperken. In dat kader kan een inbreuk op grondrechten van [geïntimeerde 1] (en zelfs van zijn gezinsleden) gerechtvaardigd zijn. Het hof verwijst in dit kader naar het bepaalde in artikel 39 van het Verdrag inzake de rechten van het kind, dat op de lidstaten de verplichting legt om alle passende maatregelen te treffen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is geworden van seksueel misbruik. Deze bepaling rechtvaardigt in beginsel ook de toewijzing van een zo verstrekkende vordering als een verhuisgebod – in beginsel, omdat een afweging dient plaats te vinden tussen de belangen van het minderjarige slachtoffer en die van de dader van seksueel misbruik. Bij deze belangenafweging spelen de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit een centrale rol.

Algemeen (Geen specifieke bepaling)

In zeven zaken wordt geen beroep gedaan op een specifiek artikel van het IVRK. In drie uitspraken faalt het beroep op het IVRK, omdat of het Verdrag niet van toepassing is of omdat het beroep niet voldoet aan de eisen die de wet stelt aan een beroep. Zo is het hof Den Bosch in een huurzaak van mening dat de beoordeling van de vraag of het beleid van de verhuurder in strijd is met het IVRK achterwege kan blijven, omdat niet gesteld noch gebleken is dat appellant voor minderjarigen zorgt.²⁶ Ook de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Bosch wijst het beroep af, omdat naar zijn oordeel het IVRK niet van toepassing is.²⁷ Volgens de rechtbank Rotterdam slaagt het beroep op het IVRK niet, omdat toepassing van dit Verdrag vereist dat voldoende concrete feiten worden gesteld die aanleiding kunnen geven tot toepassing van het IVRK.²⁸ In één zaak concludeert Advocaat-Generaal Timmerman voor het arrest van de Hoge Raad van 15 oktober 2010 dat het beroep op het IVRK behoort te falen, omdat de

25 Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 21 juli 2009, L/JN BJ3276.

26 Hof 's-Hertogenbosch 16 augustus 2005, L/JN AU4877.

27 Rb. 's-Hertogenbosch (vzr.) 8 augustus 2006, L/JN AY5839.

28 Rb. Rotterdam 17 februari 2010, L/JN BL8782.

klacht waarin het IVRK deel van uit maakt – namelijk dat het hof ten onrechte alleen aan het nationale recht heeft getoetst – voor het eerst in cassatie is aangevoerd, hetgeen niet mogelijk is.²⁹ De Hoge Raad verwerpt het cassatieberoep, omdat de aangevoerde klachten niet tot cassatie kunnen leiden. Deze beslissing wordt met toepassing van artikel 81 Wet RO niet nader toegelicht.

In de drie andere zaken bespreekt de rechter het beroep op het IVRK niet. In de eerste uitspraak is aan de rechtbank Maastricht gevraagd de voorgenomen executie van de huisraad van eiser door de schuldeisers te verbieden.³⁰ Eiser stelt dat de openbare verkoop onrechtmatig is en dat de schuldeisers (gedaagden in het kort geding) geen redelijk belang hebben bij de verkoop. Ter zitting doet eiser voorts een beroep op het IVRK, omdat zijn zoon wegens zijn autisme en ADHD-verschijnselen kwetsbaar is en een vertrouwde omgeving nodig heeft. De voorzieningenrechter komt tot de conclusie dat de verkoop niet in verhouding staat tot het belang dat met de verkoop wordt gediend. Het IVRK wordt door de voorzieningenrechter niet besproken. Op grond van de feiten en omstandigheden van het geval wijst hij de vordering toe. De rechtbank Den Haag bespreekt het beroep op het IVRK in de volgende zaak eveneens niet en verklaart eiseres niet-ontvankelijk in haar vordering voor verklaring van recht.³¹ Volgens de rechtbank voldoet eiseres niet aan het bepaalde in artikel 3:302 BW. In de derde uitspraak, ook van de Haagse rechtbank, kan geconstateerd worden dat de voorzieningenrechter het beroep op het IVRK hier ook niet behandelt.³² De voorzieningenrechter wijst op basis van de omstandigheid dat er sprake is van een gedoogsituatie het gevorderde verbod tot ontruiming toe. Hij stelt dat de overige aangevoerde gronden en verweren, waaronder het beroep op het IVRK, gezien dit oordeel onbesproken kunnen blijven.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is de toepassing van het IVRK in 26 civielrechtelijke zaken, die niet tot het personen-, familie- en civiele jeugdrecht behoren, onderzocht. Deze zaken betreffen de artikelen 3, 7, 9, 16, 19, 23, 24, 27 en 39 IVRK. Daarnaast is in enkele zaken naar het IVRK in het algemeen verwezen. De rechtspraak met betrekking tot deze civiele zaken bestaat voornamelijk uit woongerelateerde geschillen. In veertien van de 26 zaken speelt een dergelijk geschil zich af. Voorts kan de conclusie getrokken worden dat artikel 3 IVRK met dertien zaken het vaakst is ingeroepen. Eveneens kan vastgesteld worden dat veertien uitspraken afkomstig zijn van een rechtbank ten opzichte van acht uitspraken die door een hof zijn behandeld. In cassatie is viermaal een beroep gedaan op het IVRK, maar de Hoge Raad heeft in geen van deze vier zaken het cassatieberoep behandeld. De Hoge Raad is kennelijk van oordeel dat de klacht, inhoudende het beroep op het IVRK, niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling.

29 HR 15 oktober 2010, *LJN* BO0415 (concl. A-G L. Timmerman).

30 Rb. Maastricht (vzr.) 2 februari 2006, *LJN* AV2539.

31 Rb. 's-Gravenhage 5 december 2007, *LJN* BB9751.

32 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 22 maart 2011, *LJN* BP8942.

Het vraagstuk van de rechtstreekse werking van een bepaling van het IVRK is in de overige civiele zaken slechts vier keer expliciet aan bod gekomen. De rechtbank Den Bosch, de rechtbank Leeuwarden en het hof Den Bosch hebben bepaald dat artikel 3 lid 1 IVRK rechtstreeks werkt.³³ De rechtbank Zwolle-Lelystad heeft aan artikel 24 IVRK rechtstreekse werking onthouden.³⁴

Vaker is het IVRK in het kader van verdragsconforme uitleg en toepassing gebruikt. Zo hield de rechtbank Rotterdam rekening met de artikelen 16, 19 en 23 IVRK door de gevraagde voorlopige voorzieningen mede in het licht van deze bepalingen te beoordelen.³⁵ Het Arnhemse hof paste in een andere zaak artikel 39 IVRK toe bij de beantwoording van de vraag of het verzochte verhuisgebod toegewezen kan worden omdat toewijzing inbreuk maakt op de grondrechten van de wederpartij.³⁶ Het hof is de mening toegedaan dat artikel 39 IVRK in beginsel de toewijzing van een verhuisgebod rechtvaardigt.

In de onderzochte rechtspraak komt naar voren dat het beroep op het IVRK doorgaans niet slaagt. Dit vindt plaats in meer dan de helft van het totaal aantal zaken. Een beroep op het IVRK faalt, omdat het Verdrag niet van toepassing is of omdat het beroep niet voldoet aan de wettelijke eisen. Ten slotte is er een vijftal zaken waarin de rechter het beroep op het IVRK niet bespreekt en de zaak beslist op basis van de feiten en omstandigheden van het geval.

Hoewel het aantal uitspraken gering is, heeft het IVRK wel degelijk een rol gespeeld in de overige civiele zaken. Met name op het gebied van het huurrecht is te zien welke bijdrage artikel 3 IVRK heeft geleverd. Op grond van deze bepaling wordt een belangenafweging als toets aangelegd. Het is vaste rechtspraak dat de rechter rekening dient te houden met de belangen van betrokken minderjarigen bij de beoordeling van de vraag of de huurder de woning dient te ontruimen. Het hof Den Bosch heeft dit in 2004 als een positieve verplichting van de rechter aangemerkt.³⁷ Het rekening houden met de belangen van de minderjarigen betekent echter niet dat afwijzing van de vordering tot ontruiming moet volgen of dat de ontruiming geschorst moet worden. In acht van de negen huurzaken oordeelde de rechter dat de belangen van de betrokken minderjarigen niet in de weg staan aan ontruiming.³⁸ In die gevallen waarin de rechter rekening heeft gehouden met de belangen van betrokken kinderen volgt dat het beroep op artikel 3 IVRK de huurder(s)/huurster niet iets oplevert. Het IVRK, en in het bijzonder het belang van het kind, is namelijk al zelf door de rechter bij de beoordeling betrokken.

33 Rb. 's-Hertogenbosch (vzr.) 20 februari 2003, *LJN* AF4924; Hof 's-Hertogenbosch 28 september 2004, *LJN* AR7499; Rb. Leeuwarden (locatie Heerenveen) 29 juni 2011, *LJN* BR0639.

34 Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 9 juni 2011, *LJN* BR3569.

35 Rb. Rotterdam (vzr.) 9 juni 2009, *LJN* BI7118.

36 Hof Arnhem (zittingsplaats Leeuwarden) 21 juli 2009, *LJN* BJ3276.

37 Hof 's-Hertogenbosch 28 september 2004, *LJN* AR7499.

38 In de negende zaak oordeelt de rechter dat de verhuurder niet tot ontruiming mag overgaan: Rb. 's-Hertogenbosch (vzr.) 20 februari 2003, *LJN* AF4924. In hoger beroep is dit vonnis vernietigt en werd ontruiming toegestaan: Hof 's-Hertogenbosch 17 juni 2003, *LJN* AH9657. Sindsdien heeft de rechter in de onderzochte zaken geoordeeld dat ontruiming is toegestaan, omdat het belang van het kind (reeds) bij de beoordeling is betrokken.

Hoofdstuk 3

DE TOEPASSING VAN HET IVRK IN VREEMDELINGENZAKEN

M.M.C. Limbeek

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt toegelicht op welke wijze de rechter de afzonderlijke bepalingen van het IVRK in de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011 in vreemdelingenzaken heeft toegepast. Nadat de onderzoeksresultaten verkregen waren, viel op dat de bepalingen van het IVRK vaker zijn ingeroepen in het vreemdelingenrecht dan in andere rechtsgebieden. Dit werd ook al in eerdere onderzoeken opgemerkt door Ruitenbergh en Van Emmerik.¹

In totaal zijn 430 vreemdelingenzaken onderzocht.² Het gaat hier om vreemdelingenzaken in de meest ruime zin van het woord. Het betreft in eerste instantie uitspraken die gebaseerd zijn op de Vreemdelingenwet 2000 en aanverwante regelgeving, maar ook enkele civielrechtelijke uitspraken waarin de rechtsbetrekking tussen de (minderjarige) vreemdeling en de Staat centraal staat.³ De uitspraken waarin het recht van de vreemdeling op sociale zekerheid ter discussie staat, komen echter in hoofdstuk 4 aan bod. Het socialezekerheidsrecht is immers een specifiek terrein van het bestuursrecht met als hoogste rechtsinstantie de Centrale Raad van Beroep. De hoogste rechtsinstantie in het vreemdelingenrecht is daarentegen de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling).

De Afdeling is pas sinds 1 april 2001, met de invoering van de Vreemdelingenwet 2000 (hierna: Vw 2000), aangewezen als hoogste vreemdelingenrechter.⁴ Tot die tijd bestond in het vreemdelingenrecht geen mogelijkheid tot het instellen van hoger beroep. Wel was er een Rechtseenheidskamer vreemdelingenzaken, die echter met de komst van de nieuwe Vw 2000 is opgehouden te bestaan. Het is dan ook interessant om juist in het vreemdelingenrecht te onderzoeken op welke wijze de Afdeling het IVRK toepast.

Ook wordt gekeken naar de lagere rechtspraak. In het vreemdelingenrecht is de lagere rechtspraak gecentraliseerd bij de rechtbank Den Haag. Ingevolge artikel 71 Vw 2000 is alleen de rechtbank Den Haag bevoegd om kennis te nemen van beroepen

1 G.C.A.M. Ruitenbergh, *Het Internationaal Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak*, Amsterdam: SWP 2003; M.L. van Emmerik, 'Toepassing van het Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak', *NJCM-Bulletin* 2005, jrg. 30, nr. 6, p. 700-716.

2 Zie bijlage III. Jurisprudentieoverzicht vreemdelingenzaken.

3 De meeste uitspraken zijn terug te vinden via rechtspraak.nl, andere uitspraken zijn terug te vinden via de databanken Rechtsorde, Kluwer Navigator en Vluchtweb. Indien het gaat om een Vluchtweb-uitspraak wordt in de noot steeds verwezen naar het zaaknummer. Uitspraken van de Afdeling daterend van na 2007 kunnen met dit zaaknummer ook worden geraadpleegd via de openbare databank van de Raad van State: <www.raadvanstate.nl>. Uitspraken daterend van vóór 2007 zijn echter niet altijd te vinden via deze databank, omdat de Raad van State destijds niet alle uitspraken publiceerde.

4 *Stb.* 2001, 144.

tegen besluiten van bestuursorganen. Aangezien de Haagse rechtbank niet alle vreemdelingenzaken alleen kan behandelen, maakt zij gebruik van zogenaamde ‘zittingsplaatsen’ in andere arrondissementen.⁵

De toepassing van het IVRK in vreemdelingenzaken wordt in dit hoofdstuk artikelsgewijs toegelicht. Bijna alle artikelen van het IVRK komen aan bod. Achtereenvolgens worden de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 36, 37 en 39 IVRK besproken. Vaak wordt in uitspraken alleen in algemene termen naar het IVRK verwezen. Deze uitspraken worden aan het einde van dit hoofdstuk in de paragraaf ‘Algemeen (Geen specifieke bepaling)’ behandeld. Tot slot volgt een samenvatting en een conclusie.

Artikel 1 (Definitie van het kind)

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar; tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Artikel 1 IVRK definieert het begrip kind en is voor de toepassing van het IVRK van belang. Doorgaans neemt de rechter deze bepaling in acht bij bewaringszaken, waarin de leeftijd van de vreemdeling in afwachting van nader onderzoek nog niet vaststaat.⁶

Ook wordt de begripsbepaling door de rechter gehanteerd ter ondersteuning van de redenering dat het IVRK in het concrete geval niet van toepassing is.⁷ Zo heeft de rechter – met een verwijzing naar artikel 1 IVRK – overwogen dat het IVRK alleen ziet op minderjarigen, zodat het verschillend behandelen van minderjarigen enerzijds en meerderjarigen anderzijds buiten de werkingssfeer van het Verdrag valt.⁸

Soms verwijst de rechter niet specifiek naar artikel 1 IVRK, maar valt uit de overwegingen af te leiden dat de rechter het IVRK op basis van deze begripsbepaling niet van toepassing acht op de vreemdeling.⁹ Dit blijkt bijvoorbeeld uit de overweging van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Haarlem) dat de vreemdeling zich niet op het

5 Het aanstellen van (neven)zittingsplaatsen is geregeld in artikel 41 lid 1 Wet op de Rechterlijke Organisatie.

6 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 4 oktober 2002, *LJN AF2813*; ABRvS 24 februari 2003, *AB 2003, 327*; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 22 mei 2003, *LJN AG0141*; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 24 november 2003, *LJN AN9458*, ABRvS 5 maart 2004, *JV 2004/179*; ABRvS 5 maart 2004, *JV 2004/180*; ABRvS 5 maart 2004, 200307777/1; ABRvS 5 maart 2004, 200308023/1; ABRvS 5 maart 2004, 200308600/1; ABRvS 18 maart 2004, 200308034/1.

7 Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, *LJN AS6592*; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 14 juli 2005, *LJN AT9575*; Rb. 's-Gravenhage 21 oktober 2009, *LJN BK5782*.

8 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 4 oktober 2002, *LJN AF2813*; Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, *LJN AS6592*.

9 Rb. 's-Gravenhage 19 mei 2003, *LJN AH9669*; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 17 november 2003, *AWB 03/57375*; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) (vzr.) 13 april 2004, *AWB 04/12710* en *04/12709*; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 oktober 2006, *LJN AZ1051*; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 april 2008, *AWB 07/40378* en *08/8153*.

IVRK kan beroepen, omdat de vreemdeling ten tijde van het indienen van de aanvraag meerderjarig is geworden.¹⁰

Artikel 2 (Non-discriminatie)

---

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Artikel 2 IVRK wordt in 36 vreemdelingenzaken genoemd. De rechtspraak is niet eenduidig over de rechtstreekse werking van deze bepaling. De Afdeling heeft op 13 september 2005 bepaald dat artikel 2 IVRK geen rechtstreekse werking heeft, maar in latere jurisprudentie lijkt de Afdeling een beroep op artikel 2 lid 1 IVRK niet meteen af te wijzen op grond van het ontbreken van de rechtstreekse werking. De lagere rechtspraak ziet artikel 2 IVRK, met name het eerste lid van dit artikel, als rechtstreeks werkende bepaling. In sommige gevallen heeft de rechter bij de beoordeling van de zaak rekening gehouden met het bepaalde in artikel 2 IVRK. In deze gevallen lijkt sprake te zijn van een verdragsconforme uitleg en toepassing.

Rechtstreekse werking

De Afdeling heeft in haar uitspraak van 13 september 2005 bepaald dat aan artikel 2 IVRK geen rechtstreekse werking toekomt.¹¹ Daarbij maakt zij geen onderscheid tussen het eerste lid en het tweede lid van artikel 2 IVRK. Volgens de Afdeling bevat artikel 2 IVRK, gelet op de formulering, geen normen die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar zijn. Dit betekent echter niet dat bij de rechterlijke toetsing aan de belangen van de kinderen geen gewicht kan worden toegekend, aldus de Afdeling.

Een aantal jaren later spreekt de Afdeling zich alleen uit over de rechtstreekse werking van artikel 2 lid 2 IVRK.¹² Volgens de Afdeling leent artikel 2 lid 2 IVRK zich niet voor rechtstreekse toepassing door de rechter. De norm is volgens de Afdeling niet voldoende concreet en behoeft derhalve nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving. Met betrekking tot artikel 2 lid 1 IVRK overweegt de Afdeling dat het discriminatieverbod er niet aan in de weg staat dat op zakelijke en redelijke gronden

¹⁰ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 oktober 2006, *LJN* AZ1051.

¹¹ ABRvS 13 september 2005, *JV* 2005/409, m.nt. Spijkerboer.

¹² ABRvS 13 juni 2007, *LJN* BA7088.

een onderscheid wordt gemaakt tussen kinderen die in een acute medische noodsituatie verkeren en kinderen ten aanzien van wie dat niet het geval is.

De lagere rechtspraak heeft zich weinig gelegen laten liggen aan het standpunt van de Afdeling met betrekking tot de rechtstreekse werking van artikel 2 IVRK.¹³ Meermaals heeft de rechter in eerste aanleg aan artikel 2 IVRK rechtstreekse werking verleend.

Op 9 februari 2005 verleent de rechtbank Den Haag aan artikel 2 IVRK rechtstreekse werking.¹⁴ De rechtbank ziet artikel 2 IVRK als een ieder verbindende bepaling, omdat deze bepaling inhoudelijk eenzelfde norm bevat als artikel 26 IVBPR en artikel 14 EVRM, welke bepalingen door de hoogste rechtsprekende instanties in Nederland zijn erkend als een ieder verbindende bepalingen.

Ruim een jaar later overweegt de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Haarlem) dat een ieder rechtstreeks een beroep kan doen op het bepaalde in artikel 2 lid 1 IVRK.¹⁵ Volgens de rechter houdt de bepaling een onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht in voor ieder kind om bij het eerbiedigen en waarborgen van de in het Verdrag beschreven rechten niet te worden gediscrimineerd. In hoger beroep is deze uitspraak echter vernietigd.¹⁶ De Afdeling gaat hier niet in op de vraag of artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreekse werking heeft, maar overweegt wel dat het beroep op deze bepaling faalt. Volgens de Afdeling staat het discriminatieverbod er niet aan in de weg dat binnen één juridische categorie minderjarige vreemdelingen op zakelijke en redelijke gronden een onderscheid wordt gemaakt:

Zij [lees: de rechtbank, red.] heeft voorts miskend dat het beroep van de vreemdelingen op artikel 2, eerste lid, van het IVRK faalt, omdat het in deze bepaling neergelegde discriminatieverbod er niet aan in de weg staat dat binnen één juridische categorie – de groep van kinderen die rechtmatig in Nederland verblijven doch niet zijn toegelaten – op zakelijke en redelijke gronden onderscheid wordt gemaakt tussen kinderen van ouders die aan hun meewerkplicht voldoen en kinderen van ouders, zoals de vreemdelingen, die daaraan niet voldoen.

Op 12 april 2007 overweegt de Afdeling op nagenoeg eenzelfde wijze dat het beroep op artikel 2 lid 1 IVRK faalt.¹⁷ Ook hier laat de Afdeling zich niet uit over de recht-

13 Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, *LJN* AS6592; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 mei 2006, *LJN* AX4451 (in hoger beroep vernietigd: ABRvS 15 februari 2007 *LJN* AZ9524); Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 9 augustus 2006, AWB 06/38026, 06/38027 en 06/38107; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 8 november 2007, *LJN* BB9819; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 8 november 2007, *LJN* BB8838; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 10 april 2008, *LJN* BC9445 (in hoger beroep vernietigd: ABRvS 18 november 2008, *LJN* BG5668); Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 14 april 2008, *LJN* BD1454. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 oktober 2006, *LJN* AY9546.

14 Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, *LJN* AS6592.

15 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 mei 2006, *LJN* AX4451.

16 ABRvS 15 februari 2007 *LJN* AZ9524.

17 ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394; zie ook *JV* 2007, 144 m.nt. Gardol en *AB* 2007, 118 m.nt. Sewandono.

streekse werking. Na deze uitspraak heeft de zittingsplaats Den Bosch wel bij herhaling overwogen dat artikel 2 lid 1 IVRK kan worden ingeroepen.¹⁸

Op 28 januari 2008 heeft de Afdeling de vraag of artikel 2 IVRK rechtstreekse werking heeft, uitdrukkelijk in het midden gelaten.¹⁹ Hier is de Afdeling van oordeel dat het beroep op artikel 2 IVRK faalt, en overweegt daartoe als volgt:

Voor zover die bepalingen [lees: 2, 3, 6, 19 en 20 IVRK, red.] al een direct toepasbare norm inhouden, wordt geen grond gezien voor het oordeel dat de minister zich met het oog op die bepalingen onvoldoende rekenschap heeft gegeven van de belangen van de vreemdelingen.

Van andere orde is een uitspraak van de Afdeling van 4 juli 2003.²⁰ In deze zaak wordt artikel 2 IVRK in combinatie met de artikelen 3, 9, 10, 16 en 19 IVRK ingeroepen. Het beroep kan niet slagen, omdat de Afdeling destijds van mening was dat het IVRK ‘voor zover dit verdrag rechtstreeks toepasselijk is’ geen aanspraken in het leven roept voor de kinderen van wie de ouders niet rechtmatig in Nederland verblijven.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In een aantal uitspraken heeft de rechter bij de beoordeling van de zaak rekening gehouden met het bepaalde in artikel 2 IVRK.²¹ Hier lijkt sprake te zijn van een verdragsconforme uitleg en toepassing.

De precieze rol van artikel 2 IVRK is niet altijd gemakkelijk vast te stellen. Een goed voorbeeld is het tussenarrest van het gerechtshof Den Haag van 27 juli 2010.²² Het Haagse hof heeft, mede in het licht van de artikelen 2, 3, 27 en 37 IVRK, bepaald dat het op straat zetten van ‘illegale’ kinderen onder de hoede van een moeder die niet in staat is voor de kinderen te zorgen, onrechtmatig is. Daar waar het hof de zorgvuldigheidsnorm van art. 6:162 BW mede in het licht van de ingeroepen verdragsbepalingen invult, is sprake van een verdragsconforme uitleg. Omdat het hof in zijn beoordeling niet specifiek naar artikel 2 IVRK verwijst, is het aandeel van dit artikel niet meteen zichtbaar. Het hof heeft vermoedelijk rekening gehouden met artikel 2 lid 2 IVRK, omdat het hof van oordeel is dat de beslissing van de moeder om niet mee te werken aan terugkeer, de kinderen niet kan worden aangerekend. Waarschijnlijk heeft het hof ook rekening gehouden met het bepaalde in artikel 2 lid 1 IVRK, omdat het hof van oordeel is dat de rechten en belangen van kinderen die zich op het grondgebied

18 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 8 november 2007, *LJN* BB9819; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 8 november 2007, *LJN* BB8838; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 14 april 2008, *LJN* BD1454.

19 ABRvS 28 januari 2008, *LJN* BC3683.

20 ABRvS 4 juli 2003, *JV* 2003/368. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 28 juni 2005, AWB 05/10363.

21 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 19 december 2005, AWB 04/19508; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 mei 2006, *LJN* AX4451; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 7 december 2007, *LJN* BC2933 (in hoger beroep vernietigd: ABRvS 29 april 2008, *LJN* BD1538); Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 28 februari 2007, AWB 06/28271 en 06/28272; Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, *LJN* BN2164.

22 Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, *LJN* BN2164. Zie ook eindarrest: Hof 's-Gravenhage 11 januari 2011, *LJN* BO9924. Het tussen- en eindarrest van het hof wordt bij artikel 27 IVRK uitgebreid besproken.

van de Staat bevinden, overeenkomstig de bepalingen van het IVRK moeten worden beschermd.

De rol van artikel 2 lid 2 IVRK kan wel eenvoudig worden vastgesteld in een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Haarlem).²³ Hier is sprake van reflexwerking: de rechter past artikel 2 lid 2 IVRK toe via artikel 2 lid 1 IVRK. Eerst overweegt de rechter dat een ieder rechtstreeks een beroep kan doen op 2 lid 1 IVRK.²⁴ Daarbij kondigt de rechter aan dat het bestreden besluit zal worden getoetst aan het discriminatieverbod van artikel 2 lid 1 IVRK, in het licht van de overige bepalingen van het IVRK. Vervolgens stelt de rechtbank vast dat in het onderhavige geval sprake is van een onderscheid tussen kinderen van vreemdelingen die voldoen aan een zogenoemde inspanningsverplichting om mee te werken aan terugkeer, en kinderen van vreemdelingen die niet voldoen aan deze inspanningsverplichting. Het maken van een onderscheid is volgens de rechtbank alleen toegestaan wanneer hiermee een in het kader van het IVRK geoorloofde doelstelling wordt nagestreefd en wanneer het onderscheid een geschikt en jegens de kinderen evenredig middel vormt om dit doel te bereiken. Bij de beoordeling in hoeverre een onderscheid een evenredig middel vormt, dient volgens de rechter bij de toetsing aan artikel 2 lid 1 IVRK acht te worden geslagen op het aan het IVRK ten grondslag liggende beginsel van bijzondere beschermwaardigheid en op andere bepalingen van het IVRK. De rechtbank is van oordeel dat de bovengenoemde vereiste inspanningsverplichting in beginsel, ook tegen de achtergrond van het IVRK, een evenredig middel vormt wanneer het vreemdelingen betreft die onrechtmatig in Nederland verblijven. In dit geval is de rechtbank van oordeel dat het vreemdelingen betreft die in de zin van artikel 8 Vw 2000 rechtmatig in Nederland verblijven. De rechter past artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreeks toe, met inachtneming van het bepaalde in de artikelen 2 lid 2, 3 en 27 IVRK en tegen de achtergrond van het beginsel van verhoogde beschermwaardigheid van kinderen in het algemeen. Via deze verdragsconforme uitleg komt de rechtbank tot de conclusie dat het bestreden besluit in strijd is met artikel 2 lid 1 IVRK. De rechter is van oordeel dat de verstrekkingen (een uitkering om te voorzien in de noodzakelijke bestaanskosten) ten behoeve van de minderjarige kinderen ten onrechte is beëindigd.

Overig

Uit sommige uitspraken kan alleen worden afgeleid waarom het beroep op artikel 2 IVRK niet kan slagen.²⁵ De rechter maakt geen opmerking over de rechtstreekse werking en past het artikel ook niet (verdragsconform) toe. Zo volgt uit een aantal uitspraken dat het beroep op artikel 2 IVRK niet kan slagen, omdat de rechter van mening is

23 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 mei 2006, *LJN* AX4451.

24 Nota bene: deze uitspraak valt wat betreft artikel 2 lid 1 IVRK onder de categorie rechtstreekse werking en wat betreft artikel 2 lid 2 IVRK onder de categorie verdragsconforme uitleg en toepassing.

25 ABRvS 21 januari 2004, *JV* 2004/99; ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 april 2008, AWB 07/40378 en 08/8153; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 februari 2009, *LJN* BH6206; ABRvS 8 oktober 2010, *LJN* BO0685; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 28 oktober 2009, AWB 09/23494 en 09/23492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535.

dat het beroep niet voldoende is onderbouwd.²⁶ De rechter komt hier dus niet toe aan een inhoudelijke beoordeling.

Uit andere uitspraken volgt dat de rechter van oordeel is dat artikel 2 IVRK überhaupt geen bespreking behoeft.²⁷ Hier valt op dat de beslissing van de rechter steeds in het voordeel van de vreemdeling uitvalt. Doorgaans laat de rechter de bespreking van het artikel achterwege, omdat de rechter reeds van oordeel is dat het bestreden besluit onzorgvuldig is voorbereid en/of onvoldoende draagkrachtig is gemotiveerd.

Van andere orde is een uitspraak van de Afdeling van 3 maart 2005.²⁸ In deze bewaringszaak is artikel 2 IVRK in combinatie met de artikelen 3, 9, 22 en 37 IVRK en artikel 5 EVRM ingeroepen. Zie voor een bespreking van de uitspraak artikel 37 IVRK, onder het kopje 'Overig'.

Artikel 3 (Belang van het kind)

---

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 3 IVRK is veel vaker ingeroepen dan de andere artikelen. In meer dan tweehonderd uitspraken wordt naar artikel 3 IVRK verwezen. De Afdeling heeft zich veelvuldig uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK. In de lagere rechtspraak speelt artikel 3 IVRK voornamelijk een rol bij de rechterlijke toetsing aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

²⁶ ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 9 augustus 2006, AWB 06/38026, 06/38027, 06/38107; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335.

²⁷ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 mei 2002, *LJN* AE6368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 02/56790; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 26 november 2004, AWB 03/54711; Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, AWB 02/85480 en 02/43110; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 8 april 2005, *LJN* AT6237.

²⁸ ABRvS 3 maart 2005, 200500396/1.

Rechtstreekse werking

Uit vaste jurisprudentie van de Afdeling volgt dat artikel 3 IVRK – los van de vraag of aan deze bepaling rechtstreekse werking toekomt – niet tot meer strekt dan dat rekening moet worden gehouden met de belangen van het kind.²⁹ Daarbij overweegt de Afdeling dat het eerste lid van artikel 3 IVRK, wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind in een concreet geval moet worden toegekend, gelet op de formulering van de bepaling, geen norm bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving direct toepasbaar is. Aan de hand van een uitspraak van de Afdeling van 23 september 2004 zal dit standpunt worden toegelicht.³⁰ In deze zaak klagen appellanten, mede namens hun minderjarige kinderen, dat de rechtbank ten onrechte heeft overwogen dat op artikel 3 IVRK geen rechtstreeks beroep kan worden gedaan. De Afdeling overweegt dat deze grief faalt:

2.1.2. Voorzover het eerste lid al een direct toepasbare norm zou inhouden, zou deze tot niet meer strekken dan dat bij alle maatregelen betreffende kinderen de belangen van het desbetreffende kind dienen te worden betrokken. Niet is gesteld dat dit niet is gebeurd. Wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind in een concreet geval moet worden toegekend, bevat de in het eerste lid opgenomen bepaling, gelet op haar formulering, geen norm die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is. De in het tweede en het derde lid opgenomen bepalingen doen dat naar hun aard evenmin. De rechtbank heeft het desbetreffend betoog van appellanten dan ook terecht niet gevolgd. De grief faalt.

De Afdeling lijkt hier te bedoelen dat zij alleen kan toetsen of de belangen van het kind bij de beoordeling zijn betrokken en niet of de belangen van het kind op een juiste wijze bij de beoordeling zijn betrokken.

Tussen de periode 2005 en 2007 komt in de rechtspraak van de Afdeling een enigszins andere standaardoverweging naar voren.³¹ Hier overweegt de Afdeling dat artikel 3 IVRK geen rechtstreekse werking heeft, omdat deze bepaling, gelet op de formulering ervan, geen norm bevat die vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter. Volgens de Afdeling is de norm niet voldoende concreet en behoeft deze daarom uitwerking in nationale wet- en regelgeving. In drie van deze uitspraken geeft de Afdeling uitleg aan de woorden ‘de eerste overweging’ in artikel 3 lid 1 IVRK.³² De Afdeling overweegt dat het belang van het kind een eerste overweging is, maar ruimte laat voor het prevaleren van andere belangen. Daarbij heeft de Afdeling de bewoordingen ‘a primary consideration’ in de Engelstalige versie van het Verdrag mede in aanmerking genomen.

29 ABRvS 23 september 2004, *JV* 2004/449; ABRvS 22 februari 2006, *JV* 2006/132; ABRvS 27 november 2008, *LJN* BG6945; ABRvS 29 februari 2008, *LJN* BC6604; ABRvS 13 oktober 2010, *LJN* BO0794; ABRvS 3 maart 2011, *LJN* BP7481; ABRvS 22 februari 2011, *LJN* BP5932; ABRvS 16 juni 2011, *LJN* BQ9503.

30 ABRvS 23 september 2004, *JV* 2004/449 m.nt. Boeles.

31 ABRvS 13 september 2005, *JV* 2005/409; ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394; ABRvS 15 februari 2007, *LJN* AZ9524; ABRvS 13 juni 2007, *LJN* BA7088; ABRvS 26 november 2007, *LJN* BB9998. Vgl. ABRvS 8 oktober 2010, *LJN* BO0685.

32 ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394; ABRvS 15 februari 2007, *LJN* AZ9524; ABRvS 13 juni 2007, *LJN* BA7088.

De lagere rechtspraak volgt het standpunt van de Afdeling wat betreft de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK.³³ Opvallend is dat de lagere rechtspraak, voorafgaand aan de uitspraak van de Afdeling van 23 september 2004, overwegend positief was in het toekennen van rechtstreekse werking aan artikel 3 IVRK.³⁴ Zo heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Zwolle) overwogen dat artikel 3 IVRK als kernbepaling – naar aard, inhoud en strekking – rechtstreekse werking heeft:

De rechter stelt voorop dat artikel 3 IVRK als kernbepaling uit het verdrag, anders dan ter zitting namens verweerder is betoogd, naar zijn aard, inhoud en strekking wel degelijk rechtstreeks werkend is. Daartoe is mede redengevend dat – (ook) blijkens de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet, Kamerstukken TK 1992-1993, 22.855, nr. 3, p. 9 en bijlage 3 – artikel 3 de richtlijn voor de uitleg en de tenuitvoerlegging van het verdrag is.

- 33 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 14 december 2004, AWB 04/10841 en 04/10845; Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, *LJN* AS6592; Rb. 's-Gravenhage 8 april 2005, *LJN* AT4480; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 30 juni 2005, AWB 05/27047 en 05/27045; Rb. 's-Gravenhage 11 oktober 2005, *LJN* AU4634; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 15 december 2005, AWB 05/31593, 05/91596, 05/32637, 05/32641; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 23 januari 2006, *LJN* AV0548; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 20 maart 2006, AWB 05/33588; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 29 juni 2006, *LJN* AZ2545; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 19 juli 2006, *LJN* AZ2441; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 4 augustus 2006, AWB 06/5843 en 06/7283; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) (vzr.) 16 augustus 2006, AWB 06/36863 en 06/36862; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 29 september 2006, *LJN* AY9163; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 oktober 2006, *LJN* AY9546; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 30 januari 2007, *LJN* AZ7216; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 31 januari 2007, *LJN* BD1445; Rb. Almelo 13 februari 2007, *LJN* AZ8916; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 5 maart 2007, *LJN* AZ9996; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 16 maart 2007, *LJN* BA1059; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 18 juli 2007, AWB 06/17783; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 20 juli 2007, *LJN* BB0482; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 30 juli 2007, *LJN* BB0951; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 1 oktober 2007, *LJN* BB6011; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 20 december 2007, *LJN* BC1047; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 juli 2008, *LJN* BD7264; Rb. 's-Gravenhage 4 december 2008, AWB 07/40198 en 08/22798; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 24 maart 2009, AWB 08/11457; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 1 september 2009, AWB 08/24246; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 25 september 2009, *LJN* BK7090; Rb. 's-Gravenhage 7 oktober 2009, AWB 09/12949; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 23 december 2009, AWB 08/25839 en 08/25846; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 9 maart 2010, AWB 09/23340; Rb. 's-Gravenhage 30 maart 2010, *LJN* BM0986; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 23 juli 2010, *LJN* BN5950; Rb. 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN9442; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097; Rb. 's-Gravenhage 16 december 2010, *LJN* BP5376; Rb. 's-Gravenhage 22 december 2010, *LJN* BO9889; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 24 februari 2011, *LJN* BP5805; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) (vzr.) 8 april 2011, *LJN* BQ0708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 8 juli 2011, *LJN* BR0795; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 2 augustus 2011, *LJN* BR4156.
- 34 Rb. 's-Gravenhage 2 april 2002, *LJN* AE1932; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 27 juni 2003, *LJN* AL8323; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 30 juni 2003, *JV* 2003/421; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 augustus 2003, *LJN* AM3133; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) (vzr.) 10 mei 2004, *LJN* AP0068. Deze uitspraken ten opzichte van één uitspraak waarin de rechtbank Den Haag overweegt dat de bepaling geen rechtstreekse werking heeft: Rb. 's-Gravenhage 20 april 2004, *LJN* AO8609.

(...)

Tevens is van betekenis dat in de eerdergenoemde Memorie van Toelichting de Nederlandse regering heeft aangegeven dat het met de doelstelling van het IVRK in overeenstemming is te achten dat, in geval van conflict van belangen, het belang van het kind als regel doorslag behoort te geven. (TK 1992-1993, 22.855, nr. 3, p. 15)

(...)

Ingevolge artikel 3 IVRK rust op verweerder een zwaardere motiveringsplicht wanneer de belangen van een kind op het spel staan. Dat het belang van minderjarige kinderen zwaarwegende betekenis toekomt, is tevens verwoord in de hiervoor reeds genoemde beleidsnotitie alleenstaande minderjarige asielzoekers. Bij de beoordeling van de vraag of verweerder van zijn inherente afwijkingsbevoegdheid gebruik dient te maken, dient verweerder te motiveren op welke wijze het belang van het kind is meegewogen.³⁵

Na de uitspraak van Afdeling van 24 september 2003 heeft geen enkele lagere rechter meer uitdrukkelijk rechtstreekse werking aan artikel 3 IVRK toegekend. De lagere rechters hebben artikel 3 IVRK nog wel op andere wijzen betrokken bij de rechterlijke toetsing van besluiten, zie bijvoorbeeld hieronder bij ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

De Afdeling heeft verschillende keren de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, uitdrukkelijk in het midden gelaten.³⁶ Hier overweegt de Afdeling alleen dat artikel 3 IVRK, voor zover dit artikel al een direct toepasbare norm inhoudt, niet tot meer strekt dan dat rekening moet worden gehouden met de betrokken kinderen. De overweging dat artikel 3 IVRK geen rechtstreekse werking heeft, laat de Afdeling achterwege.

35 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) (vzr.) 14 augustus 2003, *LJN* AM3133. Zie ook hoger beroep: ABRvS 22 januari 2004, 200306070/1. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) (vzr.) 10 mei 2004, *LJN* AP0068.

36 ABRvS 28 januari 2008, *LJN* BC3683; ABRvS 9 februari 2009, *JV* 2009/151; ABRvS 7 mei 2009, *LJN* BI4038; ABRvS 15 oktober 2010, *LJN* BO1560; ABRvS 19 oktober 2010, *LJN* BO1555; ABRvS 7 februari 2011, *LJN* BP4324; ABRvS 20 juli 2011, *LJN* BR3825. Zie ook de uitspraken van de Afdeling waar zij de rechtstreekse werking van het gehele verdrag in het midden laat: ABRvS 4 juli 2003, *JV* 2003/368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 23 september 2003, *LJN* AM3168; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 13 november 2003, AWB 02/58873; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 01/56211 en 01/65396; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 26 februari 2004, AWB 04/5096 en 04/5095; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 28 juni 2005, AWB 05/10363.

Ook in lagere rechtspraak wordt op vergelijkbare wijze overwogen.³⁷ De lagere rechter toetst meestal of in het bestreden besluit rekening is gehouden met de belangen van de betrokken kinderen.

In het kader van ‘het in het midden laten van de rechtstreekse werking’ is een uitspraak van het hof Den Haag interessant.³⁸ In deze zaak voeren twee belangenorganisaties – onder de noemer Defence for Children c.s. – aan dat de rechtbank ten onrechte de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, in het midden heeft gelaten. Het Haagse hof volgt dit standpunt niet en legt uit waarom de rechtbank de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK in het midden heeft gelaten:

De rechtbank heeft de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft in het midden gelaten, omdat zij van oordeel is dat aan deze bepaling niet de uitleg kan worden gegeven die Defence for Children c.s. daaraan willen toekennen. Aldus speelt de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft geen rol in de redenering van de rechtbank. De grief treft dan ook geen doel. Het Hof merkt hierbij nog op dat, zelfs indien er van uitgegaan zou moeten worden dat artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, daaruit niet de verplichting van de Staat voortvloeit om kinderen na verblijf van vijf jaar in Nederland steeds of in beginsel een verblijfsvergunning te verlenen.

Ten slotte wordt in een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Den Bosch) een opmerking gemaakt over de rechtstreekse werking.³⁹ In deze zaak stelt de vreemdeling dat artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft. Hij verwijst daarbij naar een zaak van het Hof van Justitie van de Europese Unie.⁴⁰ Volgens de rechtbank kan dit betoog niet slagen, omdat het Hof van Justitie ‘nergens met zoveel woorden’ heeft gesteld dat aan artikel 3 IVRK rechtstreekse werking toekomt.

37 Rb. 's-Gravenhage 17 januari 2002, *LJN* BU7589; Rb. Leeuwarden 27 januari 2003, *LJN* AF3393; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Leeuwarden) 23 februari 2004, *LJN* AO6484; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 3 maart 2005, AWB 03/8617 en 03/8615; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 mei 2005, *LJN* AT5474; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 18 mei 2005, *LJN* AT6323; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 2 juni 2005, *LJN* AT7371; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 1 augustus 2006, *LJN* AY5735; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 2 maart 2007, *JV* 2007/207; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 16 maart 2007, *LJN* BA1059; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 21 maart 2008, AWB 07/28996; Rb. 's-Gravenhage 11 juli 2007, *LJN* BB3303; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 17 april 2008, *LJN* BD9510; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 14 augustus 2008, AWB 07/25975, 07/25976, 07/25977, 07/25979, 07/9056; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 17 november 2008, *LJN* BJ4216; Rb. 's-Gravenhage 4 december 2008, AWB 07/40198 en 08/22798; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 15 december 2009, *LJN* BK7516; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 3 juni 2010, *LJN* BM7010; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 26 augustus 2010, *LJN* BN5202; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 23 september 2010, *LJN* BN9446; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 juni 2011, *LJN* BR0696; Rb. 's-Gravenhage 20 juli 2011, *LJN* BR4071.

38 Hof 's-Gravenhage 24 maart 2009, *JV* 2009/214.

39 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 29 maart 2010, AWB 09/2842.

40 HvJ EU 27 juni 2006, C-540/03 (*Europees parlement/Raad van de Europese Unie*), *JV* 2006/313, m.nt. Boeles.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In de lagere rechtspraak speelt artikel 3 IVRK doorgaans een rol via de toetsing aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.⁴¹ De rechter betreft artikel 3 IVRK voornamelijk bij de toetsing aan het motiveringsbeginsel, het zorgvuldigheidbeginsel en het evenredigheidsbeginsel.

Aan de hand van een aantal voorbeelden wordt deze verdragsconforme toepassing toegelicht. Het eerste voorbeeld betreft een uitspraak van de rechtbank Den Haag van 20 april 2004.⁴² Hier speelt artikel 3 IVRK een rol via de rechterlijke toetsing aan het evenredigheidsbeginsel, neergelegd in artikel 3:4 Awb. De rechtbank beoordeelt het beleid in het licht van artikel 3 IVRK, nadat de rechter heeft overwogen dat de bepaling geen rechtstreekse werking heeft:

Art. 3 IVRK dient veeleer als 'kapstokbepaling' bij de uitleg van andere bepalingen van het IVRK. De kapstokbepaling zal door uitwerking in wet en beleid zijn weerslag moeten hebben in de Nederlandse rechtsorde. De wetgever heeft op bepaalde plaatsen expliciet aandacht besteed aan de positie van minderjarige vreemdelingen, terwijl ook het beleid van verweerder in bepaalde gevallen expliciet voorschrijft de belangen van kinderen mee te wegen (zie b.v. B2/13.2.4 van de Vc2000). De regelgeving en het beleid waarop verweerder in deze zaak zijn standpunt baseert, zijn neergelegd in art. 3.71, vierde lid, Vb 2000 respectievelijk in B1/2.2.1 Vc2000. Op grond van dat beleid zal in dit geval alleen dan [woord 'geen' weggelaten, red.] toepassing worden gegeven aan de hardheidsclausule als is aangetoond dat sprake is van een medische noodsituatie.

Bij het oordeel over de vraag of dat beleid de toets van art. 3:4, tweede lid, Awb kan doorstaan, zal de rechtbank betrekken of art. 3 IVRK hiermee voldoende doorwerking heeft gekregen als hiervoor bedoeld. Ook indien art. 3 IVRK bij die toets wordt betrokken ziet de rechtbank geen grond dit beleid kennelijk onredelijk te oordelen. Nu geen noodsituatie zal ontstaan, is namelijk geen sprake van onevenredig nadeel voor het betrokken kind in verhouding tot de met het mvv-vereiste gediende belangen.

41 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 1 maart 2002, *LJN* AE5499; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 19 maart 2002, *LJN* AE6297; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 29 augustus 2002, *LJN* AF2534; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 september 2002, AWB 02/66904; Rb. 's-Gravenhage 10 april 2003, *LJN* AF7908; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 4 augustus 2003, AWB 03/40870; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) (vzr.) 8 april 2004, AWB 04/12173, 04/13176; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687; Rb. 's-Gravenhage 20 april 2004, *LJN* AO8609; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 25 januari 2005, AWB 04/12984, 04/12988, 04/12991, 04/12995, 04/12999; Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, *LJN* AS6592; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 19 december 2005, AWB 04/19508; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 20 maart 2006, AWB 05/33588; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 29 juni 2006, *LJN* AZ2545; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 2 maart 2007, *JV* 2007/207; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 7 december 2007, *LJN* BC2933; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 17 november 2009, *LJN* BK5003; Rb. 's-Gravenhage 15 december 2010, *LJN* BQ1750; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 17 december 2010, *LJN* BO9130; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 10 maart 2011, AWB 09/34371.

42 Rb. 's-Gravenhage 20 april 2004, *LJN* AO8609.

Een ander voorbeeld is een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Assen).⁴³ Hier past de rechter artikel 3 IVRK toe via de toetsing aan het motiveringsbeginsel, neergelegd in artikel 7:12 Awb. Daarnaast dient artikel 3 IVRK naar het oordeel van de rechtbank te worden betrokken bij de beoordeling van de vraag of de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie in redelijkheid heeft kunnen komen tot de gegeven invulling van het begrip ‘onbillijkheid van overwegende aard’, zoals bedoeld in artikel 3.71 lid 4 Vreemdelingenbesluit 2000 (hierna: Vb 2000):

Bij de beoordeling van de vraag naar de toereikendheid van de motivering en ook bij de beoordeling van de vraag of verweerder in redelijkheid heeft kunnen komen tot de in het concrete geval gegeven invulling van het begrip ‘onbillijkheid van overwegende aard’, dient mede te worden betrokken de inhoud van een verdragsrechtelijke bepaling als artikel 3 van het IVRK. Ook indien uitgegaan wordt van het standpunt van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State van 23 september 2004, JV 2004, 450, dat artikel 3, eerste lid, van het IVRK in feite geen rechtstreekse werking heeft, is dit het geval. Immers, bij de toepassing van een voor meerdere uitleg vatbare norm en de concrete invulling daarvan dient ook bij afwezigheid van rechtstreekse werking, verdragsconform te worden gehandeld.

Blijkens twee recente uitspraken speelt artikel 3 IVRK een rol bij de toetsing aan het motiveringbeginsel, neergelegd in de artikelen 3:46 en 3:47 Awb.⁴⁴ In beide uitspraken neemt de rechter het standpunt in dat de belangen van het kind specifiek dienen te worden getoetst. Hoewel de rechtbank artikel 3 IVRK via de toetsing aan het motiveringsbeginsel toepast, lijkt gelet op het standpunt van specifieke toetsing vrijwel sprake te zijn van rechtstreekse toepassing. Aan de hand van een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Almelo) van 10 maart 2011 wordt dit verduidelijkt.⁴⁵ In deze zaak komt naar voren dat de aanvraag tot een zogenoemde verblijfsvergunning asiel van de minderjarige vreemdeling is afgewezen, omdat Italië op grond van de Dublin-verordening verantwoordelijk is voor deze aanvraag. De gemachtigde van de minderjarige vreemdeling voert in beroep aan dat ‘grote vraagtekens’ dienen te worden geplaatst bij de waarborgen met betrekking tot de opvang van minderjarigen in Italië. De gemachtigde verwijst hier naar een rapport van de *Commissioner for Human Rights of the Council of Europe* en stelt dat dit rapport aannemelijk maakt dat Italië de artikelen 3 IVRK en 3 EVRM schendt. De rechtbank beperkt zich tot de behandeling van artikel 3 IVRK en overweegt ten aanzien van dit artikel als volgt:

Uit dit artikel [lees: artikel 3 IVRK, red.], evenals uit artikel 24 lid 2 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie, volgt dat de belangen van het kind de eerste overweging vormen en dat die belangen dus specifiek dienen te worden getoetst.

43 Rb. ’s-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 25 januari 2005, AWB 04/12984, 04/12988, 04/12991, 04/12995, 04/12999.

44 Rb. ’s-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 17 december 2010, L/JN BO9130; Rb. ’s-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 10 maart 2011, ABW 09/34371.

45 Rb. ’s-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 10 maart 2011, AWB 09/34371. Vgl. Rb. ’s-Gravenhage 20 juli 2011, L/JN BR4071.

Volgens de rechtbank kan niet gesteld worden dat de belangen van eiser zijn geïncorporeerd in de toepasselijke regelgeving en beleid. De regelgeving en het beleid waarop de Minister van Immigratie en Asiel zich beroept, zijn volgens de rechtbank niet van toepassing op de vreemdeling. Ook blijkt volgens de rechtbank uit het bestreden besluit niet dat de belangen specifiek zijn getoetst. De rechtbank is dan ook van oordeel dat het bestreden besluit niet deugdelijk is gemotiveerd.

Behalve via de toetsing aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur is artikel 3 IVRK ook op andere wijzen toegepast.⁴⁶ In deze zaken heeft de rechter in ieder geval rekening gehouden met artikel 3 IVRK. Zo heeft de zittingsplaats Amsterdam artikel 3 IVRK betrokken bij het beoordelingskader van artikel 8 EVRM.⁴⁷ De rechtbank benadrukt dat in het geval van kinderen rekening moet worden gehouden met het IVRK en verwijst daarbij naar de jurisprudentie van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM). Ter illustratie een overweging van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam):

4.10 Voorts blijkt uit de jurisprudentie van het EHRM dat in het geval van kinderen rekening moet worden gehouden met het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK), ook al hebben de in dit verdrag neergelegde bepalingen naar vaste jurisprudentie van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State geen rechtstreekse werking. Zo overweegt het EHRM in het arrest Maslov (23 juni 2008, nr. 1638/03, LJN: BD8475):

'82. [...] The Court's case law under Article 8 has given consideration to the obligation to have regard to the best interest of the child in various contexts [...] It underlined that the best interests and well-being of the children, in particular of the difficulties which any children of the applicant were likely to encounter in the country to which the applicant was to be expelled, was a criterion to be taken into account when assessing whether an expulsion measure was necessary in a democratic society. [...] Moreover, the obligation to have regard to the best interest of the child is enshrined in Article 3 of the United Nations Convention on the Rights of the Child (see paragraph 36 above).'⁴⁸

Hier komt de rechtbank tot de conclusie dat de minister een onjuiste belangenafweging heeft gemaakt met betrekking tot de vraag of er sprake is van een gerechtvaardigde inmenging in het recht op 'family life', neergelegd in artikel 8 EVRM.

Overig

Vele uitspraken waarin artikel 3 IVRK wordt genoemd vallen onder de categorie 'overig'. Uit een groot aantal uitspraken kan bijvoorbeeld alleen worden afgeleid dat het

46 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 3 april 2002, LJN AE3481; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 12 augustus 2002, LJN AE9475; Rechtbank Leeuwarden (vzr.) 25 februari 2003, LJN AF4952; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) (vzr.) 28 oktober 2003, AWB 03/21462 en 03/21463; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 mei 2006, LJN AX4451; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 20 november 2008, LJN BJ4216; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 25 juni 2010, LJN BM9523; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 4 oktober 2010, LJN BU3196; Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, LJN BN2164.

47 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 4 oktober 2010, LJN BU3196; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 25 juni 2010, LJN BM9523.

48 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 4 oktober 2010, LJN BU3196.

beroep op artikel 3 IVRK niet kan slagen.⁴⁹ Verschillende redenen liggen aan het afwijzen van het beroep op artikel 3 ten grondslag. Zo blijkt uit een aantal uitspraken dat de rechter niet aan een inhoudelijke beoordeling van artikel 3 IVRK toekomt, omdat de procedurele vereisten niet in acht zijn genomen.⁵⁰ In lagere rechtspraak komt – getuige

- 49 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002 *LJN* AE6316; Rb. 's-Gravenhage 26 juni 2002, AWB 01/8287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 26 september 2002, *LJN* AE9492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 27 september 2002, AWB 02/68466, 02/68468, 02/68493, 02/68504; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75493; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75500; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 24 februari 2003, AWB 01/23283 en 01/18814; ABRvS 27 maart 2003, 200300875/1; Hof Amsterdam 24 juli 2003, 1759/02 KG; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 28 juli 2003, *LJN* A11382; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 18 maart 2004, AWB 04/9486 en 04/9488; Hof Arnhem 23 maart 2004, 2003/598 KG; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 2 juni 2004, AWB 02/29982; ABRvS 11 juni 2004, *JV* 2004/306; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 25 juni 2004, AWB 03/6241 en 03/6240; ABRvS 12 juli 2004, 200403255/1; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 7 maart 2005, AWB 03/22028, 03/47891, 03/58170, 03/58171; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 31 maart 2005, AWB 04/44653; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Gravenhage) (vzr.) 14 juli 2005, *LJN* AT9575; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 1 november 2005, AWB 05/14944; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 26 januari 2006, AWB 05/36882; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 7 februari 2006, *LJN* AV3920 ; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 20 februari 2006, AWB 05/28257; ABRvS 20 maart 2006, *JV* 2006/165; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 oktober 2006, *LJN* AZ1051; ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 29 maart 2007, AWB 06/23708 en 06/23711; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 juni 2007, AWB 07/12400 en 07/9609; ABRvS 10 juli 2007, 200702972/1; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 19 september 2007, AWB 07/13601 en 07/13603; ABRvS 14 januari 2008, *LJN* BC2492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 22 mei 2008, AWB 07/46456; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 7 juli 2009, AWB 08/22684 en 08/22686; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 20 juli 2009, AWB 09/26037; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) (vzr.) 18 augustus 2009, AWB 09/29095; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 27 augustus 2009, AWB 09/12652; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 20 november 2009, *LJN* BK4919; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) (vzr.) 15 januari 2010, AWB 09/29389 en 09/29387; Rb. 's-Gravenhage 17 maart 2010, AWB 09/45783 en 09/45390; Rb. 's-Gravenhage 14 juli 2010, *LJN* BN1664 ; Rb. 's-Gravenhage 14 juli 2010, *LJN* BN3576; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 23 juli 2010, *LJN* BN5950; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 3 augustus 2010, AWB 10/2940; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 19 oktober 2010, AWB 09/39956; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535; Rb. 's-Gravenhage 16 maart 2011, *LJN* BP9826; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 28 maart 2011, *LJN* BQ0215; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 31 mei 2011, *LJN* BQ7068.
- 50 Rb. 's-Gravenhage 26 juni 2002, AWB 01/8287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75493; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75500; ABRvS 12 juli 2004, 200403255/1; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 1 november 2005, AWB 05/14944; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 20 februari 2006, AWB 05/28257; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 29 maart 2007, AWB 06/23708 en 06/23711; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 juni 2007, AWB 07/12400 en 07/9609; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 19 september 2007, AWB 07/13601 en 07/13603; ABRvS 14 januari 2008, *LJN* BC2492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 8 april 2008, AWB 08/10340 en 08/10333; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 20 juli 2009, AWB 09/26037; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 20 november 2009, *LJN* BK4919; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 3 augustus 2010, AWB 10/2940; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535; Rb. 's-Gravenhage 16 maart 2011, *LJN* BP9826.

een groot aantal uitspraken – duidelijk naar voren dat een beroep op artikel 3 IVRK niet slaagt wanneer de beroepsgrond niet nader is onderbouwd.⁵¹ Recentelijk heeft de Afdeling om dezelfde reden het beroep op artikel 3 IVRK niet kunnen beoordelen.⁵²

In het kader van ‘het niet voldoen aan de procedureregels’ is een uitspraak van de Afdeling van belang.⁵³ In deze uitspraak overweegt de Afdeling dat een vreemdeling in beginsel dient te voldoen aan nationale formele rechtsregels en dat slechts onder bijzondere, op de individuele betrekking hebbende feiten en omstandigheden noodzaak kan bestaan om nationale procedureregels niet tegen te werpen. De Afdeling verwijst hier naar het arrest van het EHRM in de zaak *Bahaddar tegen Nederland*.⁵⁴ Het beroep op de artikelen 3, 5 en 9 IVRK treft volgens de Afdeling geen doel, omdat geen sprake is van bijzondere omstandigheden.

Behalve dat niet is voldaan aan ‘procedurele vereisten’ geeft de rechter ook andere argumenten waarom het beroep op artikel 3 IVRK niet kan slagen. Zo is vaak overwogen dat ‘noch uit de tekst noch uit de wordingsgeschiedenis van het IVRK’ valt af te leiden dat ingevolge de bepalingen van dit Verdrag voor de Nederlandse Staat verplichtingen bestaan die verder gaan dan hetgeen reeds is neergelegd in de Nederlandse wet- en regelgeving.⁵⁵

Ook komt in de rechtspraak het standpunt naar voren dat artikel 3 IVRK geen verdere strekking heeft dan artikel 8 EVRM.⁵⁶ Wanneer de rechter constateert dat het bestreden besluit niet in strijd is met artikel 8 EVRM, kan het beroep op artikel 3 IVRK eveneens niet slagen.

51 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75493, Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75500; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 1 november 2005, AWB 05/14944; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 29 maart 2007, AWB 06/23708 en 06/23711; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 juni 2007, AWB 07/12400 en 07/9609; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 19 september 2007, AWB 07/13601 en 07/13603; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 20 november 2009, *LJN* BK4919; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 3 augustus 2010, AWB 10/2940; Rb. 's-Gravenhage 16 maart 2011, *LJN* BP9826.

52 ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708.

53 ABRvS 11 juni 2004, *JV* 2004/306.

54 EHRM 19 februari 1998, nr. 145/1996/764/965, (*Bahaddar tegen Nederland*), *JV* 1998/45.

55 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002 *LJN* AE6316; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 18 maart 2004, AWB 04/9486 en 04/9488; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 7 maart 2005, AWB 03/22028, 03/47891, 03/58170, 03/58171; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 31 maart 2005, AWB 04/44653; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 7 februari 2006, *LJN* AV3920; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 27 augustus 2009, AWB 09/12652; Rb. 's-Gravenhage 17 maart 2010, AWB 09/45783 en 09/45390; Rb. 's-Gravenhage 14 juli 2010, *LJN* BN1664; Rb. 's-Gravenhage 14 juli 2010, *LJN* BN3576; Rb. 's-Gravenhage 17 maart 2010, AWB 09/45783 en 09/45390.

56 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002 *LJN* AE6316; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 14 juli 2005, *LJN* AT9575; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 26 januari 2006, AWB 05/36882; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 7 februari 2006, *LJN* AV3920; Rb. 's-Gravenhage 17 maart 2010, AWB 09/45783 en 09/45390; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 23 juli 2010, *LJN* BN5950; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 19 oktober 2010, AWB 09/39956; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 31 mei 2011, *LJN* BQ7068.

Van andere orde zijn de uitspraken van de rechtbank Den Haag waarin de bespreking van artikel 3 IVRK achterwege wordt gelaten.⁵⁷ Doorgaans valt de beslissing van de rechter in het voordeel van de vreemdeling uit.⁵⁸ In het merendeel van deze uitspraken is de rechter van oordeel dat het bestreden besluit onzorgvuldig is voorbereid en/of onvoldoende draagkrachtig is gemotiveerd.

Een tweetal noemenswaardige uitspraken van de Afdeling, namelijk van 3 maart 2005 en 27 augustus 2008, waarin eveneens melding wordt gemaakt van artikel 3 IVRK, komt bij de bespreking van respectievelijk artikel 37 en 9 IVRK aan bod.⁵⁹

- 57 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 mei 2002, *LJN* AE6368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 31 maart 2003, *LJN* AF9648; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 25 juni 2003, *LJN* AI0730; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 11 juli 2003, AWB 03/24621; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 5 augustus 2003, AWB 02/13836; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 23 oktober 2003, *LJN* AO5287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 02/56790; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) (vzr.) 19 februari 2004, AWB 04/6744; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 9 april 2004, *LJN* AO9509; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 juni 2004, *LJN* AP1250; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 22 juni 2004, AWB 02/8192, 03/8753, 03/8744, 03/8748; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 6 juli 2004, *LJN* AQ6779; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 30 juli 2004, AWB 03/16373; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 7 september 2004, AWB 02/6950 en 03/22025; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 26 november 2004, AWB 03/54711; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 22 december 2004, *LJN* AS4074; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Leeuwarden) 24 januari 2005, *LJN* AT1813; Rb. 's-Gravenhage 9 februari 2005, AWB 02/85480 en 02/43110; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 februari 2005, *LJN* AS8467; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 24 maart 2005, AWB 03/14201 en 02/28680; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 30 juni 2005, AWB 04/47077; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 12 september 2005, *LJN* AU4281; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 2 maart 2006, AWB 05/30407; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 3 maart 2006, *LJN* AX6556; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 23 juni 2006, AWB 06/6041; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 18 oktober 2006, *LJN* AZ0506; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 23 januari 2007, AWB 06/12462 en 06/12915; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 7 februari 2007, *LJN* BA4477; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) (vzr.) 13 februari 2007, AWB 06/8006; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 2 maart 2007, *LJN* BB2854; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 2 april 2007, AWB 06/21360; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 27 april 2007, AWB 06/41494; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 9 juli 2007, *LJN* BB9337; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 22 februari 2008, *LJN* BC5129; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 7 maart 2008, AWB 08/5840; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 15 april 2008, *LJN* BC9963; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 13 mei 2008, *LJN* BD1457; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 8 juni 2009, *LJN* BI8125; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 15 januari 2009, *LJN* BH2906; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 29 januari 2009, *LJN* BH4596; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Roermond) 26 april 2010, *LJN* BM2550; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 1 oktober 2010, *LJN* BO1978; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 december 2010, *LJN* BP5374; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 29 april 2011, *LJN* BQ4702; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 7 juli 2011, AWB 11/7456; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 31 maart 2011, *LJN* BQ0453.
- 58 In één uitspraak valt de beslissing in het nadeel van de vreemdeling uit: Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Leeuwarden) 24 januari 2005, *LJN* AT1813. In de visie van de rechtbank heeft de IND in redelijkheid kunnen concluderen dat het relaas van de vreemdeling ongeloofwaardig was. Om deze reden heeft de rechtbank de zogenoemde beroepen 'asiel' en 'regulier' ongegrond verklaard en overwogen dat de overige stellingen (waaronder een beroep op artikel 3 IVRK) onbesproken kunnen blijven.
- 59 ABRvS 3 maart 2005, 200500396/1; ABRvS 27 augustus 2008, 200805879/1.

Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die Partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Artikel 4 IVRK speelt nauwelijks een rol in de rechtspraak.⁶⁰ Dikwijls komt de rechter niet toe aan een inhoudelijke beoordeling, bijvoorbeeld wanneer het beroep op artikel 4 IVRK niet is gemotiveerd.⁶¹

Artikel 5 (De rol van de ouders)

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

In elf zaken is artikel 5 IVRK aan de orde. In vijf van de elf zaken laat de rechter de bespreking van artikel 5 IVRK achterwege. In de andere zes zaken wordt het beroep op het artikel niet gehonoreerd. De meest voorkomende reden is dat het beroep niet voldoende is onderbouwd. Eén keer is over de rechtstreekse werking van artikel 5 IVRK geoordeeld.

Rechtstreekse werking

Alleen de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Rotterdam) heeft over de rechtstreekse werking van artikel 5 IVRK geoordeeld.⁶² Volgens de voorzieningenrechter heeft artikel 5 IVRK geen rechtstreekse werking. Daarnaast is de voorzieningenrechter in casu van oordeel dat het beroep op deze bepaling onvoldoende is gemotiveerd.

60 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 23 oktober 2003, *LJN* AO5287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 8 april 2005, *LJN* AT6237; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) (vzr.) 13 februari 2007, *AWB* 06/8006; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 31 januari 2007, *LJN* BD1445; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708.

61 ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708.

62 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 oktober 2006, *LJN* AY9546.

De rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam) laat de vraag of aan artikel 5 IVRK rechtstreekse werking toekomt, in het midden.⁶³ Het gaat hier om een bewaringszaak. De vreemdelinge stelt onder meer dat in strijd met de artikelen 5 en 9 IVRK wordt gehandeld, indien zij niet in de gelegenheid wordt gesteld om de opvang en het gezag voor haar kind te regelen. De rechtbank is van mening dat het beroep op de artikelen 5 en 9 IVRK niet kan slagen:

Daartoe overweegt de rechtbank dat, voor zover de artikelen 5 en 9 van het IVRK al rechtstreekse werking hebben, deze artikelen er niet toe kunnen leiden dat, in het geval dat als gevolg van het handelen van de ouder het kind van de ouder is gescheiden en de ouder niet (alle) ouderlijke plichten kan vervullen, de overheid is gehouden aan deze scheiding een einde te maken. Nu eiseres illegaal in Nederland verblijft en er gronden zijn om haar in bewaring te stellen, komt het voor haar rekening dat zij thans is gescheiden van haar kind. Ter zitting is voorts gebleken dat het kind van eiseres door familieleden wordt opgevangen, zodat het de vereiste zorg ontvangt.

Overig

Artikel 5 IVRK is driemaal bij de Afdeling tevergeefs ingeroepen.⁶⁴ De Afdeling komt hier niet aan een inhoudelijk beoordeling van artikel 5 IVRK toe, omdat de vreemdeling niet heeft voldaan aan verschillende procedurele vereisten, zoals het onderbouwen van het beroep.⁶⁵

In andere gevallen laat de rechter de bespreking van artikel 5 IVRK achterwege, omdat de rechter reeds een grond heeft gevonden op basis waarvan hij in het voordeel van de vreemdeling beslist.⁶⁶

Artikel 6 (Recht op leven en ontwikkeling)

-
1. De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.
  2. De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.
-

Artikel 6 IVRK wordt in achttien uitspraken genoemd. Volgens de Afdeling heeft artikel 6 IVRK geen rechtstreekse werking. In lagere rechtspraak is geoordeeld dat artikel 6 lid 2 IVRK geen rechtstreekse werking heeft. Slechts één keer heeft het beroep op

⁶³ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 11 augustus 2005, *LJN* AU2937.

⁶⁴ ABRvS 11 juni 2004, *JV* 2004/306; ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708.

⁶⁵ ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 juni 2007, AWB 07/12400 en 07/9609.

⁶⁶ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 mei 2002, *LJN* AE6368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 23 oktober 2003, *LJN* AO5287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 7 september 2004, AWB 02/6950 en 03/22025; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 8 april 2005, *LJN* AT6237; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 2 maart 2006, AWB 05/30407.

artikel 6 IVRK, in combinatie met andere artikelen van het IVRK, tot een positieve uitkomst geleid.

Rechtstreekse werking

Op 2 mei 2011 heeft de Afdeling zich uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 6 IVRK.⁶⁷ Volgens de Afdeling heeft artikel 6 IVRK geen rechtstreekse werking, omdat deze bepaling, gelet op de formulering, geen norm bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is. De Afdeling maakt daarbij geen onderscheid tussen het eerste en het tweede lid van artikel 6 IVRK.

In lagere rechtspraak heeft de Rechtbank Den Haag zich uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 6 lid 2 IVRK.⁶⁸ Volgens de rechter bevat het tweede lid, gelet op de formulering, geen norm die vatbaar is voor rechtstreekse toepassing. De norm is naar het oordeel van de rechtbank niet voldoende concreet en behoeft derhalve nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving.

De Afdeling heeft eenmaal de vraag of artikel 6 IVRK rechtstreekse werking heeft, in het midden gelaten.⁶⁹ Hier overweegt de Afdeling dat het beroep op artikel 6 IVRK faalt, omdat geen grond wordt gezien voor het oordeel dat de minister onvoldoende rekening heeft gehouden met de belangen van de minderjarige vreemdelingen. Ook in lagere rechtspraak wordt de rechtstreekse werking van artikel 6 IVRK in het midden gelaten.⁷⁰ In deze zaken is de rechter reeds van oordeel dat het beroep op de bepaling niet kan slagen.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Uit één uitspraak zou men kunnen afleiden dat artikel 6 IVRK een zekere doorwerking heeft via de rechterlijke toetsing aan artikel 3:2 Awb en artikel 7:12 lid 1 Awb.⁷¹ In deze zaak wenst een minderjarige vreemdelinge uit China duidelijkheid te verkrijgen over de verblijfplaats van haar vader, die waarschijnlijk in Engeland verblijft. De gemachtigde van de minderjarige stelt dat op zowel Nederland als Engeland de verplichting rust om de minderjarige te ondersteunen bij haar zoektocht naar haar vader, en beroept zich op de artikelen 3, 6, 9, 10 en 22 lid 2 IVRK en artikel 8 EVRM. Verder voert de gemachtigde aan dat de Immigratie- en Naturalisatiedienst (hierna: IND) zich ten onrechte op het standpunt heeft gesteld dat het niet zijn taak is om de minderjarige met haar vader te verenigen. De voorzieningenrechter overweegt ten aanzien van het beroep op het IVRK als volgt:

67 ABRvS 2 mei 2011, 201011016/1/V1 (hoger beroep van: Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 19 oktober 2010, AWB 09/39956).

68 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 24 februari 2011, *LJN* BP5805.

69 ABRvS 28 januari 2008, *LJN* BC3683.

70 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 17 april 2008, *LJN* BD9510; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 26 augustus 2010, *LJN* BN5202; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) (vzr.) 8 april 2011, *LJN* BQ0708. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 13 november 2003, AWB 02/58873.

71 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687.

6. Anders dan de (gehandhaafde) weigering een verblijfsvergunning regulier voor bepaalde tijd als bedoeld in artikel 14, eerste lid, aanhef en onder e, Vw 2000 te verlenen, is de (gehandhaafde) weigering van verweerder om enige feitelijke medewerking te verlenen aan de beoogde opsporing en hereniging met haar vader blijkens het bestreden besluit niet nader getoetst, althans gemotiveerd. Verzoekster heeft evenwel niet af aan duidelijk gemaakt dat zij (ook) duidelijkheid wenst te verkrijgen omtrent de mogelijke verblijfplaats van haar vader in Engeland en zij heeft verweerder met een beroep op artikel 8 EVRM en op verschillende artikelen van het IVRK verzocht zich tot de Engelse autoriteiten te wenden om haar zodoende te ondersteunen dan wel te bemiddelen in de zoektocht naar haar vader omdat, volgens verzoekster, op zowel de Nederlandse als de Engelse staat de positieve verplichting rust om verzoekster te ondersteunen in haar poging om te onderzoeken of gezinsleven met haar vader in Engeland mogelijk is. In zoverre lijkt het bestreden besluit genomen in strijd met de rechtsregels van artikel 3:2 Awb dat het bestuursorgaan bij de voorbereiding van een besluit de nodige kennis vergaart omtrent de relevante feiten en de af te wegen belangen, en van artikel 7:12, eerste lid, Awb dat een beslissing op bezwaar dient te berusten op een deugdelijke motivering, die bij de bekendmaking van de beslissing wordt vermeld.

De voorzieningenrechter bepaalt dat de minderjarige vreemdeling niet mag worden uitgezet totdat op het ingestelde beroep einduitspraak is gedaan, en bepaalt dat de IND zich inspant te bemiddelen in de contacten tussen de minderjarige en de Engelse immigratiedienst teneinde de eventuele verblijfplaats van vader in Engeland te achterhalen.

Overig

Acht uitspraken vallen onder de categorie overig. In vier van deze uitspraken komt naar voren dat het beroep op artikel 6 IVRK niet kan slagen.⁷² Bijvoorbeeld wanneer de rechter van oordeel is dat de vreemdeling zijn standpunt niet heeft onderbouwd ‘met concrete, op zijn kinderen betrekking hebbende feiten’.⁷³ Of wanneer de rechter van oordeel is dat het beroep eerder in de procedure had kunnen worden aangevoerd.⁷⁴ In de vier andere zaken laat de rechter een beoordeling van artikel 6 IVRK achterwege, omdat de rechter reeds van oordeel is dat het besluit in strijd is met het motiveringsbeginsel.⁷⁵

72 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 31 januari 2007, *LJN* BD1445; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 16 mei 2008, AWB 08/12956 en 08/12955; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 7 juli 2009, AWB 08/22684 en 08/22686; Rb. 's-Gravenhage 16 maart 2011, *LJN* BP9826.

73 Rb. 's-Gravenhage 16 maart 2011, *LJN* BP9826.

74 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535.

75 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 7 februari 2007, *LJN* BA4477; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 9 juli 2007, *LJN* BB9337; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 27 april 2007, AWB 06/41494; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 december 2010, *LJN* BP5374.

Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)

---

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Artikel 7 IVRK is in negen zaken ingeroepen. Het betreft alleen lagere rechtspraak. De rechter heeft zich niet uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK. Veelal wordt de rechtstreekse werking uitdrukkelijk in het midden gelaten. In vier van de negen uitspraken komt naar voren dat het beroep op artikel 7 IVRK niet wordt gehonoreerd, omdat het beroep niet voldoende is onderbouwd.

Rechtstreekse werking

De rechter heeft niet uitgemaakt of artikel 7 IVRK al dan niet rechtstreekse werking heeft. Veelal wordt het vraagstuk van de rechtstreekse werking in het midden gelaten.⁷⁶ Bijvoorbeeld wanneer het beroep op het IVRK niet voldoende is onderbouwd.⁷⁷ Of wanneer de rechter van oordeel is dat de artikelen 7 en 9 IVRK, los van de vraag of deze artikelen rechtstreeks toepasbaar zijn, niet op de situatie van toepassing zijn:

*Daargelaten de vraag of bedoelde artikel 7 en 9 rechtstreeks toepasbaar zijn, zien die artikelen op de rechten van het kind aangaande de bekendheid met en verzorging door zijn of haar ouders almede het recht niet van zijn of haar ouders gescheiden te worden. Eiseres is van oordeel dat de relatie tussen haar en haar tante moet worden beschouwd als een relatie tussen ouder en kind als bedoeld in de artikelen 7 en 9 IVRK. De rechtbank heeft daarvoor geen aanknopingspunten gevonden. Deze grieven van eiseres kunnen reeds daarom niet slagen.*⁷⁸

Overig

Uit twee uitspraken valt af te leiden dat het beroep op artikel 7 IVRK niet kan slagen. In de ene zaak is het beroep volgens de rechter niet nader onderbouwd.⁷⁹ In de andere zaak overweegt de rechtbank ten aanzien van artikel 7 IVRK als volgt:

76 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 april 2003, *JV* 2003/270; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 mei 2005, *LJN* AT5474; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 18 mei 2005, *LJN* AT6323; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 1 augustus 2006, *LJN* AY5735; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 30 juli 2007, *LJN* BB0951; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097.

77 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 april 2003, *JV* 2003/270; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 mei 2005, *LJN* AT5474; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097.

78 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 30 juli 2007, *LJN* BB0951.

79 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 16 december 2010, *LJN* BP5376.

2.14 Naar het oordeel van de rechtbank kan het beroep van eiseres op de artikelen 3, 7, 9 en 10 van het IVRK evenmin slagen. Noch uit de tekst, noch uit de wordingsgeschiedenis van het IVRK valt af te leiden dat ingevolge de bepalingen van dit verdrag voor de Nederlandse staat verplichtingen bestaan die verder gaan dan hetgeen reeds is neergelegd in de Nederlandse regelgeving en het beleid terzake van gezinsvorming en -hereniging. Evenmin is gebleken dat met genoemde artikelen is beoogd een uitbreiding te geven aan de verplichtingen die uit artikel 8 EVRM voortvloeien. De rechtbank verwijst in dit verband naar de uitspraak van de Rechtseenheidskamer van deze rechtbank (REK) van 25 september 1997 (Awb 97/5074, RV 1997, 23).⁸⁰

Weer in een andere uitspraak laat de rechter de bespreking van artikel 7 IVRK achterwege.⁸¹ De rechter beslist reeds op basis van een andere grond in het voordeel van de vreemdeling.

Artikel 8 (Recht op eerbiediging identiteit)

---

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.

2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit snel te herstellen.

Artikel 8 IVRK wordt in vier zaken ingeroepen. Het artikel speelt over het algemeen een onbeduidende rol in de overwegingen van de rechter.

Rechtstreekse werking

De voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag heeft de vraag of artikel 8 IVRK rechtstreekse werking heeft, uitdrukkelijk in het midden gelaten.⁸² In deze zaak voert de vreemdelinge – mede ten behoeve van haar drie kinderen – aan dat de voorgenomen uitzetting onder meer in strijd is met artikel 8 IVRK. De voorzieningenrechter constateert dat rekening is gehouden met de belangen van de kinderen en overweegt dat artikel 8 IVRK geen verdere strekking heeft dan dat rekening moet worden gehouden met de belangen van de betrokken kinderen. Voorts ziet de voorzieningenrechter geen grond voor het oordeel dat artikel 8 IVRK is geschonden, omdat het artikel geen norm bevat ten aanzien van het gewicht dat in een concreet geval aan het belang van het kind moet worden toegekend.

80 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002, *LJN* AE6316.

81 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 mei 2002, *LJN* AE6368.

82 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 8 april 2011, *LJN* BQ0708.

Overig

Behalve in bovengenoemde zaak, wordt artikel 8 IVRK ook in drie andere zaken ingeroepen. In één van deze zaken kan het beroep op artikel 8 IVRK niet slagen.⁸³ Eiseres kan zich in deze zaak niet verenigen met de ongewenstverklaring. In dit kader doet zij een beroep op de artikel 8 IVRK in combinatie met de artikelen 2, 3, 9 en 10 IVRK. Zij voert aan dat haar echtgenoot en kinderen geen vrije keuze hebben, omdat zij uit Nederland weg moet, en dat het in hun belang is dat zij in Nederland blijft. Volgens haar heeft de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie de belangen van de kinderen buiten beschouwing gelaten en het zwaartepunt gelegd bij de verantwoordelijkheid van eiseres. Het belang van de kinderen is volgens eiseres een wezenlijk Nederlands welzijnsbelang. De rechter is van oordeel dat dit betoog niet nader is onderbouwd en om die reden niet kan slagen. Niettemin komt de rechter tot de conclusie dat de minister onvoldoende rekening heeft gehouden met de belangen van de kinderen. Dit overweegt de rechter in het kader van artikel 8 EVRM. De rechter wijst daarbij op een arrest van het EHRM in de zaak *Boultif* en een uitspraak van het VN-Mensenrechtencomité in de zaak *Madafferi*.⁸⁴

Uit de twee andere uitspraken valt af te leiden dat de rechter de bespreking van artikel 8 IVRK achterwege laat.⁸⁵ De bespreking van artikel 8 IVRK is kennelijk niet nodig. De beslissing van de rechter valt, ook zonder de beoordeling van het artikel, in het voordeel van de vreemdeling uit.

Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)

---

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders

83 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335.

84 Zie: EHRM 2 augustus 2001, nr. 54273/00, (*Boultif/Zwitserland*), *JV* 2001/254; VN-Mensenrechtencomité 26 augustus 2004, nr. 1011/2001, (*Madafferi/Australië*), *JV* 2004/99.

85 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 mei 2002, *LJN* AE6368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459.

of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 9 IVRK is in vijftig zaken ingeroepen. Een beroep op deze bepaling is echter zelden gehonoreerd. Slechts in drie zaken leverde het beroep het beoogde resultaat op. De rechtspraak is niet eenduidig over de rechtstreekse werking van artikel 9 IVRK.

Rechtstreekse werking

Volgens het hof Arnhem heeft artikel 9 lid 1 IVRK geen rechtstreekse werking.⁸⁶ Het hof is van mening dat het hier gaat om een instructienorm aan de Staat. Evenmin kan volgens het hof rechtstreekse werking worden afgeleid uit de bedoeling van de nationale wetgever bij de Goedkeuringswet van het IVRK.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Dordrecht) verleent daarentegen aan het gehele artikel rechtstreekse werking.⁸⁷ Volgens de voorzieningenrechter is dit artikel dusdanig concreet geformuleerd dat de hierin vervatte norm vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter.

De Afdeling geeft geen oordeel over de rechtstreekse werking. Wel laat zij meerdere keren de rechtstreekse werking van artikel 9 IVRK uitdrukkelijk in het midden.⁸⁸ Uit deze uitspraken valt af te leiden dat het beroep niet kan slagen. Ter illustratie de overweging van de Afdeling op 20 juli 2011:

Voor zover de ingeroepen bepalingen [lees: artikelen 3 en 9 IVRK, red.] al een direct toepasbare norm inhouden, hebben zij geen verdere strekking dan dat bij procedures als de onderhavige rekening moet worden gehouden met belangen van daarbij betrokken kinderen. Het besluit geeft er geen blijk van dat de minister, gezien in het licht van die bepalingen, zich onvoldoende rekenschap heeft gegeven van de belangen van de vreemdeling.

Van andere orde zijn de uitspraken waarin de rechter, naar aanleiding van een beroep op artikel 9 IVRK, de rechtstreekse werking van het gehele Verdrag in het midden

⁸⁶ Hof Arnhem 17 juni 2003, *LJN* AH8832.

⁸⁷ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) (vzr.) 15 maart 2007, *LJN* BA1321.

⁸⁸ ABRvS 25 januari 2006, *JV* 2006/109; ABRvS 9 februari 2009, *JV* 2009/151; ABRvS 20 juli 2011, *LJN* BR3825. Zie ook lagere rechtspraak waarin de rechtstreekse werking in het midden wordt gelaten en het beroep op artikel 9 IVRK faalt: Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 mei 2005, *LJN* AT5474; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 18 mei 2005, *LJN* AT6323; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 11 augustus 2005, *LJN* AU2937; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 1 augustus 2006, *LJN* AY5735; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 30 juli 2007, *LJN* BB0951; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 1 oktober 2007, *LJN* BB6011; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 11 juni 2008, *LJN* BD4206; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 1 september 2009, AWB 08/24246; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Roermond) 28 maart 2011, *LJN* BQ0062.

laat.⁸⁹ De rechter verwerpt het beroep, omdat hij van mening is dat het Verdrag geen aanspraken in het leven roept voor kinderen van wie de ouders op grond van Nederlandse vreemdelingenwet- en regelgeving geen verblijf wordt toegestaan.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In twee uitspraken heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Breda) artikel 9 IVRK betrokken bij zijn beoordeling.⁹⁰ In de ene uitspraak betreft de voorzieningenrechter het artikel bij het beantwoorden van de vraag of de vreemdeling vanwege lopende familierechtelijke procedures in Nederland mag blijven:

Met inachtneming van het bepaalde in artikel 9, eerste en tweede lid, IVRK, waarin kort samengevat is neergelegd dat alle betrokken partijen de gelegenheid dienen te krijgen aan procedures betreffende het gezag, de OTS [hierna: ondertoezichtstelling, red.] en uithuisplaatsing, deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen, is de voorzieningenrechter van oordeel dat, nu nog niet onherroepelijk vaststaat dat verzoeker niet met het gezag wordt belast en dat [naam zoon] bij hem kan verblijven, zoals in het verleden is gebeurd, daarmee het bezwaarschrift een redelijke kans van slagen heeft. Verzoeker heeft voldoende aannemelijk gemaakt zwaarwichtige belangen te hebben bij verblijf in Nederland, onder meer gelegen in het bijwonen van de nog lopende familierechtelijke procedures en het afwachten van de uitkomst hiervan hier te lande. Bovendien dient verweerder naar het oordeel van de voorzieningenrechter de uitkomst van die procedures, gelet op een zorgvuldige besluitvorming in bezwaar aangaande de vrijstelling van het mvv-vereiste ingevolge artikel 3.71, vierde lid, Vb 2000, af te wachten.⁹¹

In de andere uitspraak speelt het bepaalde in artikel 9 IVRK een rol bij de rechterlijke toetsing aan het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel, neergelegd in respectievelijk artikel 3:2 en artikel 7:12 lid 1 Awb.⁹² Zie voor een bespreking van deze uitspraak artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

89 ABRvS 4 juli 2003, *JV* 2003/368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 23 juni 2005, AWB 04/47734; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 28 juni 2005, AWB 05/10363; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 26 januari 2006, AWB 05/36882; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 3 maart 2006, AWB 05/46288.

90 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 25 juni 2007, *LJN* BA8771.

91 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 25 juni 2007, *LJN* BA8771.

92 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687.

Overig

Uit sommige uitspraken kan alleen worden afgeleid waarom het beroep op artikel 9 IVRK faalt.⁹³ Zo blijkt uit een aantal uitspraken dat de rechter op grond van procesrechtelijke normen niet aan een inhoudelijke beoordeling van artikel 9 IVRK toekomt.⁹⁴ Bijvoorbeeld wanneer de rechter van oordeel is dat het beroep op deze bepaling niet (voldoende) is gemotiveerd.⁹⁵

Van andere orde zijn de uitspraken waaruit blijkt dat de rechtbank de beroepsgrond van artikel 9 IVRK onbesproken laat.⁹⁶ In deze zaken valt de beslissing van de rechter op basis van een andere grond in het voordeel van de vreemdeling uit.

In het kader van het 'onbesproken laten van de beroepsgronden' is een uitspraak van de Afdeling van 27 augustus 2008 van belang.⁹⁷ In deze zaak voert de vreemdeling onder meer aan dat de rechtbank niet heeft gemotiveerd dat en waarom het beroep op de artikelen 3 en 9 IVRK faalt. Deze grief slaagt in zoverre dat de rechtbank volgens de Afdeling niet heeft voldaan aan de eis dat de uitspraak de gronden van de beslissing vermeldt:

De rechtbank heeft naar aanleiding van de door de vreemdeling voorgedragen beroepsgrond dat geen zicht op uitzetting bestaat, volstaan met de overweging dat voldoende zicht op uitzetting binnen een redelijke termijn bestaat zonder te motiveren waarom deze grond faalt. Evenmin heeft de rechtbank naar aanleiding van de voorgedragen beroepsgrond dat de inbewaringstelling onrechtmatig is wegens strijd met het IVRK en het EVRM gemotiveerd dat en waarom deze beroepsgrond faalt, hoewel uit de ongegrondverklaring van het beroep kan worden afgeleid dat de rechtbank van oordeel is dat deze

- 93 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002, *LJN* AE6316; ABRvS 27 maart 2003, 200300875/1; ABRvS 11 juni 2004, *JV* 2004/306; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 6 december 2004, *LJN* AT4404; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 26 januari 2006, AWB 05/36882; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) (vzr.) 19 december 2006, *LJN* AZ5104; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; ABRvS 27 april 2007, *LJN* BA4654; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 juli 2008, *LJN* BD7264; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 16 december 2010, *LJN* BP5376; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 31 mei 2011, *LJN* BQ7068.
- 94 ABRvS 27 maart 2003, 200300875/1; ABRvS 11 juni 2004, *JV* 2004/306; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; ABRvS 27 april 2007, *LJN* BA4654; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 16 december 2010, *LJN* BP5376.
- 95 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 16 december 2010, *LJN* BP5376.
- 96 Rb. Zwolle (vzr.) 23 december 2002, *LJN* AF2558; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 23 oktober 2003, *LJN* AO5287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 7 september 2004, AWB 02/6950 en 03/22025; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 8 april 2005, *LJN* AT6237; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 24 maart 2005, AWB 03/14201 en 02/28680; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 30 juni 2005, AWB 04/47077; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 30 november 2005, AWB 05/42084; Rb. 's-Gravenhage 30 november 2005, *LJN* AU7464; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 2 maart 2006, AWB 05/30407; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 3 maart 2006, *LJN* AX6556; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 26 juli 2006, *LJN* AY6524; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 21 juni 2007, AWB 06/36211; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 31 augustus 2007, *LJN* BB3552; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 8 juni 2009, *LJN* B18125; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 9 september 2009, *LJN* BJ7432.
- 97 ABRvS 27 augustus 2008, 200805879/1. Zie ook: ABRvS 3 maart 2005, 200500396/1.

faalt. Door deze beroepsgronden onbesproken te laten, heeft de rechtbank niet voldaan aan de eis van artikel 8:67, tweede lid, gelezen in samenhang met artikel 8:77, eerste lid, aanhef en onder b, van de Awb, dat de uitspraak de gronden van de beslissing vermeldt. In zoverre slagen de grieven.

Vervolgens heeft de Afdeling het hoger beroep gegrond verklaard, de aangevallen uitspraak vernietigd en de zaak teruggewezen naar de rechtbank.

Artikel 10 (Gezinshereniging)

---

1. In overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, eerste lid, worden aanvragen van een kind of van zijn ouders om een Staat die partij is, voor gezinshereniging binnen te gaan of te verlaten, door de Staten die partij zijn met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandeld. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijke aanvraag geen nadelige gevolgen heeft voor de aanvragers en hun familieleden.

2. Een kind van wie de ouders in verschillende Staten verblijven, heeft het recht op regelmatige basis, behalve in uitzonderlijke omstandigheden, persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. Hiertoe, en in overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, tweede lid, eerbiedigen de Staten die partij zijn het recht van het kind en van zijn of haar ouders welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten, en het eigen land binnen te gaan. Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

Artikel 10 IVRK is in meer dan dertig uitspraken ingeroepen. De rechter heeft zich niet uitgesproken over de rechtstreekse werking. Wat opvalt is dat artikel 10 IVRK meestal is ingeroepen in combinatie met artikel 9 IVRK. Vaak wordt overwogen dat artikel 10 IVRK geen verdere strekking heeft dan artikel 8 EVRM.

Rechtstreekse werking

De Afdeling heeft in een tweetal uitspraken de rechtstreekse werking van artikel 10 IVRK in het midden gelaten.⁹⁸ In beide uitspraken kan worden vastgesteld dat het beroep de vreemdeling niet mag baten. Hieronder zal kort aandacht worden besteed aan de overwegingen van de Afdeling. Zo overweegt de Afdeling op 25 januari 2006:

2.5. In zoverre de vreemdeling betoogt dat artikel 9, eerste en vierde lid, en artikel 10, tweede lid, van het Verdrag inzake de rechten van het kind zich tegen de ongewenstverklaring en weigering verzetten, overweegt de Afdeling dat, voor zover deze verdragsbe-

⁹⁸ ABRvS 25 januari 2006, *JV* 2006/109; ABRvS 9 februari 2009, *JV* 2009/151. Vgl. ABRvS 4 juli 2003, *JV* 2003/368.

palingen al een direct toepasbare norm zouden inhouden, deze geen aanspraak in het leven roepen die verder strekt dan artikel 8 van het EVRM. De beroepsgrond faalt.

En overweegt de Afdeling op 9 februari 2009:

2.6.1. Voor zover de ingeroepen bepalingen al een direct toepasbare norm inhouden, hebben zij geen verdere strekking dan dat bij procedures als de onderhavige rekening moet worden gehouden met belangen van daarbij betrokken kinderen. In het besluit van 25 april 2007 is de situatie van de twee minderjarige kinderen van de vreemdeling uitdrukkelijk bij de beoordeling betrokken. Nu de ingeroepen bepalingen wat betreft het gewicht dat in een concreet geval aan het belang van een kind moet worden toegekend, geen norm bevatten bestaat geen grond voor het oordeel dat die bepalingen zijn geschonden.

In lagere rechtspraak wordt de vraag of artikel 10 IVRK rechtstreekse werking heeft, eveneens in het midden gelaten.⁹⁹ Hier geeft de rechter verschillende redenen waarom het beroep op artikel 10 IVRK niet kan slagen. Met name komt het standpunt naar voren dat artikel 10 IVRK geen verdere strekking heeft dan 8 EVRM.¹⁰⁰

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In één zaak speelt artikel 10 IVRK een rol bij de rechterlijke toetsing aan het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel.¹⁰¹ Zie voor een bespreking van de zaak artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Overig

Soms motiveert de rechter alleen waarom het beroep op artikel 10 IVRK faalt.¹⁰² Ook hier weer komt het standpunt naar voren dat artikel 10 IVRK geen verdere strekking heeft dan artikel 8 EVRM, zij het dat de rechter de rechtstreekse werking hier niet

99 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 april 2003, *JV* 2003/270; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 mei 2005, *LJN* AT5474; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 18 mei 2005, *LJN* AT6323; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 16 maart 2007, *LJN* BA1059; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 11 juni 2008, *LJN* BD4206; Rb. 's-Gravenhage 1 september 2009, AWB 08/24246; Rb. 's-Gravenhage 21 oktober 2009, *LJN* BK5782; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 juni 2011, *LJN* BR0696. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 28 juni 2005, AWB 05/10363.

100 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 april 2003, *JV* 2003/270; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 16 maart 2007, *LJN* BA1059; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 11 juni 2008, *LJN* BD4206.

101 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687.

102 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002, *LJN* AE6316; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 6 december 2004, *LJN* AT4404; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 26 januari 2006, AWB 06/2189; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; ABRvS 27 april 2007, *LJN* BA4654; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 31 mei 2011, *LJN* BQ7068.

uitdrukkelijk in het midden laat.¹⁰³ Een andere motivatie is dat het beroep op artikel 10 IVRK niet of onvoldoende is onderbouwd.¹⁰⁴

Verder blijkt uit veertien uitspraken dat de rechter een bespreking van artikel 10 IVRK achterwege laat.¹⁰⁵ De beslissing van de rechter valt in deze zaken in het voordeel van de vreemdeling uit. In de regel is de rechter van oordeel dat het bestreden besluit onzorgvuldig is voorbereid of onvoldoende draagkrachtig is gemotiveerd.

Artikel 12 (Recht op participatie en om gehoord te worden)

---

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Artikel 12 IVRK is in zestien zaken ingeroepen. De Afdeling lijkt artikel 12 IVRK te beschouwen als rechtstreeks werkend. In lagere rechtspraak is eenmaal aan artikel 12 lid 2 IVRK rechtstreekse werking verleend. In drie uitspraken speelt artikel 12 IVRK een rol via de rechterlijke toetsing aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.

Rechtstreekse werking

Op 21 januari 2004 heeft de Afdeling aan artikel 12 IVRK rechtstreekse werking toegerekend, zij het niet uitdrukkelijk.¹⁰⁶ Volgens de Afdeling vloeit uit dit artikel voort dat een kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht heeft omtrent de redenen voor zijn asielaanvraag te worden gehoord, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

103 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 25 april 2002, *LJN* AE6316; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 31 mei 2011, *LJN* BQ7068.

104 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 21 december 2006, *LJN* AZ5335; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708.

105 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 31 maart 2003, *LJN* AF9648; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 11 juli 2003, AWB 03/24621; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 24 juni 2004, AWB 03/41720; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 7 september 2004, AWB 02/6950 en 03/22025; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 30 juni 2005, AWB 04/47077; Rb. 's-Gravenhage 30 november 2005 *LJN* AU7464; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 30 november 2005, AWB 05/42084; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 2 maart 2006, AWB 05/30407; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 18 oktober 2006, *LJN* AZ0506; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 7 februari 2007, *LJN* BA4477; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 9 juli 2007, *LJN* BB9337; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 19 november 2008, *LJN* BG8125; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 29 april 2011, *LJN* BQ4702.

106 ABRvS 21 januari 2004, *JV* 2004/99 m.nt. Spijkerboer.

In latere jurisprudentie benadrukt de Afdeling dat artikel 12 IVRK niet tot meer verplicht dan dat aan minderjarigen inzake het horen gelijke waarborgen worden geboden als aan meerderjarigen in soortgelijke procedures.¹⁰⁷ Artikel 12 IVRK staat volgens de Afdeling er niet aan in de weg dat op grond van artikel 7:3 Awb kan worden afgezien van het horen van de minderjarige, mits aan de daarvoor gestelde vereisten is voldaan.

In lagere rechtspraak heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Leeuwarden) zich expliciet uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 12 lid 2 IVRK.¹⁰⁸ Deze bepaling is naar het oordeel van de voorzieningenrechter rechtstreeks werkend:

De voorzieningenrechter is van oordeel dat deze verdragsrechtelijke bepaling, waaraan naar zijn oordeel directe werking toekomt, de mogelijkheid biedt om kinderen in bestuurlijke procedures als de onderhavige te laten vertegenwoordigen door hun ouders, als hun wettelijke vertegenwoordigers, zoals ook in deze procedure is gebeurd. Dit zou anders kunnen zijn, indien de belangen van de kinderen niet noodzakelijkerwijs dezelfde zijn als die van hun ouders, maar naar het oordeel van de voorzieningenrechter is daarvan in dit geval geen sprake.

Verder heeft de lagere rechter het vraagstuk van de rechtstreekse werking van artikel 12 IVRK in het midden gelaten, wanneer hij reeds van oordeel is dat het beroep op artikel 12 IVRK niet nader is onderbouwd.¹⁰⁹ In deze uitspraken faalt het beroep op artikel 12 IVRK wegens onvoldoende onderbouwing. Een antwoord op de vraag of de bepaling rechtstreekse werking heeft, is niet meer aan de orde.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In drie uitspraken is artikel 12 IVRK betrokken bij de rechterlijke toetsing van het besluit aan het zorgvuldigheidsbeginsel en/of het motiveringsbeginsel.¹¹⁰ Een sprekend voorbeeld is een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam).¹¹¹ In deze zaak stelt eiseres dat de IND ten onrechte de gevraagde vergunning heeft geweigerd. De IND heeft de vergunning geweigerd, omdat eiseres niet in het bezit is van een geldige machtiging tot voorlopig verblijf (hierna: mvv). Volgens eiseres leidt het stellen van het mvv-vereiste tot onbillijkheid van overwegende aard, omdat de ziekte van haar dochter een reis naar Marokko onmogelijk maakt. Eiseres is van oordeel dat zij ten onrechte niet is gehoord over haar persoonlijke omstandigheden en die van haar minderjarige dochter. In de bezwaarschriftprocedure heeft eiseres aangevoerd dat haar minderjarige dochter ernstig ziek is en te ziek is om naar Marokko af te reizen

107 ABRvS 29 september 2005, *JV* 2005, 437; ABRvS 2 mei 2011, 201011016/1/V1 (hoger beroep van: Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 19 oktober 2010, AWB 09/39956).

108 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Leeuwarden) (vzr.) 27 januari 2003, *LJN* AF3393.

109 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 21 juni 2004, AWB 03/19872 en 03/20125; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 20 november 2009, *LJN* BK4919.

110 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 8 april 2004, AWB 04/13173 en 04/13176; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 29 juni 2006, *LJN* AZ2545; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 28 februari 2007, AWB 06/28271 en 06/28272.

111 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 29 juni 2006, *LJN* AZ2545.

en dat de medische zorg die haar dochter nodig heeft, in Marokko niet geboden kan worden. Volgens de rechter dient artikel 3 IVRK – en in het verlengde hiervan artikel 12 IVRK – te worden betrokken bij de uitleg van het woord ‘kennelijk’ in artikel 7:3 aanhef en onder b Awb:

10. De rechtbank is van oordeel dat verweerder het bezwaar van eiseres ten onrechte kennelijk ongegrond heeft verklaard. De door eiseres ingeroepen bepaling van het IVRK [lees: artikel 3 IVRK, red.] bevat, gelet op haar formulering, geen normen die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar zijn. Dit betekent echter niet dat bij de door de rechtbank uit te voeren toetsing van het bestreden besluit aan de belangen van de dochter van eiseres geen gewicht kan worden toegekend. De rechtbank constateert in dit verband dat verweerder er in het bestreden besluit geen blijk van heeft gegeven of, dan wel op welke wijze, het belang van de dochter van eiseres is meegewogen. Meer in het bijzonder blijkt niet of het welzijn van het (ernstig) zieke kind zich verdraagt met een tijdelijke scheiding van enkele maanden van haar moeder. Artikel 3 van het IVRK dient blijkens vaste jurisprudentie zijn uitwerking te krijgen in nationale wet- en regelgeving. In het onderhavige geval zal de doorwerking zijn weerslag moeten vinden in de motivering waarom verweerder heeft afgezien van het horen van eiseres; de moeder. Artikel 3 en in het verlengde hiervan ook artikel 12 (in die gevallen waar het horen van het kind zelf niet zinvol moet worden geacht) van het IVRK dienen dan ook te worden betrokken bij de uitleg van het woord ‘kennelijk’ uit artikel 7:3, aanhef en onder b, van de Awb. Nu dit niet is geschied is de rechtbank van oordeel dat verweerder niet van het horen van eiseres heeft kunnen afzien.

Hieruit volgt volgens de rechtbank dat het bestreden besluit in strijd is genomen met artikel 3:2 Awb (zorgvuldigheidsbeginsel) en artikel 7:2 lid 1 Awb (motiveringsbeginsel). De rechtbank heeft bepaald dat de IND een nieuw besluit dient te nemen met inachtneming van deze uitspraak.

Overig

Uit drie uitspraken volgt dat het beroep op artikel 12 IVRK niet kan slagen. In twee van deze uitspraken wordt het beroep verworpen, omdat de ouders de gelegenheid hebben gehad om de belangen van het kind te vertegenwoordigen.¹¹² In de andere uitspraak is de rechtbank van oordeel dat de kinderen hun visie reeds op andere wijze naar voren hebben gebracht, te weten via brieven aan de Koningin die zijn doorgeleid naar de Staatssecretaris van Justitie.¹¹³

Tot slot resteren nog twee uitspraken waarin de rechter artikel 12 IVRK onbesproken laat.¹¹⁴ Dit alles niet ten nadele van de minderjarige vreemdeling. Zo blijkt uit de uitspraak van 7 september 2004 dat de rechter op basis van de nationale wetgeving een beslissing kan nemen. De rechtbank vernietigt het bestreden besluit, omdat de rechter van oordeel is dat de Minister voor Vreemdelingenzaken en Integratie ten onrechte van

¹¹² Rb. 's-Gravenhage 26 juni 2002, AWB 01/8287; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 4 juli 2008, *LJN* BD7264.

¹¹³ Rb. 's-Gravenhage 2 april 2002, *LJN* AE1932.

¹¹⁴ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 7 september 2004, AWB 02/6950 en 03/22025; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 30 juni 2005, AWB 04/47077.

het horen van de alleenstaande minderjarige vreemdeling (hierna: amv) heeft afgezien. Een bespreking van artikel 12 IVRK is dus niet meer noodzakelijk.

Artikel 14 (Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst)

---

1. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen de rechten en plichten van de ouders en, indien van toepassing, van de wettige voogden, om het kind te leiden in de uitoefening van zijn of haar recht op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

3. De vrijheid van een ieder zijn godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

In twee uitspraken is artikel 14 IVRK aan de orde. Het betreft een uitspraak van de Afdeling en een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Haarlem).

De Afdeling komt niet toe aan een inhoudelijke beoordeling van artikel 14 IVRK.¹¹⁵ In deze zaak kan de minderjarige vreemdeling zich niet verenigen met het oordeel van de rechter in eerste aanleg, die het beroep op de artikelen 3, 14 en 19 IVRK niet bij de beoordeling heeft betrokken wegens strijd met de goede procesorde. De beroepsgrond inzake het IVRK was naar het oordeel van de rechtbank te laat in de procedure opgeworpen. In hoogste instantie voert de minderjarige vreemdeling aan dat de rechtbank ingevolge artikel 8:69 Awb verplicht is alle aangevoerde beroepsgronden te behandelen en dat van strijd met de goede procesorde geen sprake is, omdat het beroep op het IVRK reeds in het aanvullende beroepschrift en niet voor het eerst ter zitting is gedaan. Hierop oordeelt de Afdeling dat de rechtbank het beroep op het IVRK ten onrechte buiten de beoordeling van het bestreden besluit heeft gelaten. Volgens de Afdeling is de aanvullende beroepsgrond binnen de door de wet en de goede procesorde begrensde mogelijkheden aangevoerd en tijdig ingediend. Toch komt de Afdeling niet toe aan de behandeling van het beroep op de artikelen 3, 14 en 19 IVRK, omdat de minderjarige het oordeel van de rechtbank in hoger beroep niet heeft bestreden. Hiermee doelt de Afdeling op het oordeel van de rechtbank dat de minister zich in redelijkheid op het standpunt heeft kunnen stellen dat de minderjarigheid van de vreemdeling niet leidt tot het oordeel dat hem niets kan worden verweten omtrent het ontbreken van de aan de minderjarige gevraagde documenten.

De voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Haarlem) overweegt dat het beroep op artikel 14 IVRK niet kan slagen.¹¹⁶ In deze zaak voert de verdediging namens de amv aan dat de bewijslast omtrent de adequate opvang niet bij de minderjarige dient te worden gelegd, omdat dit niet in overeenstemming is met de

¹¹⁵ ABRvS 14 januari 2008, *LJN* BC2492.

¹¹⁶ Rb.'s-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 8 april 2008, AWB 08/10340 en 08/10333.

waarborgen van de artikelen 3, 14 en 19 IVRK. De voorzieningenrechter is van oordeel dat het beroep op deze bepalingen faalt:

Er bestaat voorts geen grond voor het oordeel dat het in strijd is met het IVRK om van de (alleenstaande) minderjarige vreemdeling te verlangen aannemelijk te maken dat in zijn geval geen adequate opvang zal worden geboden, nadat verweerder heeft onderzocht of sprake is van adequate opvang in het land van herkomst.

Artikel 16 (Recht op privacy)

-
1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.
  2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.
-

Artikel 16 IVRK is zesmaal ingeroepen, doorgaans zonder succes. De rechter heeft zich niet uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 16 IVRK.

Rechtstreekse werking

De rechter heeft zich niet uitgesproken over de rechtstreekse werking. In een drietal uitspraken laat de rechter de rechtstreekse werking uitdrukkelijk in het midden.¹¹⁷ Hier kan worden vastgesteld dat het beroep op artikel 16 IVRK faalt. Noemenswaardig is een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Zutphen).¹¹⁸ In deze zaak hebben verzoekers – kort samengevat – aangevoerd dat de uitzetting in strijd is met artikel 8 EVRM, artikel 3, 6, 8, 16 IVRK en artikel 24 Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. De rechtbank is van mening dat geen sprake is van strijdigheid en overweegt daartoe als volgt:

Met betrekking tot de door verzoekers ingeroepen bepalingen van het IVRK en de ingeroepen bepaling van het Handvest overweegt de voorzieningenrechter voorts dat, voor zover deze bepalingen al een direct toepasbare norm inhouden, zij geen verdere strekking hebben dan dat rekening gehouden moet worden met de belangen van de betrokken kinderen. In voornoemd besluit van 7 april 2011 is de situatie van de drie kinderen van verzoekster 1 uitdrukkelijk bij de beoordeling betrokken. Nu de onderhavige bepalingen wat betreft het gewicht dat in een concreet geval aan het belang van het kind moet worden toegekend geen norm bevatten, bestaat geen grond voor het oordeel dat die bepalingen zijn geschonden.

117 ABRvS 4 juli 2003, *JV* 2003/368; Rb.'s-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097; Rb.'s-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) (vzr.) 8 april 2011, *LJN* BQ0708.

118 Rb.'s-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) (vzr.) 8 april 2011, *LJN* BQ0708.

Overig

Drie uitspraken vallen onder de categorie overig.¹¹⁹ Slechts in één van deze uitspraken is de rechter inhoudelijk op artikel 16 IVRK ingegaan. Zo heeft de Afdeling overwogen dat artikel 16 IVRK met het oog op de bescherming van het privéleven geen verdere bescherming biedt dan artikel 8 EVRM.¹²⁰

Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)

---

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderzorg.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderzorg waarvoor zij in aanmerking komen.

Artikel 18 IVRK is in elf zaken ingeroepen. In de meeste gevallen is de rechter van mening dat het beroep op artikel 18 IVRK niet voldoende is onderbouwd en om die reden faalt.

Rechtstreekse werking

In één uitspraak bepaalt de rechter dat artikel 18 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.¹²¹ Bovendien is het beroep op deze bepaling volgens de rechter onvoldoende gemotiveerd. Dit laatste was ook het geval in twee andere uitspraken, zij het dat de rechter hier de rechtstreekse werking in het midden laat.¹²²

Overig

De uitspraken die hier onder de categorie overig vallen, kunnen op hun beurt weer worden verdeeld in twee groepen. De eerste groep betreft drie uitspraken waarin de Afdeling wegens procesrechtelijke gronden niet aan een inhoudelijke beoordeling van artikel 18 IVRK toekomt.¹²³ Zo valt uit deze uitspraken af te leiden dat het beroep op

¹¹⁹ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 7 september 2004, AWB 02/6950 en 03/22025; ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457; ABRvS 2 mei 2011, 201011016/1/V1.

¹²⁰ ABRvS 2 mei 2011, 201011016/1/V1.

¹²¹ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 oktober 2006, *LJN* AY9546.

¹²² Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 april 2003, *JV* 2003/270; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 12 november 2010, *LJN* BO9097.

¹²³ ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457; ABRvS 27 april 2007, *LJN* BA4654; ABRvS 13 februari 2009, *LJN* BH3708.

artikel 18 IVRK feitelijke grondslag mist, ‘te laat’ in de procedure is aangevoerd of onvoldoende is gemotiveerd. De andere groep betreft lagere rechtspraak waarin de rechter de bespreking van artikel 18 IVRK achterwege laat.¹²⁴ Hier acht de rechter het bestreden besluit reeds in strijd met het motiveringsbeginsel en/of het zorgvuldigheidsbeginsel. De beslissing valt steeds in het voordeel van de vreemdeling uit. Een bespreking van artikel 18 IVRK is volgens de rechter kennelijk niet meer vereist.

Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk, geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Artikel 19 IVRK is in tien zaken ingeroepen. Het artikel speelt echter nauwelijks tot geen rol in de overwegingen van de rechter. Uit acht uitspraken valt af te leiden dat het beroep op de bepaling faalt en in twee uitspraken laat de rechter de bespreking van artikel 19 IVRK achterwege. De rechter geeft geen antwoord op de vraag of artikel 19 IVRK rechtstreekse werking heeft. Hij laat de rechtstreekse werking uitdrukkelijk in het midden.

Rechtstreekse werking

De vraag of artikel 19 IVRK rechtstreekse werking heeft, wordt door de rechter in het midden gelaten.¹²⁵ In deze uitspraken faalt het beroep op artikel 19 IVRK. Noemenswaardig is een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam).¹²⁶ In deze zaak staat de vraag centraal of voor de amv adequate opvang aanwezig is in het land van herkomst. Volgens de Minister van Justitie is in het land van herkomst niet alleen adequate opvang beschikbaar in opvanghuizen,

¹²⁴ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 14 mei 2002, *LJN* AE6368; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 24 maart 2005, AWB 03/14201 en 02/28680; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 2 maart 2006, AWB 05/30407; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 7 februari 2007, *LJN* BA4477; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 9 juli 2007, *LJN* BB9337.

¹²⁵ Rb. 's-Gravenhage 17 januari 2002, *LJN* BU7589; ABRvS 28 januari 2008, *LJN* BC3683; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 8 april 2010, AWB 10/10438 en 10/10439. Vgl. ABRvS 4 juli 2003, *JV* 2003/368.

¹²⁶ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 8 april 2010, AWB 10/10438 en 10/10439.

maar is ook persoonlijke adequate opvang beschikbaar bij een persoon bij wie de amv eerder heeft gewoond. De amv doet een beroep op artikel 19 IVRK in combinatie met artikel 32 IVRK en stelt dat sprake zal zijn van een schending van deze bepalingen indien hij bij terugkeer wordt opgevangen door de persoon bij wie hij eerder heeft gewoond. Volgens de voorzieningenrechter faalt het beroep op deze bepalingen:

Nog daargelaten of deze bepalingen een rechtstreeks toepasbare norm bevatten en derhalve rechtstreekse werking hebben, is in het onderhavige geval niet gebleken van een dreigende schending van één van beide artikelen, nu eiser bij terugkeer in een opvanghuis kan worden opgevangen. Het beroep op deze bepalingen van het IVRK faalt derhalve.

Overig

Uit een aantal andere uitspraken volgt ook dat het beroep op artikel 19 IVRK faalt.¹²⁷ Een uitspraak van het hof Amsterdam over een ontruiming van de asielopvang zal hier nader wordt toegelicht.¹²⁸ De asielzoekers zijn in casu van mening dat ‘het op straat zetten’ van de kinderen (en derhalve het toewijzen van de gevraagde ontruimingsvordering) in strijd is met de artikelen 3 lid 1, 3 lid 2, 19 lid 1, 27 en 37 IVRK. Het hof verwerpt het betoog van appellanten als volgt:

De regelgeving met betrekking tot de opvang van asielzoekers en hun kinderen en de wijze waarop daaraan in het onderhavige geval door het COA [lees: Centraal Orgaan opvang asielzoekers, red.] uitvoering wordt gegeven, voldoen aan de krachtens het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind daaraan te stellen eisen. Daar komt bij dat de gevorderde ontruiming niet als een specifiek tegen de kinderen gerichte maatregel aan te merken valt: de kinderen volgen hun ouders op wie primair de verplichting rust om de kinderen van onderdak te voorzien. Dat de ouders aan deze plicht als gevolg van de gevorderde ontruiming in het geheel niet zullen kunnen voldoen staat voorshands onvoldoende vast en leidt in de gegeven omstandigheden niet tot verdergaande aanspraken jegens het COA dan uit de Rva volgen.

Van andere orde zijn twee uitspraken van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Assen).¹²⁹ De rechtbank laat hier de bespreking van artikel 19 IVRK achterwege, zij het dat de rechtbank wel in het voordeel van de minderjarige vreemdeling beslist.

127 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) (vzr.) 20 februari 2003, AWB 02/92858 en 02/92859; Hof Amsterdam 24 juli 2003, 1759/02 KG; ABRvS 14 januari 2008, *LJN* BC2492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 8 april 2008, AWB 08/10340 en 08/10333.

128 Hof Amsterdam 24 juli 2003, 1759/02 KG. Vgl. Hof Amsterdam 16 oktober 2003, *NJF* 2004, 36.

129 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 27 april 2007, AWB 06/41494; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 3 augustus 2007, *LJN* BC0095.

Artikel 20 (Bescherming van kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien)

---

1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.

3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgens het Islamitische recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kinderzorg. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal.

Artikel 20 IVRK wordt in twaalf zaken genoemd. Volgens de Afdeling heeft artikel 20 IVRK geen rechtstreekse werking. Een uitspraak waarin de rechtbank Den Haag aan artikel 20 IVRK rechtstreekse werking verleent, is door de Afdeling vernietigd.

Rechtstreekse werking

In eerste aanleg heeft de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Rotterdam) geoordeeld dat artikel 20 IVRK een rechtstreeks werkende bepaling is.¹³⁰ In deze zaak over adequate opvang heeft de rechtbank hetgeen door de minderjarige is aangevoerd, aangemerkt als een beroep op artikel 20 IVRK:

4.6. *Eiseres heeft onder meer aangevoerd dat haar eigen moeder haar in de steek heeft gelaten, dat zij thans bij haar tante woont en van haar afhankelijk is voor haar verzorging en lichamelijke en psychische welzijn en ook dat indien zij uit haar vertrouwde omgeving zou worden weggehaald en opnieuw van een moederfiguur zou worden beroofd en worden uitgezet naar een haar volslagen onbekend land, zij daardoor psychisch zwaar geschaad zou worden. De rechtbank merkt het aangevoerde, onder aanvulling van de rechtsgronden, aan als een beroep op het bepaalde in artikel 20 van het IVRK. Naar het oordeel van de rechtbank is het bepaalde in dat artikel, in het bijzonder hetgeen in het derde lid is bepaald, gelet op de formulering, zonder nadere uitwerking in nationale wet of regelgeving in het onderhavige geval toepasbaar.*

4.6.1. *Verweerder heeft vastgesteld dat eiseres opvang behoeft en conform het bepaalde in C7/4 van de Vc 2000 [lees: Vreemdelingencirculaire 2000, red.] het onderzoek daartoe beperkt tot de vraag of de in de DRC [lees: Democratische Republiek Congo, red.] in het opvangcentrum Don Bosco beschikbare opvang adequaat is. Verweerder had zich gelet op het bepaalde in het derde lid van artikel 20 van het IVRK echter eerst dienen te buigen over de vraag of opvang in een instelling voor kinderzorg als Don Bosco noodzakelijk was. In dat verband had verweerder, zo volgt eveneens uit het derde lid, eerst alternatieven voor opvang moeten onderzoeken. Gelet op de omstandigheid dat eiseres al*

130 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 30 juli 2007, LJV BB0951.

sinds haar komst naar Nederland in 2002 bij haar tante verblijft en die situatie door de stichting NIDOS die de wettelijke vertegenwoordiger van eiseres is, wordt goedgekeurd, bestond tot een dergelijk onderzoek aanleiding. Het bestreden besluit geeft er voorts geen blijk van dat verweerder daarbij heeft betrokken de wenselijkheid van de continuïteit in de opvoeding van eiseres en haar achtergrond wat betreft taal. Daartoe bestond te meer aanleiding aangezien eiseres al in de zienswijze heeft aangevoerd dat zij haar tante als haar nieuwe moeder is gaan zien, gewend is aan het leven hier, de Nederlandse taal spreekt en dat het van een kennelijke hardheid zou getuigen om haar wederom uit haar vertrouwde omgeving weg te halen om opnieuw een onzekere toekomst tegemoet te gaan. Zij heeft daarbij gewezen op de mogelijk ernstige psychische schade die dit kan veroorzaken. Eiseres heeft dit standpunt in beroep herhaald. Voorts valt uit het verslag van het eerste gehoor af te leiden dat eiseres weliswaar de officiële taal van de DRC, het Frans, nog spreekt, maar het Lingala, de meest gesproken taal, inmiddels is verleerd.

In hoger beroep is deze uitspraak vernietigd.¹³¹ Volgens de Afdeling heeft artikel 20 IVRK geen rechtstreekse werking:

2.1.2. Anders dan de rechtbank heeft overwogen, bevatten voormelde bepalingen [lees: de bepalingen van artikel 20 IVRK, red.] geen norm die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is. Het derde lid is weliswaar een nadere uitwerking van de in het tweede lid voorgeschreven inspanningsverplichting, maar, zoals de staatssecretaris onder verwijzing naar de zinsneden “indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kinderopvang” en “Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met” terecht betoogt, van concrete rechten of verplichtingen is geen sprake. De rechtbank heeft dan ook ten onrechte aan artikel 20 van het IVRK zelfstandige en rechtstreeks toepasbare normen ontleend ter toetsing van het besluit van 6 september 2006.

In drie andere uitspraken overweegt de Afdeling dat artikel 20 IVRK, voor zover deze bepaling al een direct toepasbare norm zou inhouden, geen verdere strekking heeft dan dat bij procedures rekening moet worden gehouden met de belangen van daarbij betrokken kinderen.¹³² In deze drie uitspraken faalt het beroep op artikel 20 IVRK, omdat de Afdeling van oordeel is dat de minister voldoende rekening heeft gehouden met de belangen van het kind. Zo overweegt de Afdeling op 7 februari 2011:

2.6.2. Ook het beroep van de vreemdeling op de artikelen 3 en 20 van het IVRK treft geen doel. Voor zover de ingeroepen bepalingen al een direct toepasbare norm inhouden, hebben zij geen verdere strekking dan dat bij procedures als de onderhavige rekening moet worden gehouden met belangen van daarbij betrokken kinderen. Het besluit van 23 juli 2009 geeft er geen blijk van dat de minister bezien in het licht van die bepalingen zich onvoldoende rekenschap heeft gegeven van de belangen van de vreemdeling.¹³³

¹³¹ ABRvS 23 juni 2008, L/JN BD6141; zie ook JV 2008, 416 m.nt. Fleuren.

¹³² ABRvS 28 januari 2008, L/JN BC3683; ABRvS 19 oktober 2010, L/JN BO1555; ABRvS 7 februari 2011, L/JN BP4324.

¹³³ ABRvS 7 februari 2011, L/JN BP4324.

Voorts heeft de rechtbank Den Haag de vraag of artikel 20 IVRK rechtstreekse werking heeft, één keer in het midden gelaten.¹³⁴ Hier volstaat de rechtbank met een korte motivering waarom het beroep op artikel 20 IVRK faalt.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In één zaak lijkt de rechtbank rekening te houden met het bepaalde in artikel 3 juncto artikel 20 IVRK.¹³⁵ De rechter is van oordeel dat het bestreden besluit, voor zover dit betrekking heeft op de hardheidsclausule, onzorgvuldig is voorbereid. Om zijn motivering kracht bij te zetten verwijst de rechtbank naar het IVRK:

Het voorgaande klemt temeer nu verweerder er geen blijk van heeft gegeven de artikelen 3 j° 20 uit het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (VRK) in zijn overwegingen te hebben betrokken.

Overig

In een uitspraak van de Afdeling kan worden waargenomen dat het beroep op artikel 20 IVRK faalt.¹³⁶ Volgens de Afdeling is het beroep te laat in de procedure aangevoerd:

2.2.1. Hetgeen appellante ten aanzien van de artikelen 5, 16, 18, 20 en 31 van het IVRK heeft aangevoerd, heeft zij niet als zodanig in eerste aanleg naar voren gebracht. Dat dat voor het eerst in hoger beroep gebeurt, verdraagt zich niet met het bepaalde in artikel 85 van de Vreemdelingenwet 2000 (hierna: de Vw 2000). Uit deze bepaling volgt dat de grieven in hoger beroep moeten blijven binnen de beoordeling van het bestreden besluit die de rechtbank heeft gegeven danwel, gelet op de daartegen voor haar aangevoerde gronden en de door haar te verrichten ambtshalve toetsing, behoorde te geven. Nu hetgeen is aangevoerd daaraan niet voldoet, is geen sprake van grieven, als in deze bepaling bedoeld. Het aldus aangevoerde kan daarom niet leiden tot vernietiging van de aangevallen uitspraak.

In vier andere zaken laat de rechter de bespreking van het beroep op artikel 20 IVRK achterwege.¹³⁷ De rechter heeft in deze zaken geoordeeld dat het besluit niet deugdelijk is gemotiveerd en/of onzorgvuldig is voorbereid. In zoverre valt de beslissing van de rechter in het voordeel van de vreemdeling uit. Kennelijk is de rechter van oordeel dat de bespreking van artikel 20 IVRK niet meer noodzakelijk is.

134 Rb. 's-Gravenhage 17 januari 2002, *LJN* BU7589.

135 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 12 augustus 2002, *LJN* AE9475.

136 ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457.

137 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 02/56790; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 9 april 2004, *LJN* AO9509, Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 27 april 2007, AWB 06/41494; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Roermond) 26 april 2010, *LJN* BM2550.

Artikel 22 (Vluchtelingen)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen passende maatregelen om te waarborgen dat een kind dat de vluchtelingenstatus wil verkrijgen of dat in overeenstemming met het toepasselijke internationale of nationale recht en de toepasselijke procedures als vluchteling wordt beschouwd, ongeacht of het al dan niet door zijn of haar ouders of door iemand anders wordt begeleid, passende bescherming en humanitaire bijstand krijgt bij het genot van de van toepassing zijnde rechten beschreven in dit Verdrag en in andere internationale akten inzake de rechten van de mens of humanitaire akten waarbij de bedoelde Staten partij zijn.

2. Hiertoe verlenen de Staten die partij zijn, naar zij passend achten, hun medewerking aan alle inspanningen van de Verenigde Naties en andere bevoegde intergouvernementele organisaties of niet-gouvernementele organisaties die met de Verenigde Naties samenwerken, om dat kind te beschermen en bij te staan en de ouders of andere gezinsleden op te sporen van een kind dat vluchteling is, teneinde de nodige inlichtingen te verkrijgen voor hereniging van het kind met het gezin waartoe het behoort. In gevallen waarin geen ouders of andere familieleden kunnen worden gevonden, wordt aan het kind dezelfde bescherming verleend als aan ieder ander kind dat om welke reden ook, blijvend of tijdelijk het leven in een gezin moet ontberen, zoals beschreven in dit Verdrag.

In twaalf zaken wordt artikel 22 IVRK genoemd. Zowel de hogere als lagere rechter heeft geoordeeld dat artikel 22 IVRK geen rechtstreekse werking heeft. In lagere rechtspraak is artikel 22 IVRK via een open norm van nationaal/internationaal recht toegepast.

Rechtstreekse werking

Volgens de Afdeling heeft artikel 22 IVRK geen rechtstreekse werking. Het artikel bevat volgens de Afdeling, gelet op de formulering, geen norm die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is.¹³⁸ Meer specifiek over artikel 22 lid 1 IVRK overweegt de Afdeling:

De artikelen 22, eerste lid, en 24 van het IVRK lenen zich, gezien hun bewoordingen en aard en strekking, evenmin voor rechtstreekse toepassing. Bovendien ziet artikel 22, eerste lid, van het IVRK op kinderen die – anders dan de vreemdeling – een vluchtelingenstatus willen verkrijgen of als vluchteling worden beschouwd.¹³⁹

In lagere rechtspraak is ook de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Zutphen) van mening dat artikel 22 IVRK niet rechtstreeks werkt.¹⁴⁰ De rechtbank verwijst naar het standpunt van de Afdeling.

¹³⁸ ABRvS 13 september 2005, *JV* 2005/409.

¹³⁹ ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394.

¹⁴⁰ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 29 september 2006, *LJN* AY9163.

In een andere zaak laat de rechtbank Den Haag in het midden of artikel 22 IVRK rechtstreekse werking heeft.¹⁴¹ De rechter oordeelt dat het beroep op artikel 22 IVRK niet kan slagen, omdat de vreemdeling zichzelf niet als vluchteling beschouwt.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In drie uitspraken van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam) wordt artikel 22 IVRK in combinatie met artikel 37 IVRK gebruikt ter invulling van de open norm ‘te goeder trouw’ in artikel 5 EVRM.¹⁴² De rechter komt hier tot het oordeel dat de bewaring ten aanzien van de kinderen niet te goeder trouw is opgelegd in de zin van artikel 5 lid 1 sub f EVRM.

In een andere zaak betreft de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Breda) artikel 22 lid 2 IVRK bij de toetsing aan het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel.¹⁴³ De invloed van artikel 22 lid 2 IVRK blijkt met name uit de beslissing dat de IND zich dient in te spannen om te bemiddelen in de contacten tussen de minderjarige en de Engelse immigratiedienst teneinde de eventuele verblijfplaats van de vader in Engeland te achterhalen.

Overig

In drie uitspraken wordt artikel 22 IVRK ingeroepen.¹⁴⁴ De rechter verwerpt het beroep met een korte toelichting of laat de bespreking van artikel 22 IVRK achterwege. Het artikel speelt geen noemenswaardige rol bij de beoordeling van de zaak.

Van andere orde is een uitspraak van de Afdeling van 3 maart 2005.¹⁴⁵ Deze bewaringszaak wordt nader toegelicht bij artikel 37 IVRK onder het kopje ‘Overig’.

Artikel 23 (Kinderen met een handicap)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.

2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de

141 Rb. 's-Gravenhage 17 januari 2002, *LJN* BU7589.

142 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 13 oktober 2010, *LJN* BO1314; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 18 november 2010, *LJN* BO7499 (hoger beroep: ABRvS 23 mei 2011, *LJN* BQ6483); Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 28 april 2011, *LJN* BQ7105.

143 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687. Deze uitspraak wordt uitgebreid besproken bij artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

144 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 oktober 2006, *LJN* AZ1051; ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457.

145 ABRvS 3 maart 2005, 200500396/1.

bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij, gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

In zeven uitspraken wordt artikel 23 IVRK genoemd. Naar het oordeel van de Afdeling heeft artikel 23 IVRK geen rechtstreekse werking. Een uitspraak waarin de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam) aan artikel 23 IVRK rechtstreekse werking verleent, wordt in hoger beroep vernietigd. In een tweetal uitspraken beziet de rechter een open norm of begrip van nationaal recht in het licht van artikel 23 IVRK. In deze uitspraken is de rechter van oordeel dat het bestuursorgaan de situatie van het gehandicapte kind bij zijn beoordeling had moeten betrekken.

Rechtstreekse werking

De rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam) besteedt uitgebreid aandacht aan de vraag of artikel 23 IVRK rechtstreekse werking heeft.¹⁴⁶ In deze zaak staat de vraag centraal of het gehandicapte kind recht heeft op opvang. Stapsgewijs onderzoekt de rechtbank of sprake is van een rechtstreeks werkende bepaling. Eerst kijkt de rechtbank naar de aard, inhoud en strekking van het tweede en derde lid van artikel 23 IVRK:

4.3. Naar het oordeel van de rechtbank vormen het onderdeel van het tweede lid van artikel 23 van het IVRK, dat zegt dat de Staten stimuleren en waarborgen dat aan het gehandicapte kind en de voor het kind verantwoordelijke verzorger bijstand wordt verleend, alsmede het onderdeel van het derde lid van dit artikel dat vermeldt dat de geboden bijstand (genoemd in het tweede lid) – waar mogelijk – gratis dient te worden verleend en dat deze bijstand erop gericht dient te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onder meer voorzieningen voor gezondheidszorg, een ieder verbindende verdragsbepalingen in de zin van artikel 94 van de Grondwet.

¹⁴⁶ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 25 augustus 2006, LJV AZ2923.

Het gaat hier om een onvoorwaardelijke, concrete, imperatief en resultaatgericht geformuleerde opdracht aan de Staat om ervoor te zorgen dat gehandicapte kinderen in voorkomende gevallen waarin een beroep wordt gedaan op hulp, daadwerkelijk de hulp krijgen die zij nodig hebben en die passend is, gelet op de eigen mogelijkheden en de gesteldheid van het kind, dat die hulp – waar mogelijk – gratis is, en dat die hulp tot doel moet hebben zeker te stellen dat er echt toegang is tot (onder meer) gezondheidszorg.

Vervolgens kijkt de rechter naar het concrete geval, de feiten en omstandigheden en beziet of deze bijzondere omstandigheden opleveren:

4.4. De rechtbank overweegt, onder verwijzing naar de hierboven in de rubriek 2 (feiten) opgenomen feiten en omstandigheden, dat niet in geschil is dat eiser een meervoudig gehandicapt zeer jong kind is dat onder intensieve medische behandeling staat. Eiser en zijn moeder dreigen op zeer korte termijn op straat te geraken. Vanuit die situatie zal het moeilijk zijn om toegang te behouden tot de medische zorg die eiser thans geniet en nodig heeft.

In de daarop volgende overweging komt de rechtbank tot de conclusie dat het kind zich rechtstreeks kan beroepen op artikel 23 IVRK:

4.5. Aard, inhoud en strekking van de in 4.3 weergegeven onderdelen van het tweede en derde lid van artikel 23 van het IVRK, gezien in samenhang met de in 4.4 genoemde bijzondere omstandigheden waarin eiser verkeert, welke bezwaarlijk anders dan als klemmend kunnen worden aangemerkt, leiden de rechtbank tot de conclusie dat eiser zich rechtstreeks kan beroepen op genoemde onderdelen van artikel 23 van het IVRK. Aard, inhoud en strekking van de in 4.3 weergegeven onderdelen van het tweede en derde lid van artikel 23 van het IVRK, gezien in samenhang met de in 4.4 genoemde bijzondere omstandigheden waarin eiser verkeert, welke bezwaarlijk anders dan als klemmend kunnen worden aangemerkt, leiden de rechtbank tot de conclusie dat eiser zich rechtstreeks kan beroepen op genoemde onderdelen van artikel 23 van het IVRK.

Ten slotte vernietigt de rechtbank het bestreden besluit wegens strijd met het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel:

5. Eiser heeft zich erover beklagd dat verweerder in het bestreden besluit ten onrechte niet de vraag onder ogen heeft gezien of aan eiser niet toch, in weerwil van de nationale regelgeving, gelet op het bepaalde in artikel 23 van het IVRK, opvang dient te worden verleend. Aan verweerder moet worden toegegeven dat eiser in zijn aanvraag van 9 juni 2006 niet expliciet artikel 23 van het IVRK als zodanig heeft genoemd. Wel heeft eiser in zijn aanvraag, onderbouwd met relevante stukken, gewezen op zijn meervoudige handicap en de gevolgen die deze met zich brengt, en heeft hij aangevoerd dat hij vindt dat er op grond hiervan in zijn geval een bijzondere noodzaak tot opvang aanwezig is. Nu eiser aldus in zijn aanvraag wel de voor zijn beroep op dit verdragsartikel relevante feiten en omstandigheden heeft aangedragen, welke bezwaarlijk anders kunnen worden genoemd dan bijzonder en klemmend, is de rechtbank met eiser van oordeel dat het op de weg van verweerder had gelegen om, nadat hij had vastgesteld dat eiser aan de natio-

nale regelgeving geen recht op opvang toekwam, te bezien of eiser, gezien de klemmende omstandigheden, uit hoofde van internationale verdragsbepalingen recht op opvang zou kunnen toekomen en het nationale recht in dit bijzondere geval buiten toepassing zou moeten worden gelaten. Gezien de omstandigheden van het geval zou het hierbij voor de hand hebben gelegen om artikel 23 van het IVRK, dat specifiek betrekking heeft op gehandicapte kinderen, bij de beoordeling te betrekken. Nu verweerder dit heeft nagelaten, is de rechtbank met eiser van oordeel dat het bestreden besluit niet is gebaseerd op een zorgvuldige voorbereiding en een deugdelijke motivering ontbeert.

6. Het voorgaande leidt tot de conclusie dat het bestreden besluit tot stand is gekomen in strijd met de artikelen 3:2 en 3:46 van de Awb. Derhalve zal het beroep gegrond worden verklaard, het bestreden besluit worden vernietigd en zal bepaald worden dat verweerder een nieuw besluit neemt met inachtneming van deze uitspraak. Gezien de medische situatie van eiser zal de rechtbank bepalen dat verweerder binnen een week een nieuw besluit dient te nemen.

In hoger beroep heeft de Afdeling deze uitspraak vernietigd.¹⁴⁷ De Afdeling ziet artikel 23 IVRK niet als rechtstreeks werkende bepaling en overweegt hiertoe als volgt:

2.2.1. Artikel 23 van het IVRK bevat, gelet op de formulering, geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is, aangezien deze bepaling, anders dan de rechtbank meent, niet voldoende concreet is voor zodanige toepassing en derhalve nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving behoeft. Mitsdien heeft de rechtbank miskend dat de vreemdeling reeds om deze reden aan deze bepaling geen recht op verstrekkingen kan ontleen.

Een aantal jaren later bevestigt de Afdeling haar standpunt dat artikel 23 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.¹⁴⁸ Met een verwijzing naar de jurisprudentie van de Afdeling is ook in lagere rechtspraak geoordeeld dat artikel 23 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.¹⁴⁹

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In twee uitspraken is artikel 23 IVRK betrokken bij de uitleg van open normen van nationaal recht.¹⁵⁰ Deze verdragsconforme uitleg zal aan de hand van een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Den Bosch) nader worden toegelicht.¹⁵¹ In deze zaak is sprake van een conflict tussen het belang van het gehandicapte kind, dat bijzondere zorg nodig heeft, en het belang van de Staatsecretaris van Justitie bij het handhaven van het mvv-vereiste. De rechtbank betreft artikel 23 IVRK en artikel 3 IVRK bij de vraag of het vasthouden aan het mvv-vereiste zal leiden tot onbillijkheid

¹⁴⁷ ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394.

¹⁴⁸ ABRvS 8 oktober 2010, *LJN* BO0685.

¹⁴⁹ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 21 juni 2005, AWB 04/40094, 04/40097 en 04/49145; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

¹⁵⁰ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 25 augustus 2006, *LJN* AZ2923; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 17 november 2009, *LJN* BK5003.

¹⁵¹ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 17 november 2009, *LJN* BK5003.

van overwegende aard, zoals bedoeld in artikel 3.71 lid 4 Vb 2000, en komt tot het oordeel dat de Staatssecretaris van Justitie niet tot de juiste belangenafweging is gekomen:

De rechtbank baseert dit oordeel mede op het feit dat verweerder er in de belangenafweging vanuit is gegaan dat de moeder van eiser (mantel)zorg zal verlenen in Eritrea en dat de terugkeer naar Eritrea tijdelijk zal zijn, terwijl er gelet op de (mede) door eiser overgelegde stukken concrete aanwijzingen zijn dat dit niet mogelijk zal zijn. Er bestaat immers een risico dat de moeder van eiser in Eritrea de dienstplicht zal moeten vervullen, hetgeen haar zal beletten de (mantel)zorg voor haar zoon op zich te nemen en samen met haar zoon indien zich dat geval voordoet (op korte termijn) naar Nederland terug te keren. De rechtbank begrijpt dat deze omstandigheden pas na het nemen van het bestreden besluit namens eiser naar voren zijn gebracht, maar dit laat onverlet dat de rechtbank gelet op de tekst van artikel 3 van het IVRK ook in haar beslissing in dit stadium de belangen van het kind voorop dient te stellen. Daarnaast is eiser in Nederland geboren en verblijft hij al zijn hele leven in Nederland. Gelet op het voorgaande in samenhang gezien met de overige bijzondere omstandigheden van dit geval, zijnde dat eiser licht zwakzinnig is en gedragsstoornissen heeft waarvoor hij zeer uitgebreide hulp krijgt in de vorm van ondersteuning in de opvoeding en in de ouder-kindrelatie, integrale Vroeghulp, begeleiding in een dagkliniek, logopedie, speciaal basisonderwijs en gespecialiseerde naschoolse opvang en voorts dat eiser altijd zorgafhankelijk is en zal zijn en het BMA [lees: Bureau Medische Advisering, red.] een medische noodsituatie op de langere termijn niet uitsluit, hetgeen gelet op de door zijn moeder bij terugkeer in Eritrea (hoogstwaarschijnlijk) te vervullen dienstplicht in de rede ligt, acht de rechtbank gelet op het bepaalde in artikel 3 van het IVRK, gezien in verband met artikel 23 van het IVRK, het belang van eiser, om niet voor een mvv-aanvraag naar Eritrea te hoeven reizen, doorslaggevend.

Overig

De rechtbank Den Haag (zittingsplaats Groningen) laat artikel 23 IVRK buiten de beoordeling.¹⁵² In de visie van de rechtbank had het beroep op artikel 23 IVRK eerder kunnen worden aangevoerd.

Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

152 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535.

2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:

- a. om baby- en kindersterfte te verminderen;
- b. om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen, met nadruk op de ontwikkeling van de eerste-lijnsgezondheidszorg;
- c. om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerste-lijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater, de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;
- d. om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;
- e. om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over; toegang hebben tot onderwijs over; en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid van en de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;
- f. om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.

4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

In negen uitspraken is artikel 24 IVRK aan de orde. De Afdeling ziet artikel 24 IVRK niet als rechtstreeks werkende bepaling. De lagere rechtspraak volgt dit standpunt. Belangwekkend zijn de uitspraken waarin de rechter bij de beoordeling van de zaak rekening houdt met het bepaalde in artikel 24 IVRK. Hier valt de beslissing in het voordeel van het kind uit.

Rechtstreekse werking

De Afdeling heeft op 12 april 2007 bepaald dat artikel 24 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.¹⁵³ Volgens de Afdeling leent deze bepaling zich niet voor rechtstreekse toepassing. Daarbij let de Afdeling op de bewoordingen, aard en strekking van de bepaling. Na deze uitspraak wordt ook in lagere rechtspraak overwogen dat het artikel geen rechtstreekse werking heeft.¹⁵⁴

Voorts zij gewezen op een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Haarlem) van 13 november 2003.¹⁵⁵ De rechtbank oordeelt dat het beroep op de artikelen 3, 6, 24 IVRK faalt, omdat het IVRK 'voor zover al rechtstreeks toepasselijk' geen aanspraken in het leven roept voor kinderen van wie de ouders onrechtmatig in Nederland verblijven. De rechtbank gaat hier dus niet in op de vraag of artikel 24 IVRK rechtstreekse werking heeft, maar laat deze vraag voor het gehele Verdrag in het midden.

¹⁵³ ABRvS 12 april 2007, *LJN* BA3394.

¹⁵⁴ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 juli 2008, *LJN* BF0906; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

¹⁵⁵ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 13 november 2003, AWB 02/58873.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De lagere rechter lijkt in een tweetal uitspraken bij de beoordeling van de zaak rekening te houden met artikel 24 IVRK. In één van deze zaken beoordeelt de voorzieningenrechter of de minderjarige vreemdeling in het kader van artikel 31 lid 1 Vw 2000 aannemelijk heeft gemaakt dat er omstandigheden bestaan die een rechtsgrond vormen voor het verlenen van een verblijfsvergunning.¹⁵⁶ De minderjarige heeft aangevoerd het land van herkomst te hebben verlaten, omdat zijn opvoeder hem in het weeshuis mishandelde en seksueel misbruikte. De minderjarige heeft onder meer een beroep gedaan op de artikelen 3, 12, 24 en 27 IVRK en een rapport overgelegd waaruit blijkt dat gedragstherapie en psychotherapie niet in het land van herkomst zijn ontwikkeld. Volgens de minderjarige heeft de IND het beroep op het IVRK onvoldoende gemotiveerd afgewezen. Mede gelet op het beroep op het IVRK en het overgelegde rapport oordeelt de voorzieningenrechter dat de IND nader onderzoek had moeten doen naar de vraag of de minderjarige de gestelde zorg daadwerkelijk nodig heeft en of deze ook aanwezig is in het land van herkomst. De voorzieningenrechter vernietigt het besluit wegens strijd met het zorgvuldigheidsbeginsel en het motiveringsbeginsel.

In de andere zaak besteedt de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam) naar aanleiding van een beroep op de artikelen 2, 3, 24 en 27 IVRK aandacht aan de gezondheidstoestand van het kind.¹⁵⁷ De rechtbank is van oordeel dat op de IND een zwaardere motiveringsplicht rust wanneer de belangen van het kind op het spel staan. Dit geldt volgens de rechtbank in verderstrekkende mate wanneer het kind aan een ernstige ziekte lijdt. De rechtbank constateert dat de IND geen acht heeft geslagen op de belangen van het kind en is van oordeel dat de IND in het nieuwe besluit de belangen van het kind in het licht van deze zwaardere motiveringsplicht dient mee te wegen.

Overig

Artikel 24 IVRK is verder in drie uitspraken aan de orde gesteld. In twee van deze uitspraken komt de rechter niet toe aan een inhoudelijke beoordeling van artikel 24 IVRK.¹⁵⁸ Het beroep op artikel 24 IVRK voldoet hier niet aan de processuele vereisten.

De andere zaak betreft een uitspraak van de Afdeling van 26 februari 2003.¹⁵⁹ In deze zaak voert de vreemdeling aan dat de rechter in eerste aanleg ten onrechte niet is ingegaan op het beroep op artikel 24 IVRK. De Afdeling is van oordeel dat deze grief faalt:

Voorzover appellante aanvoert dat de rechtbank niet is ingegaan op haar beroep op artikel 24 van het IVRK, wordt overwogen dat de op de rechtbank rustende motiveringsplicht niet zover strekt, dat zij gehouden is al hetgeen door appellante is aangevoerd afzonderlijk in de uitspraak op te nemen en te bespreken. Gelet op het dossier en hetgeen ter zitting in eerste aanleg is aangevoerd, moet worden aangenomen dat de rechtbank alle aangevoerde feiten en omstandigheden kende en in haar beoordeling heeft betrokken. Dit heeft de rechtbank geen aanleiding gegeven om tot een ander dan het uitgesproken oordeel te komen. De grief faalt.

156 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) (vzr.) 8 april 2004, AWB 04/13173 en 04/13176.

157 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 19 december 2005, AWB 04/19508.

158 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) (vzr.) 20 februari 2003, AWB 02/92858 en 02/92859; ABRvS 27 april 2007, LJN BA4654.

159 ABRvS 26 februari 2003, JV 2003/164.

Artikel 26 (Recht op sociale zekerheid)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen voor ieder kind het recht de voordelen te genieten van voorzieningen voor sociale zekerheid, met inbegrip van sociale verzekering, en nemen de nodige maatregelen om de algehele verwezenlijking van dit recht te bewerkstelligen in overeenstemming met hun nationale recht.

2. De voordelen dienen, indien van toepassing, te worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de middelen en de omstandigheden van het kind en de personen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar onderhoud, alsmede iedere andere overweging die van belang is voor de beoordeling van een verzoek daartoe dat door of namens het kind wordt ingediend.

Zoals ook al in de inleiding is opgemerkt, heeft Nederland bij de ratificatie van het Verdrag het bepaalde van artikel 26 IVRK aanvaard, onder het voorbehoud dat deze bepaling niet verplicht tot een zelfstandig recht van kinderen op sociale zekerheid, daarbij inbegrepen sociale verzekering.¹⁶⁰

Artikel 26 IVRK is in twee zaken tevergeefs ingeroepen. In beide zaken heeft een zogenoemde ex-ama, mede ten behoeve van haar minderjarige kind, naar aanleiding van het beëindigen van haar leefgeld een beroep op deze bepaling gedaan. In een uitspraak van 13 juni 2007 heeft de Afdeling overwogen dat het beroep op artikel 26 IVRK faalt, omdat Nederland bovengenoemd voorbehoud heeft gemaakt.¹⁶¹ In de andere zaak oordeelt de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Rotterdam) dat artikel 26 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.¹⁶² Mede om deze reden faalt het beroep op artikel 26 IVRK:

Voorzover verzoekster een beroep doet op bepalingen uit het IVRK [lees: de artikelen 2, 3, 5, 18, 26 en 27 IVRK, red.] is de voorzieningenrechter van oordeel dat het beroep op de bepalingen van het IVRK onvoldoende is gemotiveerd. Daarnaast hebben de bepalingen van het IVRK naar het oordeel van de voorzieningenrechter geen rechtstreekse werking.

Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

¹⁶⁰ Stb. 1994, 862.

¹⁶¹ ABRvS 13 juni 2007, L/JN BA7088.

¹⁶² Rb.'s-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 oktober 2006, L/JN AY9546; ABRvS 13 juni 2007, L/JN BA7088.

2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.

3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.

4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 27 IVRK speelt een belangrijke rol in de rechtspraak. In meer dan veertig zaken wordt naar deze bepaling verwezen. Zowel de Afdeling als de lagere rechter hebben zich veelvuldig uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 27 IVRK. Het standpunt dat artikel 27 IVRK geen rechtstreekse werking heeft, is dominant. Niettemin blijkt uit een aantal uitspraken dat het beroep op artikel 27 IVRK het oordeel van de rechter in positieve zin heeft beïnvloed.

Rechtstreekse werking

Volgens constante rechtspraak van de Afdeling heeft artikel 27 IVRK geen rechtstreekse werking.¹⁶³ Naar het oordeel van de Afdeling bevat artikel 27 IVRK, gelet op de formulering, geen norm die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is. De in het derde lid opgenomen bepaling bevat volgens de Afdeling een instructienorm aan de Staat.¹⁶⁴

In lagere rechtspraak overweegt de rechter op nagenoeg dezelfde wijze dat aan artikel 27 IVRK geen rechtstreekse werking toekomt.¹⁶⁵ Soms laat de rechter in eerste

163 ABRvS 1 maart 2005, *JV* 2005/176; ABRvS 15 februari 2007, *LJN* AZ9524; ABRvS 13 juni 2007, *LJN* BA7088; ABRvS 26 november 2007, *LJN* BB9998; ABRvS 8 oktober 2010, *LJN* BO0685; ABRvS 13 oktober 2010, *LJN* BO0794.

164 Vgl. Hof Arnhem 20 mei 2003, 2003/111 KG; Hof Arnhem 23 maart 2004, 2003/598 KG.

165 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 24 oktober 2002, AWB 02/21422; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 19 januari 2006, AWB 05/31074; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 23 januari 2006, *LJN* AV0548; Rb. Zwolle (vzr.) 7 juni 2006, *LJN* AY8861; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 9 augustus 2006, AWB 06/38026, 06/3827, 06/38107; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 2 oktober 2006, *LJN* AY9546; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 augustus 2007, *LJN* BC0745; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 20 december 2007, *LJN* BC1047; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 januari 2008, *LJN* BC2955; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 25 september 2009, *LJN* BK7090; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 7 oktober 2009, *LJN* BK3052; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 28 oktober 2009, AWB 09/23494 en 09/23492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

aanleg echter het vraagstuk van de rechtstreekse werking in het midden.¹⁶⁶ Bijvoorbeeld wanneer de rechter constateert dat in de gegeven situatie geen sprake is van een schending van artikel 27 IVRK en andere ingeroepen verdragsbepalingen:

7.4. Zoals eisers ook aanvoeren, kan uit de voorgaande bepalingen worden afgeleid dat er op grond van deze verdragen een recht op zorg bestaat. De rechtbank zal allereerst de vraag beantwoorden of de Nederlandse Staat mogelijk inbreuk maakt op dat recht, door in de Rvb te regelen dat eisers worden uitgesloten van de vergoeding van de kosten van de ziektekostenverzekering. Door verweerder is aangevoerd dat eisers niet worden uitgesloten van medische zorg: de kosten van medisch noodzakelijke eerstelijns zorg komen voor vergoeding in aanmerking en wat betreft de kosten van tweede lijnszorginstellingen is er rekening mee gehouden dat medische zorg aan illegale vreemdelingen die deze zorg niet kunnen betalen dient te worden afgeboekt onder de post dubieuze debiteuren. Door eisers zijn deze voorzieningen niet betwist. Derhalve kan niet worden volgehouden dat eisers geen recht op zorg hebben. Er zijn voorzieningen getroffen waardoor onverzekerde vreemdelingen zoals eisers toch een beroep kunnen doen op medische zorg en waardoor de daarvoor door de zorginstellingen gemaakte kosten kunnen worden vergoed. In dat licht valt niet in te zien dat de Rvb door eisers een vergoeding van de kosten van de ziektekostenverzekering te onthouden in strijd komt met voornoemde internationale verplichtingen.

7.5. Gezien het voorgaande laat de rechtbank in het midden of voornoemde verdragsbepalingen al dan niet rechtstreekse werking hebben.¹⁶⁷

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In een aantal uitspraken komt naar voren dat de rechter bij de beoordeling van de zaak rekening houdt met het bepaalde in artikel 27 IVRK.¹⁶⁸ De meest in het oog springende uitspraken zullen hier worden toegelicht.

In de eerste plaats zijn het tussenarrest van het gerechtshof Den Haag van 27 juli 2010 en een daarop volgend eindarrest interessant.¹⁶⁹ Dit hoger beroep richt zich tegen een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag in kort geding.¹⁷⁰ In hoger beroep is namens drie uitgeprocedeerde kinderen betoogd dat de Staat onrechtmatig jegens hen handelt door hen op straat te zetten, aangezien de Staat daarmee in strijd handelt met ‘bindende internationale plichten’ en met ‘een mede door internationale verplichtingen vormgegeven en ingekleurde zorgvuldigheidsplicht’. In

¹⁶⁶ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 1 augustus 2002, AWB 02/54360 en 02/54358; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 1 augustus 2002, AWB 02/54362 en 02/54361; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 21 maart 2008, AWB 07/28996.

¹⁶⁷ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 21 maart 2008, AWB 07/28996.

¹⁶⁸ Rb. Zwolle (vzr.) 17 februari 2003, *LJN* AF4890; Rb. Zwolle (vzr.) 19 maart 2003, *LJN* AF6351, Rb. Zwolle (vzr.) 19 maart 2003, *LJN* AF6354; Rb. Zwolle (vzr.) 13 mei 2003, 84983 KG ZA 03-174; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) (vzr.) 8 april 2004, AWB 04/13173 en 04/13176; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 19 december 2005, AWB 04/19508; Rb. Utrecht (vzr.) 30 maart 2006, *LJN* AV7687; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 22 mei 2006, *LJN* AX4451; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 7 december 2007, *LJN* BC2933; Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, *LJN* BN2164; Hof 's-Gravenhage 11 januari 2011, *LJN* BO9924.

¹⁶⁹ Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, *LJN* BN2164 (vervolg: Hof 's-Gravenhage 11 januari 2011, *LJN* BO9924).

¹⁷⁰ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 15 april 2010, *JV* 2010/236.

dit verband wordt gewezen op een aantal internationale verdragsbepalingen, waaronder de artikelen 2, 3, 27 en 37 IVRK. Naar aanleiding van dit betoog omschrijft het hof eerst een op de Staat rustende rechtsplicht:

3.6. Het hof is van oordeel dat op de Staat, als gevolg van de ratificatie van de verdragen waarvan deze bepalingen deel uitmaken, de rechtsplicht rust om, voor zover deze bepalingen rechtstreekse werking hebben, die werking te eerbiedigen, als ook om, voor zover deze bepalingen slechts instructienormen bevatten, door middel van regelgeving, bestuurlijke beslissingen en maatregelen, en door feitelijke handelingen een zodanige juridische en feitelijke toestand te creëren dat de rechten en belangen van kinderen die zich op het grondgebied van de Staat bevinden overeenkomstig deze bepalingen worden beschermd en geborgd. Het hof meent voorts dat de bescherming van kinderen ook naar intern Nederlands recht tot de verantwoordelijkheid van de overheid behoort en dat daaruit verplichtingen voor de Staat kunnen voortvloeien, dus los van de vraag of bovengenoemde verdragsbepalingen – die materieel dezelfde normen stellen – al dan niet rechtstreekse werking hebben en basis kunnen zijn van vorderingen van burgers tegen de Staat.

Vervolgens somt het hof de feiten en omstandigheden op die het hof voor de beoordeling van de zaak van belang acht, waarna het hof tot de conclusie komt dat het op straat zetten van de kinderen in de gegeven omstandigheden een onrechtmatige daad oplevert jegens de kinderen:

3.8. Het hof is van oordeel dat het op straat zetten van de kinderen – slechts onder de hoede van een moeder die zelf niet de financiële middelen heeft om haar kinderen een adequate verzorging en huisvesting te geven en zonder dat een andere opvang van de kinderen geborgd is – in de gegeven omstandigheden in strijd met de onder 3.6 omschreven rechtsplicht van de Staat en op zichzelf reeds inhumain te achten is, en daarmee tevens een onrechtmatige gedraging van de Staat jegens de kinderen oplevert. De Staat zal de kinderen dan ook slechts uit de vbl [lees: vrijheidsbeperkende locatie, red.] Ter Apel mogen verwijderen wanneer op andere wijze adequaat in de dagelijkse verzorging, huisvesting, medische zorg en scholing van de kinderen is voorzien. Het hof is van oordeel dat de Staat zich onder deze omstandigheden niet achter de verantwoordelijkheid van de moeder (ouders) kan verschuilen. De Staat heeft, mede uit hoofde van voormelde rechtsplicht, een eigen verantwoordelijkheid jegens deze kinderen en zal dan ook door het verschaffen van huisvesting en financiële middelen in de verzorging en opvoeding van de kinderen moeten blijven voorzien, totdat vastgesteld is dat daarin op andere wijze adequaat voorzien wordt.

Uit de zinsnede ‘mede uit hoofde van voormelde rechtsplicht’ kan worden afgeleid dat het hof de zorgvuldigheidsnorm van artikel 6:162 BW invult in het licht van de ingeroepen internationale bepalingen, maar daarnaast ook verwijst naar de eigen verantwoordelijkheid van de Staat naar intern recht. Daar waar het hof de zorgvuldigheidsnorm in het licht van de verdragsbepalingen invult, is sprake van een verdragsconforme uitleg, alhoewel het hof niet specifiek verwijst naar de afzonderlijke verdragsbepalingen. Het bepaalde van artikel 27 lid 3 IVRK komt voornamelijk tot uiting in de oplossing van

het hof zelf: het hof stelt namelijk de Staat in de gelegenheid om bij akte aan te geven welke maatregelen zullen worden genomen om te voorzien in passende huisvesting en voldoende financiële middelen voor levensonderhoud en scholing van de kinderen.

Bij eindarrest van 11 januari 2011 behandelt het hof de zaak verder.¹⁷¹ Het hof onderzoekt de door de Staat voorgestelde maatregelen. De Staat heeft – kort samengevat – voorgesteld om mee te werken aan het treffen van een kinderbeschermingsmaatregel, waarbij de kinderen worden gescheiden van hun moeder. Het hof ziet de oplossing van de Staat niet als een aanvaardbaar alternatief en overweegt onder meer dat het uit elkaar halen van de moeder en kinderen in strijd is met artikel 8 EVRM:

6. De Staat heeft aangevoerd dat hem beleidsvrijheid toekomt bij de wijze waarop hij aan de positieve verplichtingen die uit – in dit geval – het IVRK, het ESH en het EVRM voortvloeien, invulling geeft en dat het hof dat heeft miskend door te oordelen dat het op straat zetten van de kinderen onrechtmatig is.

Het hof heeft niet de ambitie en is uiteraard ook niet in staat om te bepalen hoe de Staat die op de verdragen gebaseerde verplichtingen moet implementeren.

Het [lees: het Hof, red.] heeft in deze zaak ook niet te bepalen hoe de Staat zijn vreemdelingenwetgeving en -beleid inricht, maar het hof heeft wel de taak te oordelen of in een concreet aan hem voorgelegd geval de uitwerking van dat beleid strookt met in verdragen of intern (ongeschreven) recht neergelegde verplichtingen.

Het hof heeft aldus – wat de bescherming van de minderjarige kinderen [F] betreft – geoordeeld dat ook naar Nederlands intern recht het op straat zetten van hen, zonder dat voorzien is in onderdak en middelen van bestaan en verzorging, onrechtmatig jegens hen is en oordeelt thans dat onder de omstandigheden van dit geval het uit elkaar halen van moeder en kinderen een niet gerechtvaardigde inbreuk op artikel 8 EVRM oplevert en niet kan gelden als een aanvaardbaar alternatief voor de voortzetting van hun verblijf in de vbl.

In summa vernietigt het hof de uitspraak van de voorzieningenrechter, waarbij het de verwachting uitsprekt dat de Staat de uitspraak van het hof zal naleven. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de Staat cassatieberoep ingesteld bij de Hoge Raad.¹⁷²

Van enigszins andere orde zijn vier uitspraken van de voorzieningenrechter van de rechtbank Zwolle over een gevorderde ontruiming van de asielopvang.¹⁷³ De voorzieningenrechter houdt bij zijn belangenafweging zichtbaar rekening met het bepaalde in de artikelen 3 en 27 IVRK en laat het belang van de asielzoekers bij voortzetting

¹⁷¹ Hof 's-Gravenhage 11 januari 2011, *LJN* BO9924 (vervolg op: Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, *LJN* BN2164).

¹⁷² HR 21 september 2012, *LJN* BW5328 (concl. P-G F.F. Langemeijer); en herstelarrest: HR 12 oktober 2012, *LJN* BX9968. Dit arrest van de Hoge Raad valt buiten de onderzoeksperiode. Desalniettemin is het van belang om hier te wijzen op dit arrest. Zowel de Procureur-Generaal als de Hoge Raad besteden aandacht aan het IVRK. De Hoge Raad neemt met name artikel 3 IVRK in overweging en verwijst naar een aantal uitspraken van het Europese Hof van de Rechten van de Mens waarin de 'rechten van het kind' zijn betrokken bij de uitleg van artikel 8 EVRM. De conclusie van de P-G strekt tot vernietiging van het eindarrest van het hof, terwijl de Hoge Raad het cassatieberoep van de Staat verwerpt. Dit betekent dat de uitspraken van het Hof 's-Gravenhage van 27 juli 2010 en 11 januari 2011 in stand blijven.

¹⁷³ Rb. Zwolle (vzr.) 17 februari 2003, *LJN* AF4890; Rb. Zwolle (vzr.) 19 maart 2003, *LJN* AF6351, Rb. Zwolle (vzr.) 19 maart 2003, *LJN* AF6354; Rb. Zwolle (vzr.) 13 mei 2003, 84983 KG ZA 03-174.

van opvang prevaleren boven het belang van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (hierna: COA) bij ontruiming. Zo overweegt de voorzieningenrechter op 17 februari 2003:

Echter, alle betrokken belangen in aanmerking nemende, overweegt de voorzieningenrechter als volgt. Wat er verder zij van het gegeven dat eerder is uitgemaakt dat gedaagden onvoldoende hebben meegewerkt om Nederland te verlaten, vaststaat dat zij thans niet over reisdocumenten beschikken die hun toegang geven tot Armenië en dat zij dientengevolge op dit moment niet naar Armenië kunnen terugkeren. Bij toewijzing van de eis als gevorderd zal aldus feitelijk de situatie ontstaan dat het gezin met drie minderjarige kinderen zonder opvang te Nederland verblijft. Dit nu is onwenselijk. Daarbij weegt het belang van gedaagden – in het bijzonder ook van hun minderjarige kinderen – zwaarder dan dat van eiser. Bij deze belangenafweging vormen immers de belangen van het kind de eerste overweging, zoals dit volgt uit het voor Nederland op 7 maart 1995 in werking getreden Verdrag inzake de rechten van het kind (Verdrag van 20 november 1989, Trb. 1190, 170 (Rectificatie Trb. 1997, 83) (IVRK).

Staten die partij zijn bij het IVRK erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind (artikel 27 van het IVRK). De ouders hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind. Derhalve hebben gedaagden als ouders een eigen verzorgingsverplichting jegens hun minderjarige kinderen. Onderdeel daarvan is de verplichting tot het bieden van onderdak. Alleen indien zij over woonruimte beschikken zijn gedaagden in staat om invulling te geven aan hun ouderlijke verantwoordelijkheid, en kunnen zij de bescherming en zorg bieden die nodig zijn voor het welzijn van de kinderen. Op grond van artikel 27 lid 3 van het IVRK neemt de Staat passende maatregelen om ouders te helpen bij het verwezenlijken van het hiervoor gemelde recht van ieder kind. Nu eiser een overheidslichaam is dient ook hij conform de bepalingen van het IVRK te handelen en dienen de belangen van de kinderen ook voor hem de eerste overweging te vormen. Voldoende aannemelijk is dat de belangen van de kinderen danig in het gedrang komen, indien, in afwachting van het verkrijgen van (vervangende) reisdocumenten naar Armenië, gedaagden uit de COW-woning, zonder aanbod tot vervangende woonruimte, worden ontruimd. Immers, in dat geval is (vast) onderdak niet langer gewaarborgd. Ook hebben gedaagden, zoals door beide partijen ter zitting aangegeven, geen mogelijkheid tot het verkrijgen van onderdak bij familie, vrienden of anderszins. Met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid ligt dan een situatie in het verschiep van onaanvaardbare ontwrichting van het gezin waarin (derhalve) de kinderen geen minimale zorg en voorzieningen meer kunnen worden geboden. Het ligt dan op de weg van eiser, als overheidslichaam, de ouders te helpen bij het verstrekken van zorg en voorzieningen.

Overig

In de categorie overig komt voornamelijk naar voren dat het beroep op artikel 27 IVRK de vreemdeling niet mag baten.¹⁷⁴ Meestal overweegt de rechter in algemene termen dat het Verdrag niet op de situatie van toepassing is of overweegt de rechter dat de Nederlandse wetgeving aan de eisen van het Verdrag voldoet, zonder dat de rechter specifiek verwijst naar artikel 27 IVRK.

Soms is de rechter kennelijk van oordeel dat artikel 27 IVRK geen bespreking meer behoeft, omdat de rechter op basis van een andere grond in het voordeel van de vreemdeling beslist.¹⁷⁵

Artikel 28 (Recht op onderwijs)

-
- 1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:*
- a. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;*
  - b. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;*
  - c. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;*
  - d. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;*
  - e. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.*
- 2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.*
- 3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.*
-

Artikel 28 IVRK is in acht zaken ingeroepen en speelt alleen in lagere rechtspraak een rol. De lagere rechter heeft zich niet uitgelaten over de rechtstreekse werking van

174 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) (vzr.) 9 juli 2003, *LJN* AJ9987; Hof Amsterdam 24 juli 2003, 1759/02 KG; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 28 augustus 2003, *LJN* AM3156; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 31 januari 2007, *LJN* BD1445; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535.

175 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 25 februari 2005, *LJN* AS8467; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 7 februari 2007, *LJN* BA4477; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 9 juli 2007, *LJN* BB9337.

de bepaling. Enkele keren heeft de rechter de vraag of artikel 28 IVRK rechtstreekse werking heeft, uitdrukkelijk in het midden gelaten. Slechts in één uitspraak heeft het beroep op artikel 28 IVRK het beoogde resultaat opgeleverd.

Rechtstreekse werking

De rechter heeft niet uitgemaakt of artikel 28 IVRK een rechtstreeks werkende bepaling is. Soms wordt het vraagstuk van de rechtstreekse werking in het midden gelaten, wanneer de rechter reeds van oordeel is dat het beroep op artikel 28 IVRK faalt.¹⁷⁶ De uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Leeuwarden van 27 januari 2003 zal hier worden toegelicht.¹⁷⁷ In deze zaak voeren de asielzoekers aan dat de aangekondigde overplaatsing naar andere asielzoekerscentra (hierna: AZC's) tot gevolg heeft dat hun kinderen halverwege het schooljaar naar een andere school moeten. Volgens hen is dit in strijd met de artikelen 3 en 28 IVRK. De voorzieningenrechter is echter van oordeel dat met de overplaatsing niet wordt gehandeld in strijd met deze artikelen, omdat de kinderen volgens hem niet worden verhinderd om naar school te gaan:

Ten aanzien van het argument van verzoekers dat de bestreden besluiten tot gevolg hebben dat hun kinderen halverwege het schooljaar naar een andere school moeten, overweegt de voorzieningenrechter dat dit voor de kinderen inderdaad een vervelende omstandigheid vormt, maar dat niet kan worden gezegd dat verweerder door dit te veroorzaken in strijd heeft gehandeld met art. 3 of 28 IVRK. Nog daargelaten de vraag of aan die bepalingen directe werking toekomt, worden de kinderen van verzoekers door de overgang naar de AZC's niet verhinderd om onderwijs te volgen, aangezien alle AZC's waar verzoekers naartoe gaan, beschikken over onderwijsfaciliteiten, terwijl in gevallen waarin kinderen daarvan geen gebruik kunnen maken, het volgen van onderwijs op een plaatselijke school mogelijk is. De voorzieningenrechter is niet gebleken dat deze onderwijsfaciliteiten van een onvoldoende kwalitatief niveau zouden zijn.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De voorzieningenrechter van de rechtbank Leeuwarden heeft op 25 februari 2003 geoordeeld over een besluit inzake de overplaatsing van een aantal asielzoekers met hun kinderen naar een ander asielzoekerscentrum.¹⁷⁸ Artikel 28 IVRK speelt in samenhang met artikel 3 IVRK een belangrijke rol in de afweging van de voorzieningenrechter of het overplaatsingsbesluit in heroverweging stand zal houden. De voorzieningenrechter is van oordeel dat het bestreden besluit geen stand zal houden, omdat nu met zekerheid vaststaat dat de gezinnen worden overgeplaatst naar een asielzoekerscentrum dat op korte termijn zal sluiten:

176 Rb. Leeuwarden (vzr.) 27 januari 2003, *LJN* AF3393; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 17 april 2008, *LJN* BD9510. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 01/56211 en 01/65396.

177 Rb. Leeuwarden (vzr.) 27 januari 2003, *LJN* AF3393.

178 Rb. Leeuwarden (vzr.) 25 februari 2003, *LJN* AF4952. Vervolg op: Rb. Leeuwarden (vzr.) 27 januari 2003, *LJN* AF3393.

Zoals reeds in de vorige uitspraak [lees: LJN AF3393, red.] is overwogen, is de omstandigheid dat de kinderen van verzoekers het schooljaar op een andere school zullen moeten afmaken, hoewel vervelend, in het kader van een belangenafweging op zichzelf nog niet doorslaggevend, maar dit kan anders zijn, nu duidelijk is dat de kinderen reeds na korte tijd opnieuw van school zullen moeten veranderen. Hoewel met verweerder kan worden gezegd dat de kinderen aan art. 28 van het Internationale Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK) niet het recht kunnen ontnemen om hun opleiding aan een en dezelfde school te mogen volgen, is de voorzieningenrechter van oordeel dat uit deze bepaling, in samenhang gezien met art. 3 IVRK, voortvloeit dat het meermalen wisselen van school op een dergelijk korte termijn als in het onderhavige geval vanwege de nadelige invloed daarvan op de betrokken kinderen en hun leerprestaties slechts in bijzondere omstandigheden kan worden gerechtvaardigd. Dergelijke bijzondere omstandigheden zouden gelegen kunnen zijn in zwaarwegende belangen aan de zijde van verweerder, zoals de door verweerder aangevoerde belangen van financiële en organisatorisch/logistieke aard, maar daarvan is de voorzieningenrechter in dit geding onvoldoende gebleken.

Overig

In een viertal andere uitspraken speelt artikel 28 IVRK geen rol in de beoordeling van de zaak.¹⁷⁹ Zo heeft bijvoorbeeld de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Groningen) artikel 27 IVRK buitenbehandeling gelaten, omdat de beroepsgrond te laat in de procedure is aangevoerd.¹⁸⁰

Artikel 29 (Onderwijsdoelstellingen)

---

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:

- a. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;*
- b. het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;*
- c. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of hare;*
- d. de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle vol-*

¹⁷⁹ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 23 april 2003, LJN AF7654; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 28 oktober 2009, AWB 09/23494 en 09/23492; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535.

¹⁸⁰ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 12 november 2010, AWB 10/7531 en 10/7535.

ken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;

e. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen, onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgestelde minimumnormen.

De bepaling speelt een marginale rol in de rechtspraak. Artikel 29 IVRK is, in combinatie met de artikelen 3 en 28 IVRK, in twee zaken tevergeefs ingeroepen.

Zo heeft de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Breda) overwogen dat het beroep op de artikelen 3, 28 en 29 IVRK niet kan slagen, omdat het Verdrag, voor zover al rechtstreeks toepasselijk, geen aanspraken in het leven roept voor kinderen van wie de ouders op grond van de Nederlandse vreemdelingenwet en -regelgeving geen verblijf wordt toegestaan.¹⁸¹

In de andere zaak heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag uitspraak gedaan over het regime op twee campussen waar alleenstaande minderjarige asielzoekers (hierna: ama's) verblijven.¹⁸² Een aantal vluchtelingen- en belangenorganisaties heeft de Staat en het COA in kort geding gedagvaard, omdat zij het regime op de campus op 27 verschillende onderdelen onrechtmatig achtten. Eén van deze onderdelen betreft het onderwijs. Volgens de organisaties is de vorm van het onderwijs op de campus in strijd met de artikelen 3, 28 en 29 IVRK en andere wettelijke vereisten. De Staat en het COA hebben hierop een uitvoerige beschrijving gegeven van de wijze waarop het onderwijssysteem op de campussen, in overeenstemming met de gestelde wettelijke vereisten, is ontwikkeld. Dit betoog komt de voorzieningenrechter naar voorlopig oordeel niet onaannemelijk voor. De voorzieningenrechter wijst het verzoek op dit onderdeel niet toe, omdat het betoog van de Staat en het COA onvoldoende is 'weergelegd' en 'ontzenuwd'.

Artikel 31 (Recht op rust, vrije tijd, recreatie en cultuur)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

---

181 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 01/56211 en 01/65396.

182 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 23 april 2003, L/JN AF7654.

Artikel 31 IVRK is in twee zaken ingeroepen. In één van deze zaken heeft de rechter rechtstreekse werking toegekend aan artikel 31 IVRK.

Rechtstreekse werking

De voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag heeft rechtstreekse werking verleend aan artikel 31 IVRK.¹⁸³ In deze zaak staat het regime op twee ama-campussen ter discussie. Volgens de voorzieningenrechter is het dagprogramma te veelomvattend, waardoor de ama's onvoldoende ruimte wordt geboden voor vrije tijd naar eigen keuze. Hiermee wordt volgens de voorzieningenrechter in strijd gehandeld met artikel 31 IVRK. De voorzieningenrechter stelt dat een aanpassing van het dagprogramma geboden is, maar beschikt over onvoldoende gegevens om vast te kunnen stellen hoe de feitelijke situatie precies aangepast dient te worden. Daarnaast ziet de voorzieningenrechter het ook niet als zijn taak om hiervoor regels te stellen. Daarom wijst de rechter het gevraagde verbod tot vrijheidsbeperking niet toe.

Overig

Artikel 31 IVRK wordt ook genoemd in een uitspraak van de Afdeling van 31 oktober 2006.¹⁸⁴ Hier overweegt de Afdeling dat hetgeen appellante ten aanzien van artikel 31 IVRK heeft aangevoerd, niet als zodanig in eerste aanleg naar voren is gebracht. Dat dit voor het eerst in hoger beroep gebeurt, verdraagt zich volgens de Afdeling niet met het bepaalde in artikel 85 Vw 2000.

Artikel 32 (Bescherming tegen economische exploitatie en schadelijk werk)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind te worden beschermd tegen economische exploitatie en tegen het verrichten van werk dat naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal hinderen, of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

2. De Staten die partij zijn, nemen wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein om de toepassing van dit artikel te waarborgen. Hiertoe, en de desbetreffende bepalingen van andere internationale akten in acht nemend, verbinden de Staten die partij zijn zich er in het bijzonder toe:

- a. een minimumleeftijd of minimumleeftijden voor toelating tot betaald werk voor te schrijven;*
  - b. voorschriften te geven voor een passende regeling van werktijden en arbeidsvoorwaarden;*
  - c. passende straffen of andere maatregelen voor te schrijven ter waarborging van de daadwerkelijke uitvoering van dit artikel.*
-

Slechts in één zaak is een beroep gedaan op artikel 32 IVRK in combinatie met artikel 19 IVRK.¹⁸⁵ In deze zaak betwist een amv dat er sprake is van adequate opvang in het land van herkomst. De rechter laat de vraag of aan deze bepalingen rechtstreekse

¹⁸³ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 23 april 2003, L/JN AF7654.

¹⁸⁴ ABRvS 31 oktober 2006, J/V 2006/457.

¹⁸⁵ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 8 april 2010, AWB 10/10438 en 10/10439.

werking toekomt in het midden en overweegt dat niet is gebleken van een dreigende schending van de bepalingen, omdat de minderjarige bij terugkeer in een opvanghuis kan worden opgevangen.

Artikel 34 (Bescherming tegen seksuele exploitatie en seksueel misbruik)

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat:

- a. een kind ertoe wordt aangespoord of gedwongen deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten;*
  - b. kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele praktijken;*
  - c. kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal.*
-

Artikel 34 IVRK is in twee zaken ingeroepen. In één van deze zaken heeft de rechtbank geoordeeld dat het beroep op artikel 34 IVRK niet kan slagen, omdat de vreemdeling ten tijde van het indienen van de aanvraag tot het verlenen van een verblijfsvergunning meerderjarig was.¹⁸⁶

In de andere zaak heeft de rechtbank overwogen dat de minderjarige in de procedure geen rechten kan ontleen aan deze bepaling, omdat het beroep ziet op asiel gerelateerde omstandigheden die niet in de reguliere procedure kunnen worden aangevoerd.¹⁸⁷ Daarbij laat de rechtbank de vraag in het midden of deze bepaling normen bevat die voldoende concreet zijn voor rechtstreekse toepassing door de rechter.

Artikel 35 (Maatregelen tegen ontvoering, verkoop van kinderen en handel in kinderen)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen ter voorkoming van de ontvoering of de verkoop van of van de handel in kinderen voor welk doel ook of in welke vorm ook.

Artikel 35 IVRK is eenmaal in combinatie met de artikelen 6, 34, 36, 37 en 39 IVRK ingeroepen.¹⁸⁸ Volgens de rechtbank faalt het beroep op artikel 35 IVRK, omdat het beroep ziet op asiel gerelateerde omstandigheden, die niet in een reguliere procedure kunnen worden aangevoerd. Daarbij laat de rechter in het midden of deze bepaling rechtstreekse werking heeft.

186 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 oktober 2006, *LJN* AZ1051.

187 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

188 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

Artikel 36 (Bescherming tegen alle andere vormen van exploitatie)

De Staten die partij zijn, beschermen het kind tegen alle andere vormen van exploitatie van kinderen die schadelijk zijn voor enig aspect van welzijn van het kind.

Artikel 36 IVRK is in één zaak zonder succes ingeroepen.¹⁸⁹ Zie voor een toelichting, artikel 35 IVRK.

Artikel 37 (Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving)

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

a. geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;

b. geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;

c. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;

d. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijld beslissing ten aanzien van dat beroep.

Artikel 37 IVRK speelt een belangrijke rol in de rechtspraak. In meer dan vijftig uitspraken wordt naar deze bepaling verwezen. Het gaat hier voornamelijk om bewaringszaken. De Afdeling heeft zich op 13 september 2005 uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 37 IVRK en bepaald dat deze bepaling geen rechtstreekse werking heeft. Voorafgaand aan deze uitspraak, heeft de Afdeling het nationale recht veelvuldig in het licht van artikel 37 sub c IVRK uitgelegd.

¹⁸⁹ Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

Rechtstreekse werking

Op 13 september 2005 heeft de Afdeling zich uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 37 IVRK.¹⁹⁰ Volgens de Afdeling bevat artikel 37 IVRK, gelet op de formulering, geen normen die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar zijn. Hier maakt de Afdeling geen onderscheid tussen de verschillende onderdelen van artikel 37 IVRK. De Afdeling is van oordeel dat kinderen noch ouders zelf aan deze bepaling aanspraak kunnen ontleen. Daarbij benadrukt de Afdeling dat dit niet betekent dat de rechter bij de toetsing van de bewaring geen rekening dient te houden met de belangen van de kinderen.

In lagere rechtspraak, voorafgaand aan de uitspraak van de Afdeling van 13 september 2005, is artikel 37 sub c IVRK meerdere malen rechtstreeks toegepast.¹⁹¹ Na deze uitspraak van de Afdeling heeft de lagere rechter geen rechtstreekse werking meer verleend aan artikel 37 IVRK. In zoverre volgt de lagere rechtspraak de Afdeling, maar het uitdrukkelijke standpunt dat artikel 37 IVRK geen rechtstreekse werking heeft, komt slechts één keer naar voren.¹⁹² Verder blijkt dat een aantal zittingsplaatsen de vraag of artikel 37 IVRK al dan niet rechtstreekse werking heeft, in het midden.¹⁹³

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De Afdeling heeft in 2003 en 2004 het nationale recht meermaals in het licht van artikel 37 IVRK uitgelegd.¹⁹⁴ Daarbij gaat het voornamelijk om een uitleg in het licht van artikel 37 sub c IVRK. Geconstateerd kan worden dat de Afdeling veel waarde hecht aan deze bepaling, aangezien zij van oordeel is dat minderjarige vreemdelingen alleen gescheiden van volwassenen in vreemdelingenbewaring mogen worden gehouden. Men zou hieruit kunnen afleiden dat de Afdeling (impliciet) rechtstreekse werking heeft verleend aan artikel 37 sub c IVRK. Tegelijkertijd is het mogelijk dat de Afdeling hier slechts uitvoering heeft gegeven aan zijn verplichting ingevolge artikel 37 sub c IVRK, zonder dat volgens haar sprake is van een rechtstreeks werkende bepaling.

Een duidelijk voorbeeld van de verdragsconforme uitleg is een uitspraak van de Afdeling van 24 februari 2003.¹⁹⁵ Volgens de Afdeling heeft de rechtbank ten onrechte overwogen dat de tenuitvoerlegging van de maatregel van bewaring ex artikel 59 Vw 2000 ten aanzien van een 17-jarige vreemdeling in een Huis van Bewaring niet in strijd was met de wet. De Afdeling grijpt naar de artikelen 2 lid 1 en 9 van de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen (hierna: Bjj) en leest deze in het licht van artikel 37 sub c

190 ABRvS 13 september 2005, *JV* 2005/409 m.nt. Spijkerboer. Vgl. de uitspraken van de Afdeling voorafgaand aan deze uitspraak onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

191 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 4 oktober 2002, *LJN* AF2813; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 27 juni 2003, *LJN* AL8323; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) (vzr.) 14 augustus 2003, *LJN* AM3133; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 24 november 2003, *LJN* AN9458; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 24 november 2003, AWB 03/59674.

192 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 29 september 2006, *LJN* AY9163; deze uitspraak is in hoger beroep bevestigd: ABRvS 31 oktober 2006, *JV* 2006/457.

193 Rb. 's-Gravenhage 17 januari 2002, *LJN* BU7589; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 6 februari 2004, AWB 04/1008; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Roermond) 24 oktober 2006, AWB 06/49339; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

194 ABRvS 24 februari 2003, *AB* 2003/327; ABRvS 5 maart 2004, *JV* 2004/179; ABRvS 5 maart 2004, *JV* 2004/180; ABRvS 5 maart 2004, 200308023/1; ABRvS 5 maart 2004, 200308600/1, ABRvS 5 maart 2004, 200307777/1; ABRvS 18 maart 2004, 200308034/1; ABRvS 15 april 2004, *JV* 2004/289.

195 ABRvS 24 februari 2003, *AB* 2003/327.

IVRK. Dit resulteert in het oordeel dat de 17-jarige vreemdeling in een jeugdinrichting dient te worden geplaatst:

Aangezien bij de Vw 2000 geen van het in de Bjj neergelegde stelsel afwijkende regeling is getroffen, eisen artikel 2, eerste lid en artikel 9 van de Bjj, gelezen in het licht van voormeld artikel 37, aanhef en onder c, van het IVRK, waaraan volgens de toelichting op die wet daarbij uitvoering is gegeven, in beginsel dat een zeventienjarige vreemdeling, aan wie de maatregel van bewaring wordt opgelegd, in een jeugdinrichting wordt geplaatst. Het betoog van de minister dat Nederland het bepaalde in artikel 37, aanhef en onder c, van het IVRK heeft aanvaard, onder voorbehoud dat deze bepaling niet belet dat op kinderen in de leeftijd van zestien jaar of ouder het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast, indien aan de in de wet te bepalen criteria is voldaan, welk voorbehoud analoog moet worden toegepast wat betreft de plaatsing van minderjarige vreemdelingen van zestien jaar en ouder in een huis van bewaring, wordt niet gevolgd. Het besluit van 6 januari 2003 strekt niet tot toepassing van het strafrecht, als bedoeld in het voorbehoud. Het voorbehoud met betrekking tot het gescheiden houden in geval van vrijheidsberoving in het algemeen van kinderen van volwassenen, is gemaakt voor de Nederlandse Antillen en Aruba, niet voor het rijk in Europa.¹⁹⁶

Deze uitleg van nationaal recht in het licht van (voornamelijk onderdeel c) van artikel 37 IVRK valt ook af te leiden uit een zestal andere uitspraken van de Afdeling.¹⁹⁷ In deze uitspraken neemt de Afdeling steeds het volgende tot uitgangspunt:

Gelet op de bijzondere verantwoordelijkheid van de overheid voor de bescherming van minderjarigen bij oplegging van een vrijheidsontnemende maatregel, zoals die onder andere haar weerslag heeft gekregen in het IVRK en in het in paragraaf C5/24.4.3 van de Vc 2000 neergelegde beleid, heeft als uitgangspunt te gelden dat een vreemdeling, die stelt minderjarig te zijn en ten aanzien van wie de minister niet van oordeel is dat sprake is van evidente meerderjarigheid, voor de toepassing van een vrijheidsontnemende maatregel op voet van artikel 6, eerste en tweede lid, van de Vw 2000 als minderjarige wordt aangemerkt. Indien de minister op grond van de omstandigheden van het geval de verklaringen van de vreemdeling omtrent zijn leeftijd niet aannemelijk acht, kan aanleiding bestaan om in afwachting van nader onderzoek naar die leeftijd van dat uitgangspunt af te wijken.

Uit dit uitgangspunt volgt dat de minister terughoudend dient te zijn met het niet aannemelijk achten van de gestelde minderjarigheid. Pas wanneer de minister van oordeel is dat sprake is van evidente meerderjarigheid, mag de minister van dit uitgangspunt afwijken.

In lagere rechtspraak is bij de beoordeling van de zaak op verschillende wijzen eveneens rekening gehouden met het bepaalde in artikel 37 IVRK. De zittingsplaats Zutphen heeft de bepalingen van de Bjj, in navolging van de uitspraak van de Afdeling

¹⁹⁶ ABRvS 24 februari 2003, AB 2003/327; vgl. ABRvS 15 april 2004, JV 2004, 289.

¹⁹⁷ ABRvS 5 maart 2004, JV 2004/179; ABRvS 5 maart 2004, JV 2004/180; ABRvS 5 maart 2004, 200308023/1; ABRvS 5 maart 2004, 200308600/1; ABRvS 5 maart 2004, 200307777/1; ABRvS 18 maart 2004, 200308034/1.

van 24 februari 2003, in het licht van artikel 37 sub c IVRK uitgelegd.¹⁹⁸ Een aantal andere zittingsplaatsen betreft artikel 37 IVRK bij de toetsing aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.¹⁹⁹ Het is voornamelijk de zittingsplaats Haarlem die het van belang acht dat het bestuursorgaan motiveert op welke wijze invulling is gegeven aan het bepaalde in de artikelen 3 lid 1 IVRK en 37 sub b IVRK:

De rechtbank stelt voorop dat het opleggen van een vrijheidsontnemende maatregel ex artikel 6, eerste en tweede lid, Vw op zichzelf niet reeds onrechtmatig is indien er sprake is van één of meer minderjarige kinderen. Echter, nu uitdrukkelijk was verzocht om te volstaan met een minder ingrijpende maatregel van toezicht dan de maatregel van vrijheidsontneming in het Grenshospitium, had verweerder dienen aan te geven op welke wijze in dit concrete geval de belangen van de kinderen zijn gewogen en invulling is gegeven aan de verplichtingen op grond van artikel 3, eerste lid en 37, aanhef en onder b, van het IVRK. Daarbij is van belang dat twee van de drie kinderen van zeer jonge leeftijd zijn en dat de vreemdelinge heeft aangegeven dat de kinderen ernstig lijden onder het verblijf in het Grenshospitium, hetgeen wordt bevestigd door de stukken betreffende medische klachten die zich in het dossier bevinden. Deze omstandigheden in aanmerking genomen heeft de verweerder, door niet in te gaan op het verzoek namens de vreemdelinge om in een OC te worden geplaatst, de oplegging van de vrijheidsontnemende maatregel in het Grenshospitium niet deugdelijk gemotiveerd. Om die reden is de vrijheidsontnemende maatregel vanaf 22 februari 2002 bij afweging van alle daarbij betrokken belangen niet gerechtvaardigd te achten en is zij vanaf die datum onrechtmatig.²⁰⁰

Voorts heeft de zittingsplaats Amsterdam artikel 37 IVRK meermaals betrokken bij de toetsing aan artikel 5 EVRM.²⁰¹ In deze zaken neemt de zittingsplaats Amsterdam het bepaalde in artikel 37 IVRK in samenhang met artikel 22 IVRK in acht bij de invulling van de open norm 'te goeder trouw' in artikel 5 EVRM:

De rechtbank brengt daarbij in herinnering dat verweerder [lees: IND, red.] op grond van de artikelen 22, eerste lid, en 37, aanhef en onder b, van het IVRK is gehouden om de nodige humanitaire bijstand te verlenen – waaruit naar het oordeel van de rechtbank een actieve rol van de overheid volgt – en is gehouden detentie slechts als uiterste middel te gebruiken.

Nu de verweerder heeft volstaan met de enkele verwijzing naar het grensbewakingsbelang zonder specifiek te kijken naar de vraag of er, gelet op de leeftijd van de kinderen,

198 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 22 mei 2003, *LJN* AG0141. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) 8 augustus 2007, *LJN* BB1385.

199 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 1 maart 2002, *LJN* AE5499; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 19 maart 2002, *LJN* AE6297; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 3 april 2002, *LJN* AE3481; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 12 september 2002, AWB 02/66904; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 29 augustus 2002, *LJN* AF2534; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Alkmaar) 4 augustus 2003, AWB 03/40870. Zie ook: ABRvS 11 april 2003, 200300822/1.

200 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 1 maart 2002, *LJN* AE5499.

201 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 13 oktober 2010, *LJN* BO1314, Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 18 november 2010, *LJN* BO7499; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 28 april 2011, *LJN* BQ7105.

*aanleiding was om een alternatief toe te passen, is onvoldoende gebleken dat het voortduren van de detentie na de beslissing op de asielaanvraag in dat opzicht 'te goeder trouw' is geschied.*²⁰²

Dit heeft er steeds toe geleid dat de rechtbank (de voortzetting van) de bewaring van de minderjarige kinderen in strijd acht met artikel 5 lid 1 sub f EVRM.

Enkele zittingsplaatsen gebruiken artikel 37 IVRK juist als ondersteunend argument voor de beslissing dat de bewaring ten aanzien van de minderjarige vreemdeling rechtmatig is.²⁰³ Illustratief is de overweging van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Utrecht) op 19 maart 2009:

Onder vernoemde omstandigheden heeft verweerder – ook beschouwd in het licht van artikel 37 van het Verdrag inzake de rechten van het kind – in redelijkheid kunnen beslissen af te zien van een lichter middel.

Behalve de Afdeling en de lagere vreemdelingenrechter, heeft ook het Haagse hof het bepaalde in artikel 37 IVRK in acht genomen.²⁰⁴ Artikel 37 IVRK lijkt min of meer een rol te spelen bij de invulling van de zorgvuldigheidsnorm van artikel 6:162 BW. Deze zaak is uitgebreid toegelicht bij artikel 27 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

Overig

De overige rechtspraak met betrekking tot artikel 37 IVRK valt grofweg in drie categorieën in te delen.

Een eerste categorie betreft de uitspraken waaruit blijkt dat de rechter naar aanleiding van een beroep op artikel 37 IVRK op zoek gaat naar vergelijkbare waarborgen in nationaal recht en deze vervolgens tot richtsnoer neemt.²⁰⁵ Het betreft voornamelijk lagere rechtspraak van recente datum. Aan de hand van een uitspraak van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Amsterdam) zal deze categorie worden toegelicht.²⁰⁶ In deze zaak bespreekt de rechter niet artikel 37 IVRK, maar een paragraaf uit de vreemdelingencirculaire, waaruit (ook) volgt dat ten aanzien van gezinnen met minderjarige kinderen zo veel mogelijk dient te worden volstaan met het opleggen van een vrijheidsbeperkende maatregel in plaats van een vrijheidsontnemende maatregel. De rechter constateert dat de minister de belangen van de kinderen niet heeft meegewogen en beveelt daarom een wijziging van de tenuitvoerlegging van de bewaring. In hoger

202 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 18 november 2010, *LJN* BO7499 (zie hoger beroep: ABRvS 23 mei 2011, *LJN* BQ6483).

203 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 19 maart 2009, *LJN* BH6955; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 7 april 2011, *LJN* BQ0564.

204 Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, *LJN* BN2164 (vervolg: Hof 's-Gravenhage 11 januari 2011, *LJN* BO9924).

205 ABRvS 14 maart 2005, 200501316/1; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 13 november 2009, *LJN* BK3974; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 25 maart 2010, AWB 10/9163; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 17 september 2010, AWB 10/31505; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 24 september 2010, AWB 10/31831.

206 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 25 maart 2010, AWB 10/9163.

beroep heeft de Afdeling echter geoordeeld dat het belang van de kinderen in dit geval reeds was betrokken in het door de minister gevoerde beleid.²⁰⁷

Tot een tweede categorie behoren de uitspraken waaruit valt op te maken dat het beroep op artikel 37 IVRK faalt.²⁰⁸ De oorzaak van dit ‘falen’ is met name gelegen in het feit dat de beroepsgrond naar het oordeel van de rechter onvoldoende is onderbouwd.²⁰⁹

Een derde categorie betreft drie uitspraken waaruit kan worden afgeleid dat de rechter van oordeel is dat artikel 37 IVRK geen bespreking meer nodig heeft.²¹⁰ In twee van de drie uitspraken laat de rechter de bespreking van artikel 37 IVRK achterwege, omdat de rechter van oordeel is dat het bestreden besluit reeds in strijd is met het motiveringsbeginsel en/of het zorgvuldigheidsbeginsel. In de andere zaak toetst de rechtbank de rechtmatigheid van de tenuitvoerlegging van de bewaring alleen aan artikel 5 EVRM, terwijl ook een beroep is gedaan op verschillende bepalingen van het IVRK.²¹¹ De rechtbank stelt vast dat de tenuitvoerlegging van de maatregel voor een periode van twee dagen onrechtmatig is geweest. In hoger beroep klaagt de vreemdeling dat de rechtbank zich ten onrechte heeft beperkt tot de vraag of artikel 5 EVRM is geschonden.²¹² De Afdeling oordeelt op 3 maart 2005 dat deze klacht terecht is voorgedragen:

2.2. In grief II klagen appellanten dat de rechtbank haar onderzoek ten onrechte heeft beperkt tot de vraag of artikel 5 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden (hierna: het EVRM) is geschonden en aldus heeft miskend dat het opleggen van de vrijheidsontnemende maatregel reeds vanaf het begin strijdig is geweest met de artikelen 2, 3, 9, 22 en 37 van Verdrag inzake de rechten van het kind, de artikelen 9, 17, 23 en 24 van het Internationaal verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en artikel 8 van het EVRM.

2.2.1. Deze klacht is terecht voorgedragen. Niet is gebleken dat de rechtbank heeft onderzocht of de vrijheidsontnemende maatregel reeds vanaf het begin onrechtmatig was zoals door appellanten gesteld. Grief II slaagt.

207 ABRvS 18 mei 2010, 201003207/1/V3.

208 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75493; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75500; Hof Amsterdam 24 juli 2003, 1759/02 KG; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 17 november 2003, AWB 03/57375; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 23 juni 2005, AWB 04/51687; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 2 februari 2002, L/JN AV3935; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 9 juni 2006, L/JN AY9082; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 juli 2008, L/JN BF0906; ABRvS 30 augustus 2011, L/JN BR6663.

209 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75493; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 17 oktober 2002, AWB 02/75500; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 17 november 2003, AWB 03/57375; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 23 juni 2005, AWB 04/51687; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 2 februari 2006, L/JN AV3935.

210 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) 22 december 2003, AWB 02/56790; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 6 januari 2005, AWB 04/58587, 04/56593, 04/56585, 04/56592, 04/56581, 04/56588; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 10 februari 2005, AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459.

211 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 6 januari 2005, AWB 04/58587, 04/56593, 04/56585, 04/56592, 04/56581, 04/56588.

212 ABRvS 3 maart 2005, 200500396/1.

De Afdeling heeft het hoger beroep gegrond verklaard en de uitspraak van de rechtbank vernietigd. Vervolgens heeft de Afdeling met toepassing van artikel 44 lid 1 sub b Wet op de Raad van State de zaak teruggewezen naar de rechtbank. Daarbij overweegt de Afdeling dat de rechtbank de zaak dient te behandelen met inachtneming van hetgeen hiervoor is overwogen.

Artikel 39 (Hulp aan slachtoffers)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van: welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik; foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing; of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

Artikel 39 IVRK is in vier vreemdelingenzaken ingeroepen. In geen van deze zaken slaagt het beroep op artikel 39 IVRK. Volgens de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Groningen) heeft deze bepaling geen rechtstreekse werking.

Rechtstreekse werking

Alleen de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Groningen) heeft geoordeeld over de rechtstreekse werking van artikel 39 IVRK.²¹³ Naar het oordeel van de rechtbank leent artikel 39 IVRK zich ‘blijkens zijn formulering’ niet voor rechtstreekse toepassing door de rechter.

Het vraagstuk van de rechtstreekse werking is verder eenmaal uitdrukkelijk in het midden gelaten.²¹⁴ Volgens de rechter kan de minderjarige in deze procedure geen rechten ontleen aan artikel 39 IVRK, omdat het beroep op deze bepaling ziet op asiel gerelateerde omstandigheden, die niet in een reguliere procedure kunnen worden aangevoerd.

Overig

De rechter heeft ook andere redenen aangevoerd waarom het beroep op artikel 39 IVRK faalt, zonder een opmerking te maken over de rechtstreekse werking van deze bepaling.²¹⁵ Zo blijkt uit een uitspraak van de Afdeling dat het beroep op artikel 39 IVRK niet slaagt, omdat deze beroepsgrond voor het eerst in hoger beroep is aangevoerd. In een andere zaak over de adequate opvang van een amv faalt het beroep op artikel 39 IVRK, omdat de rechter van oordeel is dat ‘noch uit de tekst noch uit de wordingsgeschiedenis van het Verdrag valt af te leiden dat voor de Nederlandse Staat

213 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 17 augustus 2007, *LJN* BB7684.

214 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 2 maart 2010, *LJN* BM2383.

215 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 31 maart 2005, AWB 04/44653; ABRvS 2 mei 2011, 201011016/1/V1.

verplichtingen bestaan die verder gaan dan hetgeen is neergelegd in het Nederlandse vreemdelingenrecht en waaraan in dit geval is getoetst²¹⁶.

Algemeen (Geen specifieke bepaling)

In 108 uitspraken wordt alleen in algemene zin naar het IVRK verwezen.²¹⁷ Deze uitspraken worden hier toegelicht. Vaak heeft de vreemdeling alleen in algemene termen een beroep gedaan op het IVRK. In het merendeel van de zaken is het 'IVRK' tevergeefs ingeroepen, maar in sommige gevallen heeft een beroep op het IVRK toch effect gehad. Om hier eerst te beginnen met de uitspraken waaruit volgt dat het beroep op het IVRK faalt.

De Afdeling heeft in de jaren 2002, 2003 en 2004 het standpunt ingenomen dat het IVRK, voor zover al rechtstreeks toepasselijk, geen aanspraken in het leven roept voor kinderen van ouders die niet rechtmatig in Nederland verblijven.²¹⁸ Deze standaardoverweging is langere tijd gehanteerd in de lagere rechtspraak.²¹⁹ In recente jurisprudentie komt deze standaardoverweging echter niet meer voor. Hieruit zou men kunnen afleiden dat de vreemdelingenrechter afscheid heeft genomen van het standpunt dat kinderen van wie de ouders onrechtmatig in Nederland verblijven, geen aanspraken kunnen ontlenen aan het IVRK.

Verder is in lagere rechtspraak bij herhaling, hetzij in afnemende mate, overwogen dat noch uit de tekst, noch uit de wordingsgeschiedenis van het IVRK valt af te leiden dat op basis van het IVRK voor de Nederlandse staat verplichtingen bestaan die verder gaan dan hetgeen reeds is neergelegd in de Nederlandse regelgeving en het Nederlandse beleid.²²⁰ Deze overweging wordt in sommige gevallen aangevuld met de opmerking dat evenmin is gebleken dat het IVRK een uitbreiding beoogt te geven aan de verplichtingen die uit artikel 8 EVRM voortvloeien.

216 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) 31 maart 2005, AWB 04/44653.

217 Zie bijlage III. Jurisprudentieoverzicht vreemdelingenzaken.

218 ABRvS 5 februari 2002, *LJN* AF6066; ABRvS 24 april 2002, *LJN* AE1808; ABRvS 30 januari 2003, *JV* 2003/107; ABRvS 12 februari 2003, *LJN* AF6638; ABRvS 1 november 2004, *JV* 2005/11.

219 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 18 oktober 2002, AWB 02/70407 en 02/79413; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) (vzr.) 13 december 2002, AWB 02/74242 en 02/74243; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 18 maart 2003, AWB 02/96194 en 02/96339; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 6 juni 2003, AWB 03/20830; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 4 juli 2003, *LJN* AI0716; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 25 december 2003, AWB 03/48119; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 7 juli 2006, AWB 05/44367 en 05/44371; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) (vzr.) 11 augustus 2006, AWB 06/35273 en 06/35270.

220 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 3 juni 2002, AWB 01/59220; Rb. 's-Gravenhage 6 juni 2002, AWB 00/9836; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 23 september 2002, *JV* 2002/S461; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) (vzr.) 19 december 2003, AWB 03/62029 en 03/62027; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 7 april 2004, AWB 03/25671; Rb. 's-Gravenhage 31 juli 2008, AWB 07/41577; Rb. 's-Gravenhage 24 oktober 2008, AWB 08/2414, 08/2418 en 08/2421.

Doorgaans kan het beroep op het IVRK niet slagen, omdat het beroep niet voldoende is onderbouwd en geconcretiseerd.²²¹ Het standpunt dat een beroep op het IVRK nader dient te worden geconcretiseerd en onderbouwd, komt in de jurisprudentie van de Afdeling en in lagere rechtspraak duidelijk naar voren. Zo is het volgens de Afdeling van belang dat de vreemdeling duidelijk maakt op welke verdragsbepaling een beroep wordt gedaan.²²² Volgens de Afdeling is het niet voldoende om de stelling te poneren dat het IVRK wordt geschonden.²²³ Deze stelling dient volgens de Afdeling te worden toegelicht. Recentelijk heeft de Afdeling nog overwogen dat het beroep op het IVRK faalt, omdat de vreemdeling de verwijzing naar het IVRK niet nader heeft gespecificeerd.²²⁴ Het niet concretiseren en onderbouwen van het beroep op het IVRK kan dus tot gevolg hebben dat het IVRK niet bij de beoordeling van de rechter wordt betrokken. In een enkel geval vraagt de rechter ter zitting om een nadere specificering, wanneer de vreemdeling in algemene termen een beroep heeft gedaan op het IVRK.²²⁵

Ook het verzuim van andere procesrechtelijke verplichtingen kan een beroep op het IVRK doen falen.²²⁶ Zo blijkt bijvoorbeeld uit lagere rechtspraak dat de toepassing van artikel 4:6 lid 1 Awb aan een geslaagd beroep op het IVRK in de weg kan staan.²²⁷ Hier ziet de rechter het beroep op het IVRK niet als een nieuw gebleken feit of veranderde omstandigheid in de zin van artikel 4:6 lid 1 Awb. De Afdeling heeft op haar beurt het beroep op het IVRK wegens strijd met de goede procesorde niet bij de beoordeling betrokken.²²⁸ Volgens de Afdeling is de beroepsgrond te laat in de procedure aangevoerd.

221 ABRvS 30 augustus 2002, 200203697/1; ABRvS 8 november 2004, *JV* 2005/21; ABRvS 19 oktober 2005, *JV* 2005/462; ABRvS 5 maart 2010, *LJN* BL7404; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 13 september 2002, AWB 00/69297, 00/69301, 00/5836, 00/5947; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 november 2002, AWB 02/62563 en 02/62662; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 24 april 2003, *LJN* AF8753; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Roermond) 25 maart 2004, AWB 02/53073 en 03/14489; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 3 mei 2005, AWB 03/12858; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 9 mei 2005, AWB 05/18204, 05/18207, 05/18209, 05/18200, 05/18194, 05/18197; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 21 september 2005, AWB 05/11091 en 05/11093; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) (vzr.) 4 januari 2006, AWB 05/55289, 05/55291, 05/55280, 05/55288, 05/55290, 05/55278; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 30 juni 2006, AWB 05/23256; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 24 april 2007, *LJN* BA4418; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 22 mei 2007, *LJN* BA5927; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Middelburg) (vzr.) 25 augustus 2005, KG nr. 147/2005; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 25 maart 2010, *LJN* BM1541; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 25 maart 2010, *LJN* BM8117; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 10 augustus 2011, *LJN* BR4835.

222 ABRvS 30 augustus 2002, 200203697/1.

223 ABRvS 8 november 2004, *JV* 2005/21; ABRvS 19 oktober 2005, *JV* 2005/462.

224 ABRvS 5 maart 2010, *LJN* BL7404.

225 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 14 juli 2005, *LJN* AT9575.

226 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 22 januari 2003, *LJN* AF6480; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) (vzr.) 16 februari 2006, AWB 06/5578, 06/5583, 06/5577, 06/5581; ABRvS 15 februari 2007, *LJN* AZ9710; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 8 april 2008, AWB 08/10329 en 08/10326; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 12 november 2009, *LJN* BK4934; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) 31 augustus 2011, *LJN* BR7035.

227 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 22 januari 2003, *LJN* AF6480; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zutphen) (vzr.) 16 februari 2006, AWB 06/5578, 06/5583, 06/5577, 06/5581; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 12 november 2009, *LJN* BK4934.

228 ABRvS 15 februari 2007, *LJN* AZ9710.

Van andere orde zijn de uitspraken waarin de rechter van oordeel is dat er in de procedure geen ruimte is om het beroep op het IVRK te beoordelen. Bijvoorbeeld wanneer de rechter van oordeel is dat het beroep op het IVRK ziet op asiel gerelateerde omstandigheden die niet in de reguliere procedure kunnen worden aangevoerd.²²⁹ Of wanneer het een Dublin-zaak betreft, waarin alleen ter beoordeling staat welke lidstaat verantwoordelijk is voor de inhoudelijke behandeling van de asielaanvraag.²³⁰

Tot slot blijkt uit een aantal uitspraken dat het beroep op het IVRK om een andere reden niet kan slagen.²³¹ Het gaat hier hoofdzakelijk om bewaringszaken.²³² In deze bewaringszaken wordt door de rechter voornamelijk overwogen dat het beroep op het IVRK niet kan slagen, omdat de maatregel van bewaring niet aan de kinderen is opgelegd en de vreemdelingen er zelf voor hebben gekozen om hun kinderen tijdens de bewaring bij zich te houden.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Het beroep op het IVRK lijkt in een aantal zaken effect te hebben gehad.²³³ In deze zaken valt te constateren dat de rechter bij de beoordeling van de zaak rekening heeft gehouden met het IVRK. Twee uitspraken zullen hier worden uitgelicht, te weten een bewaringszaak en een ontruimingszaak.

In de bewaringszaak stelt de vreemdeling dat de minister met het oog op de kinderen had kunnen volstaan met een lichter middel dan de tenuitvoerlegging van de bewaring in een uitzetcentrum.²³⁴ Volgens de vreemdeling heeft het IVRK doorwerking in deze situatie. De rechtbank betreft de belangen van de kinderen als volgt:

De rechtbank overweegt dat bij de beoordeling van het voortduren van de bewaring gelet op de jonge leeftijd van de kinderen en de periode dat de bewaring voortduurt, niet doorslaggevend mag zijn dat de maatregel niet de minderjarige kinderen betreft en eiseres heeft gekozen haar kinderen bij zich te houden. Van een werkelijk vrije keuze is immers – ook met betrekking tot het kind van twee jaar – geen sprake. De rechtbank is van oordeel dat, met name gezien de jonge leeftijd van de van eiseres afhankelijke

229 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Roermond) 13 juli 2004, AWB 02/86876; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 31 maart 2009, *LJN* BI8713.

230 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) (vzr.) 16 oktober 2008, *JV* 2008/474; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 30 juni 2011, *LJN* BR1595.

231 ABRvS 31 oktober 2003, *JV* 2004/10; ABRvS 11 november 2003, 200304894/1; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 13 april 2004, AWB 04/14268 en 04/14264; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 september 2004, AWB 04/39829, 04/39828, 04/39827; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 8 augustus 2005, AWB 05/32907 en 05/32908; ABRvS 24 november 2005, 200508794/1; ABRvS 8 november 2010, *JV* 2011/8; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) 8 april 2011, AWB 10/27797.

232 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 21 september 2004, AWB 04/39829, 04/39828, 04/39827; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 8 augustus 2005, AWB 05/32907 en 05/32908; ABRvS 24 november 2005, 200508794/1; ABRvS 8 november 2010, *JV* 2011/8.

233 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 14 februari 2002, *LJN* AE3456; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 20 juni 2006, AWB 06/27656; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats 's-Hertogenbosch) (vzr.) 28 juni 2006, AWB 06/3332; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 15 augustus 2007, AWB 07/6050; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 6 maart 2008, AWB 07/44331; Rb. Zutphen (vzr.) 18 februari 2010, *LJN* BL5725; Rb. Zutphen (vzr.) 29 april 2010, *LJN* BM2856.

234 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Almelo) 20 juni 2006, AWB 06/27656.

kinderen en het in beroep naar voren gebrachte ontbreken van opvang bij de vader, verweerder bij de belangenafweging of de maatregel van bewaring moest worden opgelegd, had moeten bezien in hoeverre had kunnen worden volstaan met een aanzegging om op een opvangadres te verblijven.

In de ontruimingszaak vraagt het COA aan de voorzieningenrechter om een vordering tot ontruiming van de asielopvang van een asielzoekster met haar baby.²³⁵ De voorzieningenrechter verwacht dat de moeder na de beoogde ontruiming niet voor onderdak van haar baby kan zorgen. De ontruiming zal er volgens de voorzieningenrechter feitelijk op neerkomen dat de baby op straat zal komen te staan. Volgens de voorzieningenrechter is het ‘op straat zetten’ van de baby vanuit humanitair oogpunt binnen de grenzen van het Koninkrijk volstrekt onacceptabel, maar ook niet te verenigen met de internationale verplichtingen die het Koninkrijk op zich heeft genomen door zich te binden aan het IVRK. De voorzieningenrechter is van oordeel dat het COA als orgaan van de Staat de verantwoordelijkheid heeft om ten aanzien van het kind passende maatregelen te treffen en stelt het COA in de gelegenheid zich uit te laten over de vraag hoe in de zorg voor de baby zal worden voorzien indien de moeder wordt gedwongen het asielzoekerscentrum te verlaten.

Uit de einduitspraak blijkt dat de voorzieningenrechter de gevraagde ontruiming heeft geweigerd, omdat de belangen van het jonge kind volgens de voorzieningenrechter zwaarder wegen dan de belangen van het COA om binnen korte termijn te kunnen beschikken over opvangcapaciteit.²³⁶ Volgens de voorzieningenrechter speelt de vraag of het IVRK rechtstreekse werking heeft geen rol:

3.4. In het vonnis van 18 februari 2010 is reeds overwogen dat het op straat belanden van een baby van net één jaar niet alleen vanuit humanitair oogpunt volstrekt onacceptabel is, maar dat dit zich ook niet verdraagt met de internationale verplichtingen die het Koninkrijk op zich heeft genomen door zich te binden aan het IVRK. Het moge zo zijn dat dit verdrag geen rechtstreekse werking heeft, dit verdrag en ook het Europees Sociaal Handvest, laten hun invloed wel gelden bij de beoordeling van de rechtmatigheid van het handelen van de Nederlandse overheid en de interpretatie van de Nederlandse regelgeving. Voor zover het EVRM al niet rechtstreeks op illegale vreemdelingen en/of hun minderjarige [kinderen, red.] van toepassing is en/of zal worden, ook dat verdrag – waarvan de kern de menselijke waardigheid en vrijheid vormt – is van eminente betekenis voor de verdere internationale rechtsontwikkelingen, zoals dat onder meer blijkt uit de uitspraak van het Europees comité voor sociale rechten van 20 oktober 2009.

²³⁵ Rb. Zutphen (vzr.) 18 februari 2010, *LJN* BL5725.

²³⁶ Rb. Zutphen (vzr.) 29 april 2010, *LJN* BM2856 (vervolg op: Rb. Zutphen (vzr.) 18 februari 2010, *LJN* BL5725).

Overig

Uit een groot aantal uitspraken valt af te leiden dat de rechter van oordeel is dat het beroep op het IVRK geen bespreking behoeft.²³⁷ In bijna alle zaken beslist de rechter in het voordeel van de vreemdeling. Meestal is de rechter van oordeel dat het bestreden besluit niet zorgvuldig tot stand is gekomen en/of niet deugdelijk is gemotiveerd. De overige beroepsgronden behoeven naar het oordeel van de rechter dan ook geen verdere bespreking. In drie zaken valt de beslissing van de rechter in het nadeel van de vreemdeling uit.²³⁸ Kennelijk is de rechter hier van oordeel dat een beoordeling van het IVRK niet zal kunnen leiden tot hetgeen de vreemdeling heeft verzocht.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is toegelicht op welke wijze de rechter de afzonderlijke bepalingen van het IVRK in de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011 in vreemdelingenzaken heeft toegepast. Zoals ook in de inleiding is opgemerkt komen bijna alle artikelen van het IVRK in de rechtspraak aan bod. In totaal zijn 430 uitspraken onderzocht. Na het verkrijgen van de resultaten werd al snel duidelijk dat het IVRK vaker is ingeroepen in het vreemdelingenrecht dan in andere rechtsgebieden.

237 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 26 augustus 2002, *LJN* AE9759; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Zwolle) 6 december 2002, *LJN* AF6896; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 21 februari 2003, *LJN* AF8931; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 26 juni 2003, *LJN* AI0698; Rb. 's-Gravenhage 10 februari 2004, AWB 02/83154; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 10 maart 2004, *LJN* AO6630; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) (vzr.) 25 maart 2004, *LJN* AQ1950; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) 19 april 2004, AWB 02/46859; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Maastricht) (vzr.) 18 oktober 2004, AWB 03/41861; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 11 april 2005, *LJN* AT8602; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 11 juli 2005, AWB 05/9559 en 05/9560; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 11 juli 2005, *LJN* AT9989; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 29 juli 2005, AWB 04/57208; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 20 september 2005, AWB 05/17396; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 16 januari 2006, AWB 05/10006; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 20 februari 2006, AWB 06/6002; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 7 juli 2006, *LJN* AY3934; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 10 oktober 2006, *LJN* AZ6973; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) 20 november 2006, *LJN* AZ2729; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 30 november 2006, *LJN* AZ5098; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 27 april 2007, *LJN* BA5035; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 15 mei 2007, *LJN* BA7414; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Rotterdam) (vzr.) 30 juli 2007, *LJN* BB1016; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 10 augustus 2007, *LJN* BB3536; Rb. 's-Gravenhage 11 oktober 2007, *JV* 2007/520; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 26 november 2007, AWB 07/22993; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 17 december 2007, *LJN* BC3381; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 3 januari 2008, *LJN* BC2455; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Arnhem) 16 mei 2008, AWB 08/13318 en 08/13317; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 19 juni 2008, *LJN* BD9304; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 19 augustus 2008, *LJN* BF0790; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Utrecht) 19 november 2008, AWB 08/16597 en 07/46930; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 28 november 2008, *LJN* BG8219; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 23 december 2008, *LJN* BH2890; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Haarlem) 1 september 2009, AWB 07/31973; Rb. 's-Gravenhage 10 juni 2010, *LJN* BM7522; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Groningen) 10 september 2010, *LJN* BN7232; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) (vzr.) 1 oktober 2010, AWB 10/30250 en 10/30248.

238 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Assen) 20 februari 2006, AWB 06/6002; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 10 augustus 2007, *LJN* BB3536; Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Amsterdam) 1 oktober 2010, AWB 10/30250 en 10/30248.

Allereerst kan geconstateerd worden dat het IVRK in toenemende mate is ingeroepen. Artikel 3 IVRK is het meest ingeroepen, namelijk in meer dan tweehonderd vreemdelingenzaken. Ook is relatief vaak een beroep gedaan op de artikelen 2, 9, 10, 27 en 37 IVRK. Daarnaast is bijzonder vaak in algemene termen een beroep gedaan op het IVRK. Hier ligt een pijnpunt, omdat een beroep op het IVRK niet wordt gehonoreerd wanneer de rechter van oordeel is dat de beroepsgrond niet voldoende is geconcretiseerd en onderbouwd. Volgens de Afdeling moet het duidelijk zijn op welke bepaling een beroep is gedaan. De enkele stelling dat het IVRK is geschonden, is volgens de Afdeling niet voldoende. Uit de rechtspraak volgt eveneens dat een beroep op een specifieke bepaling, zonder nadere onderbouwing, ook niet toereikend is. Hier is dus een taak voor de advocaat weggelegd.

Daar waar de bepalingen worden ingeroepen, is het vraagstuk van de rechtstreekse werking van belang. Geconstateerd kan worden dat de rechter in vreemdelingenrecht terughoudend is in het toekennen van de rechtstreekse werking aan de bepalingen van het IVRK. Vaak wordt een beroep op een verdragsbepaling niet gehonoreerd, omdat de bepaling volgens de rechter rechtstreekse werking ontbeert.

De Afdeling heeft aan de artikelen 2, 3, 6, 20, 22, 23, 24, 26, 27 en 37 IVRK rechtstreekse werking onthouden. In de regel overweegt de Afdeling dat de bepaling in kwestie ‘gelet op de formulering’ geen norm bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is. Alleen aan artikel 12 IVRK lijkt de Afdeling rechtstreekse werking te hebben toegekend.

Bij het standpunt van de Afdeling over de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK dient een kanttekening te worden gemaakt. Dit standpunt is namelijk niet geheel consistent geweest. In het ene geval ontzegt de Afdeling aan de *gehele* bepaling en in het andere geval aan een *gedeelte* van de bepaling de rechtstreekse werking. Meest dominant is echter de laatstgenoemde benadering. Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling heeft artikel 3 IVRK ‘wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind moet worden toegekend’ geen rechtstreekse werking. De Afdeling is dus van mening dat de rechter niet kan toetsen welk gewicht in het concrete geval aan het belang van het kind moet worden toegekend. Wel beziet de Afdeling of rekening is gehouden met de belangen van het kind. Dit verklaart de vaste rechtspraak van de Afdeling dat artikel 3 IVRK, voor zover al sprake is van een direct toepasbare norm, geen verdere strekking heeft dan dat bij procedures rekening moet worden gehouden met de belangen van het kind.²³⁹

De lagere vreemdelingenrechter heeft zich ook uitgesproken over de rechtstreekse werking van een aantal artikelen. Zo is aan de artikelen 3, 5, 18, 20, 22, 23, 24, 26,

239 Belangrijk te vermelden is dat de Afdeling deze lijn in recente jurisprudentie anno 2012 heeft doorgezet, zij het dat hier sprake is van een positievere formulering: ABRvS 7 februari 2012, 201103064/1/V2; ABRvS 20 februari 2012, 201105996/1/V1; ABRvS 15 augustus 2012, 201109886/1/A2; ABRvS 23 augustus 2012, 201100449/1. Volgens deze huidige jurisprudentie heeft artikel 3 IVRK in zoverre rechtstreekse werking dat bij alle maatregelen betreffende kinderen de belangen van het desbetreffende kind dienen te worden betrokken. Nog steeds is de Afdeling van oordeel dat artikel 3 (lid 1) IVRK, gelet op de formulering, ‘wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind in een concreet geval moet worden toegekend’, geen norm bevat die zonder nadere uitwerking door de rechter direct toepasbaar is. Dit neemt volgens de Afdeling niet weg dat de bestuursrechter dient te toetsen of het bestuursorgaan zich voldoende rekenschap heeft gegeven van de belangen van het kind. Deze toets heeft volgens de Afdeling een terughoudend karakter.

27 en 37 IVRK rechtstreekse werking ontzegd en aan de artikelen 2, 3, 9, 12 lid 2 en 31 IVRK rechtstreekse werking verleend. De lagere rechtspraak volgt in de regel het standpunt van de Afdeling over de rechtstreekse werking van de bepalingen, maar laat zich weinig gelegen liggen aan het standpunt van de Afdeling met betrekking tot de rechtstreekse werking van artikel 2 IVRK. Uit lagere rechtspraak volgt namelijk dat artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreeks werking heeft. Over de vraag of artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreekse werking heeft bestaat dus onduidelijkheid. Dit brengt een ongewenste rechtsonzekerheid met zich mee.

Behalve de Afdeling en de lagere vreemdelingenrechter heeft ook het hof Arnhem zich gebogen over het vraagstuk van de rechtstreekse werking. In de visie van het hof hebben de artikelen 9 lid 1 en 27 lid 3 IVRK geen rechtstreekse werking. Bij beide bepalingen gaat het volgens het hof om een instructienorm aan de Staat. Het standpunt van het hof dat artikel 9 lid 1 IVRK geen rechtstreekse werking heeft wordt niet gevolgd door de voorzieningenrechter van de rechtbank Den Haag (zittingsplaats Dordrecht).²⁴⁰ De voorzieningenrechter is van mening dat artikel 9 IVRK dusdanig concreet is dat de hierin vervatte norm vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter. Over de rechtstreekse werking van artikel 9 IVRK bestaat dus ook onduidelijkheid.

Soms laat de rechter de rechtstreekse werking uitdrukkelijk in het midden, meestal wanneer de rechter al heeft geconstateerd dat een beroep op de bepaling niet kan slagen. Bijvoorbeeld wanneer de rechter van oordeel is dat het beroep op de bepaling niet voldoende is gemotiveerd. Ook al zou de bepaling rechtstreekse werking hebben, dan nog zou een beroep op de bepaling niet slagen. Juist in de uitspraken waarin de Afdeling de rechtstreekse werking in het midden laat, ontwikkelt de Afdeling verschillende standpunten over de strekking van de bepalingen van het IVRK.

Opmerkelijk is de wijze waarop het standpunt van de Afdeling zich in de loop der tijd heeft ontwikkeld. De Afdeling heeft in de jaren 2002, 2003 en 2004 lange tijd overwogen dat het IVRK, voor zover al rechtstreeks toepasselijk, geen aanspraken in het leven roept voor kinderen van wie de ouders onrechtmatig in Nederland verblijven. Deze opvatting leidde ertoe dat kinderen van 'illegale' ouders geen aanspraak konden maken op de rechten van kinderen en de bijzondere bescherming van het Verdrag. Deze opvatting lijkt in strijd met het bepaalde in artikel 2 lid 1 IVRK, dat de rechten van 'ieder kind' binnen de rechtsmacht van Nederland beoogt te beschermen. De bovengenoemde standaardoverweging komt in de Afdelingsjurisprudentie sinds 2005 gelukkig niet meer voor. De lagere rechtspraak heeft deze overweging langere tijd gehanteerd, maar sinds 2007 komt deze overweging ook in lagere rechtspraak nauwelijks meer voor.

In de loop der tijd heeft de Afdeling (en de navolgende lagere rechtspraak) in toenemende mate overwogen dat de bepalingen van het IVRK geen verdere strekking hebben dan dat rekening moet worden gehouden met de belangen van de betrokken kinderen. Ook komt duidelijk naar voren dat diverse bepalingen naar het oordeel van de Afdeling (en de lagere rechter) geen verdere strekking hebben dan artikel 8 EVRM.

De Afdeling is gereserveerd in het uitleggen en toepassen van nationaal recht in het licht van het IVRK. Slechts in enkele bewaringszaken was de Afdeling bereid tot

240 Hof Arnhem 17 juni 2003, *LJN* AH8832. Vgl. Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Dordrecht) (vzr.) 15 maart 2007, *LJN* BA1321.

een verdragsconforme uitleg en toepassing van nationaal recht. Het meest duidelijke voorbeeld is een uitspraak waarin de Afdeling van Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen in het licht van artikel 37 sub c IVRK uitlegt.²⁴¹ Deze verdragsconforme uitleg heeft tot de vaste jurisprudentie geleid dat vreemdelingen van zestien tot achttien jaar aan wie de bewaring wordt opgelegd, in beginsel in een jeugdinrichting moeten worden geplaatst.

De lagere rechtspraak heeft meer de bereidheid getoond tot een verdragsconforme uitleg en toepassing van nationaal recht. In tegenstelling tot de Afdeling houdt de lagere rechter duidelijk méér rekening met het IVRK. Doorgaans spelen de bepalingen van het IVRK een rol bij de rechterlijke toetsing van besluiten aan algemene beginselen van behoorlijk bestuur, zoals het motiveringsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel. Dit heeft tot positieve uitkomsten geleid. Neem bijvoorbeeld de zaak over de minderjarige vreemdelinge uit China die duidelijkheid wenste te verkrijgen over de verblijfplaats van haar vader.²⁴² De minderjarige heeft met een beroep op artikel 8 EVRM in combinatie met de artikelen 3, 6, 9, 10 en 22 lid 2 IVRK de IND om ondersteuning gevraagd bij de zoektocht naar haar vader in Engeland. De IND wilde geen medewerking verlenen, maar volgens de voorzieningenrechter rust op de IND een inspanningsverplichting om te bemiddelen in de contacten tussen de minderjarige en de Engelse immigratiedienst, teneinde de eventuele verblijfplaats van de vader in Engeland te achterhalen. Het besluit van de IND om geen medewerking te verlenen is volgens de voorzieningenrechter in strijd met het motiveringsbeginsel en het zorgvuldigheidsbeginsel.

De lagere rechter heeft ook op andere wijzen het IVRK bij de beoordeling van de zaak betrokken. Bijvoorbeeld via de toetsing van een besluit aan de artikelen 5 en 8 EVRM. In recente lagere rechtspraak komt naar voren dat in geval van kinderen bij de toetsing aan artikel 8 EVRM, rekening moet worden gehouden met het IVRK. Ter rechtvaardiging van dit standpunt wordt door de rechter verwezen naar de jurisprudentie van het EHRM.

In het kader van de verdragsconforme uitleg en toepassing van nationaal recht verdient het tussen- en eindarrest van het Haagse hof over het op straat zetten van drie ‘illegale’ kinderen aandacht.²⁴³ De artikelen 2, 3, 27 en 37 IVRK spelen in deze uitspraak een rol bij de invulling van de zorgvuldigheidsnorm van artikel 6:162 BW, zij het niet de enige rol. Het hof is namelijk van oordeel dat de bescherming van kinderen ook naar intern recht tot de verantwoordelijkheid van de overheid behoort. Het hof beslist dat de Staat onrechtmatig jegens de kinderen zou handelen indien de kinderen op straat worden gezet.

In relatief veel zaken laat de rechter de bespreking van het beroep op het IVRK achterwege. Vaak ziet de lagere rechter het beroep op het IVRK als een overige beroepsgrond die geen bespreking behoeft, omdat de rechter het bestreden besluit reeds in strijd acht met het motiveringsbeginsel en/of het zorgvuldigheidsbeginsel. Hoewel

241 ABRvS 24 februari 2003, AB 2003/327.

242 Rb. 's-Gravenhage (zittingsplaats Breda) (vzr.) 7 december 2004, AWB 04/13687.

243 Hof 's-Gravenhage 27 juli 2010, L/JN BN2164; Hof 's-Gravenhage 11 januari 2011, L/JN BO9924; door de Hoge Raad bevestigd: HR 21 september 2012, L/JN BW5328 (concl. P-G F.F. Langemeijer). Zie ook: HR 12 oktober 2012, L/JN BX9968 (herstellerarrest)

de rechter het IVRK niet bespreekt, valt de beslissing meestal in het voordeel van de vreemdeling uit.

Alles overziend kan gezegd worden dat de rechter in vreemdelingenzaken terughoudend is in het toepassen van het IVRK. Die terughoudendheid ligt ook voor een deel besloten in het karakter van het bestuursrecht zelf. De rechter toetst immers besluiten van bestuursorganen en dient zich daarbij terughoudend op te stellen. Toch valt uit een aantal uitspraken wel degelijk af te leiden dat het IVRK een toegevoegde waarde heeft gehad en dus van betekenis kan zijn. Dit blijkt met name uit de uitspraken waarin de rechter bij de beoordeling van de zaak c.q. de uitleg van nationaal en internationaal recht rekening houdt met het IVRK.

Hoofdstuk 4

DE TOEPASSING VAN HET IVRK IN SOCIALEZEKERHEIDSZAKEN

M.M.C. Limbeek

Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de toepassing van het IVRK in socialezekerheidszaken behandeld. Met socialezekerheidszaken worden hier zaken bedoeld waarin een beslissing van een bestuursorgaan over sociale voorzieningen, verzekeringen en uitkeringen effect heeft op de levensstandaard van ouders of verzorgers die in een gezin leven met kinderen, en/of effect heeft op de levensstandaard van kinderen zelf.¹ Daarbij kan gedacht worden aan bijstandszaken, kinderbijslagzaken, geschillen over de zogenoemde AWBZ-zorg en een aanspraak op noodopvang.

In totaal zijn 113 uitspraken onderzocht.² Veel uitspraken zijn afkomstig van de Centrale Raad van Beroep (hierna: de Centrale Raad), de hoogste rechter op het terrein van het socialezekerheidsrecht.³ In sommige gevallen, bepaald bij bijzondere wet, kan beroep in cassatie worden ingesteld tegen uitspraken van de Centrale Raad. Dit is de reden waarom ook een arrest van de Hoge Raad over kinderbijslag bij dit hoofdstuk is betrokken. Verder zijn drie uitspraken afkomstig van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling).⁴

In de onderzochte socialezekerheidszaken gaat het vaak om (minderjarige) vreemdelingen, die met een beroep op het IVRK aanspraak willen maken op sociale voorzieningen zoals een bijstandsuitkering. In dit verband dient gewezen te worden op de Koppelingswet, die de aanspraak op sociale voorzieningen koppelt aan een rechtmatig verblijf.⁵ Dit betekent dat vreemdelingen, die niet rechtmatig in Nederland verblijven, maar ook vreemdelingen die rechtmatig in Nederland verblijven en niet zijn toe-

1 Het gaat hier niet om beslissingen over verstrekkingen die specifiek bedoeld zijn voor bepaalde categorieën vreemdelingen, zoals bijvoorbeeld de verstrekkingen op grond van de Regeling verstrekkingen bepaalde categorieën vreemdelingen (Rvb). De zaken die betrekking hebben op dit soort specifieke regelingen zijn reeds besproken bij hoofdstuk 3 over de toepassing van het IVRK in vreemdelingenzaken.

2 Zie bijlage IV. Jurisprudentieoverzicht socialezekerheidszaken.

3 Artikel 18 lid 1 sub b Beroepswet.

4 Het gaat hier om twee uitspraken over huurtoeslag en één uitspraak over een invordering van de zogenoemde ouderbijdrage. Strikt genomen behoren deze uitspraken niet tot de sociale zekerheid. Toch is ervoor gekozen om deze zaken hier te behandelen, omdat het gaat over geldstromen die effect hebben op de levensstandaard van ouders die in een gezin leven met kinderen en daarmee vallen deze uitspraken onder de hier gehanteerde definitie 'socialezekerheidszaken'.

5 *Stb.* 1998, 203. Het uitgangspunt van de Koppelingswet is neergelegd in artikel 10 lid 1 Vreemdelingenwet 2000. In het tweede lid maakt de wetgever een aantal uitzonderingen op de uitsluiting van sociale zekerheid. Zo heeft de vreemdeling met onrechtmatig verblijf wel aanspraak op onderwijs (tot 18 jaar), medisch noodzakelijke zorg en rechtsbijstand. Het zogenoemde koppelingsbeginsel is uitgewerkt in verschillende socialezekerheidswetten.

gelaten, geen aanspraak kunnen maken op sociale verstrekkingen, voorzieningen en uitkeringen. Daar waar vreemdelingen zich niet kunnen verenigen met de uitsluiting van het recht op sociale voorzieningen, wordt de toepassing van het zogenoemde koppelingsbeginsel ter discussie gesteld.⁶ Het is dan ook niet verwonderlijk dat het vaak (minderjarige) vreemdelingen zijn, die in dit kader een beroep doen op de rechten van het kind, neergelegd in het IVRK.

Het recht van het kind op sociale zekerheid is neergelegd in artikel 26 IVRK. Dit artikel heeft Nederland bij de ratificatie van het IVRK aanvaard, onder het voorbehoud dat deze bepaling niet verplicht tot een zelfstandig recht van kinderen op sociale zekerheid, daarbij inbegrepen sociale verzekering.⁷ Het VN-Kinderrechtencomité heeft in haar aan Nederland gerichte ‘Concluding Observations’ geadviseerd dit voorbehoud in te trekken.⁸ Nederland heeft echter nog geen reden gezien om deze aanbeveling ter harte te nemen. Volgens Nederland komen de voordelen van het Nederlandse sociale zekerheidssysteem via de ouders aan kinderen ten goede.⁹

Aanvullend op artikel 26 (recht op sociale zekerheid) is artikel 27 (recht op een toereikende levensstandaard) van belang. De verantwoordelijkheid voor het waarborgen van een toereikende levensstandaard van het kind ligt in de eerste plaats bij de ouders (27 lid 2) en Verdragsstaten dienen passende maatregelen te treffen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind dit recht te helpen te verwezenlijken (27 lid 3). Behalve de artikelen 26 en 27 zijn ook de andere bepalingen van het IVRK van belang. Het VN-Kinderrechtencomité benadrukt dat de implementatie van het IVRK dient te geschieden in het licht van de vier basisprincipes, neergelegd in de artikelen 2, 3, 6 en 12 IVRK (respectievelijk non-discriminatie, belang van het kind, ontwikkeling van het kind en participatie).¹⁰ Dit betekent dat de artikelen 26 en 27 IVRK in ieder geval in het licht van deze basisprincipes dienen te worden toegepast.

In de onderzochte uitspraken is verwezen naar de artikelen 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 18, 19, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 31 en 33 IVRK. De toepassing van deze artikelen zal hier achtereenvolgens worden toegelicht. Aansluitend zal aandacht worden besteed aan de uitspraken waarin alleen in algemene termen is verwezen naar het IVRK. Ten slotte volgt een samenvatting en een conclusie.

6 Zie ook: P. Minderhoud, ‘Sociale zekerheid en opvang van minderjarigen. Hoe de rechten van kinderen de werking van het koppelingsbeginsel aan banden leggen’, in: G.G. Lodder & P.R. Rodrigues (red.), *Het kind in het immigratierecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2012, p. 137-147.

7 *Stb.* 1994, 862.

8 Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: The Netherlands (2004), CRC/C/15/Add.227, paragraaf 10; Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: The Netherlands (2009), CRC/C/NLD/CO/3, paragraaf 11. Deze VN-documenten zijn met behulp van het CRC-documentnummer terug te vinden via www.documents.un.org.

9 Derde regeringsrapportage (2007), CRC/C/NLD/3, paragraaf 243; Vierde regeringsrapportage (2012), paragraaf 310 (geraadpleegd op 19 september 2012 via <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2012/07/04/vierde-periodieke-rapportage-van-nederland.html>).

10 General Comment No. 5 (2003), CRC/GC/2003/5.

Artikel 1 (Definitie van het kind)

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Artikel 1 IVRK speelt een marginale rol in de rechtspraak. De rechter heeft het artikel in twee uitspraken zelf aangehaald. Zo gebruikt de rechtbank Arnhem de definitiebepaling om duidelijk te maken dat een meerderjarige eiser niet onder de werkingssfeer van het Verdrag valt.¹¹ Anders dan de rechtbank Arnhem laat de voorzieningenrechter van de rechtbank Groningen, onder verwijzing naar artikel 1 IVRK, uitdrukkelijk in het midden of de bepalingen van het IVRK op de meerderjarige verzoekster van toepassing zijn.¹² De vraag of het IVRK van toepassing is op de meerderjarige verzoekster behoeft naar het oordeel van de voorzieningenrechter kennelijk geen beantwoording, omdat hij al heeft geconstateerd dat het beroep op het IVRK (op grond van het territorialiteitsbeginsel) niet kan slagen.¹³

Artikel 2 (Non-discriminatie)

---

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettige voogd.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Artikel 2 IVRK wordt in 23 uitspraken genoemd. In de uitspraak van de Centrale Raad van 24 januari 2006 speelt artikel 2 IVRK een belangrijke rol. Volgens de Centrale Raad heeft artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreekse werking. Over de rechtstreekse werking van artikel 2 lid 2 IVRK heeft de Centrale Raad zich niet uitgelaten. Wel heeft de Centrale Raad het tweede lid in acht genomen bij de toetsing aan het eerste lid. Zodoende speelt het tweede lid toch een belangrijke rol bij de beoordeling van de zaak. De lagere rechtspraak volgt de Centrale Raad en ziet artikel 2 lid 1 IVRK ook als rechtstreeks werkend. De Afdeling neemt ten aanzien van de rechtstreekse werking van artikel 2

¹¹ Rb. Arnhem 14 september 2006, *LJN* AZ8624.

¹² Rb. Groningen (vzr.) 8 juli 2009, *LJN* BL7143.

¹³ Deze uitspraak wordt uitgebreid behandeld bij artikel 7 IVRK onder het kopje 'Overig'.

IVRK in zoverre een afwijkend standpunt in dat zij aan het gehele artikel de rechtstreekse werking ontzegt.

Rechtstreekse werking

De Centrale Raad – en in navolging daarvan de lagere rechtspraak – heeft rechtstreekse werking verleend aan artikel 2 lid 1 IVRK.¹⁴ Zo overwoog de Centrale Raad in een uitspraak van 24 januari 2006:

*Naar het oordeel van de Raad vormt artikel 2, eerste lid, van het IVRK een eenieder verbindende verdragsbepaling in de zin van artikel 94 van de Grondwet. Het gaat hier om een onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht op non-discriminatie, op één lijn te stellen met de in artikel 14 van het EVRM en artikel 26 van het IVBPR neergelegde non-discriminatiebepalingen, welke bepalingen rechtstreekse werking hebben.*¹⁵

Ook de Afdeling heeft zich gebogen over het vraagstuk van de rechtstreekse werking van artikel 2 IVRK.¹⁶ Volgens de Afdeling bevat artikel 2 IVRK, gelet op de formulering, geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is, omdat de bepaling niet voldoende concreet is voor zodanige toepassing en daarom nadere uitwerking behoeft in nationale wetgeving. Daarbij maakt de Afdeling geen onderscheid tussen het eerste en het tweede lid van artikel 2 IVRK.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De Centrale Raad heeft artikel 2 lid 2 IVRK in acht genomen bij de rechtstreekse toetsing aan artikel 2 lid 1 IVRK.¹⁷ Illustratief is de uitspraak van de Centrale Raad van 24 januari 2006, welke uitspraak hierboven in het kader van de rechtstreekse werking kort is aangehaald.¹⁸ In deze zaak staat de vraag centraal of de uitsluiting van twee minderjarige vreemdelingen van het recht op bijstand op basis van artikel 16 lid 2 Wet werk en bijstand (hierna: Wwb) in strijd is met het IVRK. Volgens de minderjarige appellanten dient artikel 16 lid 2 Wwb wegens strijd met het IVRK buiten toepassing te worden gelaten.

Naar aanleiding van het beroep van de minderjarige appellanten op het IVRK stelt de Centrale Raad vast dat artikel 2 lid 1 IVRK een rechtstreeks werkende bepaling is. Vervolgens overweegt de Centrale Raad dat het in artikel 2 lid 1 IVRK gewaarborgde

14 CRvB (vzr.) 8 augustus 2005, *LJN AU0687*; Rb. Almelo (vzr.) 28 november 2005, *LJN AU7003*; Rb. Leeuwarden (vzr.) 28 november 2005, *LJN AU7449*; CRvB 24 januari 2006, *LJN AV0197* (vervolg op: CRvB (vzr.) 8 augustus 2005, *LJN AU0687*); Rb. Haarlem (vzr.) 30 mei 2006, AWB 06/4038; Rb. Leeuwarden (vzr.) 15 augustus 2006, *LJN AY6349*; Rb. Arnhem 14 september 2006, *LJN AZ8624*; Rb. Haarlem 28 februari 2008, *LJN BC6101*; Rb. Amsterdam 16 december 2008, *LJN BH4387*; Rb. Amsterdam 9 februari 2010, *LJN BL6113*; Rb. Zwolle 22 april 2011, *LJN BQ6101*.

15 CRvB 24 januari 2006, *LJN AV0197*. Zie ook de annotaties bij deze uitspraak: *GST* 2006, 35 m.nt. Fleuren; *JB* 2006, 66 m.nt. EvdL; *JV* 2006, 116 m.nt. PEM; *RSV* 2006, 84 m.nt. Vonk; *USZ* 2006, 85 m.nt. red.

16 ABRvS 9 april 2008, *LJN BC9087*.

17 CRvB (vzr.) 8 augustus 2005, *LJN AU0687*; CRvB 24 januari 2006, *LJN AV0197*. Vgl. Rb. Haarlem (vzr.) 30 mei 2006, AWB 06/4038.

18 CRvB 24 januari 2006, *LJN AV0197*.

recht zich uitstrekt tot alle in het Verdrag beschreven materiële rechten van het kind, waaronder ook het recht op sociale zekerheid. Daarbij benadrukt de Centrale Raad dat aan het gemaakte voorbehoud bij artikel 26 IVRK voor de mogelijkheid van toetsing aan de overige bepalingen van het IVRK geen doorslaggevende betekenis toekomt, omdat in artikel 16 lid 1 Wwb reeds de mogelijkheid wordt geboden van bijstandsverlening aan minderjarigen wegens zeer dringende redenen.

Het maken van onderscheid op grond van de in artikel 2 lid 1 genoemde punten is volgens de Centrale Raad alleen toegestaan als hiermee een in het kader van het IVRK goorloofde doelstelling wordt nagestreefd. Daarnaast dient het onderscheid naar het oordeel van de Centrale Raad een geschikt en jegens kinderen evenredig middel te vormen om dit doel te bereiken. Bij de toetsing aan artikel 2 lid 1 IVRK dient volgens de Centrale Raad ook acht te worden geslagen op de andere bepalingen van het Verdrag, in het bijzonder artikel 2 lid 2, 3 en 27 IVRK:

Bij de beoordeling in hoeverre een onderscheid in een bepaalde situatie een evenredig te achten middel vormt om een bepaald doel te bereiken, dient bij de toetsing aan artikel 2, eerste lid, van het IVRK tevens acht te worden geslagen op het aan het IVRK ten grondslag liggende beginsel van bijzondere beschermwaardigheid van kinderen en op de andere bepalingen van het IVRK, in het bijzonder artikel 2, tweede lid, en de artikelen 3 en 27. Dit betekent dat maatregelen die ten opzichte van volwassenen in overeenstemming worden geacht met de internationale non-discriminatiebepalingen, in bepaalde situaties ten opzichte van kinderen niettemin in strijd kunnen komen met artikel 2, eerste lid, van het IVRK.

In beginsel acht de Centrale Raad de toepassing van artikel 16 lid 2 Wwb op kinderen die niet rechtmatig in Nederland verblijven – ook tegen de achtergrond van het IVRK – een evenredig middel tot toepassing van de koppelingswetgeving.¹⁹ Ten aanzien van kinderen die rechtmatig in Nederland verblijven doch niet zijn toegelaten, dient volgens de Centrale Raad anders te worden geoordeeld:

Hoewel de Nederlandse staat deze kinderen niet tot zijn grondgebied heeft toegelaten, heeft hij welbewust aanvaard dat zij gedurende een zekere tijd in Nederland verblijven. Aldus heeft de Nederlandse staat ook welbewust een zekere, uit het IVRK voortvloeiende zorgplicht ten opzichte van juist deze kinderen op zich genomen, zonder daarbij overigens iets af te doen aan de verantwoordelijkheid van de ouders van deze kinderen. Gedurende de periode waarin deze kinderen rechtmatig in Nederland verblijven, leggen de met de koppelingswetgeving nagestreefde doeleinden niet een zodanig gewicht in de schaal dat onverkorte toepassing van artikel 16, tweede lid, van de WWB in overeenstemming is met artikel 2, eerste lid, van het IVRK.

19 Zie ook de uitspraken waarin de Centrale Raad dit uitgangspunt herhaalt en daarmee motiveert dat het beroep op artikel 2 IVRK faalt: CRvB 9 oktober 2006, *LJN AY9940*; CRvB 10 november 2009, *LJN BK4166*. In laatstgenoemde uitspraak heeft de Centrale Raad overwogen dat het op de weg van betrokkenen ligt om aan te geven waarom van het uitgangspunt moet worden afgeweken. Een uitzondering kan naar het oordeel van de Centrale Raad gelegen liggen in de onmogelijkheid om terug te keren naar het land van herkomst.

Hierna noemt de Centrale Raad een aantal factoren die van belang zijn voor de beantwoording van de vraag of toepassing van artikel 16 lid 2 Wwb in het voorgelegde geval een evenredig middel vormt om de doelstelling van de koppelingswetgeving te behalen. Zo acht de Centrale Raad het onder meer van belang dat voor de kinderen geen enkel ander bestaansmiddel voorhanden is dan bijstand en dat de kinderen, gezien hun leeftijd, hun verblijfplaats niet zelf konden bepalen of in relevante mate konden beïnvloeden. De Centrale Raad komt vervolgens tot de conclusie dat toepassing van artikel 16 lid 2 Wwb in dit geval geen evenredig middel kan worden geacht om de doelstelling van de koppelingswetgeving te verwezenlijken:

Bovenstaande factoren, beschouwd in hun onderlinge samenhang, leiden de Centrale Raad tot het oordeel dat de toepassing van artikel 16, tweede lid, van de WWB jegens appellanten in het licht van artikel 2, eerste lid, van het IVRK, gelezen tegen de achtergrond van het beginsel van verhoogde beschermwaardigheid van kinderen in het algemeen en met inachtneming van de artikelen 2, tweede lid, 3 en 27 van het IVRK in het bijzonder, geen evenredig middel kan worden geacht om de doelstelling van de koppelingswetgeving te verwezenlijken. In dit kader wijst de Centrale Raad erop dat artikel 2, tweede lid, van het IVRK verbiedt dat kinderen worden gediscrimineerd of bestraft op grond van de omstandigheden of activiteiten van de ouders en dat artikel 3 van het IVRK tot uitdrukking brengt dat bij alle maatregelen betreffende kinderen de belangen van de kinderen de eerste overweging vormen. Weliswaar blijkt uit artikel 3, tweede lid, en artikel 27, derde lid, van het IVRK dat de verdragsstaten bij de behartiging van de belangen van kinderen rekening mogen houden met de plichten en verantwoordelijkheden van – voor zover hier van belang – de ouders, maar uit artikel 27, derde lid, van het IVRK blijkt ook dat de overheid passende maatregelen moet nemen om ouders te helpen het recht van kinderen op een toereikende levensstandaard te verwezenlijken.

Dit betekent volgens de Centrale Raad dat artikel 16 lid 2 Wwb wegens strijd met artikel 2 lid 1 IVRK buiten toepassing dient te worden gelaten.

Van andere orde zijn twee recente uitspraken van de Centrale Raad.²⁰ In beide zaken is een beroep gedaan op artikel 2 IVRK in combinatie met diverse andere bepalingen van het IVRK. Hier beoordeelt de Centrale Raad de zaak ‘in het licht van het IVRK’, zonder dat hij specifiek naar (het bepaalde in) artikel 2 IVRK verwijst.

Tot slot een uitspraak van de rechtbank Haarlem over een verlaging van de bijstand wegens werkweigering.²¹ Eisers hebben betoogd dat de opgelegde maatregel van bijstandsverlaging in strijd is met verschillende internationale verdragen. In dit kader doen zij onder meer een beroep op de artikelen 2, 3, 5, 18 en 27 IVRK. Eisers wijzen op de suikerziekte van hun zoon en zijn belang bij juiste voeding. Zij zijn van mening dat zij door de opgelegde maatregel niet voldoende middelen hebben om in de juiste voeding voor hun zoon te voorzien. Het gevaar bestaat volgens hen dat hun zoon blijvende gezondheidsschade oploopt. Ten aanzien van het beroep op het IVRK stelt de rechtbank voorop dat de ouders primair verantwoordelijk zijn voor de zorg van hun kind. Dit blijkt volgens de rechtbank met name uit artikel 18 lid 1 IVRK. Vervolgens

20 CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581; CRvB 15 juli 2011, *LJN* BR1905.

21 Rb. Haarlem 21 november 2008, *LJN* BG6130. Zie ook artikel 4 IVRK voor de uitspraak van de voorzieningenrechter in deze zaak: Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, *LJN* BB3043.

overweegt de rechtbank dat het verlagen van de bijstand vanwege verwijtbaar gedrag van de ouder(s) niet per definitie in strijd komt met het bepaalde in artikel 2 lid 2 IVRK en artikel 3 IVRK. Ter rechtvaardiging van dit standpunt verwijst de rechtbank naar het bepaalde in artikel 3 lid 2 IVRK en artikel 27 lid 3 IVRK, waaruit volgens de rechtbank blijkt dat de verdragsstaten bij de behartiging van de belangen van kinderen rekening mogen houden met de plichten en verantwoordelijkheden van de ouders. Verder overweegt de rechtbank dat verweerder gerechtigd was een maatregel op te leggen, mits de belangen van de kinderen worden betrokken in de belangenafweging. De rechtbank constateert dat de belangen zijn betrokken in de belangenafweging en dat dit heeft geleid tot de maatregel van vijftig procent verlaging gedurende vier maanden. Daarmee zijn eisers volgens de rechtbank niet geheel verstoken geweest van inkomsten om zorg te dragen voor de voeding die de zoon nodig heeft. De rechtbank komt daarom tot het oordeel dat de opgelegde maatregel niet in strijd is met het IVRK.

De rechtbank besteedt in deze uitspraak uitgebreid aandacht aan het IVRK, zij het dat dit niet in het voordeel van eisers uitvalt. De rechter motiveert aan de hand van het IVRK waarom het beroep op het IVRK niet kan slagen en is van mening dat de opgelegde maatregel binnen de mogelijkheden van het IVRK past. Het nationale recht hoeft volgens de rechtbank dus niet zodanig te worden uitgelegd dat het in overeenstemming is met het IVRK.

Overig

Uit een aantal uitspraken kan alleen worden afgeleid dat het beroep op artikel 2 IVRK faalt, zonder dat duidelijk wordt of sprake is van rechtstreekse werking dan wel verdragsconforme interpretatie.²² Noemenswaardig is een uitspraak van de Centrale Raad over het recht op kinderbijslag.²³ In deze zaak stelt appelland dat het recht op kinderbijslag een materieel recht is van het kind. Met een beroep op de artikelen 18 lid 2, 26 en 27 lid 3 IVRK heeft appelland aangevoerd dat de Staat verplicht is dit recht te waarborgen. Daarnaast doet appelland, onder verwijzing naar de eerder genoemde uitspraak van de Centrale Raad van 24 januari 2006, een beroep op artikel 2 lid 2 IVRK. De Centrale Raad is van oordeel dat het beroep op het IVRK – gezien het voorbehoud dat de Staat heeft gemaakt bij artikel 26 IVRK – er niet toe kan leiden dat aan het kind een zelfstandig recht op kinderbijslag dient toe te komen. Daarbij merkt de Centrale Raad op dat een beroep op de uitspraak van de Centrale Raad van 24 januari 2006 niet opgaat, omdat het in die uitspraak ging om de toepassing van de Wwb, welke wet als bodemvoorziening een geheel ander karakter draagt dan de Algemene Kinderbijslagwet (hierna: AKW).²⁴

22 Rb. Groningen (vzr.) 2 januari 2003, AWB 02/1109 en 02/1110; CRvB 7 april 2008, *LJN* BD0221; Rb. Arnhem 2 oktober 2008, *LJN* BF9076; ABRvS 20 mei 2009, *LJN* BI4519; CRvB 25 januari 2010, *LJN* BL0766.

23 CRvB 7 april 2008, *LJN* BD0221. Vgl. HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen).

24 Zie voor een vergelijkbare overweging ten aanzien van de Wet kinderopvang: Rb. Arnhem 2 oktober 2008, *LJN* BF9076.

Artikel 3 (Belang van het kind)

---

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 3 IVRK wordt in 44 uitspraken genoemd. Dit artikel heeft volgens de Centrale Raad en lagere rechtspraak geen rechtstreekse werking. Toch vervult artikel 3 een belangrijke rol in bijstandszaken bij de verdragsconforme uitleg en toepassing van artikel 16 lid 1 Wwb.

Rechtstreekse werking

De Centrale Raad ziet artikel 3 IVRK niet als rechtstreeks werkende bepaling.²⁵ Volgens de Centrale Raad kan artikel 3 IVRK niet worden aangemerkt als ‘een ieder verbindende bepaling’ in de zin van de artikelen 93 en 94 Grondwet. De lagere rechtspraak heeft ook rechtstreekse werking aan artikel 3 IVRK ontzegd.²⁶

De vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, is twee keer uitdrukkelijk in het midden gelaten.²⁷ Deze vraag behoeft hier kennelijk geen beantwoording, omdat de rechter reeds van oordeel is dat het beroep op artikel 3 IVRK niet tot het beoogde doel kan leiden.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De Centrale Raad heeft bij herhaling het standpunt ingenomen dat bij de beantwoording van de vraag of een minderjarige met de Nederlandse nationaliteit recht heeft op bijstand op grond van artikel 16 lid 1 Wwb²⁸, het daarin voorkomende begrip ‘zeer dringende redenen’ in het licht van artikel 3 lid 1, 3 lid 2 en 27 lid 3 IVRK dient te

25 CRvB 26 januari 2010, *LJN* BL1686; CRvB 30 maart 2010, *LJN* BM1913; CRvB 29 juni 2010, *LJN* BM9795; CRvB 2 november 2010, *LJN* BO3025.

26 Rb. 2 oktober 2008, *LJN* BF9076; Rb. Zutphen 12 december 2008, *LJN* BJ1349; Rb. Zwolle-Lelystad 16 april 2009, *LJN* B11369; Rb. Haarlem (vzr.) 8 april 2010, *LJN* BM1400; Rb. Zwolle-Lelystad 19 april 2011, *LJN* BQ3967.

27 CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112; Rb. Haarlem (vzr.) 17 mei 2005, *LJN* AT6534.

28 Aanvankelijk op grond van het nagenoeg gelijklopende artikel 11 lid 1 van de tot 1 januari 2004 geldende Algemene bijstandswet.

worden uitgelegd.²⁹ Deze verdragsconforme uitleg heeft er in een aantal gevallen toe geleid dat aan minderjarigen met de Nederlandse nationaliteit bijstand is verleend, wanneer is gebleken dat de ouders onvoldoende in staat zijn de noodzakelijke kosten voor het kind, zoals de kosten voor voeding en kleding, te betalen.

Zoals reeds bij artikel 2 is beschreven, heeft de Centrale Raad op 24 januari 2006 de mogelijkheid tot bijstandverlening aan minderjarigen met de Nederlandse nationaliteit uitgebreid naar minderjarige vreemdelingen die rechtmatig in Nederland verblijven, maar niet zijn toegelaten.³⁰ Voor deze laatstgenoemde categorie minderjarige vreemdelingen heeft de Centrale Raad artikel 16 lid 2 Wwb wegens strijd met artikel 2 lid 1 IVRK buiten toepassing gelaten. Bij de toetsing aan artikel 2 lid 1 IVRK neemt de Centrale Raad het bepaalde in de artikelen 2 lid 2, 3 en 27 IVRK en de aan het IVRK ten grondslag liggende beginsel van bijzondere beschermwaardigheid van kinderen in acht. De Centrale Raad maakt verder een duidelijk onderscheid tussen kinderen die rechtmatig in Nederland verblijven, doch niet zijn toegelaten, en kinderen die niet rechtmatig in Nederland verblijven. Volgens de Centrale Raad is de uitsluiting van bijstand aan deze laatste groep kinderen, ook tegen de achtergrond van het IVRK, in beginsel een evenredig middel ter rechtvaardiging van de doelstelling van de koppelingwetgeving.³¹

Naar aanleiding van deze uitspraak van de Centrale Raad heeft de lagere rechter artikel 16 Wwb op vergelijkbare wijze verdragsconform toegepast.³² Dit heeft in een aantal gevallen geleid tot bijstandsverlening aan minderjarige vreemdelingen (met een geldige verblijfstitel). Behalve artikel 16 lid 1 Wwb, is ook artikel 49 sub b Wwb³³ conform het bepaalde in artikel 3 lid 1, lid 2 en 27 lid 3 IVRK uitgelegd.³⁴ Zo overweegt de voorzieningenrechter van de rechtbank Dordrecht als volgt:

De Centrale Raad van Beroep (hierna: CRvB) heeft in diverse uitspraken (onder andere van 24 januari 2006, L/JN AV0197) bepaald dat het begrip zeer dringende redenen in de zin van artikel 16, eerste lid, Wwb ten aanzien van minderjarige kinderen moet worden uitgelegd conform het bepaalde in de artikelen 3, eerste en tweede lid, en artikel 27, derde lid, van het IVRK. Gelet op de overeenkomsten in de bewoordingen van artikel 16, eerste lid, en in artikel 49, aanhef en onder b, van de Wwb ziet de voorzieningenrechter geen aanleiding voor een andersluidend oordeel ten aanzien van het bepaalde in artikel 49, aanhef en onder b, van de Wwb. Ter zitting heeft verweerder terecht erkend dat onder de huisvesting, bedoeld in artikel 27, derde lid van het IVRK, ook de energievoorziening

29 CRvB 29 maart 2005, L/JN AT3468; CRvB 14 juni 2005, L/JN AT8038; CRvB 5 juli 2005, L/JN AT9963; CRvB 13 februari 2007, L/JN AZ8596; CRvB 29 mei 2007, L/JN BA6523. Vgl. CRvB (vzr.) 8 augustus 2005, L/JN AU0687 en in navolging daarvan: Rb. Almelo (vzr.) 28 november 2005, L/JN AU7003.

30 CRvB 24 januari 2006, L/JN AV0197. Zie ook: CRvB 6 oktober 2009, L/JN BK0734; CRvB 20 juli 2010, L/JN BN3318.

31 Zie ook: CRvB 9 oktober 2006, L/JN AY9940; CRvB 26 april 2011, L/JN BQ3795. Vgl. Rb. (vzr.) Amsterdam 1 oktober 2008, L/JN BG6531.

32 Rb. Haarlem (vzr.) 30 mei 2006, AWB 06/4038; Rb. Arnhem 14 september 2006, L/JN AZ8624; Rb. Amsterdam 9 februari 2010, L/JN BL6113; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 20 april 2011, L/JN BQ3199.

33 Ingevolge artikel 49 sub b Wwb kan bijzondere bijstand voor de aflossing van een schuld worden verleend indien daartoe zeer dringende redenen bestaan.

34 Rb. Dordrecht (vzr.) 25 september 2008, L/JN BG3517; Rb. Dordrecht (vzr.) 21 december 2009, L/JN BL9388. Vgl. Rb. Dordrecht (vzr.) 23 april 2009, L/JN BI8643.

*valt. Reeds gelet hierop heeft verweerder in het besluit van 14 juli 2008 ten onrechte de belangen van de minderjarige kinderen van verzoekster buiten beschouwing gelaten.*³⁵

Van andere orde is een uitspraak van de rechtbank Haarlem over een opgelegde maatregel van bijstandsverlening wegens werkweigering.³⁶ De rechtbank besteedt in deze uitspraak uitgebreid aandacht aan het IVRK, zij het dat dit niet in het voordeel van eisers uitvalt. Volgens de rechtbank was de gemeente gerechtigd de bijstand te verlagen, omdat de belangen van de kinderen zijn betrokken in de belangenafweging. Deze zaak is uitgebreid toegelicht bij artikel 2 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Ten slotte kan gewezen worden op een uitspraak waarin de Centrale Raad overweegt dat een bijzonder gewicht dient te worden toegekend aan het eigen belang van het kind bij kinderbijslag.³⁷ Daarbij acht de Centrale Raad niet doorslaggevend dat aan het kind geen zelfstandige aanspraak op kinderbijslag toekomt. Deze uitspraak wordt uitgebreid besproken bij artikel 18 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Overig

Uit een aantal uitspraken kan worden afgeleid dat het beroep op artikel 3 IVRK faalt.³⁸ Noemenswaardig is een uitspraak van de Centrale Raad.³⁹ In deze zaak kan appellante zich niet verenigen met de afwijzing van haar bijstandaanvraag. Volgens appellante is het besluit in strijd met artikel 3 IVRK, omdat de belangen van haar minderjarige dochter niet zijn meegewogen. De Centrale Raad is van oordeel dat geen sprake is van strijd met artikel 3 IVRK, omdat appellante niet als wettelijk vertegenwoordiger voor haar dochter als zelfstandig subject om bijstand heeft verzocht, zodat de besluitvorming daarop niet gericht hoefde te zijn.

Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die Partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

---

35 Rb. Dordrecht (vzr.) 25 september 2008, *LJN* BG3517.

36 Rb. Haarlem 21 november 2008, *LJN* BG6130.

37 CRvB 15 juli 2011, *LJN* BR1905. Zie ook de uitspraak waarin de Centrale Raad naar aanleiding van een beroep op artikel 3 IVRK de zaak in het licht van het IVRK beoordeelt: CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581.

38 Rb. Haarlem (vzr.) 23 november 2006, *LJN* AZ4222; Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, *LJN* BB3043; Rb. Amsterdam 20 februari 2008, *LJN* BG4317; Rb. Groningen (vzr.) 8 juli 2009, *LJN* BL7143; CRvB 13 oktober 2009, *LJN* BK1214; HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729; Rb. Amsterdam 18 februari 2011, *LJN* BQ5256; Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 3 mei 2011, *LJN* BQ5114; CRvB 5 augustus 2011, *LJN* BR4785.

39 CRvB 13 oktober 2009, *LJN* BK1214.

Artikel 4 IVRK is één keer ingeroepen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem.⁴⁰ In deze zaak heeft de gemeente Haarlem de bijstanduitkering van verzoeker met vijftig procent verlaagd wegens werkweigering. Verzoeker stelt dat de gemeente Haarlem hiermee in strijd heeft gehandeld met de artikelen 3, 4, 24 en 27 lid 3 IVRK. In dit verband brengt hij naar voren dat zijn zoon suikerziekte heeft en recht heeft op zorg, waaronder gevarieerd voedsel. Verzoeker is van oordeel dat het besluit om de bijstand te verlagen het hem onmogelijk maakt om zijn zoon dit gevarieerde voedsel te verstrekken. Het belang van zijn zoon is volgens hem bij het nemen van het besluit niet meegewogen. Verzoeker vraagt de voorzieningenrechter het bestreden besluit te schorsen, dan wel de gemeente Haarlem te gelasten het gevarieerde voedsel ter beschikking te stellen. De voorzieningenrechter onderzoekt of het IVRK een zodanige inbreuk maakt op de Wwb, dat toepassing ervan aanleiding geeft tot het treffen van een voorlopige voorziening. Hij besteedt uitgebreid aandacht aan het IVRK, maar verwijst niet specifiek naar artikel 4 IVRK:

De bescherming die het IVRK beoogt te bieden is veel breder dan het beschikbaar stellen van geld en draagt de staten die partij zijn een zorgplicht op die zich uitstrekt over verschillende terreinen. Artikel 3, lid 2 van het verdrag bepaalt, dat de staten zich verbinden het kind te verzekeren van bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, doch rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders. De voorzieningenrechter stelt voorop dat de zorg voor (onder meer) de gezondheid van een kind ligt bij de ouders. Daarbij is in beginsel niet van belang of het kind al dan niet aan een ziekte lijdt. Het enkele feit dat sprake is van ziekte bij het kind maakt in beginsel niet dat die zorgplicht aan anderen kan worden overgedragen. Gewezen kan worden op artikel 18, lid 1 IVRK, waarin er nog eens nadrukkelijk op wordt gewezen, dat ouders de eerste verantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding en de ontwikkeling van hun kind. Wel kunnen ouders in het kader van hun verantwoordelijkheid zich tot derden wenden om hen bij te staan. Daarvan zal eerder sprake zijn wanneer de benodigde inspanningen de mogelijkheden van de ouders te boven gaan. In casu is de extra inspanning die van de ouders van M. gevraagd wordt slechts zeer beperkt. Deze bestaat eruit dat zij erop toezien dat [verzoeker sub 1] normale voedingsmiddelen in een bepaalde samenstelling en van een bepaald gewicht op de juiste tijdstippen nuttigt. Niet is in te zien dat de ouders – onder wie verzoeker sub 2 – niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor ook deze zorg voor M. Het standpunt van verzoeker sub 2 impliceert, dat hij als ouder onvoldoende kan voorkomen dat [verzoeker sub 1] gezondheidsschade oploopt. Ingevolge artikel 254 BW geldt, dat indien een minderjarige die zodanig opgroeit, dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd, en andere middelen ter afwendings van deze bedreiging hebben gefaald, of naar is te voorzien, zullen falen, de kinderrechtster hem onder toezicht kan stellen van een stichting als bedoeld in artikel 1, onder f van de Wet op de jeugdzorg. Wanneer verzoeker sub 2 niet in staat is dan wel niet bereid is zijn zoon van de noodzakelijke zorg te voorzien, kan hij hiervan melding maken bij de Raad voor de Kinderbescherming of de Stichting Jeugdzorg, die vervolgens de nodige stappen kunnen ondernemen om te waarborgen dat de gezondheid

40 Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, L/JN BB3043. Zie ook het vervolg van de procedure: Rb. Haarlem 21 november 2008, L/JN BG6130; CRvB 29 juni 2010, L/JN BM9795. In deze twee uitspraken speelt artikel 4 IVRK geen rol meer.

van [verzoeker sub 1] geen ernstige schade oploopt. Met deze regeling voldoet de Staat der Nederlanden naar het oordeel van de voorzieningenrechter aan de verplichtingen die voortvloeien uit de bepalingen van het IVRK, zoals bijvoorbeeld omschreven in de artikelen 19 en 24 van het verdrag. Aldus is ook beter gewaarborgd dat de gezondheid van [verzoeker sub 1] wordt bewaakt. Een verhoging van de bijstandsuitkering geeft immers geen garantie dat die zal worden aangewend voor de dieetvoorziening van [verzoeker sub 1].

De voorzieningenrechter komt tot de conclusie dat het IVRK in dit geval geen inbreuk maakt op de Wwb. Tevens concludeert de voorzieningenrechter dat de gemeente niet gehouden is op basis van dit Verdrag een hogere uitkering aan verzoeker te verstrekken. In de visie van de voorzieningenrechter bestaat daarom geen aanleiding voor het treffen van een voorlopige voorziening.

Artikel 5 (De rol van de ouders)

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 5 IVRK wordt in vier uitspraken genoemd. In geen van deze zaken slaagt het beroep. Dit hangt voornamelijk samen met het oordeel van de Centrale Raad dat deze bepaling geen rechtstreekse werking heeft.

Rechtstreekse werking

Op 12 juni 2007 heeft de Centrale Raad geoordeeld dat artikel 5 IVRK geen ‘een ieder verbindende bepaling’ is als bedoeld in de artikelen 93 en 94 van de Grondwet.⁴¹ Dit standpunt herhaalt de Centrale Raad op 29 juni 2010, waarbij hij eveneens overweegt dat in artikel 5 IVRK sprake is van algemeen omschreven sociale doelstellingen waaraan geen onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht in de vorm van een (afdwingbare) aanspraak op bijstand valt te ontleen.⁴²

Overig

De Centrale Raad heeft op 18 juni 2009 het beroep op artikel 5 IVRK in combinatie met artikel 27 IVRK verworpen.⁴³ Appellante heeft in deze zaak naar voren gebracht dat terugvordering van het voorschot van de zogenoemde WAO-uitkering meebrengt dat zij in feite een periode geen inkomen heeft gehad. Zij acht dit onder meer in strijd

41 CRvB 12 juni 2007, L/JN BA7026.

42 CRvB 29 juni 2010, L/JN BM9795 (hoger beroep van: Rb. Haarlem 21 november 2008, L/JN BG6130).

43 CRvB 18 juni 2009, L/JN BI9928.

met het recht op sociale zekerheid, zoals dat is neergelegd in verschillende verdragen. In dit kader doet appellante onder andere een beroep op artikel 5 IVRK in combinatie met artikel 27 IVRK. Volgens de Centrale Raad is de stelling van appellante dat de terugvordering van het voorschot in strijd is met (internationale) grondbeginselen van sociale zekerheid niet of nauwelijks onderbouwd. Daarnaast wordt deze stelling niet door de Centrale Raad onderschreven. De Centrale Raad betreft daarbij onder meer dat een onverschuldigd betaalde voorschot op grond van de WAO dient te worden teruggevorderd en dat appellante over een inkomen gelijk aan de beslagvrije voet blijft beschikken.

Artikel 6 (Recht op leven en ontwikkeling)

---

1. *De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.*
  2. *De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.*
-

Artikel 6 IVRK is in vier zaken aan bod gekomen. De rechter heeft zich niet uitgelaten over de rechtstreekse werking van dit artikel. In één uitspraak besteedt de Centrale Raad naar aanleiding van een beroep op artikel 6 lid 2 IVRK aandacht aan de ontwikkeling van het kind.

Rechtstreekse werking

Over de rechtstreekse werking van artikel 6 IVRK heeft de rechter niet geoordeeld. In één zaak laat de voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem in het midden of dit artikel rechtstreeks werkt.⁴⁴ In deze zaak is in geschil of twee minderjarige vreemdelingen (eisers) recht hebben op bijstand. Namens eisers is een beroep gedaan op de artikelen 3, 6 en 26 IVRK. De gemachtigde van eisers stelt zich op het standpunt dat deze artikelen, op grond van artikel 8 EVRM, rechtstreekse werking hebben. Daarnaast stelt de gemachtigde dat het IVRK een verplichting schept de belangen van de kinderen tenminste mee te wegen bij de beoordeling van de aanvraag waar het de primaire levensbehoeften betreft. Volgens de voorzieningenrechter staat het bij artikel 26 IVRK gemaakte voorbehoud aan een geslaagd beroep op de artikelen 3, 6 en 26 IVRK in de weg:

2.10. De voorzieningenrechter moet vaststellen dat Nederland bij de bekrachtiging van dit verdrag onder meer bij artikel 26 een voorbehoud heeft gemaakt. Nederland heeft deze bepaling geaccepteerd onder het voorbehoud dat deze bepaling niet verplicht tot een zelfstandig recht van kinderen op sociale zekerheid, daarbij inbegrepen sociale verzekering. Dit impliceert, met andere woorden, dat dit verdrag geen aanspraken in het leven roept voor kinderen, wier ouders in overeenstemming met de nationale wet van de verstrekkingen zijn uitgesloten. En dat laatste is hier het geval. Het beroep op de

44 Rb. Haarlem (vzr.) 17 mei 2005, LJN AT6534.

*artikelen 3 en 6 kan evenmin slagen want, daargelaten of aan deze artikelen directe werking toekomt, artikel 26 moet worden aangemerkt als de bepaling die specifiek betrekking heeft op de hier te beoordelen situatie en als zodanig als een *lex specialis* is aan te merken, waardoor aan de artikelen 3 en 6 geen betekenis toekomt voor de hier ter beoordeling staande vraag.⁴⁵*

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In een uitspraak van 20 oktober 2010 oordeelde de Centrale Raad dat het betrokken kind (een minderjarige vreemdeling met een autistische stoornis en verstandelijke beperking) recht heeft op de totale zorg zoals geïndiceerd door het Centrum Indicatiestelling Zorg.⁴⁶ De zorgverzekeraar heeft in eerste instantie de aanvraag om op grond van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (hierna: AWBZ) zorg te verlenen, afgewezen, omdat de minderjarige (als vreemdeling) op grond van artikel 5 AWBZ niet tot de kring der verzekerden behoort. In eerste aanleg overwoog de rechtbank naar aanleiding van het beroep op de artikelen 28 en 29 IVRK dat de zorgverzekeraar onvoldoende is ingegaan op de vraag of het onthouden van zorg in dit geval ertoe zal leiden dat de minderjarige geen onderwijs kan volgen. De zorgverzekeraar heeft vervolgens een deel van de geïndiceerde zorg voorgesteld. In hoger beroep is namens de minderjarige aangevoerd dat de toetsing van de rechtbank ten onrechte beperkt is gebleven tot de artikelen 28 en 29 IVRK. Appellant is van mening dat de rechtbank ten onrechte is voorbijgegaan aan het bepaalde in de artikelen 2, 3, 6 lid 2, 18, 23, 24 en 27 IVRK. De Centrale Raad ziet de (gehele) geïndiceerde zorg als een noodzakelijke voorwaarde voor het kunnen verlenen van de zorg die noodzakelijk is voor de lichamelijke en geestelijke ontwikkeling van de minderjarige vreemdeling, en komt tot de volgende conclusie:

De Raad komt tot de conclusie dat het onthouden van de geïndiceerde ondersteunende en activerende begeleiding aan appellant tot effect heeft dat zijn persoonlijke ontwikkeling onmogelijk wordt gemaakt waardoor hij in het behoud van zijn menselijke waardigheid ernstig wordt bedreigd. Mede gezien in het licht van het IVRK kan niet in redelijkheid worden volgehouden dat de weigering van de geïndiceerde zorg blijk geeft van een "fair balance" tussen de publieke belangen die betrokken zijn bij de weigering van die zorg en de particuliere belangen van appellant om die zorg te ontvangen, hetgeen in het onderhavige geval meebrengt dat op Agis een positieve verplichting rust om te voorzien in de voor appellant noodzakelijk geachte zorg.

Naar het oordeel van de Centrale Raad dient artikel 5 lid 2 AWBZ wegens strijd met artikel 8 EVRM buiten toepassing te worden gelaten. Het IVRK speelt hier duidelijk een rol via de rechterlijke toetsing aan artikel 8 EVRM, in het bijzonder bij de vraag

45 In hoger beroep oordeelde de Centrale Raad anders, namelijk dat aan het gemaakte voorbehoud bij artikel 26 IVRK voor de mogelijkheid van toetsing aan de overige bepalingen van het IVRK geen betekenis toekomt, aangezien artikel 16 lid 1 Wvb reeds de mogelijkheid biedt van bijstandverlening aan minderjarigen wegens zeer dringende redenen (zie CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197). In hoger beroep is verder niet geoordeeld over (de rechtstreekse werking van) artikel 6 IVRK.

46 CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581. Zie ook: *JV* 2011, 90 m. nt. Minderhoud. In een andere uitspraak is ook een beroep op artikel 6 IVRK gedaan: CRvB 15 juli 2011, *LJN* BR1905. Deze uitspraak wordt uitgebreid toegelicht bij artikel 18 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

of sprake is van een 'fair balance' tussen de publieke belangen bij weigering van de zorg en de particuliere belangen om die zorg te ontvangen. Hoewel de Centrale Raad in zijn overwegingen niet expliciet naar artikel 6 lid 2 IVRK verwijst, besteedt hij wel aandacht aan de lichamelijke, geestelijke en persoonlijke ontwikkeling van het kind.

Overig

Uit een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Amsterdam volgt dat het beroep op artikel 6 IVRK in combinatie met de artikelen 3, 23 en 24 IVRK faalt.⁴⁷ Verzoekster vraagt in deze zaak aan de voorzieningenrechter een voorlopige voorziening te treffen teneinde de gemeente de opdracht te geven om op grond van de Wet maatschappelijke ondersteuning (hierna: Wmo) tijdelijke opvang (onderdak) te bieden aan haar en haar kinderen. De voorzieningenrechter is van oordeel dat het ontbreken van een geldige verblijfstitel een grond vormt om de aanvraag af te wijzen. Daarbij ziet de voorzieningenrechter onvoldoende grond om aan te nemen dat het IVRK de doelstellingen van het koppelingsbeginsel in casu kan doorkruisen. De voorzieningenrechter wijst naar vaste jurisprudentie waarin is bepaald dat de doelstelling van de koppelingswetgeving in relatie tot internationale verdragsbepalingen aanvaardbaar wordt geacht en in het algemeen niet op bedenkingen stuit.

Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)

---

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Uit twee uitspraken blijkt dat artikel 7 IVRK tevergeefs is ingeroepen. In één van deze uitspraken heeft de Centrale Raad zich uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 7 IVRK.

Rechtstreekse werking

Op 8 oktober 2002 overwoog de Centrale Raad dat artikel 7 IVRK geen een ieder verbindende bepaling is.⁴⁸ De Centrale Raad is hier dus van mening dat artikel 7 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.

Overig

Uit een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Groningen kan worden afgeleid dat het beroep op artikel 7 IVRK faalt.⁴⁹ In casu is de aanvraag van ver-

47 Rb. Amsterdam (vzr.) 1 oktober 2008, *LJN* BG6531.

48 CRvB 8 oktober 2002, *LJN* BR0821.

49 Rb. Groningen (vzr.) 8 juli 2009, *LJN* BL7143.

zoekster om bijzondere bijstand voor de reiskosten om haar kinderen op te halen uit de Verenigde Staten, afgewezen. De gemeente Groningen had deze aanvraag in eerste instantie afgewezen op grond van artikel 35 lid 1 Wwb. In het verweerschrift verklaart de gemeente echter dat deze grond onjuist is en dat de aanvraag afgewezen had moeten worden op grond van het territorialiteitsbeginsel, neergelegd in artikel 11 lid 1 Wwb. Daarbij heeft de gemeente aangevoerd dat geen sprake is van dringende redenen als bedoeld in artikel 16 lid 1 Wwb. Verzoekster stelt dat de gemeente op grond van het IVRK de verplichting heeft de rechten van Nederlandse kinderen te waarborgen, ook wanneer deze kinderen zich niet op Nederlands grondgebied bevinden. Het is volgens verzoekster duidelijk dat zowel de kinderen als zichzelf er groot belang bij hebben dat zij met elkaar herenigd worden. De voorzieningenrechter laat in het midden of de bepalingen van het IVRK op verzoekster van toepassing zijn en overweegt dat niet gebleken is van zodanig dringende redenen dat van het territorialiteitsbeginsel dient te worden afgeweken.

Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)

---

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van een ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

In acht uitspraken wordt artikel 9 IVRK genoemd. Volgens de Afdeling heeft artikel 9 IVRK geen rechtstreekse werking.

Rechtstreekse werking

In een uitspraak van 9 april 2008 heeft de Afdeling bepaald dat artikel 9 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.⁵⁰ Volgens de Afdeling bevat artikel 9 IVRK, gelet op de formulering, geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is, omdat deze bepaling niet voldoende concreet is voor een zodanige toepassing en daarom nadere uitwerking in nationale wetgeving behoeft.

De Centrale Raad heeft zich daarentegen niet uitgesproken over de rechtstreekse werking van dit artikel. In twee uitspraken laat de Centrale Raad de rechtstreekse werking van artikel 9 uitdrukkelijk in het midden en overweegt de Centrale Raad dat dit artikel geen verdere strekking heeft dan artikel 8 EVRM.⁵¹ Aangezien de Centrale Raad hier constateert dat het beroep op artikel 8 EVRM niet kan slagen, behoeft artikel 9 IVRK geen verdere bespreking.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Uit twee uitspraken volgt dat de rechter naar aanleiding van onder meer een beroep op artikel 9 IVRK de zaak mede in het licht van het IVRK beoordeelt.⁵² Aangezien de rechter hier alleen in algemene termen naar het IVRK verwijst – en dus niet specifiek naar artikel 9 – is de toepassing van deze bepaling niet direct zichtbaar.

Illustratief is een uitspraak van 6 april 2010, waarin de voorzieningenrechter van de rechtbank Utrecht, mede in het licht van het IVRK, bepaalt dat de gemeente Utrecht op grond van de Wmo tijdelijk opvang moet bieden aan een uitgeprocedeerde asielzoekster en haar dochtertje.⁵³ De gemeente heeft de aanvraag tot opvang afgewezen met als reden dat de voorzieningen van de Wmo alleen zijn bedoeld voor personen die rechtmatig in Nederland verblijven. Verzoekster beroept zich op de beschermende werking van het Europees Sociaal Handvest (hierna: ESH), in het bijzonder de artikelen 17 en 31 ESH, en wijst in dit verband op een uitspraak van het Europees Comité voor Sociale Rechten (ECSR) van 20 oktober 2009.⁵⁴ Zij brengt daarbij naar voren dat opvang van moeder en dochter, als voorwaarde om enig privéleven te kunnen hebben, valt onder artikel 8 EVRM, in verbinding met het ESH, artikel 12 Vrouwenrechtenverdrag en de artikelen 9 en 24 IVRK. Als bijzondere omstandigheid stelt verzoekster dat haar dochter astmatisch is en epilepsie heeft en dat de gemeente Utrecht daarom de opvang aan moeder en kind samen moet bieden. De voorzieningenrechter benadrukt dat de afwezigheid van volkenrechtelijke binding van de uitspraken van het ECSR niet betekent dat deze niet van betekenis zijn bij de beoordeling van de toepassing van nationaal recht, mede bezien in het licht van internationaal recht. Volgens de voorzie-

50 ABRvS 9 april 2008, *LJN* BC9087.

51 CRvB 11 juni 2009, *LJN* BI9325; CRvB 15 april 2010, *LJN* BM3583. Vgl. Rb. Amsterdam 22 december 2010, *LJN* BP7642.

52 Rb. Utrecht (vzr.) 6 april 2010, *LJN* BM0846; CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581. Laatstgenoemde uitspraak is reeds toegelicht bij artikel 6 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

53 Rb. Utrecht (vzr.) 6 april 2010, *LJN* BM0846. Zie ook de uitspraken over 'tijdelijke opvang aan uitgeprocedeerde asielzoekers en hun kinderen' waarin de voorzieningenrechter, naar aanleiding van een beroep op artikel 9 IVRK, geen aanleiding ziet een voorlopige voorziening te treffen, omdat volgens de voorzieningenrechter geen sprake is van een spoedeisend belang: Rb. Groningen (vzr.) 14 juli 2010, *LJN* BN2935; Rb. Zwolle-Lelystad (vzr.) 3 mei 2011, *LJN* BQ5114.

54 Zie: ESCR 20 oktober 2009, nr. 47/2008, *JV* 2010, 150 (*DCI/The Netherlands*).

ningenrechter zal bij een uitspraak over de rechtmatigheid van een overheidsbesluit rekening moeten worden gehouden met voornoemde uitspraak van de ECSR, omdat het ESH door Nederland is geratificeerd. De voorzieningenrechter is van oordeel dat noodopvang in de onderhavige situatie cruciaal is bij het behouden en bevorderen van de menselijke waardigheid. Daarbij neemt de voorzieningenrechter artikel 8 EVRM in samenhang met de artikelen 17 en 31 ESH, het IVRK, het Vrouwenrechtenverdrag en de uitspraak van het ECSR in aanmerking. De voorzieningenrechter acht het van belang dat het gaat om een jong kind met gezondheidsklachten en bepaalt dat de gemeente Utrecht moeder en kind tijdelijke opvang moet bieden op grond van de Wmo.

Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)

---

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.

2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderopvang waarvoor zij in aanmerking komen.

In negen uitspraken wordt artikel 18 IVRK genoemd. De Centrale Raad ziet artikel 18 IVRK niet als rechtstreeks werkend. Wel blijkt uit enkele uitspraken dat de rechter bij de beoordeling van de zaak aandacht besteedt aan het beginsel dat ouders de eerste verantwoordelijkheid hebben voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind.

Rechtstreekse werking

Volgens de Centrale Raad heeft artikel 18 IVRK geen rechtstreekse werking.⁵⁵ In een uitspraak van 20 oktober 2010 oordeelt de Centrale Raad dat artikel 18 IVRK niet een ieder kan verbinden in de zin van artikel 94 Grondwet. Naar het oordeel van de Centrale Raad is in dit artikel sprake van algemeen omschreven sociale doelstellingen waaruit geen onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht in de vorm van een (afdwingbare) aanspraak op zorg kan worden ontleend. Het beroep op artikel 18 IVRK treft om deze reden geen doel. In eerste aanleg heeft de rechtbank Amsterdam de rechtstreekse werking van artikel 18 IVRK in het midden gelaten en heeft de rechtbank het beroep verworpen.⁵⁶ Volgens de rechtbank ziet dit artikel op rechten van kinderen en niet op rechten van ouders.

⁵⁵ CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3580; CRvB 2 november 2010, *LJN* BO3025.

⁵⁶ Rb. Amsterdam 3 december 2008, *LJN* BG6965.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Hoewel artikel 18 IVRK volgens de Centrale Raad geen rechtstreekse werking heeft, lijkt hij in een recente uitspraak over kinderbijslag wel waarde te hechten aan het bepaalde in artikel 18 IVRK.⁵⁷ Anders dan in eerdere rechtspraak oordeelt de Centrale Raad in deze uitspraak dat de gerechtvaardigheid van de koppelingswetgeving, zoals neergelegd in artikel 6 lid 2 AKW, niet opgaat voor ouders die met hun kinderen voor de overheid kenbaar langere tijd in Nederland verblijven, waarvan in ieder geval een zekere tijd rechtmatig in de zin van artikel 8, onder f, g of h van de Vreemdelingenwet 2000, en inmiddels een zodanige band met Nederland hebben opgebouwd, dat zij geacht kunnen worden ingezetenen van Nederland te zijn. Voor ouders in deze omstandigheden acht de Centrale Raad de in artikel 6 lid 2 AKW neergelegde algemene uitsluiting van het recht op kinderbijslag op grond van hun verblijfsstatus geen evenredig middel om de doelstelling van de koppelingswetgeving te bereiken.

De Centrale Raad toetst hier aan artikel 8 EVRM in samenhang met artikel 14 EVRM en betreft daarbij ook het IVRK.⁵⁸ Namens appellanten is aangevoerd dat de belangen van het kind die met name zijn neergelegd in de artikelen 2, 3, 6 en 18 IVRK, dienen te worden ingelezen in artikel 8 EVRM. Naar aanleiding van deze stelling houdt de Centrale Raad rekening met de belangen van de betrokken kinderen, zonder echter te verwijzen naar een specifieke bepaling van het IVRK. Volgens de Centrale Raad heeft de Nederlandse Staat welbewust een zekere, uit het IVRK voortvloeiende zorgplicht ten opzichte van de betrokken kinderen op zich genomen. Met betrekking tot de verantwoordelijkheid van de ouders en het belang van het kind bij kinderbijslag overweegt de Centrale Raad als volgt:

4.15. De Raad verliest niet uit het oog dat op de ouders primair een eigen verantwoordelijkheid voor de opvoeding en ontwikkeling van hun kinderen rust, doch acht ook in het kader van de onderhavige beoordeling van belang dat de kinderbijslag is bedoeld ter ondersteuning in de kosten van het levensonderhoud van de hun ten laste komende kinderen. In dat verband dient ook een bijzonder gewicht te worden gehecht aan het eigen belang dat het kind bij deze uitkering heeft, indachtig dat bij de AKW de verbetering van de positie van het kind wordt nagestreefd. De Raad acht in deze niet doorslaggevend dat aan het kind geen zelfstandige aanspraak op kinderbijslag toekomt. De Raad verwijst dienaangaande naar eerdere jurisprudentie (zie onder meer de uitspraak van 21 juli 2006, LJV AY5560) waarin de Raad als uitgangspunt heeft aanvaard dat criteria ter beoordeling van een aanspraak op uitkering die ten behoeve van een kind aan de ouders wordt toegekend ten aanzien van het kind zelf discriminerend kunnen zijn en dat dit moet worden meegewogen bij de beoordeling van de aanspraak van de ouder.

57 CRvB 15 juli 2011, LJV BR1905.

58 Zie ook: CRvB 20 oktober 2010, LJV BO3581. In deze uitspraak wordt een beroep gedaan op artikel 18 IVRK in combinatie met diverse andere bepalingen van het IVRK. De Centrale Raad betreft hier het IVRK ook via de toetsing aan artikel 8 EVRM. Anders dan in de uitspraak van de Centrale Raad d.d. 15 juli 2011 wordt hier echter niets overwogen omtrent de ouderlijke verantwoordelijkheid. De uitspraak van 20 oktober 2010 wordt toegelicht bij artikel 6 IVRK onder het kopje 'Verdragsconforme uitleg en toepassing'.

Gelet op de doelstellingen van de AKW en de bijzondere beschermwaardigheid van kinderen, mede gezien in het licht van de uit het IVRK voortvloeiende zorgplicht van de Nederlandse Staat die hij ten opzichte van de betrokken kinderen op zich heeft genomen, concludeert de Centrale Raad dat de met de koppelingswetgeving nagestreefde doeleinden niet een zodanig gewicht in de schaal leggen dat voor appellanten in voornoemde omstandigheden aan onverkorte toepassing van artikel 6 lid 2 AKW moet worden vastgehouden. Daarom mag het ontbreken van een verblijfstitel volgens de Centrale Raad niet aan deze groep worden tegengeworpen.

Uit twee andere uitspraken komt naar voren dat de rechter artikel 18 lid 1 IVRK gebruikt als ondersteunend argument bij het verwerpen van de stelling van eisers dat de verlaging van de bijstand in strijd is met het IVRK.⁵⁹ De rechter besteedt hier aandacht aan het beginsel dat ouders eerst verantwoordelijk zijn voor de opvoeding en de ontwikkeling van hun kind.

Overig

Uit een uitspraak van de Centrale Raad kan worden afgeleid dat een beroep is gedaan op artikel 18 lid 2 IVRK in combinatie met andere bepalingen van het IVRK teneinde een recht op kinderbijslag te rechtvaardigen.⁶⁰ Het beroep op deze bepaling kan niet slagen. Volgens de Centrale Raad kan een beroep op het IVRK, gezien het voorbehoud dat Nederland heeft gemaakt bij artikel 26 IVRK, er niet toe leiden dat aan het kind een zelfstandig recht op kinderbijslag dient toe te komen.

In een andere uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Groningen over het recht op bijzondere bijstand wordt het beroep op artikel 18 IVRK eveneens verworpen.⁶¹ Deze uitspraak is reeds besproken bij artikel 7 IVRK onder het kopje 'Overig'.

Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

---

59 Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, *LJN* BB3043; Rb. Haarlem 21 november 2008, *LJN* BG6130.

60 CRvB 7 april 2008, *LJN* BD0221.

61 Rb. Groningen (vzr.) 8 juli 2009, *LJN* BL7143.

Artikel 19 IVRK wordt genoemd in een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem.⁶² In deze zaak staat een bijstandsverlening wegens werkweigering ter discussie. Artikel 19 wordt door de voorzieningenrechter zelf aangehaald. Met de bespreking van dit artikel ondersteunt de voorzieningenrechter zijn beslissing, zij het dat deze beslissing niet in het voordeel van de eisers valt. Deze uitspraak is uitgebreid besproken bij artikel 4 IVRK.

Artikel 23 (Kinderen met een handicap)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.

2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij, gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 23 IVRK wordt in twee uitspraken genoemd. Eén van deze uitspraken betreft een uitspraak van de Centrale Raad.⁶³ Deze uitspraak is al eerder aan bod gekomen. In deze zaak is onder meer een beroep gedaan op artikel 23 IVRK in combinatie met een aantal andere bepalingen van het IVRK. Hier oordeelt de Centrale Raad op basis van artikel 8 EVRM, mede in het licht van het IVRK, dat de weigering van de geïndiceerde zorg aan een minderjarige vreemdeling met een autistische stoornis en een

⁶² Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, *LJN* BB3043.

⁶³ CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581; zie ook *JV* 2011, 90 m. nt. Minderhoud.

verstandelijke beperking geen blijk geeft van een ‘fair balance’ tussen de publieke belangen die betrokken zijn bij de weigering van die zorg en de particuliere belangen van de minderjarige om die zorg te ontvangen. Dit leidt volgens de Centrale Raad tot een positieve verplichting van de zorgverzekeraar om te voorzien in de voor de minderjarige noodzakelijk geachte zorg. Welke rol artikel 23 IVRK in de beoordeling van de Centrale Raad precies speelt en of deze bepaling daadwerkelijk een rol heeft gespeeld is onduidelijk, omdat de Centrale Raad alleen in algemene termen naar het IVRK verwijst.

In de andere uitspraak verwerpt de voorzieningenrechter van de rechtbank Amsterdam het beroep op artikel 23 IVRK.⁶⁴ Deze uitspraak is reeds bij artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Overig’ toegelicht.

Artikel 24 (Recht op gezondheid en gezondheidszorg)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.

2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:

a. om baby- en kindersterfte te verminderen;

b. om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen, met nadruk op de ontwikkeling van de eerste-lijnsgezondheidszorg;

c. om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerste-lijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater, de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;

d. om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;

e. om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over, toegang hebben tot onderwijs over, en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid van en de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;

f. om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.

4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

---

64 Rb. Amsterdam (vzr.) 1 oktober 2008, LJV BG6531.

Artikel 24 IVRK wordt in zes zaken genoemd. In het merendeel van deze zaken wordt artikel 24 IVRK tevergeefs ingeroepen. Toch lijkt het beroep in twee zaken effect te hebben gehad. In deze zaken heeft de rechter rekening gehouden met de gezondheidsklachten van het kind en het IVRK betrokken bij de toetsing aan artikel 8 EVRM.

Rechtstreekse werking

In een uitspraak van 19 april 2011 heeft de rechtbank Zwolle-Lelystad overwogen dat in artikel 24 IVRK sprake is van algemeen omschreven sociale doelstellingen waaraan geen onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht in de vorm van een (afdwingbare) aanspraak op bijstand valt te ontleen.⁶⁵ Hiermee ontzegt de rechtbank rechtstreekse werking aan artikel 24 IVRK.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De Centrale Raad heeft in een uitspraak op basis van artikel 8 EVRM en ‘mede bezien in het licht van het IVRK’ geoordeeld dat een minderjarige vreemdeling met een autistische stoornis en verstandelijke beperking recht heeft op de geïndiceerde AWBZ-zorg.⁶⁶ De overweging ‘in het licht van het IVRK’ en de uitkomst van de zaak in samenhang met het beroep op artikel 24 IVRK wekken de indruk dat de Centrale Raad rekening heeft gehouden met deze bepaling, ondanks het feit dat de Centrale Raad niet specifiek naar deze bepaling verwijst. Deze uitspraak wordt uitgebreid besproken bij artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

In een andere zaak heeft de voorzieningenrechter van de rechtbank Utrecht, mede gelet op het IVRK, geoordeeld dat noodopvang van een asielzoekster en haar kind cruciaal is voor het behouden en bevorderen van de menselijke waardigheid.⁶⁷ Verzoekster beroept zich op de artikelen 9 en 24 IVRK. In dit verband stelt verzoekster dat haar kind astmatisch is en epilepsie heeft en dat verweerder opvang aan moeder en kind samen moet bieden. De voorzieningenrechter verwijst niet specifiek naar artikel 24 IVRK, maar houdt bij de toetsing aan artikel 8 EVRM wel rekening met de gezondheidsklachten van het kind. Deze uitspraak is uitvoerig behandeld bij artikel 9 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Overig

In een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem treft het beroep op artikel 24 IVRK in combinatie met de artikelen 3, 4 en 27 lid 3 IVRK geen doel.⁶⁸ De voorzieningenrechter is van mening dat de verlaging van de bijstand wegens werkweigerings niet in strijd is met het IVRK. Deze uitspraak is uitvoerig besproken bij artikel 4 IVRK.

65 Rb. Zwolle-Lelystad 19 april 2011, *LJN* BQ3967.

66 CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581.

67 Rb. Utrecht (vzr.) 6 april 2010, *LJN* BM0846. Vgl. Rb. Amsterdam (vzr.) 1 oktober 2008, *LJN* BG6531 en Rb. Groningen (vzr.) 14 juli 2010, *LJN* BN2935.

68 Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, *LJN* BB3043.

Artikel 26 (Recht op sociale zekerheid)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen voor ieder kind het recht de voordelen te genieten van voorzieningen voor sociale zekerheid, met inbegrip van sociale verzekering, en nemen de nodige maatregelen om de algehele verwezenlijking van dit recht te bewerkstelligen in overeenstemming met hun nationale recht.

2. De voordelen dienen, indien van toepassing, te worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de middelen en de omstandigheden van het kind en de personen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar onderhoud, alsmede iedere andere overweging die van belang is voor de beoordeling van een verzoek daartoe dat door of namens het kind wordt ingediend.

Artikel 26 IVRK wordt in 22 zaken genoemd. Belangrijk om te vermelden is dat Nederland bij de ratificatie van het IVRK het bepaalde in artikel 26 IVRK heeft aanvaard onder het voorbehoud dat deze bepaling niet verplicht tot een zelfstandig recht van kinderen op sociale zekerheid, daarbij inbegrepen sociale verzekering.⁶⁹

Rechtstreekse werking

De Afdeling oordeelde op 9 april 2008 dat artikel 26 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.⁷⁰ Volgens de Afdeling bevat deze bepaling, gelet op de formulering, geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is, omdat deze bepaling niet voldoende concreet is voor een zodanige toepassing en daarom nadere uitwerking in nationale wetgeving behoeft. De Centrale Raad heeft zich in tegenstelling tot de Afdeling niet uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 26 IVRK. Eén keer laat de Centrale Raad de rechtstreekse werking van artikel 26 IVRK uitdrukkelijk in het midden.⁷¹ Daarbij overweegt de Centrale Raad dat het beroep op het IVRK in dit geval niet kan leiden tot een aanspraak op kinderbijslag.

Overig

Volgens de Centrale Raad staat het voorbehoud dat de Staat bij artikel 26 IVRK heeft gemaakt er niet aan in de weg dat aan minderjarigen bij dringende redenen bijstand kan worden verleend.⁷² Zo overweegt de Centrale Raad op 24 januari 2006 dat artikel 2 lid 1 IVRK zich (ook) uitstrekt tot het recht op sociale zekerheid, neergelegd in artikel 26 IVRK:

Het in artikel 2, eerste lid, van het IVRK gewaarborgde recht strekt zich, gezien de bewoordingen ervan, uit tot alle in het verdrag beschreven materiële rechten van het kind, waaronder het recht op sociale zekerheid, dat onder meer kan worden gerealiseerd

⁶⁹ *Stb.* 1994, 862.

⁷⁰ ABRvS 9 april 2008, *LJN* BC9087. Een aantal maanden later heeft de rechtbank Zutphen op vergelijkbare wijze overwogen dat aan artikel 26 IVRK geen rechtstreekse werking toekomt: Rb. Zutphen 12 december 2008, *LJN* BJ1349.

⁷¹ CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112.

⁷² CRvB 29 maart 2005, *LJN* AT3468; CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197. Vgl. Rb. Leeuwarden (vzr.) 28 november 2005, *LJN* AU7449.

via de ouders dan wel via de hiervoor beschreven toepassing van de artikelen 11 en 16 van de WWB. Anders dan de voorzieningenrechter van de rechtbank in de aangevallen uitspraak heeft aangenomen, komt aan het bij artikel 26 van het IVRK gemaakte voorbehoud voor de mogelijkheid van toetsing aan de overige bepalingen van het IVRK in het onderhavige geding geen doorslaggevende betekenis toe, nu in artikel 16, eerste lid, van de WWB reeds de mogelijkheid is geopend van bijstandsverlening aan minderjarigen wegens zeer dringende redenen.⁷³

Anders dan bij het recht op bijstand, is de Centrale Raad van mening dat het gemaakte voorbehoud bij artikel 26 IVRK wel in de weg staat aan een zelfstandig recht van een kind op kinderbijslag. Bij herhaling heeft de Centrale Raad overwogen dat een beroep op het IVRK, gezien het voorbehoud dat de Staat heeft gemaakt bij artikel 26 IVRK, er niet toe kan leiden dat aan het kind een zelfstandig recht op kinderbijslag toekomt.⁷⁴

In een uitspraak van 21 juni 2011 verwerpt de Centrale Raad de stelling van appellante dat de weigering van de kwijtschelding van de teruggevorderde bijstand wegens niet gemelde inkomsten in strijd is met artikel 8 EVRM en met de artikelen 26 en 27 IVRK.⁷⁵ Volgens appellante is het in strijd met deze verdragsbepalingen dat zij en haar kinderen langdurig moeten leven met minder middelen dan waarin de bijstandsnorm voor een alleenstaande ouder voorziet. De Centrale Raad overweegt als volgt:

4.9. Met het College en de rechtbank is de Raad van oordeel dat dit betoog moet falen. Het stelsel van bepalingen van de WWB, de artikelen 475c tot en met 475e van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en thans voorts artikel 4:116 van de Awb garanderen dat ieder, van wie vorderingen worden geïnd, tot zijn levensonderhoud tenminste blijft beschikken over – kort gezegd – negentig procent van de voor hem toepasselijke bijstandsnorm (hierna: de beslagvrije voet), terwijl aan de duur daarvan geen beperking is gesteld. Naar het oordeel van de Raad is dit stelsel van bepalingen niet in strijd met de door appellante aangehaalde verdragsbepalingen. Deze verdragsbepalingen verbieden immers niet dat geldschulden op het inkomen van de schuldenaar worden verhaald. Door de hoogte van het bedrag dat met toepassing van de beslagvrije voet beschikbaar blijft van de bijstandsuitkering is voldoende gegarandeerd dat appellante kan voorzien in de kosten van leven en ontwikkeling, zoals gegarandeerd door die verdragsbepalingen. Het debiteurenbeleid blijft binnen de grenzen van dit stelsel en is dus met voornoemde verdragsbepalingen niet in strijd. Ook in zoverre faalt het hoger beroep.

73 CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197. Vgl. Rb. Haarlem (vzr.) 17 mei 2005, *LJN* AT6534.

74 CRvB 7 april 2008, *LJN* BD0221; CRvB 10 juli 2008, *LJN* BD8630; CRvB 23 juli 2010, *LJN* BN2492; CRvB 5 augustus 2011, *LJN* BR4268. Zie voor een vergelijkbare uitspraak in lagere rechtspraak: Rb. Zwolle-Lelystad 21 april 2011, *LJN* BQ9140. Zie ook: HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen) (vervolg op: CRvB 10 juli 2008, *LJN* BD8630). Zowel de uitspraak van de Centrale Raad van 10 juli 2008 als het arrest van de Hoge Raad worden uitgebreid behandeld bij artikel 27 IVRK onder het kopje 'Rechtstreekse werking'.

75 CRvB 21 juni 2011, *LJN* BR0385.

In lagere rechtspraak is artikel 26 IVRK op verschillende wijzen aan de orde gesteld.⁷⁶ Geconstateerd kan worden dat het voorbehoud vaak aan een geslaagd beroep op artikel 26 IVRK in de weg staat.⁷⁷ Zo is de rechtbank Zwolle-Lelystad van mening dat een beroep op artikel 26 IVRK, gelet op het voorbehoud, er niet toe kan leiden dat aan een kind een zelfstandig recht op kinderbijslag toekomt.⁷⁸

De rechtbank Amsterdam geeft een andere motivering waarom het beroep op artikel 26 IVRK niet kan slagen.⁷⁹ In deze kinderbijslagzaak kan eiseres zich niet verenigen met de beëindiging van de kinderbijslag, een besluit van de Sociale verzekeringsbank (hierna: SVB). Zij stelt dat dit besluit in strijd is met de artikelen 3, 26 en 27 IVRK. Volgens de rechtbank is onvoldoende aannemelijk gemaakt dat sprake is van ‘dusdanig nijpende omstandigheden’ dat het besluit in strijd is met een van deze artikelen.

Van andere orde is een uitspraak waarin de rechtbank Amsterdam artikel 26 IVRK aanhaalt ter ondersteuning van zijn standpunt dat het beroep op artikel 3 IVRK niet kan slagen.⁸⁰ De minderjarige eiser stelt in casu dat de gemeente Amsterdam in strijd handelt met artikel 3 IVRK door te verlangen dat zijn woonadres ten behoeve van de bijstandsverlening bekend moet worden gemaakt. Eiser voert aan dat bekendmaking van zijn adresgegevens ertoe zal leiden dat hij wordt gescheiden van zijn moeder of van zijn vrijheid wordt beroofd, omdat zijn moeder onrechtmatig in Nederland verblijft en uitzetbaar is. Verweerder zou er ook voor kunnen kiezen om een briefadres in de zin van artikel 40 lid 2 Wwb ter beschikking te stellen, aldus eiser. Volgens de rechtbank faalt het beroep op artikel 3 IVRK. Daartoe overweegt de rechtbank dat aan eiser bijstand kan worden verleend, mits hij aan de wettelijke vereisten voldoet. Daarbij wijst de rechter op artikel 26 lid 1 IVRK, waaruit volgens de rechtbank blijkt dat het recht op sociale zekerheid in overeenstemming met het nationale recht dient te geschieden.

Artikel 27 (Recht op een toereikende levensstandaard)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

76 Rb. Groningen (vzr.) 2 januari 2003, AWB 02/1109 en AWB 02/1110; Rb. Haarlem (vzr.) 17 mei 2005, L/JN AT6534; Rb. Leeuwarden (vzr.) 28 november 2005, L/JN AU7449; Rb. Amsterdam (vzr.) 19 april 2007, L/JN BA6900; Rb. Amsterdam 8 november 2007, L/JN BF1926; Rb. Amsterdam 20 februari 2008, L/JN BG4317; Rb. Dordrecht (vzr.) 23 april 2009, L/JN BI8643; Rb. Groningen (vzr.) 8 juli 2009, L/JN BL7143; Rb. Zwolle-Lelystad 21 april 2011, L/JN BQ9140; Rb. Dordrecht 27 mei 2011, L/JN BR5744; Rb. Amsterdam 18 februari 2011, L/JN BQ5256; Rb. Dordrecht 27 mei 2011, L/JN BR5744.

77 Rb. Groningen (vzr.) 2 januari 2003, AWB 02/1109 en AWB 02/1110; Rb. Haarlem (vzr.) 17 mei 2005, L/JN AT6534; Rb. Dordrecht (vzr.) 23 april 2009, L/JN BI8643; Rb. Zwolle-Lelystad 21 april 2011, L/JN BQ9140; Rb. Dordrecht 27 mei 2011, L/JN BR5744. Vgl. Rb. Leeuwarden (vzr.) 28 november 2005, L/JN AU7449.

78 Rb. Zwolle-Lelystad 21 april 2011, L/JN BQ9140.

79 Rb. Amsterdam 18 februari 2011, L/JN BQ5256.

80 Rb. Amsterdam 20 februari 2008, L/JN BG4317.

2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.
4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 27 IVRK vervult een belangrijke rol in de rechtspraak. In 59 uitspraken wordt naar deze bepaling verwezen. De Centrale Raad heeft bij herhaling geoordeeld dat artikel 27 IVRK geen rechtstreekse werking heeft. Ook in lagere rechtspraak is rechtstreekse werking over het algemeen niet aangenomen. Wel is artikel 27 IVRK veelvuldig betrokken bij de vraag of aan een minderjarige wegens 'zeer dringende redenen' bijstand moet worden verleend. Zowel de Centrale Raad als de lagere rechtspraak geven een verdragsconforme uitleg aan het begrip 'zeer dringende redenen' in artikel 16 Wvb. Op deze wijze werkt artikel 27 IVRK door in de rechtspraak.

Rechtstreekse werking

Bij herhaling heeft de Centrale Raad overwogen dat artikel 27 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.⁸¹ Daarbij maakt de Centrale Raad in de meeste gevallen geen onderscheid tussen de afzonderlijke leden van artikel 27 IVRK.⁸² Noemenswaardig is een uitspraak van de Centrale Raad van 10 juli 2008.⁸³ In deze zaak kan appelland zich niet verenigen met de afwijzing van zijn verzoek om kinderbijslag. De SVB heeft het verzoek afgewezen, omdat appelland als vreemdeling niet verzekerd is op grond van artikel 6 lid 2 AKW. In de procedure doet appelland onder meer een beroep op het IVRK. Volgens de Centrale Raad kan het beroep op het IVRK niet slagen, omdat een beroep op het IVRK – gezien het voorbehoud dat de Staat heeft gemaakt bij artikel 26 IVRK – er niet toe kan leiden dat aan het kind een zelfstandig recht op kinderbijslag toekomt.

81 CRvB 9 oktober 2006, *LJN* AY9940; CRvB 12 juni 2007, *LJN* BA7026; CRvB 7 april 2008, *LJN* BD0221; CRvB 10 juli 2008, *LJN* BD8630; CRvB 26 januari 2010, *LJN* BL1686; CRvB 30 maart 2010, *LJN* BM1913; CRvB 14 juli 2010, *LJN* BN1274; CRvB 23 juli 2010, *LJN* BN2492; CRvB 2 november 2010, *LJN* BO3025; CRvB 21 april 2011, *LJN* BQ9140; CRvB 5 augustus 2011, *LJN* BR4268. Eén keer heeft de Centrale Raad de rechtstreekse werking van artikel 27 IVRK uitdrukkelijk in het midden gelaten: CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112.

82 Slechts in enkele uitspraken ontzegt de Centrale Raad aan het tweede of derde lid van artikel 27 IVRK de rechtstreekse werking: CRvB 12 juni 2007, *LJN* BA7026; CRvB 7 april 2008, *LJN* BD0221; CRvB 5 augustus 2011, *LJN* BR4268.

83 CRvB 10 juli 2008, *LJN* BD8630.

Daarbij overweegt de Centrale Raad dat, voor zover appelland zich tevens heeft willen beroepen op het bepaalde in artikel 27 IVRK, aan deze bepaling geen rechtstreekse werking toekomt. Appelland besluit in cassatie te gaan bij de Hoge Raad.⁸⁴ Bij de Hoge Raad voert appelland aan dat ‘niet wordt opgekomen voor de rechten van het kind’. Advocaat-Generaal Van Ballegooijen is in zijn conclusie voor het arrest van de Hoge Raad uitgebreid ingegaan op het beroep op het IVRK.⁸⁵ De Advocaat-Generaal concludeert dat geen sprake is van strijd met de bepalingen van het IVRK en geeft ook zijn visie op de vraag of artikel 27 lid 3 IVRK rechtstreekse werking heeft:

Van strijd met de daarin vervatte bepalingen acht ik geen sprake; de kinderbijslag is in mijn ogen geen echte bodemvoorziening zoals de bijstand (die ook voorziet in ondersteuning ten behoeve van kinderen) en draagt, zoals de CRvB overwoog, mitsdien een ander karakter. Nog afgezien van het antwoord op de vraag of artikel 27, lid 3, van het IVRK al dan niet rechtstreeks werkt, zal een toetsing aan dat artikellid daarop afstuiten. Artikel 27, lid 3, van het IVRK behelst immers ‘slechts’ de erkenning van het recht van ieder kind op een toereikende levensstandaard door de Staten, die daarin moeten voorzien. Het heeft daarmee geen een ieder verbindende kracht als bedoeld in artikel 93 en 94 van de Grondwet. Mijns inziens heeft artikel 27, lid 3, van het IVRK dan ook geen rechtstreekse werking. De wetgever, de ABRvS en de CRvB zijn die mening ook toegedaan (zie 7.7 en 7.8).⁸⁶

Ook de Hoge Raad is van oordeel dat het beroep op het IVRK faalt. Dit valt af te leiden uit de overweging dat ‘de overige klachten niet tot cassatie kunnen leiden’. Met toepassing van artikel 81 Wet RO heeft de Hoge Raad een nadere motivering achterwege gelaten. Kennelijk is de Hoge Raad van oordeel dat de klacht met betrekking tot het IVRK niet noopt tot beantwoording van rechtsvragen in het belang van de rechtseenheid of de rechtsontwikkeling.

In lagere rechtspraak hebben de rechtbanken Amsterdam, Breda en Zwolle-Lelystad geoordeeld dat artikel 27 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.⁸⁷ Daarnaast heeft de rechtbank Amsterdam zich meer specifiek uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 27 lid 4 IVRK.⁸⁸ Volgens de rechtbank bevat het vierde lid een instructienorm voor de verdragspartijen en is deze verdragsbepaling zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving niet direct toepasbaar.

Uitzondering op de regel zijn de rechtbank Rotterdam en de voorzieningenrechter van de rechtbank Almelo, die wel rechtstreekse werking toekennen aan artikel 27 lid 3 IVRK.⁸⁹ In deze twee uitspraken honoreert de rechter het beroep op artikel 27 lid 3 IVRK, wat heeft geleid tot (bijzondere) bijstandverlening aan de betrokken minderjarige(n).

84 HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729.

85 HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen, sub 7.1 t/m 7.8, sub 8.4, sub 9).

86 HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen, sub 8.4).

87 Rb. Breda 16 november 2006, 01/808 ANW; Rb. Zwolle-Lelystad 16 april 2009, *LJN* BI1369; Rb. Amsterdam 23 april 2009, *LJN* BJ1021; Rb. Zwolle-Lelystad 21 april 2011, *LJN* BQ9140.

88 Rb. Amsterdam 30 januari 2009, *LJN* BH4457.

89 Rb. Almelo (vzr.) 28 november 2005, *LJN* AU7003; Rb. Rotterdam 19 september 2007, *LJN* BB5715.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De Centrale Raad heeft artikel 27 IVRK veelvuldig betrokken bij de vraag of een minderjarige op grond van artikel 16 lid 1 Wwb⁹⁰ recht heeft op bijstand.⁹¹ Volgens de Centrale Raad dient het in artikel 16 lid 1 Wwb voorkomende begrip ‘zeer dringende redenen’ in het licht van artikel 3 lid 1 en lid 2 IVRK en artikel 27 lid 3 IVRK te worden uitgelegd. Deze verdragsconforme uitleg en toepassing heeft er in een aantal gevallen toe geleid dat aan een minderjarige bijstand is toegekend.

Aanvankelijk heeft de Centrale Raad alleen bijstand wegens zeer dringende redenen toegekend aan minderjarigen met de Nederlandse nationaliteit.⁹² Niet veel later heeft de Centrale Raad de mogelijkheid geopend om ook aan minderjarige vreemdelingen die rechtmatig in Nederland verblijven, dit recht op noodbijstand toe te kennen.⁹³ Deze mogelijkheid heeft de Centrale Raad gecreëerd door artikel 16 lid 2 Wwb voor deze groep minderjarige vreemdelingen buiten toepassing te laten wegens strijd met artikel 2 lid 1 IVRK. Artikel 27 IVRK speelt hier via de toetsing aan artikel 2 lid 1 IVRK een rol. Wat betreft de hoogte van de bijstand heeft de Centrale Raad overwogen dat, gelet op het afstemmingsvereiste in artikel 18 lid 1 Wwb, aan de hand van de individuele omstandigheden van de minderjarigen en mede gelet op artikel 27 lid 3 IVRK, dient te worden bezien welk bedrag aan bijstand geschikt is.⁹⁴

Een belangrijke kanttekening is dat de Centrale Raad een duidelijk onderscheid maakt tussen kinderen die rechtmatig in Nederland verblijven doch niet zijn toegelaten, en kinderen die niet rechtmatig in Nederland verblijven.⁹⁵ De Centrale Raad is namelijk van mening dat de uitsluiting van bijstand aan onrechtmatig verblijvende kinderen, ook tegen de achtergrond van het IVRK, in beginsel een evenredig middel is ter rechtvaardiging van de doelstelling van de koppelingswetgeving. Een uitzondering op deze regel is volgens de Centrale Raad mogelijk, bijvoorbeeld wanneer aannemelijk is gemaakt dat het voor het gezin onmogelijk is om terug te keren naar het land van herkomst.⁹⁶

Naar het voorbeeld van de Centrale Raad heeft de lagere rechtspraak verschillende artikelen van de Wwb in het licht van artikel 27 IVRK uitgelegd en toegepast.⁹⁷ Noe-

90 Aanvankelijk op grond van het nagenoeg gelijkkluidende artikel 11 lid 1 van de tot 1 januari 2004 geldende Algemene bijstandswet.

91 CRvB 29 maart 2005, *LJN* AT3468; CRvB 14 juni 2005, *LJN* AT8038; CRvB 5 juli 2005, *LJN* AT9963; CRvB (vzr.) 8 augustus 2005, *LJN* AU0687; CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197; CRvB 13 februari 2007, *LJN* AZ8596; CRvB 29 mei 2007, *LJN* BA6523; CRvB 6 oktober 2009, *LJN* BK0734; CRvB 20 juli 2010, *LJN* BN3318.

92 Zie bijvoorbeeld: CRvB 29 maart 2005, *LJN* AT3468; CRvB 14 juni 2005, *LJN* AT8038; CRvB 5 juli 2005, *LJN* AT9963.

93 CRvB (vzr.) 8 augustus 2005, *LJN* AU0687; CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197.

94 CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197.

95 CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197; CRvB 9 oktober 2006, *LJN* AY9940; CRvB 26 april 2011, *LJN* BQ3795.

96 CRvB 22 december 2008, *LJN* BG8776.

97 Rb. Haarlem (vzr.) 30 mei 2006, AWB 06/4038; Rb. Rotterdam 19 september 2007, *LJN* BB5715; Rb. Amsterdam 8 november 2007, *LJN* BF1926; Rb. 's-Hertogenbosch 22 januari 2008, *LJN* BC4003; Rb. (vzr.) Dordrecht 25 september 2008, *LJN* BG3517; Rb. Haarlem 28 februari 2008, *LJN* BC6101; Rb. (vzr.) Dordrecht 21 december 2009, *LJN* BL9388; Rb. 's-Gravenhage 23 december 2009, *LJN* BL2473; Rb. Amsterdam 9 februari 2010, *LJN* BL6113; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 20 april 2011, *LJN* BQ3199.

menswaardig is een uitspraak van de rechtbank Amsterdam.⁹⁸ In deze zaak heeft de gemeente Amsterdam, in verband met een wijziging van de Rvb⁹⁹, het recht op de reguliere en bijzondere bijstand aan eiseressen beëindigd. Eiseressen hebben een beroep gedaan op het IVRK en aangevoerd dat het beëindigen van hun recht op (bijzondere) bijstand in strijd is met artikel 26 IVRK. De rechtbank gaat niet in op dit artikel, maar beoordeelt de zaak in het licht van artikel 27 IVRK. De rechtbank neemt bij haar beoordeling de toelichting op de wijziging van de Rvb, waarin wordt verwezen naar het IVRK, in acht:

In de toelichting op de Wijziging van de Rvb is onder meer het volgende opgenomen: "De reden voor deze uitbreiding van de kring van Rvb-rechthebbenden is gelegen in de uitspraak van 24 januari 2006 van de CRvB. In deze uitspraak is aan de categorie, omschreven zoals in artikel 2, eerste lid, onder e, een zelfstandig recht op grond van artikel 16 WWB op bijstand toegekend om in de noodzakelijke bestaansmiddelen te voorzien, bij gebrek aan een specifieke voorliggende voorziening. Dit zelfstandig recht vloeit voort uit de rechtstreekse werking die de CRvB aan het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind toekent. De doelstelling van de WWB is gemeenten aan te zetten beleid te voeren dat zoveel mogelijk bijstandsgerechtigden weer terugvoert naar een betaalde baan. De Minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (hierna: SZW) heeft geoordeeld dat de desbetreffende categorie vreemdelingen niet past in de systematiek van de WWB, omdat deze groep geen toegang heeft tot de arbeidsmarkt. Om die reden is ervoor gekozen om in de noodzakelijke bestaansvoorwaarden te voorzien via de Rvb, als passende en toereikende voorliggende voorziening voor bepaalde categorieën vreemdelingen die niet beschikken over een verblijfsvergunning. Daarmee vervalt de noodzaak om de betreffende categorie minderjarige vreemdelingen op grond van de WWB een financiële toelage te verstrekken, waartoe gemeenten naar aanleiding van de uitspraak van de CRvB gehouden waren".

In de visie van de rechtbank mocht de gemeente de bijzondere bijstand niet op basis van de invoering van de mogelijkheid van een financiële toelage ingevolge de Rvb intrekken. De rechtbank ziet de financiële toelage die eiseressen hebben ontvangen, als passend en toereikend in de algemene bestaansvoorwaarden, maar niet als passend en toereikend voor wat betreft de bijzondere bijstand. Daartoe neemt de rechtbank het afstemmingsvereiste in artikel 18 Wwb in samenhang met artikel 27 IVRK in overweging. De rechtbank vernietigt de bestreden besluiten met betrekking tot de bijzondere bijstand wegens strijd met het motiveringsbeginsel (artikel 7:12 Awb) en oordeelt dat de gemeente de aan eiseressen verleende bijzondere bijstand, voor de kosten van huisvesting en energie, dient te blijven verlenen.

98 Rb. Amsterdam 8 november 2007, *LJN* BF1926. Vgl. Rb. Amsterdam (vzr.) 19 april 2007, *LJN* BA6900; Rb. Rotterdam (vzr.) 17 juli 2007, *VWWB* 07/2179.

99 Naar aanleiding van de uitspraak van de Centrale Raad van 24 januari 2006 heeft de wetgever de categorie rechtmatig verblijvende minderjarige vreemdelingen die niet zijn toegelaten – bij wijze van reparatie voor wat betreft het recht op bijstand – onderbracht onder de Regeling verstrekkingen bepaalde categorieën vreemdelingen (Rvb).

Van andere orde is een uitspraak van de Centrale Raad over het recht op AWBZ-zorg van een minderjarige vreemdeling.¹⁰⁰ In deze zaak is namens de minderjarige appellante onder meer een beroep gedaan op artikel 27 lid 3 IVRK. De Centrale Raad gaat niet specifiek in op deze bepaling, maar betreft het IVRK in algemene termen bij de toetsing van het besluit aan artikel 8 EVRM. Deze uitspraak is uitgebreid behandeld bij artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Tot slot een uitspraak waarin de rechter artikel 27 lid 3 IVRK gebruikt als ondersteunend argument bij het verwerpen van de stelling dat de verlaging van de bijstand in strijd is met het IVRK.¹⁰¹ Deze uitspraak wordt uitgebreid besproken bij artikel 2 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Overig

Uit een aantal uitspraken komt naar voren dat het beroep op artikel 27 IVRK faalt.¹⁰² Een voorbeeld is een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Groningen.¹⁰³ In deze bijstandsaak is verzoekster een uitgeprocedeerde asielzoekster. De kinderen van verzoekster zijn voor de tijd dat zij in Nederland verblijven door de kinderrechter onder toezicht gesteld van stichting Nidos. De kinderrechter heeft in haar uitspraak overwogen dat de overheid op grond van artikel 27 IVRK de plicht heeft om passende maatregelen te nemen om ouders te helpen, en om te voorzien in programma’s voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting, ook al is er voor het gezin geen geldige verblijfstitel. Voorts heeft de kinderrechter overwogen dat het mede de taak is van stichting Nidos om materiële bijstand ten behoeve van de kinderen van de overheid te eisen. Naar aanleiding van deze uitspraak heeft stichting Nidos ten behoeve van verzoekster een aanvraag om bijstand ingediend. In de procedure heeft verzoekster onder meer een beroep gedaan op artikel 27 IVRK. De voorzieningenrechter heeft geoordeeld dat verzoekster geen recht op bijstand aan artikel 27 IVRK kan ontlenen, omdat het Verdrag geen rechtstreekse rechten toekent aan de ouders.

Een ander voorbeeld is een uitspraak van de Centrale Raad.¹⁰⁴ Hier constateert de Centrale Raad dat de rechtbank ten onrechte het beroep op diverse internationale bepalingen – waaronder artikel 27 IVRK – niet inhoudelijk heeft behandeld. Daarom heeft de Centrale Raad met toepassing van artikel 26 lid 1 sub b Beroepswet, de zaak teruggewezen naar de rechtbank voor verdere behandeling van de mogelijke aanspraak van appellante op kinderbijslag.

100 CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581.

101 Rb. Haarlem 21 november 2008, *LJN* BG6130.

102 Rb. Groningen (vzr.) 2 januari 2003, AWB 02/1109 en AWB 02/1110; CRvB 25 augustus 2005, *LJN* AU1850; Rb. Haarlem (vzr.) 23 november 2006, *LJN* AZ4222; Rb. Haarlem (vzr.) 21 juni 2007, *LJN* BA9025; Rb. Haarlem (vzr.) 11 juli 2007, *LJN* BB0998; Rb. Haarlem (vzr.) 29 augustus 2007, *LJN* BB3043; Rb. Dordrecht (vzr.) 23 april 2009, *LJN* BI8643; CRvB 18 juni 2009, *LJN* BI9928; Rb. Dordrecht (vzr.) 16 september 2010, *LJN* BN7990; Rb. Amsterdam 18 februari 2011, *LJN* BQ5256; CRvB 26 april 2011, *LJN* BQ3795; Rb. Zwolle (vzr.) 3 mei 2011, *LJN* BQ5114; CRvB 21 juni 2011, *LJN* BR0385; CRvB 5 augustus 2011, *LJN* BR4785; CRvB 5 augustus 2011, *LJN* BR4248.

103 Rb. Groningen (vzr.) 2 januari 2003, AWB 02/1109 en AWB 02/1110.

104 CRvB 6 september 2007, *LJN* BB6188.

Artikel 28 (Recht op onderwijs)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
    - a. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
    - b. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
    - c. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
    - d. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
    - e. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.
  2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.
  3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.
-

Artikel 28 IVRK wordt in zes uitspraken genoemd. Met betrekking tot de rechtstreekse werking van het artikel heeft de Centrale Raad zich niet expliciet uitgelaten. Het lijkt er wel op dat de rechtstreekse werking van artikel 28 IVRK – naar het oordeel van de Centrale Raad – niet voor de hand ligt. De rechtbank Den Haag heeft geoordeeld dat artikel 28 IVRK geen rechtstreekse werking heeft. Belangwekkend is een uitspraak waarin de rechtbank Amsterdam bij de beoordeling van de zaak rekening houdt met artikel 28 IVRK in combinatie met artikel 29 IVRK.

Rechtstreekse werking

De Centrale Raad neigt in één uitspraak naar het standpunt dat rechtstreekse werking van artikel 28 IVRK niet voor de hand ligt.¹⁰⁵ Hier stelt de Centrale Raad vast dat in het voorgelegde geval geen inbreuk is gemaakt op de bescherming die (artikel 28 van) het IVRK beoogt te bieden, omdat het betrokken kind onderwijs heeft kunnen volgen. Daarbij benadrukt de Centrale Raad dat het IVRK zich richt tot de overheid en dat betrokkene daarop niet rechtstreeks een beroep kan doen:

4.3. De Raad is bovendien van oordeel dat geen sprake is geweest van een situatie dat de toegang tot het onderwijs door het ontbreken van financiële middelen niet gewaar-

borgd was. Hij wijst er in dit verband op dat in verweer is gesteld dat aan de dochter ten behoeve van wie de tegemoetkoming is aangevraagd zelf een uitkering op grond van de Wet werk en bijstand is toegekend. Zij heeft feitelijk ook onderwijs gevolgd, althans kunnen volgen. Nog afgezien van het feit dat het IVRK zich richt tot de overheid en betrokkene daarop niet rechtstreeks een beroep kan doen, stelt de Raad vast dat met de afwijzing van het verzoek om tegemoetkoming in dit geval dan ook geen inbreuk is gemaakt op de bescherming die (artikel 28 van) het IVRK beoogt te bieden.

In een eerdere uitspraak heeft de Centrale Raad de vraag of artikel 28 IVRK rechtstreekse werking heeft in het midden gelaten, omdat hij reeds van oordeel is dat het beroep op het IVRK in dit geval niet tot het beoogde doel kan leiden, namelijk een aanspraak op kinderbijslag.¹⁰⁶

In lagere rechtspraak heeft alleen de rechtbank Den Haag zich uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 28 IVRK.¹⁰⁷ De rechtbank heeft overwogen dat dit artikel geen ‘een ieder verbindende voorschriften’ bevat. Dit betekent dat artikel 28 IVRK volgens de rechtbank geen rechtstreekse werking heeft.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechtbank Amsterdam houdt bij de beoordeling van de zaak rekening met het beroep op de artikelen 28 en 29 IVRK.¹⁰⁸ De rechtbank constateert dat reeds in bezwaar, namens de minderjarige vreemdeling, is aangevoerd dat het onthouden van zorg in zijn geval ertoe leidt dat hij, onder meer in strijd met het IVRK, geen onderwijs kan volgen. Volgens de rechtbank heeft de zorgverzekeraar dit punt niet in zijn heroverweging van het primaire besluit meegenomen. Daarnaast is de rechtbank van oordeel dat de zorgverzekeraar ook ter zitting onvoldoende inhoudelijk op dit punt is ingegaan. De rechtbank is van mening dat de zorgverzekeraar nader onderzoek dient te verrichten naar de vraag of het onthouden van de geïndiceerde zorg in strijd is met het recht op onderwijs. Volgens de rechter dient de zorgverzekeraar te onderzoeken of aanleiding bestaat om met een beroep op het IVRK, in het bijzonder de artikelen 28 en 29 IVRK, af te wijken van het in artikel 5 lid 2 AWBZ neergelegde koppelingsbeginsel. De rechtbank vernietigt het bestreden besluit wegens ondeugdelijke motivering en draagt de zorgverzekeraar op om binnen zes weken een nieuwe beslissing te nemen met inachtneming van hetgeen in deze uitspraak is overwogen.

Overig

In een uitspraak van 22 april 2011 overweegt de rechtbank Zwolle-Lelystad dat het recht op onderwijs naar nationaal recht, zoals dat ligt besloten in artikel 28 IVRK, als uitzondering op het koppelingsbeginsel, is gegarandeerd voor minderjarigen, ook als

¹⁰⁶ CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112.

¹⁰⁷ Rb. 's-Gravenhage 4 maart 2002, *LJN* AE2489.

¹⁰⁸ Rb. Amsterdam 3 december 2008, *LJN* BG6962. Zie ook hoger beroep: CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581. In deze zaak is namens de minderjarige (appellant) aangevoerd dat de toetsing van de rechtbank ten onrechte beperkt is gebleven tot de artikelen 28 en 29 IVRK. De rechtbank had volgens appellant ook moeten toetsen aan de andere ingeroepen bepalingen van het IVRK. De artikelen 28 en 29 IVRK spelen in deze uitspraak verder geen rol. Deze uitspraak is uitgebreid besproken bij artikel 6 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

zij onrechtmatig in Nederland verblijven.¹⁰⁹ Hiermee lijkt de rechtbank te benadrukken dat het recht op onderwijs voor kinderen die onrechtmatig in Nederland verblijven, ook naar nationaal recht is gewaarborgd.

Artikel 29 (Onderwijsdoelstellingen)

---

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:

a. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;

b. het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;

c. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of hare;

d. de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;

e. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen, onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgestelde minimumnormen.

Artikel 29 IVRK komt in drie uitspraken aan bod. In deze uitspraken heeft de rechter zich niet uitgesproken over de rechtstreekse werking. Eén keer laat de Centrale Raad de vraag of het artikel rechtstreekse werking heeft in het midden, omdat hij reeds van oordeel is dat het beroep op het IVRK in dit geval niet tot het beoogde doel kan leiden.¹¹⁰

Noemenswaardig is een uitspraak waarin de rechtbank Amsterdam artikel 29 samen met artikel 28 IVRK betreft bij de vraag of het bestreden besluit deugdelijk is gemotiveerd.¹¹¹ De rechtbank komt tot de conclusie dat dit niet het geval is. Deze uitspraak is reeds toegelicht bij artikel 28 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

¹⁰⁹ Rb. Zwolle-Lelystad 22 april 2011, *LJN* BQ5657.

¹¹⁰ CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112.

¹¹¹ Rb. Amsterdam 3 december 2008, *LJN* BG6962. Zie ook hoger beroep: CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581. In hoger beroep is namens de betrokken minderjarige aangevoerd dat de toetsing van de rechtbank ten onrechte beperkt is gebleven tot de artikelen 28 en 29 IVRK. Artikel 29 IVRK speelt verder geen rol in de beoordeling van de Centrale Raad.

Artikel 31 (Recht op rust, vrije tijd, recreatie en cultuur)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Artikel 31 IVRK is eenmaal in de rechtspraak ingeroepen.¹¹² Het betreft een uitspraak van de Centrale Raad in een kinderbijslagzaak. Artikel 31 IVRK is in combinatie met de artikelen 3, 26, 27, 28, 29 en 33 IVRK ingeroepen. De Centrale Raad laat het vraagstuk van de rechtstreekse werking uitdrukkelijk in het midden en overweegt dat het beroep op het IVRK in dit geval niet kan leiden tot het beoogde doel, te weten een aanspraak op kinderbijslag.

Artikel 33 (Bescherming tegen drugs)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het illegale gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij illegale productie van en de sluiкhandel in deze middelen en stoffen te voorkomen.

Artikel 33 IVRK is eenmaal tevergeefs ingeroepen.¹¹³ Deze uitspraak is bij artikel 31 IVRK besproken.

Algemeen (Geen specifieke bepaling)

In 22 gevallen wordt in de uitspraak niet verwezen naar een specifieke bepaling, maar naar het IVRK in het algemeen. Deze uitspraken worden hier besproken. Uit het me-

¹¹² CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112.

¹¹³ CRvB 8 april 2005, *LJN* AT4112.

rendeel van de uitspraken blijkt dat het beroep op het IVRK faalt.¹¹⁴ Opvallend zijn de uitspraken waarin de Centrale Raad heeft overwogen dat het beroep op het IVRK niet nader is onderbouwd en derhalve niet kan slagen.¹¹⁵ Het is volgens de Centrale Raad dus van belang dat het beroep op het IVRK voldoende wordt onderbouwd.

In twee andere uitspraken houdt de Centrale Raad bij de beoordeling van de zaak rekening met de verplichtingen die (voor de Staat) uit het IVRK voortvloeien.¹¹⁶ In beide uitspraken betreft de Centrale Raad het IVRK bij de toetsing aan het motiveringsbeginsel, neergelegd in artikel 7:12 Awb. Zo concludeert de Centrale Raad in één van deze uitspraken dat de gemeente niet deugdelijk heeft gemotiveerd waarom het recht op bijstand van de minderjarigen niet kan worden vastgesteld.¹¹⁷ Volgens de Centrale Raad is het enkele feit dat het feitelijke woonadres van de minderjarigen niet bekend is, in dit specifieke geval onvoldoende grond om het recht op bijstand niet te kunnen vaststellen. In zijn overwegingen verwijst de Centrale Raad naar eerdere jurisprudentie waarin is bepaald dat de toepassing van artikel 16 lid 2 Wwb op kinderen die rechtmatig in Nederland verblijven, maar niet zijn toegelaten, in het licht van het IVRK niet zonder meer een evenredig middel is om de doelstelling van de koppelingswetgeving te bereiken. Hoewel de Nederlandse Staat deze kinderen niet tot zijn grondgebied heeft toegelaten, heeft hij welbewust aanvaard dat zij gedurende een zekere tijd in Nederland verblijven, aldus de Centrale Raad.¹¹⁸

In de andere uitspraak overweegt de Centrale Raad dat het onthouden van de geïndiceerde ondersteunende begeleiding aan de minderjarige appellant – een kind met een autistische stoornis en een verstandelijke handicap – tot effect heeft dat zijn persoonlijke ontwikkeling wordt bedreigd.¹¹⁹ De weigering van de geïndiceerde zorg geeft volgens de Centrale Raad, mede bezien in het licht van het IVRK, geen blijk van een ‘fair balance’ tussen de publieke belangen die betrokken zijn bij weigering van die zorg en de particuliere belangen van de minderjarige appellant om die zorg te ontvangen. Dit brengt naar het oordeel van de Centrale Raad in dit geval met zich mee dat op de zorgverzekeraar een positieve verplichting rust om te voorzien in de voor het kind noodzakelijk geachte zorg. De Centrale Raad laat artikel 5 lid 2 AWBZ wegens strijd

114 CRvB 5 oktober 2004, *LJN* AR3893; CRvB 17 maart 2006, *LJN* AW0979; Rb. Dordrecht 23 maart 2007, *LJN* BA5701; Rb. Haarlem (vzr.) 6 mei 2009, *LJN* B13326; Rb. Haarlem (vzr.) 18 september 2009, *LJN* BK0565; CRvB 2 oktober 2009, *LJN* BJ9306; ABRvS 3 februari 2010, *LJN* BL1826; Rb. Haarlem (vzr.) 14 juni 2010, *LJN* BM9368; Rb. Leeuwarden (vzr.) 5 juli 2010, *LJN* BN0391; CRvB 2 november 2010, *LJN* BO2987; Rb. Dordrecht (vzr.) 5 november 2010, *LJN* BO3564; CRvB 15 februari 2011, *LJN* BP5577; CRvB 22 februari 2011, *LJN* BP5565; Rb. 's-Gravenhage 30 maart 2011, *LJN* BQ1540; Rb. Haarlem 23 juni 2011, *LJN* BR2447; Rb. Haarlem 23 augustus 2011, *LJN* BT1647.

115 CRvB 5 oktober 2004, *LJN* AR3893; CRvB 17 maart 2006, *LJN* AW0979; CRvB 15 februari 2011, *LJN* BP5577. Vgl. Rb. Haarlem (vzr.) 18 september 2009, *LJN* BK0565.

116 CRvB 10 maart 2009, *LJN* BH8901; CRvB 4 augustus 2011, *LJN* BR5381.

117 CRvB 10 maart 2009, *LJN* BH8901.

118 Zie ook de uitspraak waarin de Centrale Raad heeft overwogen dat aan de betrokken kinderen geen recht op bijstand toekomt, omdat geen sprake is van rechtmatig verblijf in Nederland: CRvB 18 maart 2008, *LJN* BC7455. De Centrale Raad wijst hier juist op het eerder ingenomen standpunt dat de toepassing van artikel 16 lid 2 Wwb op kinderen die onrechtmatig in Nederland verblijven ook tegen de achtergrond van het IVRK in beginsel een evenredig middel wordt geacht ter verwezenlijking van de doelstelling van de koppelingswetgeving.

119 CRvB 4 augustus 2011, *LJN* BR5381.

met artikel 8 EVRM buiten toepassing en vernietigt het besluit wegens strijd met het in artikel 7:12 Awb neergelegde motiveringsbeginsel.

Van andere orde is een uitspraak van de voorzieningenrechter van de rechtbank Leeuwarden.¹²⁰ In deze uitspraak zoekt de voorzieningenrechter aansluiting bij recente jurisprudentie van de Centrale Raad waarin het IVRK een belangrijke rol speelt. De voorzieningenrechter komt tot de conclusie dat verzoeker en zijn minderjarige zoons in de gegeven omstandigheden niet op grond van hun verblijfsstatus mogen worden uitgesloten van het recht op bijstand.

Tot slot blijkt uit twee kinderbijslagzaken dat de rechtbank niet toekomt aan een bespreking van het beroep op het IVRK.¹²¹ Het beroep op het IVRK behoeft geen verdere bespreking, omdat de rechtbank reeds van oordeel is dat de kinderbijslag ten onrechte is geweigerd. De uitspraak valt daarmee al in het voordeel van eiser(s) uit.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht op welke wijze de rechter de artikelen van het IVRK in socialezekerheidszaken heeft toegepast. Daarbij ging het om 113 uitspraken over de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011. Gedurende deze periode is de rechter in toenemende mate geconfronteerd met het IVRK. Met name uit de rechtspraak vanaf het jaar 2005 blijkt een groeiende aandacht voor het IVRK. Deze aandacht voor het IVRK ontstond in een aantal bijstandszaken, waarin aan de rechter de vraag werd voorgelegd of aan minderjarigen wegens ‘zeer dringende redenen’ een zelfstandig recht op bijstand toekomt. Na de uitspraak van de Centrale Raad van 24 januari 2006¹²² lijkt de doorwerking van het IVRK in een stroomversnelling te zijn geraakt.

Zowel hogere als lagere rechtspraak is terughoudend in het rechtstreeks toepassen van de bepalingen van het IVRK. De Centrale Raad heeft zich als (voornaamste) hoogste rechter op het terrein van de sociale zekerheid expliciet uitgelaten over de rechtstreekse werking van de artikelen 2 lid 1, 3, 5, 7, 18 en 27 IVRK. Hij heeft alleen aan artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreekse werking toegekend. Volgens de Centrale Raad vormt dit artikel een ‘een ieder verbindende bepaling’ in de zin van artikel 94 Grondwet, omdat het gaat om een onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht op non-discriminatie dat op één lijn te stellen is met artikel 14 EVRM en artikel 26 IVBPR, welke bepalingen rechtstreekse werking hebben. Aan de andere artikelen – 3, 5, 7, 18 en 27 IVRK – heeft de Centrale Raad rechtstreekse werking ontzegd. Opmerkelijk is een uitspraak van 19 februari 2010¹²³ waarin de Centrale Raad het IVRK als één geheel ziet waaraan geen rechtstreekse werking toekomt. Aangezien in deze uitspraak artikel 28 IVRK ter bespreking voorlag, lijkt de Centrale Raad van oordeel dat rechtstreekse werking van dit artikel niet voor de hand ligt.

Behalve de Centrale Raad heeft ook de Afdeling zich op het terrein van de sociale zekerheid uitgelaten over de rechtstreekse werking van een aantal artikelen. Volgens de Afdeling hebben de artikelen 2, 9 en 26 IVRK geen rechtstreekse werking. Deze

120 Rb. Leeuwarden (vzr.) 3 augustus 2011, *LJN* BR4238. Vgl. CRvB 15 juli 2011, *LJN* BR1905.

121 Rb. 's-Gravenhage 13 april 2011, *LJN* BQ1622; Rb. Haarlem 23 augustus 2011, *LJN* BS8954.

122 CRvB 24 januari 2006, *LJN* AV0197.

123 CRvB 19 februari 2010, *LJN* BL4587.

artikelen bevatten naar het oordeel van de Afdeling geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is, omdat deze bepalingen niet voldoende concreet zijn voor zodanige toepassing en daarom nadere uitwerking in nationale wetgeving behoeven. Ten eerste valt hier op dat de Afdeling met betrekking tot artikel 2 IVRK voor een andere benadering kiest dan de Centrale Raad. De Afdeling heeft namelijk aan het gehele artikel rechtstreekse werking ontkend, terwijl de Centrale Raad aan het eerste lid rechtstreekse werking heeft toegekend. Ten tweede valt op dat de Afdeling zich in deze uitspraak expliciet heeft uitgelaten over de rechtstreekse werking van artikel 26 IVRK, namelijk in die zin dat het artikel geen rechtstreekse werking heeft. De Centrale Raad heeft zich daar niet over uitgesproken.

De lagere rechtspraak volgt over het algemeen de lijn van de Centrale Raad. Zo wordt in lagere rechtspraak ook alleen aan artikel 2 lid 1 IVRK rechtstreekse werking verleend. Verder heeft de lagere rechter geoordeeld dat de artikelen 3, 24 en 27 IVRK geen rechtstreekse werking hebben. Bij artikel 27 dient echter te worden opgemerkt dat aan het derde lid – in twee uitzonderingsgevallen – wel rechtstreekse werking is verleend.¹²⁴

De jurisprudentie van de Centrale Raad laat goed zien dat bepalingen, los van de vraag of deze rechtstreekse werking hebben, toch van toegevoegde waarde kunnen zijn voor de beoordeling van de zaak. Zo heeft de Centrale Raad bij herhaling artikel 3 lid 1 IVRK, artikel 3 lid 2 IVRK en artikel 27 lid 3 IVRK gebruikt voor de uitleg van het begrip ‘zeer dringende redenen’ in artikel 16 lid 1 Wwb, wat in een aantal gevallen heeft geleid tot bijstandverlening aan minderjarigen. Het is inmiddels vaste rechtspraak dat het begrip ‘dringende redenen’ in artikel 16 lid 1 Wwb conform de artikelen 3 en 27 IVRK dient te worden uitgelegd. Lagere rechtspraak volgt deze lijn en heeft de neiging om het begrip ‘zeer dringende redenen’ in andere bepalingen van de Wwb ook verdragsconform uit te leggen.

Aanvankelijk werd alleen bijstand verleend aan minderjarigen met de Nederlandse nationaliteit. Later konden ook minderjarige vreemdelingen die rechtmatig in Nederland verblijven, doch niet zijn toegelaten, aanspraak maken op bijstand. Dit heeft de Centrale Raad in zijn uitspraak van 24 januari 2006 mogelijk gemaakt door de toepassing van artikel 16 lid 2 Wwb (het koppelingsbeginsel) wegens strijd met artikel 2 lid 1 IVRK buiten toepassing te laten. Hier toetst de Centrale Raad rechtstreeks aan artikel 2 lid 1 IVRK. Daarbij besteedt de Centrale Raad uitgebreid aandacht aan artikel 2 lid 2, artikel 3 en artikel 27 IVRK en het aan het IVRK ten grondslag liggende beginsel van bijzondere beschermwaardigheid van kinderen.

In de uitspraak van 24 januari 2006 maakt de Centrale Raad een duidelijk onderscheid tussen minderjarige vreemdelingen die rechtmatig in Nederland verblijven doch niet zijn toegelaten, en minderjarige vreemdelingen die onrechtmatig in Nederland verblijven. Op laatstgenoemde groep acht de Centrale Raad de toepassing van het

124 Zie ook: HR 12 februari 2010, *LJN* BI9729 (concl. A-G C.W.M. van Ballegooijen, sub 8.4). Advocaat-Generaal van Ballegooijen stelt in zijn conclusie dat artikel 27 lid 3 IVRK geen rechtstreekse werking heeft. Het derde lid behelst volgens Van Ballegooijen ‘slechts’ de erkenning van het recht van ieder kind op een toereikende levensstandaard door de Staten, die daarin moeten voorzien. De bepaling heeft daarmee volgens hem geen verbindende kracht als bedoeld in de artikelen 93 en 94 Grondwet. De Hoge Raad heeft niet over de rechtstreekse werking geoordeeld. Uit de uitspraak van de Hoge Raad kan slechts worden afgeleid dat het beroep op het IVRK faalt.

koppelingsbeginsel – ook in het licht van het IVRK – in beginsel gerechtvaardigd. Dit standpunt wordt in latere rechtspraak steeds opnieuw bevestigd. Daarmee benadrukt de rechter dat het koppelingsbeginsel in beginsel overeind blijft staan. Tegelijkertijd toont de rechter wel bereidheid om in uitzonderlijke gevallen ‘mede in het licht van het IVRK’ te oordelen dat de toepassing van het Koppelingsbeginsel niet gerechtvaardigd is. Neem bijvoorbeeld de uitspraak waarin de Centrale Raad ‘mede in het licht van het IVRK’ heeft geoordeeld dat de minderjarige vreemdeling met een verstandelijke handicap en gedragsproblemen recht heeft op AWBZ-zorg.¹²⁵ Hier betreft de Centrale Raad het IVRK bij de rechtstreekse toetsing aan artikel 8 EVRM. Volgens de Centrale Raad kan niet in redelijkheid worden volgehouden dat de weigering van de zorg blijk geeft van een ‘fair balance’ tussen de publieke belangen bij de weigering van die zorg en de individuele belangen van het kind om die zorg te ontvangen. De Centrale Raad laat het koppelingsbeginsel, neergelegd in artikel 5 lid 2 AWBZ, wegens strijd met artikel 8 EVRM buiten toepassing.

Een ander mooi voorbeeld waarin de Centrale Raad het IVRK bij de toetsing aan artikel 8 EVRM (en artikel 14 EVRM) betreft, is een uitspraak over het recht op kinderbijslag.¹²⁶ Anders dan in eerdere rechtspraak heeft de Centrale Raad hier geoordeeld dat de gerechtvaardigdheid van de koppelingswetgeving in artikel 6 lid 2 AKW niet opgaat voor ouders die met hun kinderen kenbaar langere tijd in Nederland verblijven, waarvan in ieder geval een zekere tijd rechtmatig in de zin van artikel 8 van de Vreemdelingenwet, en die inmiddels een zodanige band met Nederland hebben opgebouwd dat zij als ingezetenen van Nederland kunnen worden beschouwd. Daarbij houdt de Centrale Raad onder meer rekening met ‘een zekere uit het IVRK voortvloeiende zorgplicht’ van de Staat ten opzichte van de kinderen van de vreemdelingen. De Centrale Raad verliest niet uit het oog dat de ouders primair verantwoordelijk zijn, maar acht het in deze zaak van belang dat de kinderbijslag is bedoeld ter ondersteuning van de kosten van het levensonderhoud van hun kinderen. In dit verband dient volgens de Centrale Raad bijzonder gewicht te worden gehecht aan het eigen belang dat het kind bij deze uitkering heeft, gelet op het doel van de AKW.

Deze voorbeelden laten goed zien dat de doorwerking van het IVRK niet alleen afhankelijk is van de vraag of een bepaling rechtstreekse werking heeft. Het IVRK kan ook van grote betekenis zijn wanneer de rechter, waar nodig, de bereidheid toont het nationale en het internationale recht in het licht van het IVRK te beoordelen.

125 CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3581.

126 CRvB 15 juli 2011, *LJN* BR1905.

Hoofdstuk 5

DE TOEPASSING VAN HET IVRK IN OVERIGE BESTUURSAZAKEN

M.M.C. Limbeek

Inleiding

In de hoofdstukken 3 en 4 is de toepassing van het IVRK in respectievelijk het vreemdelingenrecht en het socialezekerheidsrecht besproken. Zowel het vreemdelingenrecht als het socialezekerheidsrecht zijn specifieke onderdelen van het bestuursrecht. Behalve in de rechtspraak op het gebied van het vreemdelingenrecht en de sociale zekerheid, heeft het IVRK ook een rol gespeeld in andere bestuurszaken. Deze restcategorie bestuurszaken bestaat uit 33 betrekkelijk recente uitspraken over uiteenlopende bestuursrechtelijke kwesties.¹ Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een geschil over het al dan niet uitvaardigen van een softdrugsverbod bij een kinderspeelplaats, een zaak over een bestemmingsplan zonder ‘beloofd’ speelpark en kwesties rondom het al dan niet afgeven van een Verklaring omtrent het Gedrag aan jongeren die op minderjarige leeftijd een strafbaar feit hebben gepleegd. Het merendeel van de uitspraken is afkomstig van de hoogste algemene bestuursrechter in ons land, de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling). De centrale vraag in dit hoofdstuk is op welke wijze de Nederlandse rechter het IVRK in de periode 1 januari 2002 tot 1 september 2011 in overige bestuurszaken heeft toegepast.

Achtereenvolgens zal hier de toepassing van de artikelen 3, 4, 5, 7, 9, 16, 19, 28, 31 en 40 IVRK worden toegelicht. Vervolgens wordt aandacht besteed aan de uitspraken waarin geen specifieke bepaling wordt genoemd, maar waarin wel in algemene termen naar het IVRK wordt verwezen. Ten slotte worden de belangrijkste bevindingen over de toepassing van het IVRK in overige bestuurszaken beschreven in de ‘samenvatting en conclusie’.

Artikel 3 (Belang van het kind)

---

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

¹ Zie bijlage V. Jurisprudentieoverzicht overige bestuurszaken.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 3 IVRK is in vergelijking met de andere artikelen het meest ingeroepen. De Afdeling is een aantal keren geconfronteerd met de vraag of artikel 3 rechtstreekse werking heeft. In de meeste gevallen heeft de Afdeling deze vraag in het midden gelaten en het beroep op artikel 3 IVRK verworpen. In 2011 geeft de Afdeling in twee uitspraken antwoord op de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft. Eerst oordeelde de Afdeling dat het gehele artikel geen rechtstreekse werking heeft, later koos de Afdeling voor een meer genuanceerde benadering. In lagere rechtspraak zagen twee rechtbanken in een beroep op artikel 3 IVRK aanleiding voor een verdragsconforme interpretatie.

Rechtstreekse werking

De Afdeling heeft de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft een aantal keren in het midden gelaten.² In deze uitspraken verwerpt de Afdeling het beroep op artikel 3. Een uitspraak van 24 juni 2009 over een niet verleende Verklaring omtrent het Gedrag (hierna: VOG) zal hier nader worden toegelicht.³ In deze zaak betoogt appellante dat het besluit om haar geen VOG te verlenen in strijd is met het IVRK. Ter onderbouwing van dit betoog heeft appellante het standpunt van Defence for Children International Nederland over deze zaak overgelegd. In dit standpunt komt naar voren dat het beleid inzake het beoordelen van een VOG-aanvraag in strijd is met de artikelen 3, 16 en 40 lid 2 IVRK. Volgens appellante hebben deze artikelen rechtstreekse werking. De Afdeling verwerpt het beroep en laat ten aanzien van artikel 3 de rechtstreekse werking in het midden. Volgens de Afdeling zijn de gehanteerde beleidsregels niet in strijd, maar juist in overeenstemming met artikel 3 IVRK:

Evenmin acht de Afdeling de door de Minister gehanteerde in de Circulaire neergelegde beleidsregels in strijd met artikel 3 van het IVRK. Nog daargelaten of dit artikel al dan niet rechtstreeks van toepassing is, volgt hieruit immers dat de Staat zich ertoe verbindt maatregelen te nemen die het kind verzekeren van de bescherming en zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn en dat de Staat erop toe moet zien dat de instellingen die hiervoor verantwoordelijk zijn, voldoen aan de gestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid en de geschiktheid van personeelsleden. De regelgeving omtrent de afgifte van een VOG – in het bijzonder het onder 2.1.1. genoemde risicogebied ‘08. Personen’, dat op de door [appellante] ingediende aanvraag van toepassing is – is, anders dan [appellante] betoogt, derhalve niet strijdig met artikel 3 van het IVRK, maar hiermee juist in overeenstemming. Daarbij neemt de Afdeling in aanmerking dat, zoals de Minister

2 ABRvS 21 september 2005, L/JN AU2991; ABRvS 28 maart 2007, L/JN BA1659; ABRvS 24 juni 2009, L/JN BI9706. Ook in lagere rechtspraak is de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft in het midden gelaten: Rb. Zutphen (vzr.) 5 november 2010, L/JN BO3074; Rb. Roermond 5 augustus 2011, L/JN BR4583.

3 ABRvS 24 juni 2009, L/JN BI9706.

ter zitting bij de Afdeling heeft verklaard, de belangen van een minderjarige aanvrager van een VOG eveneens bij de totstandkoming van de Circulaire zijn betrokken, maar dat hieraan geen doorslaggevende betekenis hoeft te worden toegekend.

In 2011 heeft de Afdeling zich tweemaal expliciet uitgesproken over de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK.⁴ Zo overweegt de Afdeling op 25 mei 2011 dat artikel 3 IVRK, gelet op de formulering, geen norm bevat die vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter. De Afdeling geeft als reden dat de norm niet voldoende concreet is voor zodanige toepassing en derhalve nadere uitwerking behoeft in nationale wet- en regelgeving.⁵

Een aantal maanden later, op 13 juli 2011, nuanceert de Afdeling haar standpunt met betrekking tot artikel 3 lid 1 IVRK. In deze uitspraak benadrukt de Afdeling dat het belang van het kind niet ‘de’ eerste overweging is, maar ‘een’ eerste overweging is. Deze wijze van interpretatie geeft volgens de Afdeling ruimte voor het laten prevaleren van andere belangen. Het beroep op artikel 3 lid 1 IVRK kan volgens de Afdeling niet slagen, omdat de bepaling ‘wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind moet worden toegekend’ geen rechtstreekse werking heeft:

Zoals de Afdeling voorts eerder heeft overwogen (bijvoorbeeld in de uitspraak van 15 februari 2007 in zaak nr. 200604499/1, AB 2007,118) verstaat de Afdeling de woorden “de eerste overweging” in artikel 3, eerste lid, van het IVRK, mede in aanmerking genomen de bewoordingen in de authentieke Engelse versie - “a primary consideration” - zo dat het belang van het kind een eerste overweging is, maar ruimte geeft voor het zwaarder laten wegen van andere belangen. Wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind moet worden toegekend bevat deze verdragsbepaling, gelet op haar formulering, geen norm die vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter, aangezien zij daarvoor niet voldoende concreet is en derhalve nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving behoeft. Het beroep van [appellant] op deze bepaling faalt reeds daarom.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Uit twee uitspraken valt af te leiden dat de rechter streeft naar een uitleg die in het licht van artikel 3 IVRK verdedigbaar is.⁶ Zo heeft de rechtbank Den Haag artikel 3 betrokken bij de toetsing van het besluit aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur.⁷ In deze zaak kan eiseres zich niet verenigen met het besluit van de Minister van Justitie om haar geen VOG te verlenen. Eiseres voert onder meer aan dat bij het nemen van het besluit onvoldoende rekening is gehouden met het IVRK en onvoldoende rekening is gehouden met haar jeugdige leeftijd ten tijde van het plegen van de strafbare feiten. Eiseres verwijst in het bijzonder naar de artikelen 3 lid 1, 4, 16 en 40 lid 1 IVRK. De rechter is van oordeel dat het besluit van de Minister van Justitie om eiseres geen VOG te verlenen haar onevenredig treft in haar belang om een functie in de zorg te kunnen blijven uitoefenen, en is daarbij van oordeel dat bij het bepalen van ‘de relevantie

4 ABRvS 25 mei 2011, *LJN* BQ5897; ABRvS 13 juli 2011, *LJN* BR1478.

5 Zie voor een vergelijkbare overweging ten aanzien artikel 3 lid 2 IVRK: Rb. Amsterdam 3 september 2010, *LJN* BO3284.

6 Rb. Almelo (vzr.) 24 april 2008, *LJN* BD0651; Rb.’s-Gravenhage 15 september 2010, *LJN* BN8404.

7 Rb.’s-Gravenhage 15 september 2010, *LJN* BN8404.

van de in de terugkijkperiode aangetroffen antecedenten' anders zou moeten worden gehandeld ten aanzien van jongeren en jongvolwassenen dan ten aanzien van volwassenen. Een benadering waarbij strafbare feiten jongeren en jongvolwassenen even zwaar worden aangerekend als andere volwassenen is volgens de rechtbank in ieder geval strijdig met de geest van artikel 3 IVRK. De rechtbank Den Haag benadrukt dat de niet uitgekristalliseerde discussie over de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK aan het oordeel van de rechtbank niets afdoet. De rechtbank maakt gebruik van een verdragsconforme interpretatie om strijdigheid met het IVRK op te heffen en vernietigt het besluit wegens onvoldoende voorbereiding:

Uit de gedingstukken en de toelichting van eiseres ter zitting is een beeld naar voren gekomen van iemand die op jonge leeftijd, zij was ten tijde van het plegen van het delict 13 jaar oud, onverstandig en strafbaar heeft gehandeld ten aanzien van materiaal dat als kinderpornografie is aangemerkt. Eiseres werd in het voortgezet onderwijs gepest door een meisje uit haar klas. Via een jongen uit haar klas kreeg eiseres op een zeker moment via internet beelden toegezonden van dat meisje, dat zich voor een webcam stond uit te kleden. Eiseres heeft uit rancune over het pestgedrag van het betrokken meisje die beelden aan anderen doorgezonden, waarna daarvan aangifte tegen eiseres is gedaan. Dit strafbare handelen van eiseres is gebeurd in een periode waarin zich in het gezin grote problemen voordeden en de ouders om uiteenlopende redenen weinig invloed hadden op het gedrag van eiseres. Eiseres heeft het onjuiste van haar handelen ingezien en heeft daarvan afstand genomen. Zij is thans zeer gemotiveerd om in de zorg, waarin zij tot dusver op een tijdelijke arbeidsovereenkomst werkzaam is geweest, verder te gaan. Haar begeleidster wil haar graag aannemen, mits zij een VOG kan overleggen. Van verweerders weigering eiseres een VOG te verstrekken gaat thans de onjuiste beeldvorming uit als zou het zedendelict waarvoor zij is veroordeeld een wezenlijke belemmering vormen voor de uitoefening van een functie in de zorg met van haar afhankelijke cliënten. Goed beschouwd is veeleer sprake van een internetdelict dan van een zedendelict in de daaraan maatschappelijk algemeen toegekende betekenis. Vastgesteld moet worden dat verweerders onderzoek naar de integriteit van eiseres onvoldoende is geweest en geen betrouwbaar beeld daarvan heeft opgeleverd. Alle besproken overwegingen zijn door verweerder niet in beschouwing genomen bij de voorbereiding van het thans bestreden besluit. Dat besluit berust daarom op een onvoldoende voorbereiding.

In een andere zaak lijkt de voorzieningenrechter van de rechtbank Almelo bij zijn belangenafweging rekening te houden met het beroep op artikel 3 IVRK.⁸ Bij deze complexe zaak zijn drie minderjarige kinderen betrokken. De Italiaanse vader en de Nederlandse moeder van de betrokken kinderen zijn in Italië verwickeld in een echtscheidingsprocedure. De moeder is met de kinderen vertrokken naar Nederland. De vader heeft het Openbaar Ministerie in Nederland verzocht om op grond van artikel 813 Rv medewerking te verlenen tot afgifte van zijn drie minderjarige kinderen. Het Openbaar Ministerie wilde echter eerst de uitkomst van een lopend onderzoek van de Raad voor de Kinderbescherming naar de belangen van de kinderen en de beslissing op het verzoek van de moeder tot gezagswijziging afwachten en besloot daarom geen

8 Rb. Almelo (vzr.) 24 april 2008, LJV BD0651.

medewerking te verlenen. De vader probeert via een procedure bij de voorzieningenrechter alsnog te bewerkstelligen dat het Openbaar Ministerie medewerking verleent. De moeder heeft in deze procedure als derde belanghebbende een beroep gedaan op artikel 3 IVRK. Zij stelt dat het belang van de kinderen, welk belang volgens haar op grond van artikel 3 IVRK de hoogste prioriteit moet hebben, met zich meebrengt dat de uitslag van het onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming en de beslissing op het verzoek van de moeder tot gezagswijziging zullen moeten worden afgewacht. De voorzieningenrechter wijst het verzoek van de vader af. Hij verwijst in zijn overwegingen niet naar artikel 3 IVRK, maar weegt de belangen van de kinderen wel mee in zijn beslissing:

De voorzieningenrechter is voorts van oordeel dat het belang van verzoeker bij het treffen van de door hem gevraagde voorlopige voorziening niet opweegt tegen de belangen van de kinderen en van [moeder] om de uitslag van het onderzoek van de RvdK, respectievelijk de beslissing van de rechtbank op het verzoek van [moeder] tot gezagswijziging af te wachten, zonder dat de terugleiding al feitelijk is of wordt geëffectueerd.

Overig

In een uitspraak van 17 januari 2007 toetst de Afdeling een besluit waarin het verlenen van de toestemming tot het adopteren van een buitenlands kind (beginseltoestemming) centraal staat.⁹ De Afdeling benadrukt hier dat uit de opzet en strekking van de Wet opnemings buitenlandse kinderen ter adoptie (hierna: Wobka) het belang van het kind het uitgangspunt is. Daarbij verwijst de Afdeling onder meer naar het IVRK:

Met recht heeft de Minister naar voren gebracht dat uit de opzet en de strekking van de Wobka naar voren komt dat het belang van het kind uitgangspunt is. Dit uitgangspunt is neergelegd in het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind en het Verdrag inzake de bescherming van kinderen en de samenwerking op het gebied van interlandelijke adoptie, het heeft zijn neerslag gevonden in de Wobka en is door de Minister blijkens de toelichting bij de Richtlijnen ook aan zijn beleid ten grondslag gelegd.

In een andere uitspraak van de Afdeling staat de vraag centraal of het belang van het kind een geslachtsnaamwijziging vereist.¹⁰ De Afdeling verwerpt het beroep op het IVRK. Zij overweegt dat het belang van het jonge kind (twee jaar oud) bij naamswijziging niet duidelijk kan worden vastgesteld en dat op voorhand geen grond bestaat om aan te nemen dat het belang van het kind de gevraagde geslachtsnaamwijziging vereist. Daarom kan appellante niet staande houden dat de Minister van Justitie in strijd met het belang van het kind, en daarmee in strijd met het IVRK, handelt door van appellante te verlangen om aan de hand van een rapport van een onafhankelijk gedragsdeskundige aan te tonen dat het achterwege blijven van een geslachtsnaamwijziging de lichamelijke of geestelijke gezondheid van het kind in ernstige mate zou schaden, aldus de Afdeling.

9 ABRvS 17 januari 2007, L/JN AZ6384. Vgl. Rb. Utrecht 23 juli 2007, L/JN BB1567; Rb. Assen 26 februari 2008, L/JN BC6089; Rb. Roermond 6 januari 2009, L/JN BG9485.

10 ABRvS 27 december 2006, L/JN AZ5165.

Artikel 4 (Realiseren van kinderrechten)

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die Partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Dit artikel speelt nauwelijks een rol in de rechtspraak: slechts in twee uitspraken wordt artikel 4 genoemd. In één van deze uitspraken oordeelt de rechter over de rechtstreekse werking.

Rechtstreekse werking

Artikel 4 IVRK leent zich volgens de rechtbank Amsterdam – gezien de bewoordingen, aard en strekking ervan – niet voor rechtstreekse toepassing.¹¹ In deze zaak willen eisers een softdrugsverbod om de gezondheid en het welzijn van de kinderen in de buurt te beschermen. In dit kader hebben zij een beroep gedaan op artikel 4 IVRK in combinatie met artikel 3 lid 2 IVRK. Het beroep op deze bepalingen wordt door de rechtbank verworpen, omdat deze bepalingen volgens de rechtbank geen rechtstreekse werking hebben.

Overig

Behalve in de bovengenoemde zaak, wordt artikel 4 ook in een andere zaak ingeroepen.¹² De rechter verwijst hier niet naar artikel 4, maar beoordeelt de zaak wel in het licht van artikel 3. Deze uitspraak is reeds toegelicht bij artikel 3 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Artikel 5 (De rol van de ouders)

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 5 IVRK speelt in één uitspraak van de Afdeling een rol.¹³ In deze zaak kan appelllant zich niet verenigen met de afwijzing van het verzoek om extra schoolverlof

11 Rb. Amsterdam 3 september 2010, L/JN BO3284.

12 Rb. 's-Gravenhage 15 september 2010, L/JN BN8404.

13 ABRvS 23 mei 2007, L/JN BA5503. Vgl. ABRvS 28 juni 2006, L/JN AX9474.

voor zijn dochter. Appellant verzocht de leerplichtambtenaar om extra schoolverlof voor zijn dochter, zodat hij samen met zijn dochter zijn zieke schoonmoeder in het buitenland kon bezoeken. De leerplichtambtenaar heeft dit verzoek – gelet op het onderwijsbelang van het kind – afgewezen. Appellant heeft tegen dit besluit beroep ingesteld waarna de rechtbank het beroep ongegrond heeft verklaard. In hoger beroep voert hij aan dat de rechtbank heeft miskend dat het besluit van de leerplichtambtenaar in strijd is met de artikelen 5 en 9 IVRK en artikel 8 EVRM. De Afdeling verwerpt het beroep op deze artikelen als volgt:

Voor zover appellant heeft betoogd dat de rechtbank heeft miskend dat het besluit van 4 mei 2006 in strijd is met artikel 8 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden en de artikelen 5 en 9 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, faalt dit evenzeer. Voor zover al zou moeten worden geoordeeld dat het besluit een inbreuk maakt op het gezinsleven van appellant en zijn dochter, is deze inbreuk gerechtvaardigd met het oog op de waarborging van het recht van [dochter] op en haar belang bij het ontvangen van primair onderwijs.

Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)

---

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

In één zaak speelt het bepaalde in artikel 7 IVRK een rol.¹⁴ In deze zaak stelt verzoeker (hierna: wensouder) dat hij de vader is van een kind dat geboren en verwekt is in India via een zogenoemde ivf-behandeling en een draagmoederconstructie. De wensouder kan zich niet verenigen met het besluit van de Minister van Buitenlandse Zaken om het kind geen reisdocument te verschaffen. Hij tracht via een procedure bij de voorzieningenrechter te bewerkstelligen dat het kind een reisdocument krijgt. In het kader van de spoedeisendheid ingevolge artikel 8:81 lid 1 Awb doet de wensouder een beroep op het IVRK. De wensouder is van mening dat de belangen van kind zwaarder dienen te wegen dan de belangen van de Staat. In dit verband wijst de wensouder op het IVRK, in het bijzonder op het recht van het kind zijn ouders te kennen, door hen te worden verzorgd en bij zijn ouders te leven. De wensouder doet dus een beroep op de inhoud van artikel 7 IVRK en artikel 9 IVRK, zonder expliciet naar deze artikelen te verwijzen. Bij de beantwoording van de vraag of sprake is van een spoedeisend belang, neemt de voorzieningenrechter in ogenschouw dat de minderjarige, zolang zijn Nederlander-schap niet vaststaat, staatloos is. Daarnaast houdt de voorzieningenrechter rekening

¹⁴ Rb. Haarlem (vzr.) 10 januari 2011, L/JN BP0426.

met het feit dat de scheiding tussen de ouder en de minderjarige niet in het belang van het kind is. De voorzieningenrechter geeft hiermee een verdragsconforme uitleg aan het begrip spoedeisendheid, neergelegd in artikel 8:81 lid 1 Awb. Naar voorlopig oordeel van de voorzieningenrechter is het aannemelijk dat het kind in juridische zin van de wensouder is of zou kunnen worden. De voorzieningenrechter laat de belangen van het kind en de wensouder zwaarder wegen en beslist dat aan het kind een nooddocument dient te worden afgegeven.

Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)

---

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 9 IVRK wordt in twee zaken ingeroepen. In één zaak houdt de voorzieningenrechter bij zijn beoordeling rekening met het bepaalde in artikel 9 IVRK. In de andere zaak verwerpt de Afdeling het beroep.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De voorzieningenrechter van de rechtbank Haarlem heeft bij zijn beoordeling onder meer rekening gehouden met de omstandigheid dat een scheiding tussen de wensouder

en het kind, niet in het belang van het kind is.¹⁵ Deze uitspraak is bij artikel 7 IVRK toegelicht.

Overig

Op 23 mei 2007 buigt de Afdeling zich over de vraag of een verzoek van een ouder om extra schoolverlof terecht is afgewezen.¹⁶ De ouder heeft tevergeefs een beroep gedaan op artikel 9 IVRK in combinatie met artikel 5 IVRK en artikel 8 EVRM. Voor zover al zou moeten worden geoordeeld dat het besluit een inbreuk maakt op het gezinsleven van appellant en zijn dochter, is deze inbreuk gerechtvaardigd met het oog op de waarborging van het recht van de dochter op en haar belang bij het ontvangen van primair onderwijs, aldus de Afdeling. Deze uitspraak is bij artikel 5 IVRK uitgebreid toegelicht.

Artikel 16 (Recht op privacy)

-
- 1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.*
  - 2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.*
-

Artikel 16 IVRK is in drie zaken ingeroepen. In deze drie zaken staat steeds dezelfde vraag centraal, namelijk of de afgifte van een VOG terecht is geweigerd.

Rechtstreekse werking

De Afdeling heeft het beroep op artikel 16 IVRK tweemaal op nagenoeg dezelfde wijze verworpen.¹⁷ Op 22 juni 2011 geeft de Afdeling een uitvoerige motivering waarom het beroep op artikel 16 IVRK – dat in combinatie met artikel 40 lid 2 IVRK is gedaan – faalt. Daarbij laat de Afdeling in het midden of artikel 16 IVRK een rechtstreeks werkende bepaling is:

2.4.1. Dit betoog faalt evenzeer. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 24 juni 2009 in zaak nr. 200809311/1/H3), is de weigering een VOG af te geven een bestuursrechtelijk instrument dat geen oplegging van een sanctie inhoudt. Nu het in deze zaak niet gaat om een strafrechtelijke procedure, maar om de uitoefening van een daarvan los staande bestuurlijke bevoegdheid, is het recht op privacy van minderjarigen gedurende alle fasen van het strafproces, als bedoeld in artikel 40, tweede lid, van het IVRK, indien die verdragsbepaling al rechtstreeks toepasselijk zou zijn, niet aan de orde. De rechtbank heeft in het door [appellant] aangevoerde voorts terecht geen grond gevonden voor het oordeel dat het recht op privacy voor minderjarigen, als bedoeld in artikel 16 van het IVRK, indien die verdragsbepaling al rechtstreeks toepasselijk zou

15 Rb. Haarlem (vzr.) 10 januari 2011, L/JN BP0426.

16 ABRvS 23 mei 2007, L/JN BA5503.

17 ABRvS 24 juni 2009, L/JN BI9706; ABRvS 22 juni 2011, L/JN BQ8830.

zijn, door de van toepassing zijnde regelgeving omtrent de afgifte van een VOG wordt geschonden. Aan General Comment nr. 10 van het Comité voor de Rechten van het Kind, waarin onder 67 de aanbeveling wordt gedaan om de naam van het kind bij het bereiken van de achttienjarige leeftijd uit de justitiële registers te verwijderen, kan [appellant] geen aanspraken ontlenen, reeds omdat die aanbeveling geen de Minister [lees: voor de Minister geen, red.] bindende kracht heeft.

Overig

Artikel 16 IVRK is ook ingeroepen bij de rechtbank Den Haag.¹⁸ De rechtbank gaat niet expliciet in op het beroep op artikel 16, maar beziet de zaak voornamelijk in het licht van artikel 3 IVRK. Deze uitspraak is daarom behandeld bij artikel 3 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, lelsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van sexueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

In twee uitspraken van de Afdeling komt naar voren dat een beroep is gedaan op artikel 19 lid 1 IVRK. In beide uitspraken wordt het beroep verworpen, waarbij de Afdeling in het midden laat of aan deze bepaling rechtstreekse werking toekomt.

In één van deze uitspraken staat een door de gemeente Enschede verleende vergunning voor een zogenoemde vuurwerkinrichting (voor opslag en verkoop van vuurwerk) ter discussie.¹⁹ Door één van de appellanten wordt aangevoerd dat de gemeente door de vergunning te verlenen in strijd heeft gehandeld met artikel 3 lid 1 en artikel 19 lid 1 IVRK. Volgens appellant had de gemeente bij het verlenen van de vergunning rekening moeten houden met de aanwezigheid van de omringende tuinen, waar veel kinderen spelen. De Afdeling verwerpt het beroep op deze artikelen als volgt:

De Afdeling overweegt dat, voorzover de artikelen 3, eerste lid, en 19, eerste lid, van het verdrag al een direct toepasbare norm zouden inhouden, het aan de orde zijnde

¹⁸ Rb. 's-Gravenhage 15 september 2010, *LJN* BN8404.

¹⁹ ABRvS 21 september 2005, *LJN* AU2991.

besluit geen maatregel betreffende kinderen als bedoeld in genoemd artikel 3, eerst lid, is. Evenmin betreft het besluit een maatregel als bedoeld in artikel 19, eerste lid, van het verdrag dan wel had het besluit passende maatregelen als bedoeld in het artikellid dienen in te houden. Gezien het vorenoverwogene heeft verweerder in de aanwezigheid van tuinen op een kortere afstand dan 8 meter tot de deuropeningen van de bufferbewaarpplaats en de bewaarplaats geen aanleiding hoeven zien de vergunning te weigeren.

In de andere uitspraak van de Afdeling komt naar voren dat appelllant het niet eens is met een verleende vergunning en ontheffing voor het houden van een kermis in zijn omgeving.²⁰ Appellant voert aan dat de rechtbank heeft miskend dat de vergunning en ontheffing in strijd zijn met artikel 19 lid 1 IVRK en artikel 8 EVRM. De Afdeling verwerpt het beroep op deze artikelen als volgt:

Gezien de voorschriften die aan de vergunning en ontheffing zijn verbonden om de geluidsoverlast voor omwonenden te beperken, de beperkte duur van de geluidsoverlast en de omstandigheid dat deze niet meer op deze plaats zal worden gehouden, heeft de kermis niet een zodanig negatieve invloed op het woon- en leefgenot van omwonenden, waaronder [appellant] dat hiermee een inmenging in de rechten neergelegd in artikel 8, eerste lid, van het EVRM heeft plaatsgevonden. Het beroep van [appellant] op artikel 19, eerste lid, van het IVRK faalt reeds om dezelfde reden, thans daargelaten of de bepaling, gelet op de formulering, een norm bevat die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter direct toepasbaar is.

Artikel 28 (Recht op onderwijs)

-
- 1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
    - a. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;*
    - b. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;*
    - c. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;*
    - d. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;*
    - e. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.**
  - 2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.*

²⁰ ABRvS 15 juni 2011, L/JN BQ7921.

3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.

Artikel 28 IVRK is in twee zaken ingeroepen. Volgens de Afdeling heeft deze bepaling geen rechtstreekse werking.

Rechtstreekse werking

Op 6 maart 2002 heeft de Afdeling bepaald dat artikel 28 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.²¹ In deze zaak is een aanvraag van een moeder tot vergoeding van de vervoerskosten voor het schoolbezoek van haar dochter afgewezen. Volgens de moeder is deze afwijzing in strijd met artikel 28 IVRK en artikel 13 IVBPR. Naar het oordeel van de Afdeling kan het beroep op deze artikelen niet slagen, omdat deze artikelen geen een ieder verbindende bepalingen behelzen.

Overig

De rechtbank Den Haag heeft in een belastingzaak geoordeeld over een beroep op artikel 28 IVRK.²² Eiseres heeft een kind met een ontwikkelingsstoornis (PDD-NOS). Zij heeft in haar belastingaangifte het schoolgeld van haar kind in aftrek gebracht als buitengewone uitgaven wegens ziekte of invaliditeit. De inspecteur van de Belastingdienst heeft 25 procent van het schoolgeld in aftrek toegelaten. Eiseres is echter van oordeel dat alle uitgaven voor het onderwijs van haar kind voor aftrek in aanmerking dienen te komen. Het beroep op artikel 28 IVRK treft naar het oordeel van de rechtbank geen doel. Artikel 28 IVRK verplicht de belastinginspecteur niet om bij de belastingheffing van eiseres met de belangen van het kind in verdergaande mate rekening te houden dan hij op grond van de Wet inkomstenbelasting 2001 dient te doen, aldus de rechtbank. Tevens merkt de rechtbank op dat eiseres haar stelling met betrekking tot het beroep op artikel 28 IVRK niet heeft onderbouwd.

Artikel 31 (Recht op rust, vrije tijd, recreatie en cultuur)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.

2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

---

²¹ ABRvS 6 maart 2002, L/JN AE0349.

²² Rb. 's-Gravenhage 24 maart 2009, L/JN B11398; vgl. Rb. 's-Gravenhage 11 juli 2006, L/JN AY6119.

Artikel 31 IVRK wordt in een zaak over een bestemmingsplan tevergeefs ingeroepen. Volgens de Afdeling heeft dit artikel geen rechtstreekse werking.

Rechtstreekse werking

Op 11 augustus 2010 heeft de Afdeling bepaald dat artikel 31 IVRK geen rechtstreekse werking heeft.²³ In deze zaak staat een bestemmingsplan ter discussie. Twee appellanten voeren aan dat dit bestemmingsplan in strijd met artikel 31 IVRK is vastgesteld, omdat de belofte die bij aankoop van hun woningen is gedaan, dat er een speelpark zou komen, niet is nagekomen. De Afdeling verwerpt het beroep, omdat zij van mening is dat artikel 31 IVRK geen rechtstreekse werking heeft:

2.11.2. Artikel 31 van het IVRK bevat gelet op de formulering geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is als bedoeld in artikel 93 van de Grondwet, aangezien deze bepaling niet voldoende concreet is voor zodanige toepassing en derhalve nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving behoeft.

Eerder is door dezelfde appellanten bij de voorzitter van de Afdeling om een voorlopige voorziening gevraagd.²⁴ De voorzitter geeft hier een voorlopig oordeel over het beroep op artikel 31 IVRK en laat het vraagstuk van de rechtstreekse werking in het midden:

2.10.1. Voor zover genoemd artikel al direct toepasbare normen inhoudt, ziet de voorzitter geen aanleiding om te oordelen dat door of namens de raad verwachtingen zijn gewekt dat op het betrokken bouwperceel, waarop ingevolge het voorgaande bestemmingsplan "Hoornwijk" de bestemming "Uit te werken kantoren en bedrijven (UKB)" rust, in een park met speelmogelijkheden zou worden voorzien. De verwachting is dan ook niet dat in de bodemprocedure zal worden geoordeeld dat de raad het plan in strijd met het vertrouwensbeginsel heeft vastgesteld, dan wel de gestelde rechten heeft geschonden.

Artikel 40 (Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.

²³ ABRvS 11 augustus 2010, L/JN BN3730.

²⁴ ABRvS (voorzitter Raad van State) 15 maart 2010, L/JN BL8649.

2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:

a. geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;

b. ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, tenminste de volgende garanties heeft:

(i) dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;

(ii) dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat het juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;

(iii) dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in de aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;

(iv) dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à decharge op gelijke voorwaarden kan doen geschieden;

(v) indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;

(vi) dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikte taal niet verstaat of spreekt;

(vii) dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.

3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:

a. de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;

b. de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.

4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht; adviezen; jeugdreclassering; pleegzorg; programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Artikel 40 IVRK speelt in vier zaken een rol. In deze zaken geeft de rechter geen antwoord op de vraag of het artikel rechtstreekse werking heeft. Opvallend is dat drie van

de vier zaken betrekking hebben op een besluit van de Minister van Justitie tot het niet afgeven van een VOG.

Rechtstreekse werking

De Afdeling heeft in twee VOG-zaken geoordeeld over een beroep op artikel 40 lid 2 IVRK.²⁵ Zij verwerpt het beroep op artikel 40 lid 2 IVRK, omdat het hier volgens haar niet gaan om een strafrechtelijke procedure.²⁶ De weigering een VOG af te geven is een bestuursrechtelijk instrument dat geen oplegging van een sanctie inhoudt, aldus de Afdeling. In de meest recente uitspraak laat de Afdeling uitdrukkelijk in het midden of aan artikel 40 lid 2 IVRK rechtstreekse werking toekomt:

2.4.1. Dit betoog faalt evenzeer. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 24 juni 2009 in zaak nr. 200809311/1/H3), is de weigering een VOG af te geven een bestuursrechtelijk instrument dat geen oplegging van een sanctie inhoudt. Nu het in deze zaak niet gaat om een strafrechtelijke procedure, maar om de uitoefening van een daarvan los staande bestuurlijke bevoegdheid, is het recht op privacy van minderjarigen gedurende alle fasen van het strafproces, als bedoeld in artikel 40, tweede lid, van het IVRK, indien die verdragsbepaling al rechtstreeks toepasselijk zou zijn, niet aan de orde.²⁷

Verdragsconforme uitleg en toepassing

De rechtbank Den Haag heeft in een VOG-zaak – naar aanleiding van een beroep op onder andere artikel 40 lid 1 IVRK – rekening gehouden met de omstandigheid dat het strafbare feit op jonge leeftijd is begaan.²⁸ Het bepaalde in artikel 40 lid 1 IVRK werkt door via de rechterlijke toetsing aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur. Deze uitspraak is reeds uitgebreid besproken bij artikel 3 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’.

Overig

Behalve dat artikel 40 IVRK een rol speelt in VOG-zaken, speelt deze bepaling ook een rol in een uitspraak van de Afdeling over rechtsbijstand.²⁹ Hier voert de minderjarige appellant aan dat de rechtbank heeft miskend dat de Raad voor Rechtsbijstand zijn aanvraag om een toevoeging (rechtsbijstand) ten onrechte heeft afgewezen. De minderjarige had de Raad voor Rechtsbijstand verzocht om een toevoeging voor het instellen van cassatie in een strafzaak. Volgens de minderjarige leidt de afwijzing van deze aanvraag ertoe dat hem de toegang tot een onafhankelijke rechter wordt ontzegd. Daarnaast is de minderjarige van oordeel dat hij recht heeft op kosteloze rechtsbijstand en dat het inkomen van zijn ouders niet in aanmerking mag worden genomen. In dit kader doet de minderjarige onder meer een beroep op het bepaalde in artikel 40 lid 2 sub b onder (ii) en (iii) IVRK. In eerste aanleg heeft de rechtbank overwogen dat artikel 40

25 ABRvS 24 juni 2009, *LJN* BI9706; ABRvS 22 juni 2011, *LJN* BQ8830.

26 Zie voor kritiek op deze benadering van de Afdeling: M. Bruning, ‘De VOG en minderjarige wetsovertreders’, *Proces* 2012 (91) 2, p.132.

27 ABRvS 22 juni 2011, *LJN* BQ8830.

28 Rb. ’s-Gravenhage 15 september 2010, *LJN* BN8404.

29 ABRvS 13 juli 2011, *LJN* BR1442.

IVRK niet van toepassing is, omdat geen sprake is van een strafrechtelijke procedure. De Afdeling acht deze overweging van de rechtbank echter onjuist, omdat de afwijzing van de aanvraag tot gevolg heeft dat aan de minderjarige geen advocaat wordt toegevoegd voor het instellen van een beroep in cassatie voor een strafzaak. Desondanks is volgens de Afdeling geen sprake van een schending van artikel 40 IVRK. Hiertoe overweegt de Afdeling als volgt:

2.3.4. Voor zover [appellant] heeft beoogd te betogen dat de rechtbank heeft miskend dat het in aanmerking nemen van het inkomen van zijn ouders ertoe leidt dat hem in strijd met artikel 6, derde lid, aanhef en onder c, van het EVRM, artikel 14, derde lid, aanhef en onder d, van het IVBPR en artikel 40, tweede lid, aanhef, onder b en onder II, van het IVRK, het recht op kosteloze rechtsbijstand wordt onthouden, faalt dit betoog. Ouders zijn verantwoordelijk voor de opvoeding en verzorging van hun minderjarige kinderen. Onder deze verantwoordelijkheid moet tevens worden begrepen het dragen van de kosten van rechtsbijstand voor een minderjarig kind, indien zij over voldoende financiële middelen beschikken. Toepassing van artikel 8 van het Bebr [lees: Besluit eigen bijdrage rechtsbijstand, red.] leidt aldus niet tot een beperking van het in voornoemde bepalingen gewaarborgde recht op kosteloze rechtsbijstand dat toekomt aan hen die over onvoldoende middelen beschikken.

2.3.5. Voorts faalt ook het betoog dat de rechtbank heeft miskend dat het in aanmerking nemen van het inkomen van de ouders ertoe leidt dat aan [appellant] de toegang tot de rechter wordt ontzegd. Zoals de Afdeling eerder heeft overwogen (uitspraak van 27 januari 2010 in zaak nr. 200903949/1), is een beperking van het recht op toegang tot de rechter niet in strijd met artikel 6 van het EVRM, indien deze niet in essentie het recht op toegang tot de rechter schaadt, een gerechtvaardigd doel dient en proportioneel is. In dit geval is aan deze vereisten voldaan. Toepassing van artikel 8 van het Bebr beperkt op zichzelf niet in essentie de toegang tot de rechter. Het voorkomt dat beperkte publieke middelen voor gefinancierde rechtsbijstand moeten worden aangewend voor kosten van rechtsbijstand waarvan in redelijkheid mag worden aangenomen dat zij kunnen worden gedragen door de ouders van de minderjarige rechtzoekende. Aldus tast artikel 8 van het Bebr het recht op toegang tot de rechter in essentie niet aan en dient het een gerechtvaardigd doel. Voorts is niet gebleken dat de gevolgen van de toepassing van artikel 8 van het Bebr onevenredig zijn tot het daarmee te dienen doel. Deze gevolgen zijn slechts financieel van aard en als zodanig niet onoverkomelijk, nu uit de stukken blijkt dat de afwijzing van het verzoek [appellant] niet heeft verhinderd om beroep in cassatie in te stellen. Gelet hierop is de afwijzing van het verzoek niet in strijd met artikel 6, eerste lid, van het EVRM. Omdat artikel 14, eerste lid, van het IVBPR en artikel 40, tweede lid, aanhef, onder b en onder III, van het IVRK niet verder strekken dan artikel 6, eerste lid, van het EVRM, is de afwijzing van de aanvraag evenmin in strijd met het in die bepalingen gewaarborgde recht op toegang tot de rechter.

2.3.6. Gelet op het vorenstaande heeft de rechtbank terecht geoordeeld dat toepassing van artikel 8 van het Bebr niet leidt tot schending van artikel 6 van het EVRM, artikel 14 van het IVBPR en artikel 40 van het IVRK.

Algemeen (Geen specifieke bepaling)

Bij negen uitspraken wordt niet duidelijk naar welke bepalingen van het IVRK wordt verwezen. Meestal faalt hier het beroep op het IVRK.³⁰ Zo heeft de rechtbank Leeuwarden het beroep op het IVRK verworpen met de overweging dat het IVRK op grond van vaste jurisprudentie geen rechtstreekse werking heeft.³¹

In één zaak past de rechtbank Assen het IVRK ambtshalve toe.³² De rechter verwijst naar de bijzondere zorgplicht van de overheid die uit het IVRK voortvloeit, ter ondersteuning van zijn beslissing om zelf in de zaak te voorzien. In deze zaak is eiseres al meer dan acht jaar in conflict met het college van B en W over een vergoeding van extra reiskosten voor het schoolbezoek van haar kind. De rechtbank Assen constateert dat het college van B en W de eerder gegeven opdracht van de rechtbank niet juist heeft uitgevoerd en noemt een aantal argumenten waarom de rechtbank ditmaal zelf in de zaak zal voorzien. Hier wijst de rechtbank onder meer op de bijzondere zorgplicht die voor de overheid uit het IVRK voortvloeit. Volgens de rechtbank heeft de overheid in dit geval een zorgplicht bij de voorbereiding van het kind op het leiden van een zelfstandig leven in de samenleving, onder meer door het mogelijk te maken om daaraan bijdragend onderwijs te volgen.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is de toepassing van het IVRK in overige bestuurszaken toegelicht. Het gaat hier om 33 betrekkelijk recente uitspraken over uiteenlopende bestuursrechtelijke kwesties, waarvan het merendeel afkomstig is van de Afdeling. Net als bij de vreemdelingenzaken en de socialezekerheidszaken kan ook bij deze overige bestuurszaken worden geconstateerd dat het IVRK tussen 1 januari 2002 en 1 september 2011 in toenemende mate is ingeroepen. Dit betekent dat het IVRK geleidelijk aan steeds meer bekendheid krijgt in de bestuursrechtspraktijk.

Ondanks het feit dat het IVRK in deze bestuurszaken steeds vaker is ingeroepen, heeft de rechter een beroep op het IVRK zelden gehonoreerd. Dit hangt voor een deel samen met het standpunt van de rechter over de rechtstreekse werking van de ingeroepen bepaling. Het is immers de rechter die mag oordelen over de vraag of een bepaling – in een concreet geval – als toetsingsmaatstaf door de rechter kan worden gebruikt.

De Afdeling heeft zich als hoogste bestuursrechter uitgesproken over de rechtstreekse werking van de artikelen 3, 28 en 31 IVRK. Op 25 mei en 13 juli 2011 oor-

30 Rb. Utrecht (vzr.) 22 december 2003, *LJN* AO0712; Rb. 's-Gravenhage 11 juli 2006, *LJN* AY6119; ABRvS 14 juni 2006, *LJN* AX8526; ABRvS 12 juli 2006, *LJN* AY3702; ABRvS 28 juni 2006, *LJN* AX9474; Rb. Leeuwarden 28 januari 2008, *LJN* BC2876; Rb. 's-Gravenhage 13 oktober 2008, *LJN* BG7103; ABRvS 29 september 2010, *LJN* BN8582.

31 Rb. Leeuwarden 28 januari 2008, *LJN* BC2876.

32 Rb. Assen 31 december 2009, *LJN* BL4308.

deelde de Afdeling over de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK.³³ In de eerste uitspraak oordeelde de Afdeling dat het gehele artikel geen rechtstreekse werking heeft. In de tweede uitspraak kiest de Afdeling voor een meer genuanceerde benadering en oordeelt zij dat artikel 3 lid 1 – wat betreft het gewicht dat aan het belang van het kind moet worden toegekend – geen norm bevat die vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter. De Afdeling benadrukt in deze uitspraak dat het belang van het kind niet ‘de’ maar ‘een’ eerste overweging is. Het bestuursorgaan heeft volgens de Afdeling dus ruimte voor het laten prevaleren van andere belangen. Ten aanzien van de artikelen 28 en 31 IVRK heeft de Afdeling geoordeeld dat deze geen rechtstreekse werking hebben. Artikel 28 IVRK behelst volgens de Afdeling geen ‘een ieder verbindende bepaling’. Voor dit standpunt geeft de Afdeling geen nadere motivering. Artikel 31 IVRK bevat volgens de Afdeling ‘gelet op de formulering’ geen norm die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is. Het artikel is volgens de Afdeling niet voldoende concreet voor rechtstreekse toepassing en behoeft derhalve uitwerking in nationale wet- en regelgeving.

In lagere rechtspraak oordeelde de rechtbank Amsterdam over de rechtstreekse werking van de artikelen 3 en 4 IVRK.³⁴ Artikel 3 IVRK bevat volgens de rechtbank ‘gelet op de formulering’ geen norm die vatbaar is voor rechtstreekse toepassing door de rechter. Artikel 4 heeft volgens de rechtbank ook geen rechtstreekse werking. Daarbij nam de rechtbank niet alleen de bewoordingen, maar ook de aard en de strekking van het artikel in aanmerking. Opmerkelijk is het standpunt van de rechtbank Leeuwarden dat het IVRK op grond van vaste jurisprudentie geen rechtstreekse werking heeft.³⁵ De rechtbank beziet het vraagstuk van de rechtstreekse werking niet per verdragsbepaling of onderdeel daarvan, maar onthoudt rechtstreekse werking aan het gehele Verdrag.

Zowel de Afdeling als de lagere rechter laten soms expliciet in het midden of een bepaling al dan niet rechtstreekse werking heeft. In deze gevallen geeft de rechter bewust geen oordeel over de rechtstreekse werking. Dit doet de rechter meestal wanneer hij heeft geconstateerd dat het beroep op de bepaling sowieso niet kan slagen. De vraag of de bepaling rechtstreekse werking heeft, is volgens de rechter in dit geval niet relevant voor de beoordeling van de zaak: ook al heeft de bepaling rechtstreekse werking, dan nog zou een beroep op de bepaling niet slagen. Deze gedachtegang is begrijpelijk, maar komt niet in alle gevallen ten goede aan de rechtszekerheid. Zo heeft de Afdeling de rechtstreekse werking van het recht op privacy in artikel 16 IVRK in het midden gelaten, terwijl dit recht ook gewaarborgd is in het rechtstreeks werkende artikel 8 EVRM.³⁶ Had de Afdeling hier niet evengoed kunnen kiezen voor een bevestiging van de rechtstreekse werking?

De doorwerking van het IVRK heeft in de onderzochte bestuurszaken nauwelijks plaats gevonden via de rechtstreekse toepassing. Wel heeft het IVRK een belangrijke

33 ABRvS 25 mei 2011, *LJN* BQ5897; ABRvS 13 juli 2011, *LJN* BR1478. N.B. Sinds 7 februari 2012 lijkt de Afdeling zich minder terughoudend op te stellen ten aanzien van de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK. Volgens de Afdeling heeft artikel 3 IVRK rechtstreekse werking in zoverre het ertoe strekt dat bij alle maatregelen betreffende kinderen de belangen van het desbetreffende kind dienen te worden betrokken. Zie hiervoor: ABRvS 7 februari 2012, 201103064/1/V2; ABRvS 20 februari 2012, 201105996/1/V1; ABRvS 15 augustus 2012, 201109886/1/A2; ABRvS 23 augustus 2012, 201100449/1.

34 Rb. Amsterdam 3 september 2010, *LJN* BO3284.

35 Rb. Leeuwarden 28 januari 2008, *LJN* BC2876.

36 ABRvS 22 juni 2011, *LJN* BQ8830.

rol gespeeld in enkele zaken waarin de rechter gebruik maakt van verdragsconforme interpretatie. Een mooi voorbeeld is de uitspraak van de rechtbank Haarlem over de afgifte van een reisdocument aan een kind, geboren in India en verwekt via een ivf-behandeling en draagmoederconstructie.³⁷ De voorzieningenrechter is van oordeel dat sprake is van een spoedeisend belang en dat de belangen van het kind in dit geval zwaarder dienen te wegen. Bij de belangenafweging let de voorzieningenrechter op de omstandigheid dat het kind vooralsnog staatloos is. Ook acht de voorzieningenrechter de scheiding tussen het kind en de Nederlandse wensouder niet in het belang van het kind. Dit leverde het gewenste resultaat op dat aan het kind een nooddocument werd verschaft, zodat de wensouder samen met zijn kind naar Nederland kon afreizen. Dit voorbeeld bewijst dat verdragsconforme interpretatie een belangrijk instrument kan zijn voor de rechter. Met dit instrument kan de rechter immers voorkomen dat de toepassing van nationaal recht in een concreet geval strijd oplevert met de verplichtingen die voor Nederland uit het IVRK voortvloeien.

37 Rb. Haarlem (vzr.) 10 januari 2011, *LJN* BP0426.

Hoofdstuk 6

DE TOEPASSING VAN HET IVRK IN STRAFZAKEN

N. van der Meij

Inleiding

Op het gebied van het strafrecht zijn 102 uitspraken in de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2011 onderzocht.¹ Op het gebied van het vreemdelingenrecht betrof dat 430 uitspraken en met betrekking tot het personen-, familie- en het civiele jeugdrecht waren dat 324 uitspraken. Het valt dus op dat het aantal strafzaken waarin het IVRK aan de orde komt, aanmerkelijk geringer is dan het aantal vreemdelingenzaken en personen-, familie- en civiele jeugdzaken. Dit is ook reeds in eerdere onderzoeken naar voren gekomen.²

Dit deelonderzoek is gericht op strafzaken. In twee gevallen is een zaak van de voorzieningenrechter van de civiele sector behandeld, omdat het een strafrechtelijk onderwerp betrof. Behalve de uitspraken van de rechtbanken, gerechtshoven en de Hoge Raad, zijn ook de uitspraken van de beroepscommissie van de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (hierna: beroepscommissie van de RSJ) onderzocht.³ De beroepscommissie van de RSJ neemt als beroepsrechter beslissingen over personen die een vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel ondergaan.

Het IVRK kent 54 artikelen, waarvan een zeer beperkt aantal artikelen specifiek betrekking heeft op het straf(proces)recht.⁴ Naast de kernbepalingen van het IVRK – de artikelen 2, 3, 6 en 12 IVRK – zijn in het bijzonder de artikelen 37 en 40 IVRK van belang voor het jeugdstrafrecht.⁵

Nederland heeft het IVRK onder een aantal voorbehouden geratificeerd.⁶ Dat betreft met name de voorbehouden bij de artikelen 37 en 40. Nederland heeft artikel 37 sub c IVRK aanvaard ‘onder het voorbehoud dat deze bepaling niet belet dat op kinderen in de leeftijd van zestien jaar of ouder het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast, indien aan in de wet te bepalen criteria is voldaan’. Artikel 40 IVRK is aanvaard ‘onder het voorbehoud dat in gevallen van delicten van lichte aard de berechting plaats kan vinden buiten aanwezigheid van een raadsman en dat voor die delicten gehandhaafd blijft dat niet in alle gevallen is voorzien in de mogelijkheid van een nieuwe beoordeling van de feiten en enige dientengevolge opgelegde maatregel’.

Artikel 40 IVRK wordt met ruim vijftig uitspraken, samen met artikel 3 IVRK, het meest genoemd. Artikel 37 IVRK volgt met – slechts – dertien uitspraken. Andere

1 Zie bijlage VI. Jurisprudentieoverzicht strafzaken.

2 G.C.A.M. Ruitenbergh, *Het Internationaal Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak*, Amsterdam: SWP 2003; M.L. van Emmerik, ‘Toepassing van het Kinderrechtenverdrag in de Nederlandse rechtspraak’, *NJCM-Bulletin* 2005, jrg. 30, nr. 6, p. 700-716.

3 www.rsj.nl.

4 HR 20 februari 2007, *LJN AZ5716* (concl. A-G A.J.M. Machielse).

5 Blaak e.a., *Handboek Internationaal Jeugdrecht*, Leiden: Defence for Children 2012, p. 822.

6 *Stb.* 1994, 862.

artikelen die aan de orde komen zijn de artikelen 1, 2, 7, 8, 9, 12, 16, 18, 19, 20, 29 en 34 IVRK. Behalve aan de bepalingen van het IVRK, wordt in een vijftal uitspraken ook aandacht besteed aan het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind (hierna: Facultatief Protocol).⁷

Uit dit onderzoek blijkt dat niet alleen minderjarige verdachten en veroordeelden zich beroepen op het IVRK, ook volwassenen doen een beroep op het IVRK. De artikelen 3 en 40 IVRK worden voornamelijk ingeroepen door minderjarigen. Volwassenen beroepen zich veelal op bepalingen met betrekking tot het gezinsleven en op artikel 29 IVRK in het geval van leerplichtzaken.

Net als in de voorgaande hoofdstukken worden de uitspraken artikelsgewijs besproken. In het geval van verzoekschriften in het kader van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden (hierna: Wet DNA) en de uitspraken met betrekking tot de redelijke termijn is echter gekozen voor een aparte behandeling van deze uitspraken in de paragrafen 'Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden' en 'Redelijke termijn'. Deze paragrafen komen voorafgaand aan de artikelsgewijze bespreking van de uitspraken. Bij beide onderwerpen wordt veelvuldig een beroep gedaan op meerdere artikelen, voornamelijk de artikelen 3 en 40 IVRK.

In de paragraaf 'Algemeen (geen specifieke bepaling)' worden ten slotte drie uitspraken besproken, waaruit niet duidelijk valt op te maken op welke specifieke bepaling een beroep is gedaan.

Dit hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting en een deelconclusie.

Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden

Op 1 februari 2005 trad de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden in werking.⁸ Een ieder die is veroordeeld of jegens wie een strafbeschikking is uitgevaardigd wegens een misdrijf als omschreven in artikel 67 lid 1 Sv, wordt door de officier van justitie bevolen celmateriaal te doen afstaan ten behoeve van het bepalen en verwerken van het DNA-profiel.⁹ De wetgever maakt geen onderscheid tussen volwassen veroordeelden en minderjarige veroordeelden. Iedere veroordeelde is verplicht medewerking te verlenen aan de afname van zijn of haar DNA-materiaal voor opname daarvan in de DNA-databank. Er zijn twee uitzonderingen in de Wet DNA opgenomen. Ten eerste wordt geen celmateriaal afgenomen indien het DNA-profiel van een persoon reeds is verwerkt.¹⁰ Ten tweede wordt afgezien van het afnemen van het celmateriaal van een veroordeelde als 'redelijkerwijs aannemelijk is dat het bepalen en verwerken van zijn DNA-profiel gelet op de aard van het misdrijf of de bijzondere omstandigheden waaronder het misdrijf is gepleegd niet van betekenis zal kunnen zijn voor de voorkoming, opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten van de veroordeelde'.¹¹ Op grond van artikel 7 Wet DNA kan door de veroordeelde bezwaar worden aangetekend

7 *Trb.* 2001, 63; *Trb.* 2001, 130.

8 *Stb.* 2004, 465, *Stb.* 2005, 18.

9 Artikel 2 Wet DNA.

10 Artikel 2 lid 1 sub a Wet DNA.

11 Artikel 2 lid 1 sub b Wet DNA.

bij de rechter tegen het bepalen en verwerken van zijn DNA-profiel. In de bezwaarschriftprocedure wordt in het geval van minderjarigen dikwijls een beroep gedaan op de artikelen 3 en/of 40 IVRK.

In dit onderzoek komt naar voren dat de uitspraken in de bezwaarschriftprocedures tegen het bepalen en verwerken van het DNA-profiel uiteenlopen wat betreft de toepassing van het IVRK. Om die reden heeft Procureur-Generaal Fokkens in twee zaken cassatie in het belang der wet ingesteld. De Hoge Raad heeft in die zaken op 13 mei 2008 uitspraak gedaan.¹²

In het onderstaande zullen de uitspraken op het gebied van de Wet DNA in chronologische volgorde worden besproken. De vraag naar de rechtstreekse werking komt eerst aan de orde. Vervolgens wordt ingegaan op de verdragsconforme uitleg en de toepassing van het IVRK. Daarna worden de overige uitspraken behandeld.

Vóór 13 mei 2008

In zes zaken gaat de rechter expliciet in op de vraag of aan artikel 3 en/of artikel 40 IVRK rechtstreekse werking toekomt.¹³ Wat betreft de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK is de rechtspraak verdeeld. De rechtbank Groningen en de rechtbank Assen nemen de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK aan en onderbouwen dit mede met een uitspraak van het hof Den Haag van 1997.¹⁴ Daarin heeft het hof – hoewel niet expliciet – rechtstreekse werking toegekend aan artikel 40 lid 1 IVRK.¹⁵ De rechtbank Groningen en de rechtbank Assen motiveren de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK in ongeveer gelijke bewoordingen als volgt:

*Hierbij is van belang dat naast artikel 8 EVRM eveneens artikel 40 IVRK, mede gelet op het gestelde in onder andere het arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage d.d. 24 april 1997 (NJ 1997, 477) rechtstreekse werking heeft.*¹⁶

Opmerkelijk is dat de rechtstreekse werking volgens het hof in 1997 alleen betrekking heeft op het eerste lid van artikel 40 IVRK. De rechtbank Groningen en de rechtbank Assen beperken de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK niet tot het eerste lid. Zij oordelen dat op grond van artikel 8 EVRM en artikel 40 IVRK een belangenafweging dient te worden gemaakt tussen de persoonlijke belangen van de minderjarige en het algemeen maatschappelijk belang. De rechtbank Groningen stelt dat bij deze belangenafweging de belangen van het kind de eerste overweging dienen te vormen gelet op artikel 3 IVRK.¹⁷

12 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231 (concl. P-G J.W. Fokkens); HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234 (concl. P-G J.W. Fokkens).

13 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Zutphen 15 december 2006, *LJN* AZ5992; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Assen 1 maart 2007, *NBSTRAF* 2007/465; Rb. Zutphen 15 juni 2007, *NBSTRAF* 2007/481; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

14 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Assen 1 maart 2007, *NBSTRAF* 2007/465; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

15 Hof 's-Gravenhage 24 april 1997, *NJ* 1997, 477.

16 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Assen 1 maart 2007, *NBSTRAF* 2007/465; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

17 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

De rechtbank Zutphen kent geen rechtstreekse werking toe aan de artikelen 3 lid 1 en 40 lid 1 van het IVRK.¹⁸ In twee zaken oordeelt de rechtbank Zutphen dat de artikelen 3 lid 1 en 40 lid 1 IVRK dusdanig algemeen geformuleerd zijn dat zij geen normen bevatten die zonder nadere uitwerking in de nationale wet- en regelgeving door de rechter rechtstreeks toegepast kunnen worden. De rechtbank Zutphen overweegt verder dat de artikelen geen rechtstreekse werking hebben omdat in de parlementaire geschiedenis van de Goedkeuringswet van het IVRK deze artikelen niet zijn besproken als eventueel rechtstreeks werkend.

In twee uitspraken is niet expliciet ingegaan op de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK in DNA-zaken, maar lijkt de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK te worden aangenomen.¹⁹ De rechtbank Middelburg overweegt dat bij een conflict met de Wet DNA, artikel 40 IVRK voorrang heeft. Onverkorte toepassing van de Wet DNA is wegens een stigmatiserend effect niet zonder meer te verenigen met artikel 40 IVRK, aldus de rechtbank Middelburg. Er dient een belangenafweging te worden gemaakt op grond van artikel 40 IVRK. De rechtbank komt echter niet tot een gegrondverklaring van het bezwaar omdat zich niet één van de uitzonderingen van de Wet DNA voordoet.

In acht zaken laat de rechter de vraag naar de rechtstreekse werking van de artikelen 3 en 40 IVRK in het midden, maar past hij wel artikel 2 lid 1 sub b Wet DNA verdragsconform toe.²⁰ Steeds wordt nagenoeg eenzelfde overweging gebezigd:

Nog daargelaten de vraag of de artikelen 3, eerste lid en 40, eerste lid IVRK rechtstreekse werking hebben, is de rechtbank van oordeel dat zij gehouden is de bepalingen van de Wet [lees: Wet DNA, red.] in aanmerking te nemen en uit te leggen in het licht van de bewoordingen en het doel van het IVRK.

De rechtbank Haarlem laat in het midden of het IVRK überhaupt rechtstreekse werking toekomt, maar ook daar wordt de Wet DNA in het licht van de artikelen 3 en 40 IVRK uitgelegd.²¹

Ook in een aantal andere uitspraken wordt de Wet DNA in het licht van artikel 3 en/of 40 IVRK uitgelegd.²² Hiervoor zijn reeds drie uitspraken aan bod geweest van

18 Rb. Zutphen 15 december 2006, *LJN AZ5992*; Rb. Zutphen 15 juni 2007, *NBSTRAF 2007/481*.

19 Rb. Middelburg 29 juni 2005, *NBSTRAF 2005/313*; Rb. Middelburg 15 maart 2006, *NBSTRAF 2006/233*.

20 Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1627*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1630*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1664*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1668*; Rb. Arnhem 11 april 2006, *NBSTRAF 2006/221*; Rb. Amsterdam 14 april 2006, *NBSTRAF 2006/301*; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007, 170*; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007, 171*.

21 Rb. Haarlem 11 januari 2007, *LJN BB3707*. In deze zaak wordt daarnaast – anders dan door de raadsman wordt betoogd – geen schending aangenomen van artikel 40 lid 2 sub b onder v IVRK, omdat naar het oordeel van de rechtbank aan de vereiste beoordeling door een rechterlijke instantie wordt voldaan door het voeren van onderhavige procedure.

22 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN AV0355*; Rb. Maastricht 7 februari 2006, *NBSTRAF 2006/230*; Rb. Middelburg 5 april 2006, *NBSTRAF 2006/232* (in deze uitspraak gaat de rechter slechts in op het beroep op artikel 40 IVRK, het beroep op artikel 3 IVRK laat de rechter onbesproken); Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF 2007/75*; Rb. Amsterdam 2 juli 2007, *NBSTRAF 2007/316* (in deze zaak gaat de rechter slechts in op het beroep op artikel 3 IVRK, het beroep op artikel 40 IVRK laat de rechter onbesproken); Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN BB3041*.

de rechtbank Groningen.²³ Daarin kent de rechter expliciet de rechtstreekse werking toe aan artikel 40 IVRK en houdt hij bij de belangenafweging rekening met artikel 3 IVRK. Een ander voorbeeld van een DNA-zaak waarbij de rechter rekening houdt met artikel 3 en artikel 40 IVRK is een uitspraak van de rechtbank Maastricht, die overweegt:

Niet ter discussie staat dat klager, nu hij wegens overtreding van art. 141 alsmede art. 310 sr tot een taakstraf is veroordeeld, in beginsel valt onder de toepassing van art. 2 lid 1 aanhef Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden. Dat ligt anders ten aanzien van de vraag of zich ten aanzien van klager de sub b vermelde uitzonderingsbepaling van laatstgenoemd wetsartikel voordoet.

Anders dan de officier van justitie is de Rechtbank van oordeel dat klager zich in het onderhavige geval met vrucht op die uitzonderingsbepaling kan beroepen.

(...)

Uit de wetsgeschiedenis (Kamerstukken 26 685, nr. 3) blijkt dat de wetgever heeft erkend dat niet alleen afname van celmateriaal maar ook het bepalen en verwerken van een DNA-profiel in strijd met art. 8 EVRM kan zijn en dat juist, mede met het oog hierop, art. 2 lid 1 onder b en de bezwaarschriftprocedure van art. 7 in de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden is opgenomen.

De Rechtbank is uit de wetsgeschiedenis niet gebleken dat de wetgever bij de beoordeling van de toepasbaarheid van de bepalingen van de onderhavige wet op minderjarigen het in art. 40 IVRK gestelde heeft meegewogen.

De Rechtbank is van oordeel dat gelet op het gestelde in art. 8 EVRM en art. 40 IVRK bij de afweging over de toepasbaarheid van de onderhavige wet op een minderjarige de persoonlijke belangen van de minderjarige afgewogen dienen te worden tegen het algemeen maatschappelijk belang en dat daarbij gelet op art. 3 IVRK het belang van de minderjarige de eerste overweging dient te vormen. Daarbij dient gekeken te worden naar de leeftijd van de veroordeelde ten tijde van het begaan van het misdrijf, de reële ernst van het feit, de omstandigheden waaronder deze is begaan, de mate van eventuele recidive en de overige persoonlijke omstandigheden van de veroordeelde.²⁴

In vijf andere uitspraken daterend van vóór de arresten van de Hoge Raad faalt het beroep op artikel 3 en/of artikel 40 IVRK.²⁵ In drie uitspraken slaagt het beroep op artikel 40 IVRK niet. Volgens de rechtbank Rotterdam en de rechtbank Zutphen valt de Wet DNA niet binnen de reikwijdte van artikel 40 IVRK en daarom kan er geen sprake zijn van een schending van die verdragsbepaling.²⁶ Artikel 40 IVRK ziet namelijk op de fasen waarin een strafrechtelijk onderzoek dan wel een strafproces tegen de minderjarige loopt. De Wet DNA ziet juist op de fase hierna, namelijk de fase na de veroordeling, aldus de rechtbanken.

23 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

24 Rb. Maastricht 7 februari 2006, *NBSTRAF* 2006/230.

25 Rb. Rotterdam 17 november 2005, *LJN* AU7070; Rb. Zutphen 14 april 2006, *NJFS* 2006, 190; Rb. Alkmaar 22 mei 2006, *LJN* AZ2431; Rb. Leeuwarden 3 juli 2006, *LJN* AY0062; Rb. Rotterdam 16 oktober 2007, *NBSTRAF* 2007/479.

26 Rb. Rotterdam 17 november 2005, *LJN* AU7070; Rb. Zutphen 14 april 2006, *NJFS* 2006, 190; Rb. Rotterdam 16 oktober 2007, *NBSTRAF* 2007/479.

Toch toetsen de rechtbank Rotterdam en de rechtbank Zutphen of artikel 40 IVRK niet geschonden is als de bepaling zich eveneens uitstrekt tot een bevel als het DNA-onderzoek. De rechtbanken oordelen dat ook in dat geval geen sprake is van een schending van artikel 40 IVRK. Het bepalen en verwerken van het DNA-profiel brengt namelijk geen nadelige gevolgen met zich mee, zo oordelen de rechtbanken. Het DNA-profiel is niet openbaar en de veroordeelde zal niet meer worden geconfronteerd met zijn DNA-profiel, tenzij blijkt dat zijn DNA-profiel overeenkomt met sporen uit onopgeloste zaken in het verleden of bij toekomstige zaken.

De rechtbank Rotterdam gebruikt in twee zaken tevens artikel 3 lid 1 IVRK als argument om aan te tonen dat geen sprake is van een schending van artikel 40 IVRK.²⁷ Bij alle maatregelen betreffende kinderen vormen de belangen van kinderen de eerste overweging, zo stelt de rechtbank. Vervolgens gaat de rechter in zijn overweging in op het tweeledig doel van de Wet DNA. Aan de ene kant heeft de Wet DNA tot doel te bevorderen dat de opheldering van oude onopgeloste misdrijven en toekomstige misdrijven van veroordeelden effectiever kan worden onderzocht. Aan de andere kant streeft de Wet DNA speciale preventie na. Van het verwerken van DNA-profielen van veroordeelden kan volgens de rechtbank een preventieve werking uitgaan en daarbij kan DNA-afname ook helpen bij de resocialisatie, zo wordt afgeleid uit de wetgeschiedenis bij de Wet DNA. Gelet op de bovenstaande punten kan volgens de rechtbank Rotterdam de conclusie worden getrokken dat DNA-onderzoek na een veroordeling geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind. Bovendien staat het DNA-onderzoek de herintegratie van het kind in de samenleving niet in de weg, zodoende levert DNA-onderzoek bij veroordeelden geen schending op van artikel 40 IVRK, aldus de rechtbank Rotterdam.

Ook een beroep op artikel 3 IVRK heeft niet altijd succes. De rechtbank Alkmaar oordeelt dat de raadvrouw onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt waarom de Wet DNA in strijd is met de ingeroepen verdragsbepalingen.²⁸ De rechtbank Leeuwarden oordeelt dat, nu de wetgever uitdrukkelijk heeft bepaald dat de afname van DNA-materiaal ook ten aanzien van minderjarigen kan plaatsvinden, de belangenafweging op grond van artikel 3 IVRK reeds door de wetgever is gemaakt.²⁹ De bevoegdheid tot het maken van een belangenafweging op grond van artikel 2 lid 1 sub b Wet DNA is door de wetgever toegekend aan de officier van justitie. De officier van justitie beveelt dat het celmateriaal dient te worden afgenomen ten behoeve van het bepalen en verwerken van het DNA-profiel. Volgens de rechtbank Leeuwarden kan deze bevoegdheid slechts marginaal getoetst worden. De rechtbank komt in deze zaak tot het oordeel dat de officier van justitie in redelijkheid het algemeen belang zwaarder kon laten wegen dan het individuele belang van veroordeelde.

Hoge Raad 13 mei 2008

Zoals hiervoor naar voren komt, is de rechtspraak ten aanzien van de Wet DNA en minderjarige veroordeelden verdeeld over de rol van het IVRK. Procureur-Generaal

27 Rb. Rotterdam 17 november 2005, *LJN AU7070*; Rb. Rotterdam 16 oktober 2007, *NBSTRAF 2007/479*.

28 Rb. Alkmaar 22 mei 2005, *LJN AZ2431*.

29 Rb. Leeuwarden 3 juli 2006, *LJN AY0092*.

Fokkens heeft in twee zaken cassatie in het belang der wet ingesteld.³⁰ In ongeveer gelijke bewoordingen stelt de Procureur-Generaal zich – kort gezegd – op het standpunt dat de artikelen 3 en 40 IVRK geen rol spelen bij de beoordeling van een bezwaarschrift tegen de bepaling van hun DNA-profiel:

34. Nu het DNA-onderzoek bij veroordeelden noch als onderdeel van de opsporing naar aanleiding van een concrete verdenking, noch als straf kan worden beschouwd meen ik dat art. 40 IVRK niet ziet op de maatregel van het bepalen en verwerken van het DNA-profiel op grond van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden. Een afweging tussen de belangen van de minderjarige en het algemeen maatschappelijk belang bij voorkoming, opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten van de minderjarige veroordeelde in het kader van de beoordeling van het bezwaarschrift tegen het bevel tot afname van celmateriaal kan dus niet worden gegrond op het eerste lid van art. 40 IVRK.

35. Dat neemt niet weg dat het oordeel van de rechtbank dat onverkorte toepassing van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden op minderjarigen die wegens misdrijf zijn veroordeeld, wegens het stigmatiserend effect niet zonder meer te verenigen is met art. 40 IVRK en in deze zaak daarmee in strijd is, impliceert dat onverkorte toepassing ook in strijd is met art. 3 IVRK.

36. De vraag is in hoeverre het eerste lid van art. 3 IVRK aanknopingspunten bevat voor de opvatting dat bij de toepassing van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden op minderjarigen de belangen van de minderjarige moeten worden afgewogen tegen het algemeen belang bij opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten van de veroordeelde. Ik ben van mening dat toepassing van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden op minderjarige veroordeelden niet in strijd is met de belangen van het kind bedoeld in art. 3 IVRK. De omstandigheid dat zijn DNA-profiel is opgeslagen behoeft op geen enkele wijze de maatschappelijke ontwikkeling van het veroordeelde kind en zijn reïntegratie in de samenleving te bemoeilijken. Dat is anders bij het opnemen van de veroordeling in de justitiële documentatie, omdat dat een belemmering kan opleveren bij het vinden van een werkkring of het volgen van bepaalde opleidingen. Het enige gevolg van opnemen van zijn DNA-profiel in de databank kan zijn dat de minderjarige, als hij een nieuw misdrijf pleegt, een grotere kans loopt daarvoor te worden vervolgd en veroordeeld. Dat kan bezwaarlijk worden beschouwd als een belemmering van zijn (her)integratie en ontwikkeling. Integendeel, zoals de minister van Justitie in het schriftelijk overleg naar aanleiding van de Wijziging van de regeling van het DNA-onderzoek in strafzaken heeft opgemerkt. Het verwerken van het DNA-profiel van minderjarige veroordeelden verhoogt de pakkans en kan daarmee juist een bijdrage leveren aan hun resocialisatie.³¹

De Hoge Raad stelt dat in het door de wetgever beoogde systeem van ruime afname van DNA-materiaal bij veroordeelden slechts plaats is voor een tweetal beperkt uit te leggen uitzonderingen en dat geen ruimte bestaat voor een generieke uitzondering voor

30 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231 (concl. P-G J.W. Fokkens); HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234 (concl. P-G J.W. Fokkens).

31 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231 (concl. P-G J.W. Fokkens, sub 34-36); HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234 (concl. P-G J.W. Fokkens, sub 33 en 34).

minderjarigen.³² Zodanige generieke uitzondering kan ook niet aan het IVRK worden ontleend, aldus de Hoge Raad. De Hoge Raad gaat niet specifiek in op de werking van de artikelen 3 en 40 IVRK.

Ná 13 mei 2008

Na deze richtinggevende arresten van de Hoge Raad zijn in de onderzoeksperiode nog acht zaken over de Wet DNA en het IVRK aangetroffen.³³ De rechtbank Roermond maakt als enige nog een belangenafweging op grond van artikel 3 IVRK.³⁴ De raadsman voert in deze zaak aan dat, ondanks de arresten van de Hoge Raad waarin de Hoge Raad heeft geoordeeld dat er voor minderjarigen geen generieke uitzondering bestaat voor het opnemen van DNA-profielen van minderjarigen in een databank, minderjarigen toch een bijzondere positie innemen. De raadsman beroept zich hierbij op artikel 3 IVRK, de uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens³⁵ en de Nederlandse rechtspraak waarbij nog altijd ruimte wordt gezien om de uitzondering van artikel 2 lid 1 sub b Wet DNA in te vullen.

De rechtbank Roermond acht – in navolging van de Hoge Raad – geen generieke uitzondering aanwezig voor minderjarigen, maar maakt wel een belangenafweging op grond van artikel 3 IVRK. De rechtbank oordeelt dat uit artikel 3 lid 1 IVRK volgt dat bij maatregelen betreffende kinderen, belangen van minderjarigen een eerste overweging vormen. Onder een maatregel die een kind betreft dienen ook rechterlijke beslissingen te worden verstaan. Voorafgaand aan elke rechterlijke beslissing dient dus een belangenafweging plaats te vinden. In de belangenafweging die de rechtbank maakt komt zij uiteindelijk tot het oordeel dat de belangenafweging niet uitvalt in het voordeel van de minderjarige veroordeelde.

In andere zaken daterend van na de arresten van de Hoge Raad wordt geen belangenafweging meer gemaakt op grond van het IVRK. In vier gevallen wordt conform de arresten van de Hoge Raad beslist.³⁶ De rechtbank Zwolle-Lelystad en de rechtbank Maastricht motiveren op andere wijze dat van een schending van het IVRK geen sprake is.³⁷ In een uitspraak van de rechtbank Zwolle-Lelystad neemt de rechter geen schending aan van de artikelen 3 en 40 IVRK en laat daarbij de rechtstreekse werking van artikel 3 IVRK in het midden:

De rechtbank is van oordeel dat DNA-onderzoek na een veroordeling geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind en het onderzoek de her-

32 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231, r.o. 4.5 (concl. P-G J.W. Fokkens); HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234, r.o. 4.5 (concl. P-G J.W. Fokkens).

33 Rb. Zutphen 5 september 2008, *LJN* BF0255; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN* BG4916; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4137; Rb. Haarlem 10 december 2009, *LJN* BK6966; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN* BM2298; Rb. Roermond 9 februari 2011, *LJN* BP4829; Rb. Roermond 11 mei 2011, *LJN* BQ4277.

34 Rb. Roermond 11 mei 2011, *LJN* BQ4277.

35 De raadsman verwijst hier naar de uitspraak van het EHRM 4 december 2008, nr. 30562/04 en 30566/04 (S. en Marper/Verenigd Koninkrijk).

36 Rb. Zutphen 5 september 2008, *LJN* BF0255; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN* BG4916; Rb. Haarlem 10 december 2009, *LJN* BK6966; Rb. Roermond 9 februari 2011, *LJN* BP4829.

37 Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4137; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN* BM2298.

integratie van het kind in de samenleving niet in de weg staat en derhalve geen strijd oplevert met artikel 40 van het IVRK.

Nog daargelaten de vraag of artikel 3 IVRK rechtstreekse werking heeft, is de rechtbank van oordeel dat (...) van strijd met deze verdragsbepaling evenmin sprake is. Het algemene maatschappelijke belang dat is gebaat bij de bepaling van het DNA-profiel dient derhalve te prevaleren.³⁸

In een tweetal zaken voor de rechtbank Maastricht voert de raadsman namens de veroordeelde aan dat het afnemen en bewaren van celmateriaal van de minderjarige veroordeelde een schending oplevert van onder andere de artikelen 2 lid 1, 3, 16 en 40 IVRK.³⁹ De rechtbank Maastricht neemt geen schending aan van de ingeroepen bepalingen van het IVRK. Ten opzichte van artikel 3 en artikel 40 IVRK oordeelt de rechtbank Maastricht dat een belangenafweging tussen het maatschappelijk belang en de belangen van de minderjarige veroordeelde reeds door de wetgever is gemaakt. Dit volgt volgens de rechtbank uit de wetsgeschiedenis van de Wet DNA waaruit blijkt dat de wetgever advies heeft ingewonnen bij de Nederlandse Vereniging voor Rechtspraak, de Nederlandse Orde van Advocaten, het College van Procureurs-Generaal en de Raad voor Strafrechtstoepassing en de Jeugdbescherming. De rechtbank overweegt vervolgens dat opname van het DNA-profiel de maatschappelijke ontwikkeling van de minderjarige en de (her)integratie van de minderjarige in de maatschappij niet hoeft te belemmeren. Nederland is bovendien niet op de vingers getikt door het VN-Kinderrechtencomité, zo stelt de rechtbank. De rechtbank Maastricht stelt dat de wetgever de positie van het kind niet uit het oog heeft verloren.

Er is naar het oordeel van de rechtbank evenmin sprake van een schending van artikel 16 IVRK, omdat de inbreuk van de Wet DNA op de persoonlijke levenssfeer van de minderjarige veroordeelde niet willekeurig en niet onrechtmatig is. Volgens de rechtbank is de inbreuk niet willekeurig, omdat blijkens de wetsgeschiedenis gelijke gevallen gelijk behandeld worden. De rechtbank acht de inbreuk niet onrechtmatig, omdat zij is voorzien bij wet in formele zin, namelijk de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden. Hieruit vloeit ook voort dat de Wet DNA niet in strijd is met artikel 2 IVRK, waarin het discriminatieverbod is verankerd.

Redelijke termijn

Uit het onderzoek komen tien zaken met betrekking tot de redelijke termijn naar voren.⁴⁰ Op grond van artikel 40 IVRK wordt het uitgangspunt van de Hoge Raad van 3 oktober 2000⁴¹ waarin is geoordeeld dat een strafzaak van een minderjarige binnen zestien maanden dient te zijn afgerond, aangevochten. Artikel 3 IVRK wordt gebruikt

38 Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN* BM2298.

39 Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4137.

40 HR 16 december 2003, *LJN* AL9062 (concl. A-G W.H. Vellinga); Rb. Zwolle 6 april 2004, *LJN* AO7290; Rb. Groningen 13 september 2007, *LJN* BB4075; Rb. Roermond 22 december 2008, *LJN* BG7851; Rb. Rotterdam 16 februari 2010, *LJN* BL4514; HR 30 maart 2010, *LJN* BL3228; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5290; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5292; Rb. Amsterdam 20 mei 2010, *NB-STRAF* 2011/14; Hof 's-Gravenhage 7 januari 2011, *LJN* BP1548.

41 HR 3 oktober 2000, *LJN* AA7309.

om het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk te verklaren in strafzaken die langer dan zestien maanden duren.

In een uitspraak van de Hoge Raad van 16 december 2003 lijkt de Hoge Raad de rechtstreekse werking van artikel 40 lid 2 aan te nemen.⁴² De raadsman bepleit dat artikel 40 van het IVRK rechtstreekse werking toekomt. Het middel bevat de klacht dat het hof ten onrechte, althans onvoldoende gemotiveerd het verweer van de verdediging heeft verworpen. Het verweer bestond eruit dat het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk diende te worden verklaard op grond van artikel 40 tweede lid onder ii en onder iii IVRK, omdat door het Openbaar Ministerie geen redelijke termijn in acht is genomen. Volgens de raadsman komt artikel 40 IVRK directe werking toe en strekt de inhoud van dit artikel verder dan hetgeen is bepaald in artikel 6 EVRM. De raadsman motiveert dit standpunt door te stellen dat artikel 6 EVRM spreekt van een ‘onredelijke termijn’ en in artikel 40 IVRK wordt gesproken van ‘zonder vertraging’.

Advocaat-Generaal Vellinga erkent het standpunt van de raadsman in zijn conclusie voor het arrest van de Hoge Raad. De Advocaat-Generaal stelt zich een tweetal vragen. Ten eerste vraagt de Advocaat-Generaal zich af of artikel 40 lid 2 IVRK zich leent voor rechtstreekse toepassing. Ten tweede gaat hij in op de vraag of artikel 40 noopt tot een kortere termijn dan de in het kader van artikel 6 EVRM en 14 IVBPR door de Hoge Raad gehanteerde termijn van zestien maanden per aanleg. Oftewel, strekt artikel 40 IVRK verder dan hetgeen is bepaald in de artikelen 6 EVRM en 14 IVBPR? Beide vragen beantwoordt de Advocaat-Generaal bevestigend. Voor wat betreft de rechtstreekse werking stelt de Advocaat-Generaal:

14. Voor rechtstreekse toepassing van art. 40 lid 2 zie ik geen beletsel. De bepaling leent zich daar immers voor omdat de rechter een termijn kan vaststellen binnen welke de zaak moet zijn berecht, wil van berechting “zonder vertraging” sprake zijn, en deze kan sanctioneren. De wijze waarop de rechtspraak met het beroep op overschrijding van de “redelijke termijn” als bedoeld in art. 6 EVRM omgaat laat zien dat de rechter daartoe in staat is en deze termijn kan effectueren door aan overschrijding daarvan sancties te verbinden zoals strafvermindering en – in uitzonderlijke gevallen – niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie.⁴³

Ten aanzien van de ruimere betekenis van artikel 40 lid 2 IVRK verwijst de Advocaat-Generaal naar de woordkeuze in de verschillende bepalingen. Volgens de Advocaat-Generaal zou aan een kortere termijn moeten worden gedacht, omdat artikel 40 lid 2 IVRK spreekt van ‘zonder vertraging’ afgezet tegen de normen ingevolge artikel 6 EVRM en artikel 14 IVBPR; ‘binnen een redelijke termijn’ respectievelijk ‘zonder onredelijke vertraging’.

De Hoge Raad komt tot het volgende oordeel:

3.5. Er is onvoldoende grond om aan te nemen dat art. 40, tweede lid sub b onder iii, Verdrag inzake de rechten van het kind ten aanzien van de termijn waarbinnen een strafzaak tegen een jeugdige moet worden berecht, andere, verder gaande, eisen stelt dan reeds uit art. 14 IVBPR en art. 6 EVRM voortvloeien.

42 HR 16 december 2003, L/JN AL9062 (concl. A-G W.H. Vellinga).

43 HR 16 december 2003, L/JN AL9062 (concl. A-G W.H. Vellinga, sub 14).

Ook in die bepalingen wordt het in algemene termen omschreven uitgangspunt van een voortvarende behandeling uitgedrukt, terwijl bij de toepassing ervan rekening dient te worden gehouden met de persoonlijke omstandigheden van de verdachte, zijn eventuele jeugdige leeftijd daaronder begrepen (vgl. HR 3 oktober 2000, NJ 2000, 721, rov 3.15 en 3.16).

3.6. Het voorgaande strookt ook met hetgeen is opgemerkt in de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel dat heeft geleid tot de Wet van 24 november 1994, Stb. 862, tot goedkeuring van voormeld verdrag, alwaar voor zover hier van belang is opgenomen:

“dat enkele verdragsbepalingen van het Verdrag inzake de rechten van het kind rechten betreffen die in andere verdragen zijn vervat in bepalingen ten aanzien waarvan rechtstreekse werking mogelijk moet worden geacht of reeds is vastgesteld (...). Dit is bijvoorbeeld het geval (...) met het recht op een rechtvaardige behandeling in strafzaken in artikel 40, tweede lid (vergelijk artikelen 9, 14 en 15 van het IVBP [lees: IVBPR, red.] en artikelen 5, 6 en 7 van het EVRM)”;

En voorts is gesteld:

“In artikel 40 staan enkele bepalingen die reeds ten aanzien van het kind voortvloeiën uit bestaande verdragen, zij het op een enkel punt meer toegespitst op de belangen van het kind.”

(Kamerstukken II 1992-1993, 22 855 (R1451), nr. 3, blz. 9 en blz. 49).⁴⁴

Door aansluiting te zoeken bij het standpunt van de wetgever, lijkt de Hoge Raad de rechtstreekse werking van artikel 40 lid 2 IVRK aan te nemen. Duidelijk is dat de Hoge Raad – naar aanleiding van de wetsgeschiedenis – geen ruimere toepassing heeft willen toekennen aan artikel 40 lid 2 van het IVRK dan aan de bepalingen van het EVRM en het IVBPR.

Ook in latere lagere rechtspraak wordt niet aangenomen dat artikel 40 IVRK een kortere redelijke termijn met zich meebrengt dan ingevolge artikel 6 EVRM.⁴⁵ De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 3 oktober 2000 geoordeeld dat als uitgangspunt voor minderjarigen geldt dat de zaak ter terechtzitting met een eindvonnis dient te zijn afgerond binnen zestien maanden nadat jegens de betrokkene een handeling is verricht waaraan deze in redelijkheid de verwachting kan ontlenuen dat tegen hem een strafvervolgning door het Openbaar Ministerie zal worden ingesteld.⁴⁶ Wanneer de zestien maanden niet zijn overschreden is de termijn niet onredelijk en is de strafzaak behandeld zonder vertraging.

In vijf zaken wordt de redelijke termijn van zestien maanden overschreden.⁴⁷ In deze zaken oordeelt de rechter dat mede op grond van artikel 3 IVRK het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk kan worden verklaard. De rechter onderzoekt of het bijzondere karakter van het jeugdstrafrecht en het IVRK ertoe zou moeten leiden dat de officier van justitie het vervolgingsrecht in deze zaken verliest. De rechtbank Amsterdam neemt in een drietal uitspraken het standpunt in dat de belangen van het kind de

⁴⁴ HR 16 december 2003, *LJN* AL9062, r.o. 3.5 en 3.6.

⁴⁵ Rb. Zwolle 6 april 2004, *LJN* AO7290; Rb. Groningen 13 september 2007, *LJN* BB4075.

⁴⁶ HR 3 oktober 2000, *LJN* AA7309, r.o. 3.12 en 3.15.

⁴⁷ Rb. Roermond 22 december 2008, *LJN* BG7851; Rechtbank Rotterdam 16 februari 2010, *LJN* BL4514; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5290; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5292; Rb. Amsterdam 20 mei 2010, *NBSTRAF* 2011/14.

eerste overweging dienen te vormen in het jeugdstrafrecht.⁴⁸ In de betreffende zaken volgde een strafrechtelijke reactie zo lang na het plegen van de feiten, dat de rechter van oordeel is dat het pedagogisch effect van een veroordeling averechts van aard zou zijn. De rechtbank oordeelt dat de enige strafrechtelijke reactie die in deze zaak nu nog op zijn plaats is, die waarbij de belangen van het kind voorop worden gesteld, die van de niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie is. Op grond van het IVRK en het bijzondere karakter van het jeugdstrafrecht oordeelt de rechtbank Amsterdam dat de officier van justitie het vervolgingsrecht heeft verloren.

De rechtbank Roermond en de rechtbank Rotterdam oordelen ook dat de officier van justitie het vervolgingsrecht heeft verloren.⁴⁹ Bij het verbinden van gevolgen aan een overschrijding van de redelijke termijn moet rekening worden gehouden met het bijzondere karakter van het jeugdstrafrecht en het IVRK, aldus beide rechtbanken. De rechtbanken Roermond en Rotterdam komen tot het oordeel dat de belangen van de minderjarige verdachten zo in het gedrang zijn gekomen dat niet meer kan worden gesteld dat hun belangen de eerste overweging vormen (artikel 3 IVRK). De rechtbanken oordelen dat, alle omstandigheden van het geval in aanmerking nemende, het Openbaar Ministerie het vervolgingsrecht heeft verloren.

Het Openbaar Ministerie heeft tegen de uitspraak van de rechtbank Rotterdam hoger beroep ingesteld. Het hof Den Haag oordeelt, anders dan de rechtbank, dat een overschrijding van de redelijke termijn volgens vaste rechtspraak niet leidt tot niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie.⁵⁰ Dit uitgangspunt geldt eveneens voor jeugdzaken, zo leidt het hof af uit een arrest van de Hoge Raad van 30 maart 2010. De Hoge Raad heeft het IVRK in zijn arrest van 30 maart 2010 niet behandeld.⁵¹ Advocaat-Generaal Machielse gaat in zijn conclusie voor dit arrest wel in op artikel 40 IVRK. Door de Advocaat-Generaal is geconcludeerd dat artikel 40 lid 2 sub b onder iii IVRK geen andere rechtsgevolgen met zich meebrengt in geval van een schending van de redelijke termijn voor jeugdzaken dan voor andere strafzaken.⁵²

Artikel 1 (Definitie van het kind)

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Artikel 1 IVRK wordt in een tweetal conclusies voor een arrest van de Hoge Raad besproken. Daarnaast komt artikel 1 IVRK ook expliciet aan bod in een arrest van 11

48 Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5290; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5292; Rb. Amsterdam 20 mei 2010, *NBSTRAF* 2011/14.

49 Rb. Roermond 22 december 2008, *LJN* BG7851; Rb. Rotterdam 16 februari 2010, *LJN* BL4514.

50 Hof 's-Gravenhage 7 januari 2011, *LJN* BP1548.

51 HR 30 maart 2010, *LJN* BL3228 (concl. A-G A.J.M. Machielse).

52 HR 30 maart 2010, *LJN* BL3228 (concl. A-G A.J.M. Machielse, sub 3.3).

januari 2008. In vier andere uitspraken kan de betekenis van artikel 1 IVRK worden afgeleid.

In zijn uitvoerige conclusie voor het arrest van de Hoge Raad van 7 december 2010 bespreekt Advocaat-Generaal Knigge de geschiedenis van de totstandkoming van artikel 240b Sr (kinderpornografie).⁵³ Daarbij betreft hij ook de veranderde internationale context. Hij stelt dat de verhoging van de leeftijdsgrens van zestien naar achttien jaar in artikel 240b Sr rechtstreeks is gebaseerd op in het bijzonder het IVRK en het ILO-verdrag inzake kinderarbeid. De Hoge Raad sluit zich in zijn overwegingen aan bij dit standpunt van de Advocaat-Generaal en overweegt dat de vraag wat dient te worden verstaan onder een afbeelding van een seksuele gedraging tegen de achtergrond van de toepasselijke internationale regelgeving alsmede de wetsgeschiedenis van artikel 240b Sr moet worden beantwoord.

In zijn conclusie voor het arrest van de Hoge Raad van 4 januari 2005 heeft Advocaat-Generaal Vellinga reeds de wetsgeschiedenis van de verhoging van de leeftijdsgrens in artikel 240b Sr aangehaald.⁵⁴ Hij benadrukt daarbij dat de strekking van het IVRK en de boodschap van het Wereldcongres tegen commerciële seksuele exploitatie van kinderen in Stockholm in augustus 1996 is dat de bescherming van minderjarigen geldt voor de leeftijdscategorie tot achttien jaar. De ratificatie van het ILO-verdrag betreffende het verbod en de onmiddellijke actie voor uitbanning van de ergste vormen van kinderarbeid noopt tot een verhoging van de leeftijdsgrens in artikel 240b Sr, zo gaat de Advocaat-Generaal verder. Dit Verdrag verplicht Verdragspartijen onder meer tot strafbaarstelling van ‘the use, procuring or offering a child for the production of pornography’. Daarbij verwijst de Advocaat-Generaal bij een ‘child’ naar een persoon onder de achttien jaar.

In zijn arrest van 11 januari 2008 citeert de Hoge Raad artikel 1 IVRK om aan te geven wanneer sprake is van minderjarigheid in het (straf)recht.⁵⁵ De regeling dat een minderjarige in een openbare zitting terecht kan staan is daarmee niet in strijd. Ook artikel 40 IVRK brengt niet mee dat een strafzaak tegen een minderjarige niet op een openbare zitting kan worden behandeld.

In drie uitspraken van lagere instanties wordt artikel 1 IVRK weliswaar niet expliciet genoemd, maar wordt gesteld dat het IVRK van toepassing is, omdat de veroordeelde ten tijde van het begaan van het misdrijf minderjarig was.⁵⁶

Ten aanzien van het IVRK overwoog de rechtbank Amsterdam in een overleveringszaak dat, nu de opgeëiste persoon meerderjarig is, niet valt in te zien op welke grond overlevering in strijd met het IVRK zou komen.⁵⁷ De omstandigheid dat hij – naar de opgeëiste persoon heeft gesteld – tijdens zijn minderjarigheid met meerderjarigen gedetineerd heeft gezeten is daartoe onvoldoende, aldus de rechtbank.

53 HR 7 december 2010, *LJN* BO6446 (concl. A-G G. Knigge).

54 HR 4 januari 2005, *LJN* AR5741 (concl. A-G W.H. Vellinga).

55 HR 11 januari 2008, *LJN* BB4130.

56 Rb. Middelburg 29 juni 2005, *NBSTRAF* 2005/313; Rb. Middelburg 15 maart 2006, *NBSTRAF* 2006/233; Rb. Roermond 11 mei 2011, *LJN* BQ4277.

57 Rb. Amsterdam 15 juni 2010, *LJN* BM8538.

Artikel 2 (Non-discriminatie)

---

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn of haar ouder of wettig voogd.

2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

In twee uitspraken is door de raadsman namens de veroordeelde een beroep gedaan op onder andere artikel 2 lid 1 IVRK.⁵⁸ De rechtbank Maastricht neemt in beide uitspraken geen schending aan van artikel 2 lid 1 IVRK. Zie voor een uitgebreidere beschrijving van de uitspraken de paragraaf ‘Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden’.

Artikel 3 (Belang van het kind)

---

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.

2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Op artikel 3 IVRK is vaak een beroep gedaan, meestal in combinatie met andere artikelen. De uitspraken die betrekking hebben op de bezwaarschriftprocedure in het kader van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden zijn hiervoor in een aparte paragraaf besproken. Dit geldt ook voor de uitspraken met betrekking tot de redelijke termijn. Zie hiervoor de paragraaf ‘Redelijke termijn’.

58 Rb. Maastricht 24 februari 2009, L/JN BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, L/JN BH4137.

Rechtstreekse werking

In de strafrechtsuitspraken wordt slechts enkele malen expliciet ingegaan op de rechtstreekse werking van het IVRK. Ten aanzien van artikel 3 lid 1 IVRK heeft de rechtbank Zutphen in twee zaken geoordeeld dat aan dit artikel geen rechtstreekse werking toekomt.⁵⁹ Voor een uitgebreide beschrijving van deze uitspraken wordt verwezen naar de paragraaf 'Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden'.

In sommige gevallen laat de rechter zich niet expliciet uit over de rechtstreekse werking van het IVRK, maar past hij het IVRK impliciet rechtstreeks toe door een schending aan te nemen van het IVRK. Zo levert het niet op de hoogte stellen van de advocaat en de ouders van het bevel tot DNA-afname een schending op van artikel 3 IVRK.⁶⁰ Kennisgeving aan de ouders en de advocaat van het bevel tot DNA-afname heeft tot doel de belangen van de minderjarige veroordeelde te waarborgen. Door deze fundamentele waarborg niet na te leven, wordt gehandeld in strijd met artikel 3 IVRK. Het afgenomen celmateriaal dient daarom te worden vernietigd.

Uit drie uitspraken blijkt dat artikel 3 IVRK niet is geschonden als de ouders en/of raadsman op een andere manier dan via een afschrift van het bevel tot DNA-afname op de hoogte zijn gesteld van het bevel.⁶¹ De rechtbank Roermond en de rechtbank 's-Hertogenbosch oordelen dat het niet in kennis stellen van de raadvrouw artikel 3 IVRK schendt, maar omdat de raadvrouw door de ouders op de hoogte is gesteld van het bevel vervalt dit bezwaar.

In twee uitspraken van 16 februari 2009 verklaarde de rechtbank Roermond de officier van justitie niet-ontvankelijk vanwege een schending van goede procesorde en een schending van de artikelen 3 en 40 lid 1 IVRK.⁶² Het ging hier om twee zeer jonge verdachten die twee kleuters ertoe hadden bewogen om voor geld met elkaar te kussen en elkaars billen te betasten. Dit werd door de verdachten gefilmd met een mobiele telefoon. In de strafzaak die volgde concludeert de rechter dat de beslissing van de officier van justitie tot het overgaan tot vervolging in beginsel niet ter beoordeling van de rechter staat. Indien de vervolging echter in strijd is met wettelijke of verdragsrechtelijke bepalingen of met beginselen van een behoorlijke procesorde, dan kan de rechter de niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie uitspreken. Daartoe gaat de rechtbank Roermond ook over en overweegt in ongeveer gelijke bewoordingen:

De rechtbank is van oordeel dat uit de beginselen van goede procesorde en tevens uit artikel 3 van het IVRK, waarin staat dat bij alle maatregelen betreffende kinderen de be-

59 Rb. Zutphen 15 december 2006, *LJN AZ5992*; Rb. Zutphen 15 juni 2007, *NBSTRAF 2007/481*.

60 Rb. Roermond 29 augustus 2007, *LJN BB2205*; Rb. Roermond 3 november 2010, *LJN BO2819*. Anders dan de andere Wet DNA-zaken gaat het hier niet om een bezwaar tegen het bepalen en verwerken van het DNA-profiel, maar om de kennisgeving van het bevel tot DNA-afname. Vanwege de andere strekking van deze uitspraken is ervoor gekozen om deze uitspraken niet in de paragraaf 'Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden' te behandelen.

61 Rb. Zwolle 10 oktober 2007, *NBSTRAF 2007/482*; Rb. Roermond 6 februari 2008, *LJN BC3769*; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN BG4917*. Anders dan de andere Wet DNA-zaken gaat het hier niet om een bezwaar tegen het bepalen en verwerken van het DNA-profiel, maar om de kennisgeving van het bevel tot DNA-afname. Vanwege de andere strekking van deze uitspraken is ervoor gekozen om deze uitspraken niet in de paragraaf 'Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden' te behandelen.

62 Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN BH7427*; Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN BH7431*.

langen van het kind de eerste overweging vormen, volgt dat bij de beslissing tot vervolgen van een minderjarige de grootst mogelijke zorgvuldigheid betracht dient te worden. De rechtbank wijst hierbij ook nog op het in artikel 40, eerste lid van het IVRK neergelegde uitgangspunt dat ieder kind dat wordt verdacht van het begaan van een strafbaar feit recht heeft op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd.

(...)

Het bovenstaande leidt de rechtbank tot de conclusie dat de beslissing van de officier van justitie om tot vervolging over te gaan een ernstige schending van de beginselen van goede procesorde oplevert en in strijd is met hetgeen bepaald is in de artikelen 3 en 40 eerste lid van het IVRK. De rechtbank is van oordeel dat hierop geen andere sanctie passend is dan niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie.

Het hof Den Haag deed op 21 juni 2011 een opmerkelijke uitspraak.⁶³ In deze zaak overwoog het hof in het kader van de motivering van de strafoplegging dat het in de toekomst weigeren van een Verklaring omtrent het Gedrag (hierna: VOG) aan verdachte in geval van onderhavige omstandigheden in strijd zal zijn met artikel 3 IVRK. Het hof laat echter niet de nationale regelgeving buiten toepassing, maar draagt een oplossing aan om een schending van artikel 3 IVRK te voorkomen. Het hof overweegt als volgt:

Naar het oordeel van het hof zou onderhavige schuldigverklaring geen reden mogen zijn om de afgifte van een VOG te weigeren, nu de verdachte zich op een nog zeer jonge leeftijd, bij het doorbreken van de puberteit, schuldig heeft gemaakt aan een zeer lichte vorm van aanranding. Bovendien heeft de verdachte – zoals hierboven is aangegeven – vrijwillig hulp gezocht en is de kans op recidive volgens de ter zitting gehoorde deskundige verwaarloosbaar. Het weigeren van de afgifte van een VOG aan de verdachte op grond van – uitsluitend – de onderhavige strafzaak zou, gezien het voorgaande, een dermate grote inbreuk opleveren op het privéleven van de verdachte, dat een dergelijke beslissing naar het oordeel van het hof strijdig zou zijn met artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en artikel 3 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Met het oog hierop adviseert het hof de verdachte om – mocht het hierboven beschreven beleid van het COVOG (Centraal Orgaan Verklaring omtrent het Gedrag, red.) tegen die tijd niet gewijzigd zijn – in de toekomst bij een eventuele aanvraag van een VOG een kopie van dit arrest mee te zenden, zodat het COVOG bij de beoordeling rekening kan houden met het oordeel van het hof omtrent de ernst van het feit, de omstandigheden waaronder het is gepleegd, en de persoonlijke omstandigheden van de verdachte.

63 Hof 's-Gravenhage 21 juni 2011, LJV BQ8697.

In tien zaken laat de rechter uitdrukkelijk de rechtstreekse werking van artikel 3 (lid 1) IVRK – meestal in samenhang gezien met artikel 40 lid 1 IVRK – in het midden.⁶⁴ In negen van deze uitspraken houdt de rechter in zijn oordeel wel rekening met de artikelen 3 en 40 IVRK.⁶⁵ Deze zaken zijn allen bezwaarschriftprocedures in het kader van de Wet DNA. Voor een uitgebreide beschrijving van de uitspraken wordt verwezen naar die paragraaf.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In de paragrafen ‘Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden’ en ‘Redelijke termijn’ is een aantal uitspraken besproken waarin de rechter rekening houdt met artikel 3 IVRK in zijn oordeel.⁶⁶ Ook in de hiervoor besproken uitspraak van het hof Den Haag van 21 juni 2011 wordt rekening gehouden met artikel 3 IVRK.⁶⁷ In een uitspraak van het hof Den Bosch van 8 juli 2011 slaat de rechter ook acht op artikel 3 IVRK. Het Hof Den Bosch lijkt artikel 3 IVRK te gebruiken om, naast andere gronden, zijn strafmaat te rechtvaardigen:

Met voornoemde deels voorwaardelijke strafoplegging en de daaraan verbonden bijzondere voorwaarde beoogt het hof enerzijds de ernst van het bewezen verklaarde tot uitdrukking te brengen en anderzijds de strafoplegging dienstbaar te maken aan het voorkomen van nieuwe strafbare feiten, terwijl daarmee naar het oordeel van het hof tevens tegemoet wordt gekomen aan het bepaalde in artikel 3, eerste lid, van het Verdrag inzake de rechten van het kind.⁶⁸

De beroepscommissie van de RSJ lijkt rekening te houden met artikel 3 IVRK en artikel 8 EVRM, ondanks dat niet uitdrukkelijk wordt ingegaan op deze bepalingen.⁶⁹ In deze zaak wordt verzocht door een vader om overplaatsing naar een detentiecentrum in de buurt van zijn kind. Vader en kind hebben elkaar, door de grote afstand, al enkele maanden niet kunnen zien. Klager verzoekt de beroepscommissie van de RSJ rekening te houden met de belangen van zijn kind en het recht op familieleven. Hierbij beroept

64 Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1627*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1630*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1664*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1668*; Rb. Arnhem 11 april 2006, *NBSTRAF 2006/221*; Rb. Amsterdam 14 april 2006, *NBSTRAF 2006/301*; Rb. Haarlem 11 januari 2007, *LJN BB3707*; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007*, 170; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007*, 171; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN BM2298*.

65 Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1627*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1630*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1664*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1668*; Rb. Arnhem 11 april 2006, *NBSTRAF 2006/221*; Rb. Amsterdam 14 april 2006, *NBSTRAF 2006/301*; Rb. Haarlem 11 januari 2007, *LJN BB3707*; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007*, 170; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007*, 171.

66 DNA-zaken: Rb. Rotterdam 17 november 2005, *LJN AU7070*; Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN AV0355*; Rb. Maastricht 7 februari 2006, *NBSTRAF 2006/230*; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF 2007/75*; Rb. Amsterdam 2 juli 2007, *NBSTRAF 2007/316*; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN BB3041*; Rb. Rotterdam 16 oktober 2007, *NBSTRAF 2007/479*; Rb. Roermond 11 mei 2011, *LJN BQ4277*; Redelijke termijnzaken: Rb. Roermond 22 december 2008, *LJN BG7851*; Rechtbank Rotterdam 16 februari 2010, *LJN BL4514*; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN BM5290*; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN BM5292*; Rb. Amsterdam 20 mei 2010, *NBSTRAF 2011/14*.

67 Hof 's-Gravenhage 21 juni 2011, *LJN BQ8697*.

68 Hof 's-Hertogenbosch 8 juli 2011, *LJN BR1057*.

69 Beroepscommissie RSJ 10 maart 2010, 10/0027/GB.

klager zich op artikel 3 IVRK en artikel 8 EVRM. De beroepscommissie van de RSJ bepaalt dat het feit dat de klager zijn dochter al enkele maanden niet gezien heeft een omstandigheid is die bij de selectiebeslissing in ogenschouw had dienen te worden genomen. Op grond van het naar voren gebrachte stelt de beroepscommissie van de RSJ dat de beslissing van de selectiefunctionaris moet worden vernietigd.

Overig

Behalve in de uitspraken in het kader van bezwaarschriftprocedures met betrekking tot de Wet DNA⁷⁰ en zaken betreffende de kennisgeving van de ouders of advocaat van het bevel tot DNA-afname⁷¹, zijn er nog drie uitspraken waarin artikel 3 IVRK geen succes heeft.⁷² Hier zal de uitspraak van het hof Den Haag van 24 juni 2002 worden behandeld.⁷³ Het hof moest in deze zaak oordelen over de vraag of de raadsman het woord namens de afwezige minderjarige verdachte had mogen voeren. De raadsman was daartoe niet uitdrukkelijk gemachtigd, hetgeen volgens artikel 279 Sv wel had dienen te geschieden. De raadsman beroept zich daarbij op de omstandigheid dat de verdachte minderjarig is en dat hij als raadsman was toegevoegd door het hof. Het hof gaat in deze uitspraak na of uit verdragsrechtelijke bepalingen iets anders moet voortvloeien dan in artikel 279 Sv is gesteld. Volgens het hof is een strikte toepassing van artikel 279 Sv niet in strijd met de eisen die voortvloeien uit artikel 6 eerste lid en derde lid aanhef en onder c EVRM. Ook het IVRK biedt geen steun voor een andersluidende opvatting. Volgens het hof biedt artikel 40 IVRK in het licht van het bepaalde in artikel 6, lid 3 aanhef en onder d EVRM in dit opzicht geen bijzondere bescherming aan minderjarigen. Artikel 3 IVRK acht het hof te algemeen geformuleerd is om daaruit af te leiden dat de raadsman de bevoegdheid heeft de verdediging te voeren indien de minderjarige de raadsman niet uitdrukkelijk heeft gemachtigd.

In cassatie oordeelt de Hoge Raad dat omtrent het woord voeren ter verdediging buiten aanwezigheid van de verdachte geen andere regels voor minderjarige verdachten gelden dan voor volwassen verdachten.⁷⁴ De Hoge Raad gaat daarbij niet in op het IVRK.

In een uitspraak van de beroepscommissie van de RSJ wordt niet toegekommen aan de toetsing aan de artikelen 3, 37 en 40 IVRK, omdat het beroep van klager – op andere gronden – reeds gegrond is verklaard.⁷⁵

70 Rb. Alkmaar 22 mei 2006, *LJN AZ2431*; Rb. Leeuwarden 3 juli 2006, *LJN AY0062*; HR 13 mei 2008, *LJN BC8231*; HR 13 mei 2008, *LJN BC8234*; Rb. Zutphen 5 september 2008, *LJN BF0255*; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN BG4916*; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN BH4127*; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN BH4137*; Rb. Haarlem 10 december 2009, *LJN BK6966*; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN BM2298*; Rb. Roermond 9 februari 2011, *LJN BP4829*.

71 Rb. Zwolle 10 oktober 2007, *NBSTRAF 2007/482*; Rb. Roermond 6 februari 2008, *LJN BC3769*; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN BG4917*.

72 Hof 's-Gravenhage 24 juni 2002, *LJN AE4967*; Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 1 oktober 2008, *LJN BF8833*; Beroepscommissie RSJ 7 april 2011, 11/0417/GB.

73 Hof 's-Gravenhage 24 juni 2002, *LJN AE4967*. De uitspraak van de rechtbank 's-Gravenhage (vzr.) 1 oktober 2008, *LJN BF8833* wordt behandeld onder artikel 8 IVRK. De uitspraak van de beroepscommissie RSJ 7 april 2011, 11/0417/GB wordt besproken onder artikel 16 IVRK.

74 HR 28 oktober 2003, *LJN AH9978*.

75 Beroepscommissie RSJ 27 juni 2007, 07/0160/JB en 07/0466/JB. Hierbij is ook een beroep gedaan op de artikelen 12, 37 en 40 IVRK.

Artikel 7 (Recht op naam en nationaliteit)

---

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Artikel 7 IVRK is in één zaak aan bod gekomen. In deze uitleveringskwesitie betreft het een kort geding, waarop een uitspraak in hoger beroep volgt. Eiser doet een beroep op de artikelen 7 lid 1, 9 en 18 IVRK. Daarnaast beroept hij zich op artikel 8 EVRM en artikel 24 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie.

In het kort geding komt de rechtbank Den Haag niet toe aan de toetsing van de artikelen van het IVRK, aangezien de rechter de Nederlandse Staat als gedaagde in de gelegenheid stelt om informatie in te winnen.⁷⁶ In hoger beroep wordt door het hof geoordeeld dat het vertrouwensbeginsel eraan in de weg staat de Nederlandse Staat inlichtingen in te laten winnen.⁷⁷ Het beroep op de ingeroepen verdragsbepalingen faalt. Het hof oordeelt dat de minister genoegzaam tegemoet is gekomen aan de belangen van de kinderen van de eiser, omdat de uitlevering van de moeder – mede op grond van de belangen van de kinderen – is geweigerd. Verder stelt het hof dat het tijdelijk gescheiden zijn van het gezin inherent is aan uitlevering; deze inbreuk wordt ingevolge artikel 8 lid 2 EVRM gerechtvaardigd door de tegen eiser gezeten verdenking. Ten slotte stelt het hof dat de eiser een aan hem opgelegde gevangenisstraf niet in de Verenigde Staten hoeft te ondergaan, waardoor hij snel naar Nederland zal terugkeren.

Artikel 8 (Recht op eerbiediging identiteit)

---

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.

2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit snel te herstellen.

Slechts in één uitspraak is een beroep gedaan op artikel 8 IVRK, naast de artikelen 3 en 9 IVRK.⁷⁸ In deze zaak faalt het beroep. Een gedetineerde vader klaagt over de nieuwe bezoekerstelling van de penitentiaire inrichting. Hierdoor is het onmogelijk om meer

⁷⁶ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 14 november 2002, *LJN AF0505*.

⁷⁷ Hof 's-Gravenhage 5 juni 2003, *LJN AF9613*.

⁷⁸ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 1 oktober 2008, *LJN BF8833*.

dan drie personen tegelijk te ontvangen en is elke vorm van privacy uitgesloten. Rechtstreeks ouder/kind contact is eveneens onmogelijk geworden. Eiser stelt dat zijn recht op eerbiediging van privé-, familie- en gezinsleven is geschonden. Hierbij doet hij een beroep op een groot aantal nationale en internationale bepalingen, waaronder de artikelen 3, 8 en 9 IVRK.

De rechtbank Den Haag verwerpt het beroep op het IVRK en de andere bepalingen met betrekking tot de eerbiediging van het privé-, familie- en gezinsleven. De rechtbank oordeelt dat het recht op privé-, familie- en gezinsleven niet ongeclausuleerd is vastgelegd in de door eiser aangehaalde wetgeving en verdragen. Hierbij gaat de rechtbank in op een aantal specifiek ingeroepen bepalingen, maar behandelt niet de artikelen 3, 8 en 9 van het IVRK. De rechtbank stelt voorts dat de nieuwe bezoeksopstelling inderdaad een verdere beperking is van de privacy van de gedetineerden en de bezoekers, maar oordeelt dat deze beperking voldoet aan de beginselen van proportionaliteit en subsidiariteit. Inmiddels heeft de directie van de penitentiaire inrichting direct ouder/kind contact in de bezoekszaal toegestaan en wordt de eiser de mogelijkheid geboden tot aanvullend bezoek van zijn kinderen. Er is dan ook geen sprake van schending van de door eiser genoemde verdrags- en wetbepalingen, aldus de rechtbank Den Haag.

Artikel 9 (Scheiding kind van de ouders en recht op omgang)

---

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten, onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijke recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.

2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren brengen.

3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.

4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

In vier uitspraken wordt artikel 9 IVRK ingeroepen. In de uitspraken is in geen van de gevallen een succesvol beroep gedaan op de bepaling. De eerste twee uitspraken betreffen een kort geding waarop een uitspraak in hoger beroep van het Haagse hof volgt.⁷⁹ Hierbij is een beroep gedaan op de artikelen 7 lid 1, 9 en 18 IVRK. De rechtbank komt in deze zaak niet toe aan de inhoudelijke behandeling van de zaak, waaronder het beroep op het IVRK. In hoger beroep faalt het beroep. Deze zaak is uitgebreid beschreven onder artikel 7 IVRK.

Ook in de derde uitspraak wordt geen schending van de ingeroepen verdrags- en wetbepalingen aangenomen.⁸⁰ In deze zaak beriep de gedetineerde verdachte zich op verschillende bepalingen, waaronder de artikelen 3, 8 en 9 IVRK. Deze zaak is uitgebreid beschreven onder artikel 8 IVRK.

Tot slot een uitspraak van de beroepscommissie van de RSJ van 9 april 2010.⁸¹ In deze zaak wordt geheel voorbijgegaan aan het beroep dat klager doet op artikel 9 IVRK en artikel 8 EVRM. Klager zit gedetineerd wegens het overtreeden van de Opiumwet. Tijdens zijn detentieperiode is zijn dochter geboren. Klager verzoekt incidenteel verlof voor een bezoek aan zijn dochter en de mogelijkheid haar te erkennen bij de burgerlijke stand. Dit verzoek is afgewezen, omdat de klager niet kan aantonen dat de moeder van zijn dochter zijn levenspartner is. Klager heeft in zijn beroepschrift gesteld dat het onredelijk is om op deze grond zijn verzoek af te wijzen. Hij stelt dat het hier de relatie tussen vader en kind betreft, hetgeen losstaat van de relatie tussen de ouders. Klager doet een beroep op artikel 8 EVRM met de motivering dat het in strijd is met het recht op zijn 'family life' indien hem wordt onthouden zijn dochter te kunnen zien en haar te kunnen erkennen. Tevens doet klager een beroep op artikel 9 IVRK aangezien het in het belang van het kind is door haar vader te worden erkend.

De beroepscommissie van de RSJ gaat op deze internationale bepalingen niet in, en bevestigt de afwijzing van de minister. Op grond van artikel 26 van de 'Regeling tijdelijk verlaten van de inrichting incidenteel verlof' kan verlof worden verleend voor een kraambezoek aan de levenspartner en het pasgeboren kind. Artikel 1 onder i van deze regeling bepaalt dat onder levenspartner de echtgenoot van de gedetineerde of de persoon met wie de gedetineerde een duurzaam samenlevingsverband daterend van vóór de aanvang van detentie onderhoudt wordt verstaan. Aangezien klager niet kan aantonen dat de moeder van zijn dochter zijn levenspartner is, wordt zijn beroep ongegrond verklaard.

Artikel 12 (Recht op participatie en om gehoord te worden)

---

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.

79 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 14 november 2002, *LJN* AF0505; Hof 's-Gravenhage 5 juni 2003, *LJN* AF9613.

80 Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 1 oktober 2008, *LJN* BF8833.

81 Beroepscommissie RSJ 9 april 2010, 10/0906/GV.

2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

In drie uitspraken wordt artikel 12 genoemd. In de uitspraak van het hof Den Haag van 7 mei 2002 speelt artikel 12 lid 2 IVRK een belangrijke rol. De rol van artikel 12 IVRK in de overige twee uitspraken is van minder grote betekenis.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In de uitspraak van het hof Den Haag van 7 mei 2002 lijkt aan artikel 12 lid 2 IVRK een ondersteunende rol te worden toegedicht, omdat de rechter naast regels die voortvloeien uit de jurisprudentie eveneens wijst op artikel 12 lid 2 IVRK.⁸²

Deze zaak betreft de ongegrondverklaring door de kinderrechter van het bezwaarschrift tegen de omzetting van een niet (behoorlijk) uitgevoerde taakstraf in jeugdetentie. De beslissing is genomen buiten aanwezigheid van de minderjarige veroordeelde. Tegen een beslissing in deze (bezwaarschrift)procedure is geen hoger beroep mogelijk. Het hof overweegt echter dat uit jurisprudentie van de civiele kamer van de Hoge Raad volgt dat wanneer bij de totstandkoming van de beslissing essentiële vormen zijn verzuimd, alsnog een hogere voorziening open staat. Volgens de jurisprudentie is sprake van verzuim van essentiële vormen als een zo fundamenteel beginsel van behoorlijke rechtspleging is geschonden dat geen sprake is van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak. Een soortgelijke regel is ook in het bestuursrecht aanvaard. Hieruit leidt het hof af dat ook in het strafrecht deze uitzondering dient te gelden. Als een zo fundamenteel beginsel van behoorlijke rechtspleging is in ieder geval aan te merken het aanwezigheidsrecht van betrokkene, aldus het hof.

Vervolgens vult het hof deze rechtsregels in concreto in. De minderjarige heeft een brief verstuurd aan de rechtbank waarin hij heeft bericht niet bij de terechtzitting aanwezig te kunnen zijn. Hoewel daaruit niet een verzoek tot uitstel blijkt, stelt het hof dat dit wel de strekking van de brief is geweest. Nu hieraan geen gehoor is gegeven en het een minderjarige betreft, is een zo fundamenteel beginsel geschonden dat niet meer gesproken kan worden van een eerlijke behandeling van de zaak. In dit verband wijst het hof op artikel 12 lid 2 van het IVRK en verklaart de veroordeelde alsnog ontvankelijk in zijn appel. Het hof wijst vervolgens de zaak terug naar de rechtbank.

Overig

Ten aanzien van een arrest van het Haagse Hof van 23 april 2002 wordt de wetsgeschiedenis bij de wijziging van de verschijningsplicht aangehaald.⁸³ Uit de woorden van de staatssecretaris blijkt dat artikel 12 IVRK een rol heeft gespeeld bij deze wetswijziging. Het hof toetst in dit arrest niet zelf aan artikel 12 IVRK.

De beroepscommissie van de RSJ gaat in een uitspraak van 27 juni 2007 ongemotiveerd voorbij aan het beroep op artikel 12 IVRK.⁸⁴ Voor wat betreft de overige inge-

⁸² Hof 's-Gravenhage 7 mei 2002, *LJN* AE3176.

⁸³ Hof 's-Gravenhage 23 april 2002, *LJN* AE1794.

⁸⁴ Beroepscommissie RSJ 27 juni 2007, 07/0160/JB en 07/0466/JB.

roepen bepalingen van het IVRK – 3, 37 en 40 IVRK – oordeelt de beroepscommissie van de RSJ niet meer toe te komen aan de toetsing hiervan aangezien het beroep op andere gronden reeds gegrond is verklaard.

Artikel 16 (Recht op privacy)

-
- 1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.*
  - 2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.*
-

In drie uitspraken wordt een beroep gedaan op artikel 16 IVRK. In alle drie de gevallen wordt het beroep op artikel 16 IVRK verworpen. In een zaak voor de beroepscommissie van de RSJ – waarin een beroep is gedaan op de artikelen 3, 16, 37 en 40 IVRK – betreft het een veroordeelde wiens voorwaardelijk opgelegde jeugddetentie ten uitvoer wordt gelegd op het moment dat hij meerderjarig is.⁸⁵ De selectiefunctionaris stelt als verweer dat het beroep op het IVRK niet kan slagen omdat klager meerderjarig is. De beroepscommissie van de RSJ oordeelt dat jeugddetentie ten uitvoer wordt gelegd in het geval veroordeelde minderjarig is. Indien veroordeelde bij de aanvang van de tenuitvoerlegging meerderjarig is geworden, wordt de jeugddetentie in beginsel tenuitvoergelegd als gevangenisstraf. Hierbij gaat de beroepscommissie van de RSJ niet in op het beroep op artikel 16 en de andere ingeroepen bepalingen van het IVRK. De beroepscommissie van de RSJ verwerpt het standpunt van veroordeelde op grond van artikel 77dd lid 3 Sr.

Twee uitspraken van de rechtbank Maastricht, waarin onder meer een beroep is gedaan op artikel 16 IVRK, zijn reeds besproken in de paragraaf ‘Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden’.⁸⁶

Artikel 18 (Verantwoordelijkheid van ouders)

-
- 1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.*
  - 2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden die bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.*

⁸⁵ Beroepscommissie RSJ 7 april 2011, 11/0417/GB.

⁸⁶ Rb. Maastricht 24 februari 2009, L/JN BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, L/JN BH4137.

3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderopvang waarvoor zij in aanmerking komen.

In drie uitspraken wordt een beroep gedaan op artikel 18 IVRK. Artikel 18 IVRK wordt ingeroepen zonder succes. De eerste twee uitspraken zijn een uitspraak van de voorzieningenrechter, waarop een uitspraak in hoger beroep volgt.⁸⁷ Deze zaak komt ook bij de bespreking van artikel 7 IVRK aan bod zodat hier wordt volstaan met de uitkomst van de rechterlijke instanties. De voorzieningenrechter komt niet toe aan toetsing van de artikelen van het IVRK. Bij het hof komt het IVRK wel aan de orde, maar wordt het beroep verworpen.

Ook in de derde uitspraak faalt het beroep.⁸⁸ De raadsman betoogt dat het Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk behoort te worden verklaard in de vervolging van verdachte en doet daarbij een beroep op de artikelen 18 en 20 IVRK. De niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie zou volgens de raadsman volgen uit het onzorgvuldig handelen van het Openbaar Ministerie na de schorsing van de voorlopige hechtenis van verdachte. De rechtbank wijst dit betoog af en oordeelt dat het Openbaar Ministerie niet belast is met de taak om dagelijks toezicht te houden op de instanties die verantwoordelijk zijn voor het naleven van de bijzondere voorwaarden bij de schorsing van de voorlopige hechtenis.

Artikel 19 (Bescherming tegen kindermishandeling)

---

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, terwijl het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van degenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van en voor opsporing, melding, verwijzing, onderzoek, behandeling en follow-up van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Slechts in de conclusie van Advocaat-Generaal Jörg voor het arrest van de Hoge Raad van 4 oktober 2005 wordt artikel 19 IVRK genoemd.⁸⁹ In deze zaak gaat het over een

⁸⁷ Rb. 's-Gravenhage (vzr.) 14 november 2002, *LJN* AF0505; Hof 's-Gravenhage 5 juni 2003, *LJN* AF9613. Zie onder artikel 7 IVRK voor een uitgebreidere beschrijving.

⁸⁸ Rb. Haarlem 3 december 2010, *LJN* BP3134.

⁸⁹ HR 4 oktober 2005, *LJN* AU1657 (concl. A-G N. Jörg).

vader die een (naar eigen zeggen corrigerende) tik aan zijn dochter heeft uitgedeeld en die om die reden is veroordeeld wegens mishandeling van zijn kind.

De Advocaat-Generaal bespeurt vanuit internationaal perspectief een ontwikkeling tot beperking van het ouderlijk tuchtigingsrecht, waarop hij in zijn conclusie uitvoerig ingaat. Volgens de Advocaat-Generaal mag geen lichamelijk of geestelijk geweld tegen kinderen worden gebruikt. De Advocaat-Generaal stelt dat dit op mondiaal niveau naar voren komt in artikel 19 lid 1 van het IVRK en af te leiden is uit de ‘Concluding Observations’ van het VN-Kinderrechtencomité van 2004.

Artikel 20 (Bescherming van kinderen die niet in het eigen gezin kunnen opgroeien)

---

1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.

2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.

3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgen het Islamitische recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kinderzorg. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal.

In één uitspraak wordt artikel 20 IVRK ingeroepen, in combinatie met artikel 18 IVRK.⁹⁰ Het beroep faalt. Zie voor een bespreking van de uitspraak artikel 18 IVRK.

Artikel 29 (Onderwijsdoelstellingen)

---

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:

a. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;

b. het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;

c. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of hare;

⁹⁰ Rb. Haarlem 3 december 2010, L/JN BP3134. Zie onder artikel 18 IVRK voor een uitgebreidere beschrijving.

d. de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;

e. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.

2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen, onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgestelde minimumnormen.

In vier leerplichtzaken is een beroep gedaan op artikel 29 (lid 2) van het IVRK. In drie uitspraken toetst de rechter of de Leerplichtwet voldoet aan artikel 29 lid 2 IVRK. In de vierde uitspraak faalt het beroep op het artikel op andere gronden.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In twee leerplichtzaken, die door de rechtbank Utrecht op 29 mei 2007 zijn behandeld, komt de kantonrechter tot de conclusie dat de particuliere school niet voldoet aan de eisen die de Leerplichtwet stelt.⁹¹ De verdediging voert aan dat de ouders de vrijheid hebben om zelf een school op te richten en dat een wettelijke bepaling opzij dient te worden gezet als deze strijdig is met een verdrag. Verdachten beroepen zich op artikel 23 Gw en artikel 2 Eerste Protocol bij het EVRM. De kantonrechter neemt daarbij ook artikel 29 lid 2 IVRK in overweging en stelt:

Dat de overheid zekere kwaliteitseisen mag stellen komt overeen met de internationale regelgeving. Artikel 29 lid 2 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind gaat uit van de vrijheid van individuele personen en rechtspersonen om onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van (onder meer) de door de Staat vastgestelde minimumnormen.

Ook artikel 2 van het Eerste Protocol bij het EVRM sluit niet uit dat door de Staten kwaliteitseisen mogen worden gesteld. Enige bemoeienis van de Staat is in het belang van het kind en moet worden geaccepteerd, zo stelt de Utrechtse kantonrechter.

In een derde zaak wordt eveneens het standpunt ingenomen dat de Staat regels kan stellen aan het onderwijs. Aanvullend wordt geoordeeld dat de Leerplichtwet dezelfde doelstellingen nastreeft als artikel 29 lid 2 van het IVRK en artikel 2 van het Eerste Protocol bij het EVRM.⁹²

In deze drie uitspraken toetst de rechter of de Leerplichtwet voldoet aan de internationale bepalingen en komt tot de conclusie dat ook op grond van artikel 29 lid 2 IVRK kwaliteitseisen mogen worden gesteld. Dat hierdoor de ouders beperkt worden in hun vrijheid tot het oprichten van een school, wordt door zowel de internationale als de nationale bepalingen en mede gelet op het belang van het kind gerechtvaardigd.

⁹¹ Rb. Utrecht 29 mei 2007, *LJN* BA5889; Rb. Utrecht 29 mei 2007, *LJN* BA5905.

⁹² Rb. Breda 7 juni 2011, *LJN* BR0408.

Overig

In een vierde zaak komt de ouders een beroep op overmacht toe op grond van de artikelen 1:247 BW, 29 IVRK en 2 Eerste Protocol bij het EVRM, aldus de raadvrouw.⁹³ Het kind zou ziek worden van school, hetgeen mogelijk kan leiden tot gedragsproblemen of een schoolfobie. De kantonrechter verwerpt het beroep op overmacht, zonder daarbij in te gaan op de ingeroepen bepalingen. Er wordt gesteld dat de verdachte er niet in is geslaagd de noodtoestand aannemelijk te maken.

Artikel 34 (Bescherming tegen seksuele exploitatie en seksueel misbruik)

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat;

a. een kind ertoe wordt aangespoord of gedwongen deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten.

b. kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele praktijken;

c. kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal.

Artikel 34 IVRK wordt besproken in de conclusies van de Advocaat-Generaal voor een tweetal arresten van de Hoge Raad.⁹⁴ Zie voor een bespreking van de uitspraken artikel 1 IVRK.

Artikel 37 (Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving)

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

a. geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of onterende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar.

b. geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;

⁹³ Rb. Amsterdam 4 juli 2011, *LJN* BR6546.

⁹⁴ HR 4 januari 2005, *LJN* AR5741 (concl. A-G W.H. Vellinga); HR 7 december 2010, *LJN* BO6446 (concl. A-G G. Knigge).

c. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;

d. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijld beslissing ten aanzien van dat beroep.

In dertien van de onderzochte uitspraken wordt artikel 37 IVRK genoemd. De strafrechter heeft zich niet uitdrukkelijk uitgelaten over de vraag of artikel 37 IVRK rechtstreekse werking toekomt. In een drietal gevallen wordt wel rekening gehouden met artikel 37 IVRK. Uit de andere uitspraken kan niet de verdragsconforme toepassing worden afgeleid. In één zaak wordt het IVRK genoemd als grondslag voor een nationale bepaling. In zeven uitspraken faalt het beroep om verschillende redenen. In een tweetal uitspraken komt de rechter niet meer toe aan het beroep op artikel 37 IVRK.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

In drie zaken houdt de rechter rekening met artikel 37 IVRK. In twee zaken komt onderdeel b van artikel 37 IVRK aan de orde.⁹⁵ De rechter toetst of de maatregel of de straf voldoet aan artikel 37 sub b IVRK. In beide gevallen wordt geoordeeld dat de straf of maatregel in overeenstemming is met artikel 37 sub b IVRK. De rechtbank Amsterdam oordeelt op 18 augustus 2009 dat de op te leggen straf in overeenstemming is met het IVRK en de aanbevelingen van het VN-Mensenrechtencomité.⁹⁶ Het betreft hier een zeer ernstig feit. De rechter stelt dat hier niet alleen het pedagogische effect van het jeugdstrafrecht een rol speelt, maar dat ook de vergelding als genoegdoening voor de slachtoffers en maatschappij van belang is. Afgezet tegen het volwassenenstrafrecht zijn 278 dagen jeugddetentie waarvan 90 dagen voorwaardelijk in overeenstemming met het IVRK en de aanbevelingen van het VN-mensenrechtencomité, aldus de rechter.

In een uitspraak van 22 april 2011 oordeelt de rechtbank Amsterdam dat de PIJ-maatregel noodzakelijk is en alternatieven ontbreken.⁹⁷ In een gesloten setting kan de verdachte de noodzakelijke behandeling en begeleiding worden geboden en kan een resocialisatietraject plaatsvinden waarbij de tweede helft van de PIJ-maatregel kan worden uitgevoerd in de vorm van een voorwaardelijke PIJ-maatregel, aldus de rechtbank. Op deze gronden acht de rechtbank dat recht wordt gedaan aan het uitgangspunt om vrijheidsbeneming voor een zo kort mogelijk passende duur op te leggen (artikel 37 sub b IVRK).

95 Rb. Amsterdam 18 augustus 2009, *NBSTRAF* 2009/328; Rb. Amsterdam 22 april 2011, *LJN* BQ9511.

96 Rb. Amsterdam 18 augustus 2009, *NBSTRAF* 2009/328.

97 Rb. Amsterdam 22 april 2011, *LJN* BQ9511.

In een uitspraak van de rechtbank Amsterdam van 27 september 2010 lijkt de rechter artikel 90 lid 1 Sv in te vullen aan de hand van artikel 37 sub c IVRK.⁹⁸ Artikel 90 lid 1 Sv bepaalt dat toekenning van schadevergoeding voor – onder meer – voorlopige hechtenis kan plaatsvinden wanneer daartoe gronden van billijkheid aanwezig zijn. Het betreft een geval waarin de zaak is beëindigd zonder oplegging van straf of maatregel, waarbij de jeugdige in voorlopige hechtenis had gezeten, waaronder in een isoleercel. De raadsman stelt zich op het standpunt dat het plaatsen van een minderjarige in een isoleercel in strijd is met artikel 37 sub c IVRK. Er had rekening gehouden moeten worden met de behoeften van de destijds vijftienjarige verdachte. Ook is de minderjarige niet in de gelegenheid gesteld gebruik te maken van het toilet. De raadsman stelt dat om die reden een schadevergoeding (anders dan de gebruikelijke vergoeding) à € 200,- per dag op zijn plaats is.

Anders dan de raadsman betoogt, oordeelt de rechtbank dat plaatsing in een isoleercel niet per definitie strijdig is met artikel 37 sub c IVRK. Uit deze bepaling volgt echter wel dat rekening dient te worden gehouden met de behoeften van een kind van een bepaalde leeftijd. De plaatsing in een isoleercel wordt in dit geval onrechtmatig geacht, omdat niet uit de stukken naar voren komt waarom dit was vereist. De rechtbank acht – gelet op artikel 90 lid 1 Sv – gronden van billijkheid aanwezig een schadevergoeding toe te kennen ter hoogte van het verzochte bedrag van € 200,-.

Overig

Ook onder het kopje ‘Overig’ is een aantal uitspraken te rubriceren. Het betreffen hier tien uitspraken. In één uitspraak is de rol van het IVRK minimaal. De rechtbank haalt het IVRK aan om aan te tonen dat het IVRK mede ten grondslag ligt aan de regeling in de Beginselenwet justitiële jeugdinrichtingen.⁹⁹ De beperking van het contact tussen ouders en kinderen is slechts in uitzonderlijke omstandigheden toegestaan.

In zeven andere uitspraken faalt het beroep op dit artikel.¹⁰⁰ De redenen hiervoor lopen uiteen. De uitspraak van het hof Amsterdam springt het meest in het oog.¹⁰¹ Hier gaat het om de uitspraak van het hof met betrekking tot de moord op een garagehouder. De raadsman bepleit in hoger beroep de toepassing van het minderjarigenstrafrecht. Hij motiveert dit als volgt:

Ofschoon artikel 77b Sr toepassing van het meerderjarigenstrafrecht mogelijk maakt enkel en alleen op grond van de ernst van het feit, moet dit in strijd met de beschermende werking van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (hierna: IVRK) worden geacht. Immers, het destijds door de Nederlandse Staat gemaakte voorbehoud bij dit verdrag was gebaseerd op het toenmalige artikel 77b Sr, waarin sprake was van een vereiste van cumulatieve voorwaarden.

98 Rb. Amsterdam 27 september 2010, *NBSTRAF* 2011/99.

99 Rb. 's-Hertogenbosch 24 maart 2010, *LJN* BL8620.

100 Rb. Maastricht 27 oktober 2004, *LJN* AR4661; Rb. Roermond 14 december 2009, *LJN* BK6539; Hof Amsterdam 2 april 2010, *LJN* BL9992; Rb. Amsterdam 15 juni 2010, *LJN* BM8538 (zie voor een bespreking van de uitspraak artikel 1 IVRK); RSJ Beroepscommissie 25 oktober 2010, 10/1746/JB; RSJ Beroepscommissie 7 april 2011, 11/0417/GB (zie voor een bespreking van de uitspraak artikel 16 IVRK); RSJ Beroepscommissie 19 juli 2011, 11/0909/JB.

101 Hof Amsterdam 2 april 2010, *LJN* BL9992.

Het hof acht het standpunt van de raadsman berusten op een onjuiste lezing van het door Nederland gemaakte voorbehoud en het IVRK. Het hof stelt voorts dat het IVRK de toepassing van het meerderjarigenstrafrecht voor minderjarigen niet verbiedt.

Ten slotte komt men in een tweetal zaken niet toe aan het beroep op artikel 37 IVRK.¹⁰² Uit de conclusie van Advocaat-Generaal Machielse voor het arrest van de Hoge Raad van 20 februari 2007 blijkt dat het tweede middel dat gericht is tegen het oordeel van het hof, eruit bestond dat ten onrechte het volwassenenstrafrecht is toegepast.¹⁰³ Artikel 77b Sr heeft volgens de advocaat van de verdachte een ultimatum karakter. Voorts zou de toepassing van het volwassenenstrafrecht op jeugdigen inbreuk maken op de letter en de geest van het IVRK.

De Hoge Raad komt niet toe aan dit middel, omdat de uitspraak van het hof reeds op grond van het eerste middel wordt vernietigd.

De Advocaat-Generaal gaat hier in zijn conclusie wel op in en stelt:

Het Verdrag inzake de rechten van het kind, op de letter en geest waarvan de steller van het middel zich beroept, kent 45 [lees: 54, red.] artikelen waarvan slechts een zeer beperkt aantal artikelen betrekking heeft op straf(proces)recht. Het merendeel der bepalingen heeft betrekking op de burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten van kinderen. De wetgever is van mening dat het Nederlandse recht voldoet aan de vereisten die het Verdrag stelt.

Nederland heeft, blijkens art. 2 van de Goedkeuringswet bij art. 37 van het Verdrag, het voorbehoud gemaakt dat op kinderen in de leeftijd van zestien jaar of ouder het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast, indien aan in de wet te bepalen criteria is voldaan. En dat is hier (...) het geval, zodat het beroep op het Verdrag niet opgaat.

Ook in een uitspraak van de beroepscommissie van de RSJ wordt niet toegekomen aan het beroep op artikel 37 IVRK, omdat het beroep reeds – op andere gronden – gegrond is verklaard.¹⁰⁴

Artikel 40 (Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie)

---

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.

102 HR 20 februari 2007, L/JN AZ5716 (concl. A-G A.J.M. Machielse); Beroepscommissie RSJ 27 juni 2007, 07/0160/JB en 07/0466/JB.

103 HR 20 februari 2007, L/JN AZ5716 (concl. A-G A.J.M. Machielse, sub 4.1 en 4.4).

104 RSJ Beroepscommissie 27 juni 2007, 07/0160/JB en 07/0466/JB. Hierbij is ook een beroep gedaan op de artikelen 3, 12 en 40 IVRK).

2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:

a. geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;

b. ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, tenminste de volgende garanties heeft:

(i) dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;

(ii) dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat het juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;

(iii) dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;

(iv) dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming ondervraging van getuigen à decharge op gelijke voorwaarden kan doen geschieden;

(v) indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;

(vi) dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikte taal niet verstaat of spreekt;

(vii) dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.

3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:

a. de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;

b. de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.

4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht; adviezen; jeugdreclassering; pleegzorg; programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

In ruim vijftig uitspraken is artikel 40 IVRK aan de orde. Artikel 40 IVRK wordt veelvuldig ingeroepen bij bezwaarschriftprocedures Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden. Deze uitspraken zijn hiervoor in de paragraaf 'Bezwaarschriftprocedure Wet

DNA-onderzoek bij veroordeelden' behandeld. Ook de uitspraken met betrekking tot de redelijke termijn zijn apart besproken. Zie hiervoor de paragraaf 'Redelijke termijn'.

Rechtstreekse werking

De meningen met betrekking tot het al dan niet toekennen van rechtstreekse werking aan artikel 40 IVRK in strafzaken zijn verdeeld. In vier uitspraken wordt de rechtstreekse werking van artikel 40 IVRK expliciet aangenomen.¹⁰⁵ In een tweetal uitspraken wordt de rechtstreekse werking van artikel 40 lid 1 uitdrukkelijk ontkend.¹⁰⁶ Voor een uitgebreide beschrijving van deze uitspraken wordt verwezen naar de paragraaf 'Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden'.

In de paragraaf 'Redelijke termijn' is de uitspraak van de Hoge Raad van 16 december 2003 besproken, waarin de Hoge Raad de rechtstreekse werking van artikel 40 lid 2 lijkt aan te nemen.¹⁰⁷

In twee uitspraken van geheel andere orde laat de rechter zich ook niet expliciet uit over de rechtstreekse werking, maar komt wel tot een schending van de artikelen 3 lid 1 en 40 lid 1 van het IVRK.¹⁰⁸ Het gaat hier om de uitspraken over de 'kussende kleuters' die reeds bij artikel 3 IVRK uitvoerig zijn besproken. De beslissing van de officier van justitie tot vervolging levert volgens de rechtbank een ernstige schending van de beginselen van de goede procesorde op en wordt tevens in strijd geacht met de artikelen 3 en 40 lid 1 IVRK. De rechtbank Roermond acht in beide zaken geen andere sanctie passend dan de niet-ontvankelijkheid van de officier van justitie.

Ook in een tweetal DNA-zaken lijkt de rechtbank artikel 40 IVRK rechtstreeks toe te passen.¹⁰⁹ In acht andere uitspraken laat de rechter de rechtstreekse werking van artikel 40 expliciet in het midden.¹¹⁰ Ook hier gaat het om DNA-zaken. De bespreking van deze uitspraken is opgenomen in de paragraaf 'Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden'.

Verdragsconforme uitleg en toepassing

Behalve in uitspraken met betrekking tot bezwaarschriftprocedures tegen het bepalen en verwerken van het DNA-profiel wordt in een uitspraak van de rechtbank Roer-

105 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Assen 1 maart 2007, *NBSTRAF* 2007/465; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

106 Rb. Zutphen 15 december 2006, *LJN* AZ5992; Rb. Zutphen 15 juni 2007, *NBSTRAF* 2007/481.

107 HR 16 december 2003, *LJN* AL9062.

108 Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN* BH7427; Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN* BH7431. Zie voor een uitvoerige bespreking van deze uitspraken artikel 3 IVRK.

109 Rb. Middelburg 29 juni 2005, *NBSTRAF* 2005/313; Rb. Middelburg 15 maart 2006, *NBSTRAF* 2006/233. Beide uitspraken worden uitgebreid besproken onder het kopje 'Bezwaarschrift Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden'.

110 Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1627; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1630; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1664; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1668; Rb. Arnhem 11 april 2006, *NBSTRAF* 2006/221 (in deze zaak oordeelt de rechtbank – anders dan door de raadsvrouw wordt gesteld – dat uit artikel 40 lid 2 aanhef en onder b sub v IVRK niet kan worden afgeleid dat de officier van justitie onbevoegd is een bevel te geven op grond van artikel 2 lid 1 Wet DNA. De aangehaalde verdragsbepaling ziet op het recht op hoger beroep); Rb. Amsterdam 14 april 2006, *NBSTRAF* 2006/301; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS* 2007, 170; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS* 2007, 171.

mond rekening gehouden met artikel 40 IVRK.¹¹¹ De rechtbank komt in deze zaak de raadsman tegemoet om het minderjarigenstrafrecht toe te passen in plaats van het volwassenenstrafrecht. Hierbij wordt rekening gehouden met artikel 40 lid 1 IVRK. De rechtbank Roermond oordeelt als volgt:

De rechtbank neemt evenals de wetgever als uitgangspunt dat bij personen die strafbare feiten plegen als ze nog minderjarig zijn, het minderjarig strafrecht [lees: minderjarigenstrafrecht, red.] dient te worden toegepast. Immers daarmee wordt rekening gehouden met het ontwikkelingsstadium waarin de jeugdige verkeert en de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving (artikel 40, lid 1, Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind).

Dit klemt in dit geval in het bijzonder, ook al heeft verdachte kort na het plegen van het feit de 18 jarige leeftijd bereikt, omdat verdachte heeft deelgenomen aan een initiatief van zijn stiefvader waarbij ook zijn moeder betrokken is en nu uit de rapportage van de deskundige [..., red.] blijkt dat de ontwikkeling van verdachte bijzonder problematisch is verlopen en als gevolg hiervan sprake is van een hechtingsstoornis.

De rechtbank verwerpt daarom het verzoek van de officier van justitie tot toepassing van het meerderjarige strafrecht [lees: meerderjarigenstrafrecht, red.] ex artikel 77b van het Wetboek van Strafrecht.

Overig

Uit andere uitspraken valt niet af te leiden of aan artikel 40 IVRK rechtstreekse werking wordt toegekend of dat er sprake is van verdragsconforme toepassing. In een groot aantal gevallen faalt het beroep op artikel 40 IVRK. Reeds zijn een aantal uitspraken aan de orde geweest waarbij artikel 40 IVRK geen succes heeft.¹¹² Het gaat hier om de uitspraken met betrekking tot de Wet DNA en de uitspraken ten aanzien van de redelijke termijn. Zie voor deze uitspraken de paragraaf ‘Bezwaarschriftprocedure Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden’ en de paragraaf ‘Redelijke termijn’.

In twaalf andere zaken heeft artikel 40 IVRK eveneens geen succes.¹¹³ Hiervoor worden verschillende gronden aangevoerd. In een tweetal uitspraken kan de rechter

111 Rb. Roermond 17 juni 2008, *LJN* BD5486. De uitspraken met betrekking tot het bepalen en verwerken van het DNA-profiel waarbij rekening is gehouden met artikel 40 IVRK zijn Rb. Maastricht 7 februari 2006, *NBSTRAF* 2006/230 en Rb. Middelburg 5 april 2006, *NBSTRAF* 2006/232.

112 DNA-zaken: Rb. Rotterdam 17 november 2005, *LJN* AU7070; Rb. Zutphen 14 april 2006, *NJFS* 2006, 190; Rb. Rotterdam 16 oktober 2007, *NBSTRAF* 2007/479; HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231; HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234; Rb. Zutphen 5 september 2008, *LJN* BF0255; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN* BG4916; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4137; Rb. Haarlem 10 december 2009, *LJN* BK6966; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN* BM2298; Rb. Roermond 9 februari 2011, *LJN* BP4829. Redelijke termijnzaken: Rb. Zwolle 6 april 2004, *LJN* AO7290; Rb. Groningen 13 september 2007, *LJN* BB4075.

113 Hof 's-Gravenhage 24 juni 2002, *LJN* AE4967; Rb. Maastricht 27 oktober 2004, *LJN* AR4661; Beroepscommissie RSJ 31 maart 2005, 05/0096/JW en 05/0383/JW; Hof Arnhem 28 augustus 2006, *LJN* BC8274; HR 11 januari 2008, *LJN* BB4130 (concl. A-G A.J.M. Machiels); HR 17 februari 2009, *LJN* BG6581 (concl. A-G N.A.M. Schipper); HR 30 juni 2009, *LJN* BH3079; Rb. 's-Gravenhage 3 september 2009, *LJN* BJ7233; Hof Amsterdam 9 december 2010, *LJN* BO8233; Hof 's-Gravenhage 25 februari 2011, *LJN* BR1633; Beroepscommissie RSJ 7 april 2011, 11/0417/GB; Hof 's-Gravenhage 21 juni 2011, *LJN* BQ8697.

niet inhoudelijk ingaan op de ingeroepen bepalingen vanwege procedurele regels. In een zaak voor het hof Arnhem staat artikel 7 lid 1 Wet DNA een inhoudelijke behandeling van de zaak in de weg.¹¹⁴ Er staat geen rechtsmiddel open tegen een beschikking op een bezwaarschrift krachtens artikel 7 lid 1 Wet DNA. Het hof stelt voorts dat de rechtbank geen fundamentele rechtsbeginselen heeft veronachtzaamd, waardoor hier geen sprake is van een uitzondering op de regel.

De Hoge Raad heeft in zijn arrest van 30 juni 2009 niet inhoudelijk in kunnen gaan op het beroep op artikel 40 IVRK. Het beroep kon niet tot cassatie leiden, omdat het beroep niet was gericht tegen de handelingen en uitspraken van de rechter (artikel 78 lid 1 Wet RO).¹¹⁵

In de andere zaken wordt het beroep op artikel 40 IVRK op andere gronden afgedaan.¹¹⁶ Drie uitspraken worden uitgelicht. Twee van de uitspraken zijn voornamelijk interessant vanwege de conclusie van de Advocaat-Generaal. De motivering van de Hoge Raad is minimaal.

Ten eerste de uitspraak van de Hoge Raad van 11 januari 2008.¹¹⁷ De Hoge Raad diende te oordelen over een uitspraak van het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van de Nederlandse Antillen en Aruba. In cassatie wordt het middel aangevoerd dat sprake is van een schending van artikel 40 lid 2 IVRK, omdat een openbare behandeling van de zaak heeft plaatsgevonden. De Hoge Raad acht de lezing van artikel 40 lid 2 IVRK onjuist en verwerpt het beroep.

De Advocaat-Generaal gaat uitvoerig in op artikel 40 IVRK.¹¹⁸ Hij stelt dat in artikel 40 IVRK niet gelezen kan worden dat een strafprocedure tegen minderjarigen met gesloten deuren moet plaatsvinden. Ook een openbare behandeling van de zaak kan op zodanige wijze worden ingericht dat het privéleven van de minderjarige verdachte wordt geëerbiedigd.

Ook in de uitspraak van de Hoge Raad van 17 februari 2009 wordt het beroep op artikel 40 IVRK verworpen.¹¹⁹ De verdediging heeft zich op het standpunt gesteld dat artikel 40 lid 3 IVRK moet leiden tot weigering van de uitlevering, omdat niet blijkt dat Kroatië een speciaal stelsel van jeugdstrafrecht kent. Naar het standpunt van de verdediging is het ontbreken van een speciaal strafrechtelijk stelsel voor minderjarigen in strijd met het IVRK.

De Hoge Raad doet het verweer af met de motivering, gelijk aan die van de rechtbank, dat artikel 40 lid 3 niet behoort tot de verdragsbepalingen waaraan de toelaatbaarheid van de verzochte uitlevering getoetst dient te worden.

114 Hof Arnhem 28 augustus 2006, *LJN* BC8274.

115 HR 30 juni 2009, *LJN* BH3079.

116 Hof 's-Gravenhage 24 juni 2002, *LJN* AE4967 (deze uitspraak en het arrest van de Hoge Raad in deze zaak (HR 28 oktober 2003, *LJN* AH9978) zijn uitvoerig behandeld bij artikel 3 IVRK); Rb. Maastricht 27 oktober 2004, *LJN* AR4661; Beroepscommissie RSJ 31 maart 2005, 05/0096/JW en 05/0383/JW; HR 11 januari 2008, *LJN* BB4130 (conclusie A-G A.J.M. Machielse); HR 17 februari 2009, *LJN* BG6581 (concl. A-G N.A.M. Schipper); Rb. 's-Gravenhage 3 september 2009, *LJN* BJ7233; Hof Amsterdam 9 december 2010, *LJN* BO8233; Hof 's-Gravenhage 25 februari 2011, *LJN* BR1633; Beroepscommissie RSJ 7 april 2011, 11/0417/GB (deze uitspraak is uitvoerig behandeld bij artikel 16 IVRK); Hof 's-Gravenhage 21 juni 2011, *LJN* BQ8697.

117 HR 11 januari 2008, *LJN* BB4130.

118 HR 11 januari 2008, *LJN* BB4130 (concl. A-G A.J.M. Machielse, sub 4.4). Zie voor de bespreking van dit arrest eveneens artikel 1 IVRK.

119 HR 17 februari 2009, *LJN* BG6581.

De Advocaat-Generaal komt eveneens tot de conclusie dat het middel moet falen, maar gebruikt hiervoor een andere redenering dan de Hoge Raad:

29. Anders dan de steller van het middel betoogt volgt uit art. 40 lid 3 IVRK niet dat er sprake is van een verplichting tot het introduceren van een apart strafrechtelijk stelsel voor kinderen. Naar mijn mening scheidt deze verdragsbepaling een inspanningsverplichting, omdat daarin wordt gesproken van een 'streven'. Nu voorts het jegens de o.p. [lees: opgeëiste persoon, red.] gewezen vonnis inderdaad, zoals door de Rechtbank aangegeven, inhoudt dat rekening is gehouden met de omstandigheid dat de o.p. ten tijde van het gepleegde feit minderjarig was, zie ik niet in waarom de bepalingen van het IVRK, en in het bijzonder art. 40 lid 3 van dat Verdrag, in de onderhavige zaak aan uitlevering in de weg zouden staan.

30. Dit brengt mee dat de Rechtbank het in het middel bedoelde verzoek tot aanhouding terecht heeft afgewezen, terwijl voorts haar oordeel dat toelaatbaarverklaring van de uitlevering niet onverenigbaar is met art. 40 IVRK geen blijk geeft van een onjuiste rechtsopvatting.¹²⁰

In een uitspraak van het hof Den Haag komt zowel de Nederlandse als de Belgische Staat het vervolgingsrecht toe.¹²¹ De raadsman stelt zich op het standpunt dat het Nederlandse Openbaar Ministerie niet-ontvankelijk dient te worden verklaard. Hierbij voert de raadsman aan dat de Belgische wetgever er expliciet voor heeft gekozen om strafbare minderjarigen, met inachtneming van artikel 40 lid 3 IVRK, niet strafrechtelijk te vervolgen, maar maatregelen te treffen zonder dat daarbij gerechtelijke stappen worden genomen. Het hof Den Haag verwerpt het verweer van de verdediging als volgt:

Dat de Belgische wetgever ten opzichte van de Nederlandse wetgever heeft gekozen voor een andere minimumleeftijd en andere maatregelen heeft ingevoerd voor de handelswijze ten aanzien van strafbare feiten gepleegd door minderjarigen zonder dat men toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, doet niet af aan het feit dat, zoals reeds overwogen, Nederland op grond van artikel 5a van het Wetboek van Strafrecht in dit geval eigenstandige rechtsmacht heeft en dat ook Nederland voldoet aan de door de raadsman aangehaalde waarborgen zoals neergelegd in artikel 40, derde lid, Verdrag inzake de rechten van het kind.

De beroepscommissie van de RSJ komt in een uitspraak van 27 juni 2007 niet meer toe aan het beroep op het IVRK.¹²² Het beroep is namelijk reeds gegrond verklaard.

Ten slotte wordt artikel 40 IVRK besproken in de conclusies van de Advocaat-Generaal voor een drietal arresten van de Hoge Raad. De Advocaat-Generaal voor het arrest van de Hoge Raad van 8 juni 2004 haalt een passage uit de parlementaire geschiedenis van artikel 495b Sv aan, waarin de staatssecretaris opmerkt dat het voorgestelde artikel 495b Sv in overeenstemming is met artikel 6 EVRM en artikel 40 lid

¹²⁰ HR 17 februari 2009, *LJN* BG6581, (concl. A-G N.A.M. Schipper).

¹²¹ Hof 's-Gravenhage 25 februari 2011, *LJN* BR1633.

¹²² Beroepscommissie RSJ 27 juni 2007, 07/0160/JB en 07/0466/JB. Hierbij is ook een beroep gedaan op de artikelen 3, 12 en 37 IVRK.

2 onder vii IVRK.¹²³ De Advocaat-Generaal is van mening dat in casu het niet in het proces-verbaal van de zitting opnemen van het bevel van de voorzitter tot behandeling in het openbaar niet tot nietigheid van het onderzoek ter terechtzitting hoeft te leiden.

Het arrest van de Hoge Raad van 9 februari 2010 betreft een strafzaak waarin door een veertienjarige verdachte in een ontuchtzaak een beroep op rechtsdwaling is gedaan.¹²⁴ Advocaat-Generaal Machielse stelt in zijn conclusie voor dit arrest het volgende met betrekking tot het IVRK:

Het Verdrag inzake de rechten van het kind (Trb. 1990, 46) schrijft in artikel 40 niet voor welke standaard een Lidstaat moet aanleggen wanneer een kind van de leeftijd indertijd van verdachte een beroep op (rechts)dwaling doet.

De Hoge Raad neemt ook geen rechtsdwaling aan, maar doet dit niet (mede) op basis van het IVRK.

De conclusie van Advocaat-Generaal Machielse voor het arrest van de Hoge Raad van 30 maart 2010 is reeds besproken in de paragraaf 'Redelijke termijn', voor een uitgebreide bespreking van dit arrest wordt verwezen naar deze paragraaf.¹²⁵

Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie

In vijf uitspraken wordt het Facultatief Protocol genoemd. De rol van het Facultatief Protocol in deze uitspraken is beperkt.

Ten eerste een arrest van de Hoge Raad waarbij Advocaat-Generaal Knigge het Facultatief Protocol aanhaalt bij het bespreken van de wetsgeschiedenis met betrekking tot de wijziging van artikel 240b Sr in 2002 (*Stb.* 2002, 338).¹²⁶ Deze conclusie is betreffende de artikelen 1 en 34 IVRK uitvoerig besproken onder artikel 1 IVRK. Wat betreft het Facultatief Protocol gaat de Advocaat-Generaal in op de definitie van kinderpornografie van artikel 2 sub c van het Facultatief Protocol. In de behandeling van het wetsvoorstel is het Facultatief Protocol niet meegenomen aangezien dit Protocol voor Nederland op dat moment nog niet van kracht was. In 2002 is gekozen voor een verruimde uitleg van artikel 240b Sr. De Advocaat-Generaal stelt voorts dat de definitie van het sinds 2005 van kracht zijnde Facultatief Protocol elementen bevat die tot een nog verdergaande verruiming kunnen leiden.¹²⁷ De Hoge Raad behandelt het Facultatief Protocol in dit arrest niet.

Voorts is er een viertal uitspraken van het hof Arnhem van 20 december 2010 waarin het Facultatief Protocol is aangehaald.¹²⁸ Deze zaken hebben betrekking op mensenhandel. De verdediging acht dat er geen strafbaarheid kan worden aangenomen

123 HR 8 juni 2004, *LJN* AO8370 (concl. A-G J. Wortel, sub 9).

124 HR 9 februari 2010, *LJN* BK3361 (concl. A-G A.J.M. Machielse).

125 HR 30 maart 2010, *LJN* BL3228 (concl. A-G A.J.M. Machielse).

126 HR 7 december 2010, *LJN* BO6446 (concl. A-G G. Knigge).

127 HR 7 december 2010, *LJN* BO6446 (concl. A-G G. Knigge, sub 66).

128 Hof Arnhem 20 december 2010, *LJN* BO8383; Hof Arnhem 20 december 2010, *LJN* BO8390; Hof Arnhem 20 december 2010, *LJN* BO8394; Hof Arnhem 20 december 2010, *LJN* BO8400.

aangezien er sprake is van ‘calculerende prostitutie’ nu de prostituee willens en wetens heeft ingestemd met een of meer vormen van misbruik. Daarbij stelt de verdediging dat het bestaan van een aanvankelijk vrijwillige relatie een zwaarwegende aanwijzing zou opleveren dat de prostituee onder meer misleiding op de koop heeft toe genomen.

Het hof gaat hier niet in mee en oordeelt op basis van de wetsgeschiedenis alsmede op een arrest van de Hoge Raad. Hierbij wordt de Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel van artikel 273a Sr aangehaald:

Het onderhavige wetsvoorstel strekt tot uitvoering van een aantal mondiale en regionale rechtsinstrumenten ter bestrijding van mensensmokkel, mensenhandel, uitbuiting van kinderen en kinderpornografie.

Dat zijn:

(1) Het op 25 mei 2000 te New York totstandgekomen Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, prostitutie en kinderpornografie bij het Verdrag inzake de rechten van het kind (Trb. 2001, 63), (...).

De rol van het Facultatief Protocol is minimaal. Alleen in het geciteerde gedeelte van de Memorie van Toelichting komt het Facultatief Protocol aan de orde.

Algemeen (Geen specifieke bepaling)

Uit drie uitspraken is niet duidelijk af te leiden om welk specifiek artikel van het IVRK het gaat.¹²⁹ In alle drie de gevallen slaagt het beroep op het IVRK niet. Ten eerste de uitspraak van de beroepscommissie van de RSJ van 20 maart 2009.¹³⁰ Klager klaagde over zijn verworpen bezwaarschrift om te worden geplaatst in de buurt van zijn kinderen. Hij stelt dat in strijd is gehandeld met het IVRK, omdat zijn kinderen zijn verstoken van een bezoekmogelijkheid. De beroepscommissie van de RSJ weegt de belangen af, maar komt tot de conclusie dat geen sprake is van een schending van het IVRK:

In dit geval heeft de selectiefunctionaris het belang van een goede benutting van de beschikbare detentiecapaciteit zwaarder mogen laten wegen dan klagers belang bij plaatsing in een gevangenis in de buurt van zijn familie. Dat geldt te meer nu onvoldoende aannemelijk is geworden klagers directe familie (zijn echtgenote en kinderen) hem niet kunnen bezoeken. De omstandigheid dat dit moeilijkheden met zich brengt, maakt dit niet anders. Van schending van het Verdrag voor de rechten van het kind is geen sprake.

In twee andere zaken gaat het rechtsprekende orgaan niet direct in op het IVRK. In een zaak voor de rechtbank Haarlem, stelt de raadvrouw dat sprake is geweest van schending van beginselen van een goede procesorde, nu belangrijke beginselen van het IVRK zijn geschonden.¹³¹ Het Openbaar Ministerie heeft zich onvoldoende ingespannen een rapport te laten opstellen door de Raad van de Kinderbescherming. Voorts stelt

¹²⁹ Beroepscommissie RSJ 5 september 2007, 07/2223/GV; Beroepscommissie RSJ 20 maart 2009, 09/0172/GB; Rb. Haarlem 1 juni 2011, L/JN BQ8214.

¹³⁰ Beroepscommissie RSJ 20 maart 2009, 09/0172/GB.

¹³¹ Rb. Haarlem 1 juni 2011, L/JN BQ8214.

ze dat de ouders van verdachte niet zijn opgeroepen voor het verhoor bij de rechter-commissaris en bij de behandeling ter terechtzitting.

De rechtbank Haarlem komt tot het oordeel dat de verdachte niet in zijn belangen is geschaad. Het Openbaar Ministerie had de Raad voor de Kinderbescherming op de hoogte moeten stellen van verdachtes in verzekeringstelling. Herstel van dit verzuim was echter niet meer mogelijk nadat verdachte na invrijheidstelling vermoedelijk naar het buitenland is vertrokken.

Wat betreft de oproeping van de ouders van de verdachte voor de behandeling ter terechtzitting oordeelt de rechtbank Haarlem dat verdachte zelf niet aanwezig was ter terechtzitting. Vader kon niet worden opgeroepen omdat van hem geen gegevens bekend waren en hij in het buitenland verblijft. Zijn moeder is als medeverdachte in de gelegenheid gesteld bij de behandeling van de persoonlijke omstandigheden van haar zoon aanwezig te zijn en heeft hiervan gebruik gemaakt. Verdachte is dan ook niet in zijn belangen geschaad, aldus de rechtbank.

Ook bij een zaak voor de beroepscommissie van de RSJ wordt niet ingegaan op het beroep op het IVRK van de klager.¹³² Klager wil graag met verlof nu bij zijn vrouw, wonende in Turkije, borstkanker is geconstateerd. Klager gaat in beroep tegen de afwijzing van zijn verlof. Hij stelt dat de rechten en het belang van zijn kind en die van zijn echtgenote buiten beeld zijn gebleven. Naar aanleiding hiervan is de beslissing in strijd met het kinderverdrag (IVRK), zo stelt hij. De beroepscommissie van de RSJ wijst het verzoek van verlof af, maar gaat daarbij niet in op het IVRK.

Samenvatting en conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht welke rol het IVRK heeft gespeeld in strafzaken in de periode tussen 1 januari 2002 en 1 september 2011. Het IVRK is in deze periode slechts in 102 strafzaken aan de orde gekomen. Vele malen minder dan bij de rechtsgebieden vreemdelingenrecht en personen-, familie- en het civiele jeugdrecht. Het belang van het IVRK in strafzaken is in de loop der jaren wel toegenomen. Het IVRK is in 2010 vijfentwintig keer zo vaak in strafzaken aan de orde geweest dan in 2002. Veelal is een beroep gedaan op artikel 3 en/of artikel 40 van het IVRK. Voor beide artikelen geldt dat zij in ruim vijftig uitspraken aan de orde komen. Artikel 37 IVRK komt als bijzondere bepaling van het straf(proces)recht slechts in dertien gevallen aan bod. Andere artikelen die in de strafrechtspraak aan de orde komen zijn de artikelen 1, 2, 7, 8, 9, 12, 16, 18, 19, 20, 29 en 34 IVRK en het Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie.

Behalve het geringe aantal uitspraken waarin het IVRK voorkomt, komt ook uit het onderzoek naar voren dat de rol van het IVRK beperkt is. Hoewel er een aantal positieve voorbeelden kunnen worden genoemd, is de rol van het IVRK in strafzaken overwegend minimaal te noemen. Vooral de Hoge Raad en de gerechtshoven voelen er weinig voor het IVRK toe te passen. De rechtbanken zijn eerder geneigd het IVRK in hun uitspraken te gebruiken, helaas wordt dit nogal eens de kop ingedrukt door de Hoge Raad.

132 Beroepscommissie RSJ 5 september 2007, 07/2223/GV.

In deze samenvatting en conclusie komt allereerst de rol van het IVRK in de rechtspraak van de Hoge Raad en de gerechtshoven aan bod, vervolgens komen de belangrijkste bevindingen van de uitspraken van de rechtbanken aan de orde. Daarbij wordt eerst ingegaan op de rechtstreekse toepassing van het IVRK door de rechterlijke instanties, daarna volgt de bespreking van de verdragsconforme uitleg en toepassing.

De Hoge Raad en de gerechtshoven hebben zich niet uitdrukkelijk uitgelaten over de rechtstreekse werking van een artikel van het IVRK. Uit één arrest van de Hoge Raad van 2003 zou impliciet de rechtstreekse werking van artikel 40 lid 2 IVRK kunnen worden afgeleid.¹³³ De Hoge Raad haalt de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK aan waarin wordt betoogd dat artikel 40 lid 2 IVRK mogelijk rechtstreekse werking toekomt. Door aansluiting te zoeken bij de wetsgeschiedenis lijkt de Hoge Raad de rechtstreekse werking aan te nemen. In latere jurisprudentie wordt dit arrest van de Hoge Raad helaas niet gevolgd of aangehaald. Ondanks de mogelijkheid die lijkt te worden geboden door de Hoge Raad om rechtstreekse werking van artikel 40 lid 2 IVRK aan te nemen, wordt deze kans in de latere jurisprudentie niet benut. Na dit arrest hebben de Hoge Raad en de gerechtshoven zich niet meer expliciet dan wel impliciet uitgelaten over de rechtstreekse werking van een bepaling van het IVRK. Opmerkelijk is wel de uitspraak van het hof Den Haag van 21 juni 2011 waarin het hof een schending van artikel 3 IVRK voorkomt door zelf een oplossing aan te dragen.¹³⁴ In deze zaak wordt een jongere veroordeeld voor een zeer lichte vorm van aanranding. Op basis van deze veroordeling zou hem in de toekomst een VOG kunnen worden geweigerd. Het hof acht dit onacceptabel en stelt voor de uitspraak mee te sturen bij de aanvraag van een VOG.

Ook als het gaat om de verdragsconforme uitleg en toepassing is de Hoge Raad terughoudend. Een ontwikkeling in de rechtspraak die dit beeld goed weergeeft zijn de uitspraken in het kader van bezwaarschriftprocedures met betrekking tot de Wet DNA. Vóór de arresten van de Hoge Raad van 13 mei 2008 was de rechtspraak met betrekking tot de Wet DNA divers, ook de rol van het IVRK in die uitspraken verschilde. In een groot aantal uitspraken van vóór de arresten van de Hoge Raad werd de Wet DNA door verschillende rechtbanken in het licht van de artikelen 3 en/of 40 IVRK uitgelegd. Bij de belangenafweging werd destijds dus rekening gehouden met deze verdragsbepalingen van het IVRK. De Hoge Raad maakte in een tweetal arresten korte metten met deze uitspraken.¹³⁵ De Hoge Raad oordeelde dat er geen sprake kan zijn van een generieke uitzondering van de Wet DNA in het geval van minderjarigen. Een zodanige uitzondering kan naar het oordeel van de Hoge Raad ook niet worden ontleend aan het IVRK. Na deze arresten lijkt slechts de rechtbank Roermond in één zaak ontvankelijk voor een verdragsconforme uitleg.¹³⁶ In de andere uitspraken faalt het beroep, waarbij veelal verwezen wordt naar de arresten van de Hoge Raad.¹³⁷

133 HR 16 december 2003, *LJN* AL9062 (concl. A-G W.H. Vellinga).

134 Hof 's-Gravenhage 21 juni 2011, *LJN* BQ8697.

135 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231 (concl. P-G J.W. Fokkens); HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234 (concl. P-G J.W. Fokkens).

136 Rb. Roermond 11 mei 2011, *LJN* BQ4277.

137 Rb. Zutphen 5 september 2008, *LJN* BF0255; Rb. 's-Hertogenbosch 14 november 2008, *LJN* BG4916; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4127; Rb. Maastricht 24 februari 2009, *LJN* BH4137; Rb. Haarlem 10 december 2009, *LJN* BK6966; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN* BM2298; Rb. Roermond 9 februari 2011, *LJN* BP4829.

De gereserveerde houding van de Hoge Raad is eveneens goed zichtbaar in de uitspraken met betrekking tot de overschrijding van de redelijke termijn. In een vijftal zaken, waarin de redelijke termijn van zestien maanden was overschreden, oordeelden de rechtbanken Amsterdam, Roermond en Rotterdam dat het Openbaar Ministerie het vervolgingsrecht had verloren en beargumenteerden dit mede aan de hand van artikel 3 IVRK.¹³⁸ Het hof Den Haag vernietigt een van deze uitspraken en oordeelt dat uit vaste jurisprudentie van de Hoge Raad volgt dat een overschrijding van de redelijke termijn niet leidt tot de niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie, ook niet in het geval van minderjarigen.¹³⁹

In het overgrote deel van de uitspraken is het IVRK behandeld door de rechtbanken. Ook de rechtbanken zijn terughoudend in het uitdrukkelijk toekennen van de rechtstreekse werking van het IVRK. Slechts in een zestal uitspraken in 2006 en 2007 wordt door de rechtbanken uitdrukkelijk ingegaan op de rechtstreekse werking van artikel 3 en/of 40 IVRK.¹⁴⁰ Naar het oordeel van de rechtbanken Groningen en Assen heeft artikel 40 IVRK rechtstreekse werking.¹⁴¹ Daarentegen oordeelt de rechtbank Zutphen dat de artikelen 3 lid 1 en 40 lid 1 IVRK geen rechtstreekse werking toekomen.¹⁴² De rechter acht de bepalingen dusdanig algemeen geformuleerd dat zij geen normen bevatten die zonder nadere uitwerking in nationale wet- en regelgeving door de rechter rechtstreeks kunnen worden toegepast. De rechter overweegt daarbij dat de artikelen niet zijn besproken in de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK als eventueel rechtstreeks werkend.

De rechtstreekse werking van het IVRK in Nederlandse strafzaken is dikwijls wel impliciet af te leiden uit de uitspraken van de lagere rechter. De rechter doet dan niet expliciet een uitspraak over de rechtstreekse werking. Zie daarvoor de uitspraken waarin de rechter een schending aanneemt van het IVRK, zoals bij de uitspraken van de 'kussende kleuters' en de kennisgeving van de ouders en raadsman in geval van een bevel tot DNA-afname.¹⁴³

Soms laat de rechter de rechtstreekse werking van de artikelen 3 en 40 IVRK uitdrukkelijk in het midden.¹⁴⁴ In het overgrote deel van deze gevallen hanteert de

138 Rb. Roermond 22 december 2008, *LJN* BG7851; Rechtbank Rotterdam 16 februari 2010, *LJN* BL4514; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5290; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5292; Rb. Amsterdam 20 mei 2010, *NBSTRAF* 2011/14.

139 Hof 's-Gravenhage 7 januari 2011, *LJN* BP1548.

140 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Zutphen 15 december 2006, *LJN* AZ5992; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Assen 1 maart 2007, *NBSTRAF* 2007/465; Rb. Zutphen 15 juni 2007, *NBSTRAF* 2007/481; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

141 Rb. Groningen 25 januari 2006, *LJN* AV0355; Rb. Groningen 10 januari 2007, *NBSTRAF* 2007/75; Rb. Assen 1 maart 2007, *NBSTRAF* 2007/465; Rb. Groningen 5 september 2007, *LJN* BB3041.

142 Rb. Zutphen 15 december 2006, *LJN* AZ5992; Rb. Zutphen 15 juni 2007, *NBSTRAF* 2007/481.

143 Rb. Roermond 29 augustus 2007, *LJN* BB2205; Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN* BH7427; Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN* BH7431; Rb. Roermond 3 november 2010, *LJN* BO2819;

144 Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1627; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1630; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1664; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN* AV1668; Rb. Arnhem 11 april 2006, *NBSTRAF* 2006/221; Rb. Amsterdam 14 april 2006, *NBSTRAF* 2006/301; Rb. Haarlem 11 januari 2007, *LJN* BB3707; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS* 2007, 170; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS* 2007, 171; Rb. Zwolle-Lelystad 26 maart 2010, *LJN* BM2298.

rechter een verdragsconforme uitleg.¹⁴⁵ Ook andere uitspraken zijn te rubriceren onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’. In de meeste gevallen is hiervan sprake bij de artikelen 3 en 40 IVRK, zoals bij de uitspraken in het kader van bezwaarschriftprocedures met betrekking tot de Wet DNA en in uitspraken betreffende de redelijke termijn. Ook in uitspraken met betrekking tot de artikelen 12, 29 en 37 IVRK lijkt de rechter rekening te houden met het IVRK. Illustratief wat dit betreft is de uitspraak van het hof Den Haag van 7 mei 2002 waarin het hof een belangrijke rol aan artikel 12 IVRK lijkt toe te dichten.¹⁴⁶ De veroordeelde in deze zaak wordt, ondanks nationale procedurele belemmeringen, toch ontvankelijk verklaard in zijn appel. Naast de regels die zijn af te leiden uit jurisprudentie, wordt door het hof gewezen op artikel 12 lid 2 IVRK.

Alles overziend kan worden geconcludeerd dat de mate waarin het IVRK een rol speelt in strafzaken tegenvalt. Positief is wel dat het aantal uitspraken waarin het IVRK in het strafrecht wordt genoemd in de onderzochte periode fors is gestegen. Eveneens positief is de bereidheid van de lagere rechter om het IVRK rechtstreeks of via verdragsconforme uitleg toe te passen. Uit het onderzoek blijkt dat de gerechtshoven, maar met name de Hoge Raad helaas minder bereid zijn een bepaling van het IVRK rechtstreeks of via de verdragsconforme uitleg toe te passen.

145 Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1627*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1630*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1664*; Rb. Amsterdam 14 februari 2006, *LJN AV1668*; Rb. Arnhem 11 april 2006, *NBSTRAF 2006/221*; Rb. Amsterdam 14 april 2006, *NBSTRAF 2006/301*; Rb. Haarlem 11 januari 2007, *LJN BB3707*; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007*, 170; Rb. Alkmaar 26 maart 2007, *NJFS 2007*, 171.

146 Hof 's-Gravenhage 7 mei 2002, *LJN AE3176*.

EINDBESCHOUWING

J.H. de Graaf

Onderzocht werd wanneer en op welke wijze het IVRK werd toegepast in de Nederlandse rechtspraak. Doel van het onderzoek was te achterhalen welke effecten het IVRK heeft gehad op de Nederlandse rechtspraak. Wat is de meerwaarde van het Verdrag geweest?

Vastgesteld kan in ieder geval worden dat het Verdrag meer is toegepast dan de wetgever bij de bespreking van de Goedkeuringswet van het IVRK als mening kenbaar maakte. Dit standpunt van de wetgever werd in de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK niet alleen zichtbaar bij de bespreking van de rechtstreekse werking van de artikelen uit het Verdrag, maar bleek daar met name uit het vrijwel achterwege laten van een bespreking van de verdragsconforme uitleg en toepassing van het nationale recht. De meerwaarde van het Verdrag kan op basis van het onderzoek duidelijk worden vastgesteld.

Maar wat valt er uit de resultaten van het onderzoek nog meer af te leiden? Zijn er algemene conclusies te trekken of anders gezegd zijn er algemene lijnen zichtbaar geworden en zijn er verschillen waar te nemen in effecten van het Verdrag al naar gelang het betrokken rechtsgebied en waar wordt dat verschil door bepaald? Op deze twee vragen wordt in deze eindbeschouwing meer in het bijzonder ingegaan, om te beginnen met die naar de zichtbaarheid van algemene lijnen over de gehele linie van de verschillende rechtsterreinen. In de volgorde van dit onderzoek zijn dat: het familierecht, het vreemdelingenrecht, het socialezekerheidsrecht en het strafrecht.

In de eerste plaats valt algemeen vast te stellen dat de rechtbanken eerder geneigd zijn om het IVRK toe te passen dan de gerechtshoven en zeker dan de Hoge Raad. De Hoge Raad is vrijwel niet geneigd het IVRK toe te passen. Dat is met name opvallend in het strafrecht, zoals hierna bij de bespreking van een aantal specifieke resultaten op het gebied van het strafrecht zal blijken. Hetzelfde geldt overigens eveneens – zij het in mindere mate – voor de hoogste bestuursrechter: de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State en de Centrale Raad van Beroep.

Een ander algemeen punt is de constatering dat de verdragsconforme toepassing door de rechter verre de voorkeur blijkt te hebben boven de rechtstreekse toepassing, een punt dat ook al in de inleiding ter sprake kwam maar nu in de eindbeschouwing duidelijk kan worden vastgesteld. De rechter blijkt hier in een aantal gevallen zeer creatief mee om te gaan. Een inventarisatie van termen die hier door de rechter worden gehanteerd levert een gevarieerd beeld op. De rechter gebruikt hier bijvoorbeeld termen als ‘in het licht van het Verdrag’ of ‘laten meewegen’.

Wat ook algemeen op alle rechtsterreinen opvalt is dat de rechter heel wisselend oordeelt over de al dan niet rechtstreekse werking van bepaalde artikelen. Dat geldt bijvoorbeeld voor artikel 3 IVRK in het algemeen en voor artikel 40 IVRK op het terrein van het strafrecht in het bijzonder. Soms worden deze artikelen als rechtstreekse werkend beschouwd, soms ook niet, een constatering die ook door Pulles werd gedaan,

maar in het onderhavige onderzoek eveneens over de hele linie zichtbaar wordt.¹ Anderzijds worden echter ook artikelen als rechtstreeks werkend aangemerkt, die niet als zodanig in de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK werden vermeld, zoals bijvoorbeeld artikel 8 IVRK, het recht op identiteit.

Merkt de rechter een artikel als rechtstreeks werkend aan, dan is het niet nodig dat hij dit ook met zoveel woorden duidelijk noemt. Hij kan ook – en dat komt in het onderzoek regelmatig voor – zonder te spreken over het rechtstreeks toepassen van het verdragsartikel de bepaling van nationaal recht (gewoon) buiten toepassing laten.

Voor de vaststelling dat een verdragsartikel niet rechtstreeks werkt, wordt geen standaardredenering gehanteerd. Ook hier worden uiteenlopende formuleringen gebruikt. Zo gebruikt de Afdeling veelal de formulering dat een artikel ‘gelet op de formulering, geen norm bevat die door de rechter rechtstreeks als toetsingsmaatstaf voor besluiten toepasbaar is, omdat de bepaling niet voldoende concreet is voor een zodanige toepassing en daarom nadere uitwerking in nationale wetgeving behoeft’.² De Centrale Raad doet dit soms anders en stelt bijvoorbeeld met betrekking tot artikel 18 IVRK dat in dit artikel sprake is ‘van algemeen omschreven sociale doelstellingen, waaruit geen onvoorwaardelijk en nauwkeurig bepaalbaar subjectief recht in de vorm van een (afdwingbare) aanspraak op zorg kan worden ontleend’.³

Het Verdrag heeft duidelijk een positieve uitwerking gehad en heeft dat met name gehad in schrijnende situaties, dus bij uitstek in situaties, waar een mensenrechten- en dus ook een kinderrechtenverdrag voor bedoeld is. Dit betreft een algemeen punt dat op alle rechtsterreinen de rode draad vormt, met uitzondering van het strafrecht.

Wat dit algemene punt aangaat is ook de volgende constatering relevant. In het merendeel van de gevallen, waarin een beroep op het Verdrag wordt gedaan, gaat het om vermeende inbreuken op de rechten van het kind op basis van door de overheid getroffen maatregelen. Deze zouden in de gevallen, die hier worden besproken, een schending opleveren van de in het Verdrag geformuleerde rechten. De vraag die dan in de uitspraken aan de orde komt is of de inbreuk op dat recht of die rechten van het kind de toets der kritiek kan doorstaan en deze bij een afweging van belangen al dan niet uitvalt ten faveure van het beroep op het betreffende recht uit het Verdrag.

In algemene termen kan hier worden gedacht aan een afweging van belangen op de voet van het schema van artikel 8 EVRM. Op basis van dit schema wordt afgewogen of de onder het tweede lid omschreven specifieke categorieën een inbreuk op het individuele recht van de persoon, ‘the right to respect for his private and family life’, kunnen rechtvaardigen. Deze specifieke categorieën zijn kort samen te vatten onder de noemer ‘algemeen belang’. Accentuering van de afzonderlijke categorieën is evenwel van belang, omdat deze een kader kunnen bieden bij de beantwoording van de eerder gestelde vraag of er verschillen zijn waar te nemen in de mate waarin het Verdrag per rechtsgebied doorwerkt en waar die verschillen door worden bepaald. Dat bijvoorbeeld in het strafrecht een beroep op het Verdrag zo weinig vruchten afwerpt, werd hier al even aangestipt. Dit lijkt er door te kunnen worden verklaard dat bij strafzaken het

1 G.J. Pulles, ‘Onduidelijkheid over de rechtstreekse werking van het VN-kinderrechtenverdrag’, *NJB* 2011, nr. 4.

2 ABRvS 9 april 2009, *LJN* BC9087.

3 CRvB 20 oktober 2010, *LJN* BO3580.

algemeen belang en dan meer specifiek het tegengaan van ‘disorder or crime’, zoals het tweede lid het specifiek formuleert, een hoog rechtvaardigingsgehalte lijkt te hebben als het gaat om een inbreuk op de hier in het bijzonder in het geding zijnde rechten van onder meer artikel 3 en artikel 40 IVRK. Maar hoe zit dat op de andere rechtsterreinen? Hoe valt daar die afweging uit bij een vermeende schending van het Verdrag?

Op het gebied van het familierecht blijkt de toepassing van het Verdrag relatief in meer gevallen tot een positieve score te hebben geleid dan op de andere rechtsterreinen, naast het strafrecht ook het vreemdelingenrecht en de socialezekerheidszaken. Ook op deze rechtsterreinen valt te constateren dat in het kader van de te maken afweging het algemeen belang in zijn verschillende uitingsvormen vaker prevaleert dan bij de toepassing van het Verdrag in het familierecht. Wegen de in artikel 8 lid 2 EVRM geformuleerde categorieën op deze rechtsterreinen zoveel zwaarder dat deze hier een inbreuk eerder rechtvaardigen dan in het familierecht?

Het is in dit kader verhelderend om de wijze waarop het EHRM deze belangenafweging onder woorden heeft gebracht in de zaak ‘Pretty’ tegen het V.K aan te halen.⁴ Het ging in deze zaak om een ernstig zieke vrouw die zich onder meer met een beroep op artikel 8 EVRM op de door haar gekozen wijze haar leven wilde beëindigen, daarbij geholpen door haar echtgenoot. Het hof overwoog in deze zaak dat hoe invoelbaar deze wens ook was, bij een belangenafweging in dit kader – mede gezien de kwetsbaarheid van mensen in hun laatste levensfase – het algemeen belang van bescherming van de gezondheid en veiligheid toch de overhand had op het recht van de vrouw op de bescherming van haar ‘private and family life’, in casu het recht om haar leven te beëindigen. Het hof overwoog: ‘The more serious the harm involved the more heavily will weigh in the balance considerations of public health and safety against the countervailing principle of personal autonomy’. Het gaat hier dus om een afweging tussen persoonlijke autonomie en overwegingen in het kader van ‘public health and safety’, waarbij het hof deze laatste laat prevaleren. Eenzelfde patroon is te herkennen in de afwegingen die door de rechter worden gemaakt in de uitspraken die in het kader van dit onderzoek zijn onderzocht.

Maar dit patroon vormt slechts een deel van de sleutel, die het verschil in toepassing van het IVRK op de verschillende rechtsgebieden kan verklaren. In dit onderzoek naar de toepassing van het IVRK speelt ook de complicerende factor van de ouderlijke verantwoordelijkheid een belangrijke rol. Ter verwezenlijking van de rechten van het kind vervullen de ouders een spilfunctie. In het bijzonder artikel 5 en artikel 18 IVRK getuigen daarvan.⁵ Maar in het vreemdelingenrecht en in socialezekerheidszaken vormt nu juist de ouderlijke verantwoordelijkheid veelal het probleem. Hoe kunnen ouders die als gevolg van hun vluchtelingenstatus de regie over hun leven zijn kwijt geraakt, hun ouderlijke verantwoordelijkheid uitoefenen? De ouderlijke verantwoordelijkheid verkeert hier zelfs vaak in het tegendeel. Kinderen worden hier gemakkelijk meegezogen in de bejegening van de ouders in het kader van het vreemdelingenbeleid.

Op dit punt is er echter in de loop van bijna tien jaar, waarover dit onderzoek zich uitstrekt, wel een belangrijke positieve ontwikkeling te zien.

4 EHRM 29 april 2002, nr. 2346/02 (Pretty/Verenigd Koninkrijk), par. 74.

5 J.H. de Graaf, ‘Rechten van het kind en ouderlijke verantwoordelijkheid, een inleiding’, in: J.H. de Graaf, C. Mak, F.K. van Wijk, *Rechten van het Kind en ouderlijke verantwoordelijkheid*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2008, p. 17-27

Om deze punten te verhelderen zal per rechtsgebied een aantal relevante zaken worden besproken en op het punt van de te maken afweging op de voet van het schema van artikel 8 EVRM nader worden ingegaan.

Familierecht

Als eerste komt hier in de volgorde van het verrichtte onderzoek het familierecht aan bod. Het familierecht is bij uitstek een rechtsgebied waar het recht op bescherming van het privé- en gezinsleven van artikel 8 EVRM een belangrijke plaats inneemt. Het is dan ook niet opmerkelijk dat in het onderzoek het familierecht met 324 uitspraken – na het vreemdelingenrecht met 430 uitspraken – getalsmatig een goede tweede plaats inneemt. In het merendeel van de zaken op het terrein van het familierecht gaat het direct om een vermeende ongerechtvaardigde inmenging van de overheid in het ‘private and family life’ van het betrokken kind, om een schending van de rechten van het kind en dus om wat algemeen wordt aangeduid als een negatieve verplichting. De overheid heeft zich in zo’n geval te onthouden van het nemen van een bepaalde beslissing. Op dit rechtsgebied kan het echter ook om een positieve verplichting van de overheid gaan om in te grijpen in het ‘private and family life’. In die gevallen gaat het om een afweging tussen de rechten van de ouder en die van het kind, waarbij de overheid op basis van die afweging ingrijpt in het ‘private and family life’ van de ouder en de rechten van het kind laat prevaleren boven die van de ouder. Ook hier vormt het schema van artikel 8 EVRM een zinvol kader. Het gaat hier om de laatste specifieke categorie van het tweede lid van artikel 8, namelijk die waarbij overheidsinterventie is geboden ter bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Getalsmatig zijn deze gevallen echter verre in de minderheid.

Beide typen van verplichtingen laten duidelijk een aantal positieve voorbeelden zien, om te beginnen met die waarin het gaat om een negatieve verplichting van de overheid om zich te onthouden van interventie.

Negatieve verplichting

Te wijzen valt hier in de eerste plaats op zaken in het kader van artikel 1 IVRK – de definitiebepaling met betrekking tot de leeftijdsgrens van 18 jaar – in relatie tot de gesloten plaatsing. Als gevolg van een strikte uitleg van dit artikel, werd de bepaling in de Wet op de Jeugdzorg, die een gesloten plaatsing van jong meerderjarigen tussen 18 en 21 jaar mogelijk maakte, door de rechter met een beroep op artikel 5 EVRM buiten toepassing verklaard.⁶ Een ander duidelijk voorbeeld van het positieve effect van het Verdrag vormt artikel 2 IVRK in relatie tot de zaken in het kader van de nationaliteitenkwestie. Hier besliste de lagere rechter dat op basis van artikel 2 IVRK – het non-discriminatiebeginsel – een ongerechtvaardigd onderscheid werd gemaakt tussen kinderen die vóór en na de geboorte werden erkend.⁷ Voor de groep kinderen, erkend na de geboorte trad het nationaliteitsgevolg pas na verloop van tijd in werking, terwijl

6 Zie onder meer: Rb. Rotterdam 19 februari 2009, *LJN* BH5398; Rb. ’s-Hertogenbosch 27 februari 2009, *LJN* BH4397; Rb. Roermond 8 april 2009, *LJN* BI0864; Hof ’s-Gravenhage 8 oktober 2009, *LJN* BK2806.

7 Hof Arnhem 13 juni 2006, *LJN* AY5575; Hof Arnhem 8 mei 2007, *LJN* BA4885; Hof Leeuwarden 2 juli 2008, *LJN* BD6294.

dat voor de groep kinderen erkend vóór de geboorte al meteen intrad. Dit had uiteindelijk een wetswijziging tot gevolg.⁸ Een mooi voorbeeld is ook het beroep op artikel 3 in het kader van de Paspoortwet.⁹ Met een beroep op het belang van het kind werd de ter zake relevante bepaling van de Paspoortwet buiten toepassing gelaten.

Is er een duidelijke lijn te zien in de honorering van een beroep op het Verdrag in schrijnende situaties, te constateren lijkt ook dat een beroep eerder wordt gehonoreerd als het een sterk artikel betreft, een artikel dat een duidelijk omschreven norm en ook een duidelijk beschermwaardig onderwerp bevat. Als zodanig kunnen bijvoorbeeld worden beschouwd artikel 7, het recht op naam en nationaliteit, en artikel 8, het recht op eerbiediging van identiteit. Opmerkelijk is dat artikel 7 lid 1 in de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK ook als rechtstreeks werkend wordt aangemerkt, terwijl dat bij artikel 8 niet het geval is. De rechtbank Zutphen heeft hier onder verwijzing naar de Memorie van Toelichting bij de Goedkeuringswet van het IVRK artikel 7 zelfs ambtshalve toegepast.¹⁰ Hier heeft de rechtbank, onder verwijzing naar artikel 7, artikel 1: 207 lid 2 BW buiten toepassing gelaten.

Ook van artikel 7 wordt de rechtstreekse werking overigens niet steeds aangenomen. Uit het onderzoek blijkt dat deze in vijf gevallen viel af te leiden – exclusief de ambtshalve toepassing door de rechtbank Zutphen – en in drie gevallen in het midden werd gelaten, waaronder ook door de Hoge Raad.¹¹ Vooral hier is dit opmerkelijk, met name ook door de sterke overeenkomst van artikel 7 IVRK met artikel 8 EVRM. Had de Hoge Raad hier niet onder verwijzing naar de Goedkeuringswet van het IVRK een einde moeten maken aan deze verschillende interpretaties?

Ook uit de bespreking van de uitspraken onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’ blijkt van de doorwerking van artikel 7. Onder verwijzing naar artikel 7 IVRK en artikel 8 EVRM, oordeelt de rechter dat een minderjarige vanaf zijn geboorte recht heeft op een geslachtsnaam en gaat hij in een tweetal gevallen in afwachting van het Koninklijk Besluit ter zake zelfs over tot een voorlopige vaststelling van de geslachtsnaam.¹²

Verder kunnen hier ook twee mooie voorbeelden worden genoemd van de toepassing van artikel 12 IVRK, het recht om gehoord te worden en het recht om deel te nemen aan de procedure. Het gaat hier om een uitspraak van de rechtbank Den Haag en een uitspraak van het hof Den Haag. De rechtbank beslist hier onder verwijzing naar de bedoeling van de wetgever dat ook in de gevallen waarin beide ouders het gezag (reeds) hebben, de minderjarige een informele rechtsingang heeft; dit ondanks het ontbreken van een verwijzing in artikel 1:337g BW naar artikel 1:253a BW. Want zo zegt de rechtbank: ‘het ontnemen van dit recht aan minderjarigen, zou immers op gespannen voet komen te staan met het bepaalde in artikel 12 van het Verdrag inzake

8 *Stb.* 2008, 270.

9 Rb. Maastricht 5 augustus 2005, *LJN* AU1654.

10 Rb. Zutphen 13 maart 2008, *LJN* BC8019.

11 Rechtstreekse werking: Hof 's-Hertogenbosch 23 juni 2005, *LJN* AV6603; Rb. Rotterdam 8 februari 2007, *LJN* BA0238; Rb. 's-Gravenhage 26 juli 2010, *LJN* BN2775; Rb. Maastricht 24 november 2010, *LJN* BO4992; Rb. Groningen 2 augustus 2011, *LJN* BS7594. In het midden gelaten: Hof 's-Gravenhage 16 februari 2005, *LJN* AS6769; HR 14 april 2006, *LJN* AU9239; Hof 's-Gravenhage 22 september 2010, *LJN* BN8164.

12 Hof 's-Gravenhage 15 oktober 2003, *LJN* AL9057; Rb. Amsterdam 12 april 2006, *LJN* AY8188.

de rechten van het kind'.¹³ Deze zaak is ook opnieuw een illustratie van hoe dicht rechtstreekse werking en verdragsconforme toepassing soms tegen elkaar aanliggen, ook een belangrijk algemeen punt dat uit het onderzoek naar voren komt. Het andere voorbeeld betreft de uitspraak van het hof Den Haag, waarin het hof overweegt dat het voorschrift van artikel 809b Rv een recht van minderjarigen betreft om te worden gehoord en dus geen plicht.¹⁴ Want zo stelt het hof: 'de eis van de moeder dat de kinderen door het hof moeten worden gehoord verdraagt zich niet met het uitgangspunt, dat ook voortvloeit uit artikel 12 van het Verdrag inzake de rechten van het kind (IVRK), waarin wordt vermeld dat ieder kind het recht heeft zijn mening vrijelijk te uiten in aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang moet worden gehecht'.

Positieve verplichting

Hoewel artikel 8 IVRK, het recht op eerbiediging van de identiteit, in de toelichting bij de Goedkeuringswet dus niet als rechtstreeks werkend wordt aangemerkt, wordt het niettemin door de rechter 'sterk' toegepast. Illustratief is hier een uitspraak van het hof Den Bosch, dat in de artikelen 7 en 8 IVRK een plicht leest van de ouder om de minderjarige vanaf jonge leeftijd voor te lichten over zijn of haar identiteit.¹⁵ De ouder, die hiermee wacht, handelt in strijd met de rechten van het kind, aldus het hof. In deze casus gaat het dus om een afweging van de belangen tussen ouder en kind, waarbij het recht van het kind om te weten van wie het afstamt prevaleert.

Een ander belangrijke cluster van zaken die onder deze categorie valt zijn de uitspraken, waarbij de rechter na een periode van uithuisplaatsing overgaat tot een ontheffing. Als voorbeeld kan hier de uitspraak van de rechtbank Groningen worden genoemd.¹⁶ De rechter overweegt hier dat 'het recht van de beide kinderen op continuïteit van hun opvoedingssituatie en op een ongestoorde hechting (...) zwaarder weegt [weegt, red.] dan het belang van de ouder bij herstel van het familieleven tussen de ouder en de kinderen'. In deze zaken spelen zowel artikel 9 als artikel 3 en artikel 20 IVRK een rol. Artikel 20 wordt hier ter ondersteuning het recht op continuïteit in de opvoeding ingeroepen en gebruikt om het verblijf van de minderjarige bij de pleegouders te bestendigen. Het wordt hier in veel gevallen in het kader van de verdragsconforme uitleg en toepassing toegepast.

Onder dit kopje valt ook de uitspraak te rangschikken van de rechtbank Almelo op basis van artikel 16 IVRK.¹⁷ In deze zaak verzoekt de moeder in kort geding de verwijdering van een aantal foto's en filmpjes die de vader van de minderjarige op het internet heeft geplaatst. Volgens de moeder schendt de vader hiermee de persoonlijke levenssfeer van de minderjarige en misbruikt hij zijn ouderlijk gezag. De voorzieningenrechter gaat hierin mee en wijst de vordering toe.

De voorbeelden op het terrein van het familierecht zijn echter niet alleen positief. Het onderzoek laat ook negatieve voorbeelden zien van de toepassing van het Verdrag. Zo

13 Rb. 's-Gravenhage 20 maart 2009, *LJN* BJ0299.

14 Hof 's-Gravenhage 18 augustus 2010, *LJN* BN5164.

15 Hof 's-Hertogenbosch 23 juni 2005, *LJN* AV6603.

16 Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0204. Vgl. Rb. Groningen 19 januari 2010, *LJN* BL0217.

17 Rb. Almelo (vzr.) 15 oktober 2009, *LJN* BK0555.

wijst de rechtbank Groningen onder de noemer van artikel 18 lid 1 IVRK de vordering van de moeder toe om de school van haar zoon te verplichten tot het verstrekken van informatie over hem.¹⁸ Want zo stelt de rechtbank onder meer: ‘Betrokkenheid bij de voortgang van hun kind binnen het onderwijs is een aanspraak die ouders in beginsel aan deze verdragsbepaling kunnen ontleen’. Hier is dus te constateren dat het Verdrag wordt gebruikt om een claim van de ouder te waarborgen, een claim, die hier door de rechter ook werd gehonoreerd. Dit in tegenstelling tot de uitspraak van het hof Den Haag, die hiervoor aan de orde kwam.

Vreemdelingenrecht

In de volgorde van het onderzoek volgt hier nu verder een bespreking van het vreemdelingenrecht. Uit het onderzoek blijkt dat het aantal uitspraken – 430 in getal – op het gebied van het vreemdelingenrecht met kop en schouders uitsteekt boven dat van het familierecht en het strafrecht. Dit sluit ook aan bij de constatering aan het begin van deze eindbeschouwing dat het Verdrag met name een rol heeft gespeeld bij schrijnende gevallen. Juist op het gebied van het vreemdelingenrecht gaat het immers om beslissingen met voor kinderen verstreckende gevolgen.

De invloed van het IVRK in vreemdelingenzaken is evenwel verre achtergebleven bij die in het familierecht. Uit het onderzoek volgt dat de rechter – en dan met name de Afdeling – over het algemeen terughoudend is geweest in het toepassen van het IVRK. Een beroep op het Verdrag wordt in de meeste gevallen niet gehonoreerd, zeker niet als het gaat om een beroep op de rechtstreekse werking van het Verdrag, zij het dat hier in recente jurisprudentie voorzichtig van een positieve ontwikkeling kan worden gesproken. Voor die terughoudendheid geeft de rechter zelf een aantal verklaringen.

In een aantal gevallen wordt deze toegelicht met de formulering dat het IVRK geen verplichtingen in het leven roept, die verder gaan dan hetgeen al is neergelegd in de nationale wet- en regelgeving. Soms ook wordt het argument gehanteerd dat het IVRK niet verder strekt dan de verplichtingen, die artikel 8 EVRM al in het leven roept, zoals bijvoorbeeld in het kader van een beroep op de artikelen 9,10 en 16 IVRK naar voren wordt gebracht.¹⁹ Het meest komt evenwel de formulering voor dat de betreffende bepaling uit het Verdrag geen verdere strekking heeft dan dat met de belangen van het kind rekening moet worden gehouden.

Ook in het vreemdelingenrecht is soms een wisselend beeld te zien van de al dan niet rechtstreekse werking van artikelen uit het IVRK. Een duidelijk voorbeeld daarvan is artikel 2 lid 1 IVRK. Terwijl de Afdeling hierin terughoudend is – zij gaat overigens inhoudelijk wel in op artikel 2 lid 1 IVRK maar laat zich niet uit over de rechtstreekse werking – ziet de lagere rechter artikel 2 lid 1 in veel gevallen wel als rechtstreeks werkend. Evenals bij 7 IVRK in het kader van het familierecht, waar de verschillende interpretaties met betrekking tot de al niet directe werking van dit artikel ook aan de orde kwamen, lijkt ook hier een opmerking op zijn plaats over de onwenselijkheid van deze verschillende interpretaties. Dat geldt zeker met betrekking tot een zo essentieel artikel als het non-discriminatiebeginsel van artikel 2 IVRK.

18 Rb. Groningen 25 maart 2009, *LJN* BI6947

19 ABRvS 25 januari 2006, *JV* 2006/109; ABRvS 2 mei 2011, 201011016/1/V1.

Hier wordt echter het complexe punt van de ouderlijke verantwoordelijkheid duidelijk zichtbaar. Het vreemdelingenbeleid is gericht op de ouders, maar de rechtspositie die de ouders hier innemen, tikt in deze gevallen door naar die van de kinderen. Het is zeer de vraag of dit gerechtvaardigd is. Mogen de zonden van de ouders aan de kinderen worden ‘bezocht’, aldus een oudtestamentisch gezegde, zo er in dit geval al sprake zou zijn van ‘zonden’ van de ouders? Ook artikel 2 lid 1 IVRK lijkt hiermee in strijd te zijn. Hier wordt duidelijk gesteld dat de Staat de rechten van ieder kind dient te waarborgen, van ‘ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid, zonder discriminatie van welke aard ook’, waaronder ook nationale afkomst wordt genoemd. Een rechtvaardiging voor een inbreuk als deze lijkt duidelijk gezocht te moeten worden in de in artikel 8 lid 2 EVRM genoemde categorieën, waarbij met name valt te denken aan de daar geformuleerde beschermwaardigheid van ‘public safety or the economic wellbeing of the country’.

Langzamerhand begint echter door te klinken dat kinderen een zelfstandige positie innemen. Zo werd voorheen voor kinderen van wie de ouders geen verblijf in Nederland werd toegestaan, geen aanspraken in het leven geroepen op de voet van artikel 3, 6 en 24, aldus bijvoorbeeld een uitspraak van rechtbank Den Haag uit 2003.²⁰ Het betrof hier een standaardoverweging, zoals die ook door de Afdeling werd gehanteerd. Zoals in de samenvatting en conclusie bij het hoofdstuk 3, ‘De toepassing van het IVRK in vreemdelingenzaken’ valt te lezen, komt deze standaardoverweging vanaf 2005 ‘gelukkig’ niet meer voor. Dat betekent overigens niet dat daarmee aan deze praktijk toen een einde kwam. Het onderscheid is in zekere zin verschoven naar kinderen van ouders die aan de meewerkplicht voldoen en kinderen van ouders, die dat niet doen, zo wordt bijvoorbeeld duidelijk uit een uitspraak van de Afdeling uit 2007.²¹ Werken de ouders niet mee aan hun vertrek uit Nederland, dan verliest men – ouders en kind – het recht op opvang.

Als mijlpaal in deze ontwikkeling kan hier echter het recente arrest van de Hoge Raad van 21 september 2012 worden genoemd.²² De Hoge Raad volgt hier – onder meer onder verwijzing naar artikel 3 IVRK – het hof in zijn oordeel ‘dat de beslissing van de moeder om niet mee te werken aan de terugkeer naar Angola, de kinderen niet toe- of aangerekend kan worden nu zij hierin geen stem hebben gehad’. Dat betekent hier dat het recht van de kinderen op opvang gewaarborgd dient te blijven. Hier zijn de kinderen dus niet volgend, maar leidend en volgt de moeder hen.

Meer dan in het kader van de rechtstreekse werking van het Verdrag laten de gevallen, waarin de rechter streeft naar een verdragsconforme uitleg en toepassing, de positieve invloed zien van het IVRK. Voor wat het vreemdelingenrecht betreft kan worden geconstateerd dat hierin een belangrijke meerwaarde van het Verdrag kan worden gezocht. Het Verdrag wordt in dit kader bijvoorbeeld gebruikt om nadere invulling te geven aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur, zoals het evenredigheidsbeginsel van artikel 3:4 Awb en het motiveringsbeginsel, zoals neergelegd in artikel 7:12 Awb. Dat geldt in het bijzonder voor artikel 3 IVRK, zoals blijkt uit de bespreking van een groot aantal uitspraken bij artikel 3 IVRK onder het kopje ‘Verdragsconforme uitleg en toepassing’. Vooral de lagere rechter heeft op deze wijze het IVRK toege-

20 Rb. 's-Gravenhage 13 november 2003, *AWB* 02/58873.

21 ABRvS 15 februari 2007, *LJN* AZ9524.

22 Hoge Raad 21 september 2012, *LJN* BW5328.

past. Artikel 3 betreft hij voornamelijk bij de toetsing aan het motiveringsbeginsel, het zorgvuldigheidsbeginsel en het evenredigheidsbeginsel. Een mooi voorbeeld in dit kader is de uitspraak van de rechtbank Den Haag.²³ Hier past de rechter artikel 3 niet alleen toe via de toetsing aan het motiveringsbeginsel van artikel 7:12 Awb, maar betreft hij ook de vraag of verweerder in redelijkheid tot zijn beslissing heeft kunnen komen. In dit kader stelt de rechtbank met betrekking tot de werking van artikel 3, kort gezegd, vast dat, ook al is het standpunt van de Afdeling dat artikel 3 IVRK geen rechtstreekse werking heeft, bij de invulling van een voor meerdere uitleg vatbaar begrip, zoals het begrip ‘onbillijkheid van overwegende aard’, ook bij afwezigheid van rechtstreekse werking van artikel 3, wel verdragsconform dient te worden gehandeld.

Socialezekerheidsrecht

Maar vooral in socialezekerheidszaken is de invloed van het Verdrag op het punt van de ouderonafhankelijke positie van kinderen verrassend. Vooral op dit terrein valt te constateren dat de rechter door middel van verdragsconforme toepassing de scherpe kanten van het vreemdelingenbeleid voor kinderen probeert af te halen. Het Verdrag heeft vooral toepassing gevonden door middel van het non-discriminatiebeginsel van artikel 2 IVRK. Bij socialezekerheidszaken komt de rechter tot een verfijnde afweging van te beschermen belangen van de kwetsbare groepen van ‘illegale’ kinderen. Hier komt de eerder gedane constatering dat het Verdrag met name een functie blijkt te hebben bij bescherming van kinderen in schrijnende situaties duidelijk naar voren.²⁴ Met de ouderlijke verantwoordelijkheid werd hier al eerder genuanceerder omgegaan dan in het vreemdelingenrecht. Deze lijkt hier al in een eerder stadium minder te hebben ‘doorgetikt’ dan in het vreemdelingenrecht. Een mooi voorbeeld van een zaak waarin de Centrale Raad een eigen recht van het kind erkent in casu op een uitkering in het kader van het recht op kinderbijslag, is die van 15 juli 2011.²⁵ De Centrale Raad komt hier terug op eerdere rechtspraak en oordeelt hier dat de gerechtvaardigdheid van de koppelingwetgeving niet opgaat voor ouders van kinderen die al langere tijd rechtmatig in Nederland verblijven. Zoals wordt gesteld: ‘De Centrale Raad verliest niet uit het oog dat de ouders primair verantwoordelijk zijn, maar acht het in deze zaak van belang dat de kinderbijslag is bedoeld ter ondersteuning van de kosten van levensonderhoud van hun kinderen. In dit verband dient volgens de Centrale Raad bijzonder gewicht te worden gehecht aan het eigen belang dat het kind bij deze uitkering heeft, gelet op het doel van de AKW’.

Strafrecht

Wat het strafrecht betreft zijn daarentegen veel minder positieve resultaten te vinden. Al eerder werd ingegaan op een mogelijk verklaring voor de zo geringe toepassing van het IVRK op het terrein van het strafrecht. Er zijn weliswaar enkele positieve voorbeelden te noemen, maar over het geheel genomen is de werking van het Verdrag minimaal te noemen. Als positief voorbeeld kan hier bijvoorbeeld genoemd worden dat

23 Rb. 's-Gravenhage (zp. Assen) 25 januari, *AWB* 04/1294, 04/12988, 04/12991, 04/12995, 04/12999.

24 P.E. Minderhoud, ‘Scheurtjes in de Koppelingwet’, *NTM/JCM-Bulletin* 37/4, p. 391-407

25 CRvB 15 juli 2011, LJN BR1905.

de rechtbank Roermond het Openbaar Ministerie niet ontvankelijk verklaarde in het geval van de ‘kussende kleuters’.²⁶ De rechtbank oordeelde dat de officier van justitie niet ontvankelijk was vanwege een schending van de beginselen van een goede procesorde en artikel 3 en artikel 40 lid 1 IVRK. Het ging hier om zeer jonge verdachten. De rechtbank verwijst in het bijzonder naar het in artikel 40 lid 1 IVRK neergelegde uitgangspunt dat ‘ieder kind dat wordt verdacht van een strafbaar feit recht heeft op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan zijn gevoel van waardigheid en eigenwaarde en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd’. Ook in andere zaken is de rechtbank nog wel geneigd om met het IVRK rekening te houden, maar wordt daar door de Hoge Raad een streep doorgehaald.

Met name in strafzaken is de terughoudende rol van de Hoge Raad dus opmerkelijk. Dat betreft met name en toenaam een tweetal categorieën van zaken, namelijk die waarin de afname van DNA-materiaal ter discussie staat en die met betrekking tot de aan de overschrijding van de redelijke termijn te verbinden consequenties. Anders dan de rechtbank in sommige gevallen oordeelde, oordeelt de Hoge Raad dat aan het Verdrag voor minderjarigen geen algemene uitzondering op de afname van DNA-materiaal kan worden ontleend.²⁷ Anders dan de Procureur-Generaal komt de Hoge Raad hier zelfs niet toe aan een belangenafweging. De Procureur-Generaal betreft bij zijn conclusie de artikelen 3 en 40 wel, maar dat sorteert in beide gevallen geen effect.²⁸ Met betrekking tot artikel 40 IVRK wordt gesteld dat ‘een afweging van de belangen van de minderjarige en het algemeen maatschappelijk belang bij voorkoming, opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten van de minderjarige (...) niet kan worden gegrond op het eerste lid van artikel 40 IVRK’. Met betrekking tot artikel 3 is de Procureur-Generaal van mening dat ‘de toepassing van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden op minderjarige veroordeelden niet in strijd is met de belangen van het kind bedoeld in artikel 3 IVRK’.

Met betrekking tot de aan de overschrijding van de redelijke termijn te verbinden rechtsgevolgen volgt het hof ’s-Gravenhage – onder verwijzing naar een uitspraak van de Hoge Raad – de lagere rechter niet in zijn standpunt dat het Openbaar Ministerie op grond van het tijdsverloop tussen het strafbare feit en de strafrechtelijke reactie zijn vervolgingsrecht heeft verloren.²⁹ De lagere rechter motiveerde zijn beslissing in een zaak als deze dat een strafrechtelijke reactie pedagogisch averechts zou werken.³⁰ Uit een arrest van de Hoge Raad van 30 maart 2010 valt af te leiden dat evenals in het volwassenenstrafrecht overschrijding van de redelijke termijn niet tot niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie leidt.³¹ De Hoge Raad behandelt in dit arrest het IVRK niet. Dit doet de Advocaat-Generaal in deze zaak wel. Door hem wordt geconcludeerd dat artikel 40 lid 2 sub b onder iii IVRK in jeugdzaken geen andere rechtsgevolgen met zich meebrengt in het geval van een schending van de redelijke termijn

26 Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN* BH7427; Rb. Roermond 16 februari 2009, *LJN* BH7431.

27 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231; HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234.

28 HR 13 mei 2008, *LJN* BC8231 (concl. P-G Fokkens); HR 13 mei 2008, *LJN* BC8234 (concl. P-G Fokkens).

29 Hof ’s-Gravenhage 7 januari 2011, *LJN* BP1548. Het hof leidt dat af uit een arrest van de Hoge Raad, waar evenwel alleen de Advocaat-Generaal hierop ingaat.

30 Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5290; Rb. Amsterdam 12 mei 2010, *LJN* BM5292; Rb. Amsterdam 20 mei 2010, *NBSTRAF* 2011/14.

31 HR 30 maart 2010, *LJN* BL3228 (concl. A-G A.J.M. Machielse).

dan bij andere strafzaken.³² In een andere zaak is de Advocaat-Generaal, anders dan de Hoge Raad, van mening dat op basis van artikel 40 lid 2 IVRK op basis van de formulering ‘zonder vertraging’ aan een kortere termijn, dus korter dan 16 maanden, moet worden gedacht dan op basis van de in artikel 6 EVRM en artikel 14 IVBPR gebruikte formulering ‘redelijke termijn’ het geval is.³³ De Hoge Raad gaat daarin niet mee en hanteert voor de jeugdige verdachte een grens van zestien maanden. Wel lijkt de Hoge Raad hier de rechtstreekse werking van dit artikel aan te nemen.

Een antwoord op de vraag waarom het IVRK in het strafrecht zo weinig effect heeft gehad, ligt er niet in dat het hier niet gaat om schrijnende gevallen. Wat hier een doorslaggevende rol lijkt te spelen is de prevalentie van het algemeen belang en dan met name de in artikel 8 lid 2 EVRM genoemde specifieke categorie ‘for the prevention of disorder or crime’ over het individuele belang van de minderjarige. Een verzwarende factor vormt hier bovendien het wegvallen van de ouderlijke verantwoordelijkheid. De beschermende laag van de juridische constructie van de ouderlijke verantwoordelijkheid tussen overheid en minderjarige ontbreekt in het strafrecht. De minderjarige wordt strafrechtelijk zelf verantwoordelijk gehouden voor de begane strafbare feiten. Er wordt vanuit gegaan dat de minderjarige de ontstane situatie in de eerste plaats aan zichzelf heeft te danken.

In het strafrecht ontbreekt deze functie van ouderlijke verantwoordelijkheid in relatie tot het delict van de minderjarige dus, althans formeel. Materieel is de ouderlijke verantwoordelijkheid en de jeugdige leeftijd van de minderjarige ook hier natuurlijk niet weg te denken. Het IVRK gaat hier dan ook niet aan voorbij, integendeel. De op het jeugdstrafrecht van toepassing zijnde artikelen 37 en 40 IVRK zijn duidelijk toegesneden op de jeugdige leeftijd van minderjarigen met daarbij een welomschreven accent op de rechtswaarborgen, waarmee de strafprocedure dient te zijn omgeven. Meer dan bij volwassenen zijn de straf-processuele waarborgen in het IVRK duidelijk uitgespeld, daarbij rekening houdend met de jeugdige leeftijd van de verdachte. Daarmee wordt dus in de rechtspraktijk te weinig rekening gehouden.

Tot slot

Deze eindbeschouwing wordt afgesloten met een aantal algemene opmerkingen. Algemeen valt op te merken dat voor een zinvol beroep op het Verdrag het beroep voldoende gestaafd moet zijn met feiten en omstandigheden, die het beroep onderbouwen. Uit het onderzoek blijkt verschillende malen dat een beroep op het Verdrag strandt, omdat dit niet voldoende is onderbouwd. Een voldoende onderbouwing is dus een belangrijke voorwaarde voor een succesvol beroep op het IVRK. En dat is dan meteen een belangrijke tip voor advocaten.

Voor rechters lijkt de meerwaarde van het onderzoek met name te liggen in de mogelijkheden van de verdragsconforme uitleg en toepassing van het Verdrag, waarvan dit onderzoek zo duidelijk getuigt.

Al met al lijkt te kunnen geconcludeerd dat het Verdrag meer mogelijkheden tot toepassing biedt dan aanvankelijk werd gedacht en ook nu nog vaak wordt verondersteld. De verwachting lijkt dan ook gerechtvaardigd dat het onderzoek, zoals dit

32 HR 30 maart 2010, *LJN* BL3228 (concl. A-G A.J.M. Machielse, sub 3.3).

33 HR 16 december 2003, *LJN* AL9062 (concl. A-G W.H. Vellinga).

thans voorligt, de rechtspraktijk – maar ook de wetgever en het bestuur – waardevolle aanknopingspunten biedt tot toepassing van het Verdrag en zich hiertoe geïnspireerd voelt. Het kan een belangrijk houvast bieden bij het nemen van veelal principiële beslissingen, waarbij fundamentele rechten van kinderen in het geding zijn.

Dat de rechter in het familierecht hier eerder aanknopingspunten ziet dan de rechter op de andere hier besproken rechtsterreinen vormde in deze eindbeschouwing een belangrijk aandachtspunt en werd er mede door verklaard dat het hier voor een deel althans gaat om horizontale verhoudingen tussen ouders en kinderen. Het algemeen belang speelt hier anders dan in vreemdelingenzaken, socialezekerheidszaken en strafzaken een minder pregnante rol. Op deze (andere) rechtsterreinen laat het algemeen belang in zijn verschillende uitingsvormen als openbare orde en veiligheid de rechter minder ruimte voor de toepassing van het Verdrag, zij het dat kan worden geconstateerd dat in vreemdelingenzaken en al eerder in sociale zekerheidszaken een tendens is waar te nemen dat de rechter ook hier het Verdrag gebruikt om de fundamentele rechten van het kind in acht te kunnen nemen.

Bijlage I.

JURISPRUDENTIEOVERZICHT PERSONEN-, FAMILIE- EN CIVIELE JEUGDZAKEN

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
16-01-02	Rechtbank	Alkmaar	3 lid 1, 6 lid 2, 16	LJN AD9522
08-02-02	Rechtbank	Maastricht	3, 12, 22 lid 1	LJN AE1345
28-02-02	Rechtbank	's-Hertogenbosch	3 lid 1, 20	LJN AI0691
26-03-02	Rechtbank	Maastricht	3	LJN AE1028
29-03-02	Hoge Raad		12	LJN AD8191
09-04-02	Rechtbank	Maastricht	3, 4, 20	LJN AE2093
10-04-02	Gerechtshof	's-Gravenhage	37	LJN AE3547
24-04-02	Rechtbank	Groningen	27, 28	JV 2002/334
08-05-02	Gerechtshof	's-Gravenhage	37	LJN AE3747
16-05-02	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	7	LJN AE3180
10-07-02	Rechtbank	Maastricht	3, 23	LJN AE5642
24-07-02	Rechtbank	Utrecht	3, 20	LJN AN9168
15-11-02	Hoge Raad		3, 7, 8	LJN AE8473
17-12-02	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	7	LJN AF2802
19-03-03	Rechtbank	Zwolle	3 lid 1, 20	LJN AF6180
20-03-03	Rechtbank	Rotterdam	7, 8	zaaknr. 180802
29-04-03	Rechtbank	Haarlem	12	zaaknr. 91632/2003
07-05-03	Rechtbank	Utrecht	20	zaaknr. 155793
05-06-03	Beroepscommissie RSJ		3	03/0911/JB
09-07-03	Gerechtshof	Amsterdam	algemeen	LJN AI1579
25-07-03	Rechtbank (vzr.)	Arnhem	algemeen	LJN AI1348
15-10-03	Gerechtshof	's-Gravenhage	7	LJN AL9057
31-10-03	Hoge Raad		3 lid 1, 7 lid 1, 8 lid 1, 9 lid 1, 12	LJN AJ3261
04-11-03	Gerechtshof	Arnhem	3 lid 1, 20	LJN AO4525
05-11-03	Rechtbank	Utrecht	3	LJN AN9156

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
09-01-04	Rechtbank	Rotterdam	7	NJF 2004/209
27-01-04	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	8	LJN AO2510
25-03-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3 lid 2, 9 lid 2, 18 lid 2, 24 lid 1	LJN AO6655
07-04-04	Rechtbank	Roermond	3 lid 2, 20 lid 1	LJN AO8025
23-04-04	Hoge Raad		20	LJN AO4611
09-06-04	Rechtbank	Assen	3	RFR 2004/19
17-06-04	Rechtbank	Groningen	3, 20	LJN AP4368
20-07-04	Rechtbank	Groningen	7	LJN AQ8757
30-07-04	Gerechtshof	Leeuwarden	3	LJN AR3398
30-07-04	Rechtbank	Arnhem	9	LJN AR4372
05-08-04	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3 lid 1, 20	LJN AR2251
24-09-04	Hoge Raad		21	LJN AP1439
06-10-04	Gerechtshof	Leeuwarden	3 lid 1, 7 lid 1	LJN AR3391
27-10-04	Rechtbank	Alkmaar	18	LJN AU4501
29-10-04	Hoge Raad		3, 18 lid 2, 20	LJN AQ7387
03-11-04	Rechtbank (vzr.)	Groningen	37	LJN AR5195
05-11-04	Hoge Raad		37	LJN AR4322
10-11-04	Rechtbank	Zutphen	18	LJN AR5611
30-11-04	Rechtbank	Groningen	7	LJN AS2353
21-12-04	Gerechtshof	Arnhem	3	LJN AR8882
26-01-05	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	3 lid 1	LJN AS5309
09-02-05	Rechtbank	Leeuwarden	3, 21	LJN AS9135
16-02-05	Gerechtshof	's-Gravenhage	7	LJN AS6769
22-02-05	Rechtbank	Groningen	3, 7	LJN AT2851
23-03-05	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	9	LJN AT3979
25-03-05	Hoge Raad		7	LJN AT0412
13-04-05	Rechtbank	Utrecht	algemeen	LJN AT3895
03-06-05	Hoge Raad		3, 8, 20, 27	LJN AT3445
14-06-05	Gerechtshof	Arnhem	9	LJN AT7505
15-06-05	Rechtbank	Assen	3, 20, 21	LJN AT7617

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
23-06-05	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	7, 8	LJN AV6603
24-06-05	Hoge Raad		algemeen	LJN AT1096
20-07-05	Rechtbank	Alkmaar	24	LJN AT9598
05-08-05	Rechtbank	Maastricht	3	LJN AU1654
14-09-05	Rechtbank	Amsterdam	2	LJN AU4369
14-09-05	Rechtbank	Amsterdam	2	LJN AU4370
04-10-05	Gerechtshof	Arnhem	3	LJN AU4625
14-10-05	Hoge Raad		8, 9, 25	LJN AT6844
14-10-05	Hoge Raad		3, 19	LJN AT8248
26-10-05	Rechtbank	Alkmaar	3 lid 1, 18	zaaknr. 72690
26-10-05	Rechtbank	Utrecht	21	LJN AU4934
19-12-05	Rechtbank	Zutphen	37(d)	LJN AU8707
23-12-05	Rechtbank (vzr.)	Maastricht	3	LJN AU8701
12-01-06	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	algemeen	LJN AV4706
16-01-06	Rechtbank	Utrecht	20	LJN AV0027
17-01-06	Gerechtshof	Arnhem	3 lid 1, 20	LJN AV2505
31-01-06	Rechtbank	Groningen	3	LJN AV2023
31-01-06	Rechtbank	Groningen	3, 20	LJN AV2027
31-01-06	Gerechtshof	Arnhem	3	LJN AV3008
03-02-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3	LJN AV5436
13-02-06	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN AW9815
16-02-06	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	9	LJN AW1974
17-02-06	Rechtbank	's-Gravenhage	7	LJN AW9816
28-02-06	Gerechtshof	Arnhem	3 lid 1, 20	LJN AV3288
15-03-06	Rechtbank	Utrecht	2	LJN AW2071
30-03-06	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	8	LJN AW4822
12-04-06	Rechtbank	Amsterdam	7	LJN AY8188
14-04-06	Hoge Raad		7 lid 1	LJN AU9239
03-05-06	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	7, 10 lid 2, 18 lid 1	LJN AX1364
10-05-06	Rechtbank (vzr.)	Groningen	algemeen	LJN AX1558
17-05-06	Rechtbank	Almelo	20 lid 1	LJN AX2160

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
24-05-06	Rechtbank	Breda	3	LJN BA3248
06-06-06	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3 lid 1, 20	LJN AY6904
13-06-06	Gerechtshof	Arnhem	2, 3	LJN AY5575
29-06-06	Gerechtshof	Amsterdam	3	LJN AY5294
18-07-06	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1, 20	LJN AY5711
27-07-06	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	37(d)	LJN AZ0595
30-08-06	Gerechtshof	's-Gravenhage	1, 3, 7, 8	LJN AY7454
21-09-06	Gerechtshof	Amsterdam	7	LJN AZ9582
19-10-06	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	3 lid 1, 7 lid 1	LJN AZ0619
23-10-06	Rechtbank	Groningen	3, 37(b)	LJN AZ0759
23-10-06	Rechtbank (vzr.)	Zwolle-Lelystad	7	LJN AZ9429
09-11-06	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	3, 4, 6 lid 2, 12, 37	LJN AZ1904
17-11-06	Rechtbank (vzr.)	Groningen	algemeen	LJN AZ3510
29-11-06	Gerechtshof	's-Gravenhage	7	LJN AZ6521
29-11-06	Gerechtshof	's-Gravenhage	algemeen	LJN AZ6536
20-12-06	Rechtbank	Groningen	9, 20, 37, 40	LJN AZ5794
20-12-06	Rechtbank	Groningen	9, 20, 37, 40	LJN AZ5807
10-01-07	Gerechtshof	's-Gravenhage	algemeen	LJN AZ8757
24-01-07	Rechtbank	's-Gravenhage	20 lid 1	LJN AZ8827
07-02-07	Gerechtshof	's-Gravenhage	3 lid 1, 11 lid 1	LJN AZ7987
07-02-07	Rechtbank	Alkmaar	3 lid 1, 18	LJN AZ8078
08-02-07	Rechtbank	Rotterdam	7	LJN BA0238
23-02-07	Rechtbank	Haarlem	3	LJN BA6015
12-03-07	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	7, 9	LJN BA3928
15-03-07	Rechtbank	Haarlem (loc. Zaandam)	7, 8, 9	zaaknr. 339011
28-03-07	Rechtbank	Haarlem	3 lid 1	LJN BA8329
04-05-07	Hoge Raad		algemeen	LJN BA2015
08-05-07	Gerechtshof	Arnhem	2, 3	LJN BA4885
29-05-07	Rechtbank	Almelo	3	FJR 2007/108
06-06-07	Gerechtshof	's-Gravenhage	3, 20	LJN BA9040

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
13-06-07	Rechtbank	Groningen	3, 6 lid 2, 20	LJN BA7500
20-06-07	Rechtbank	Leeuwarden	3, 20	LJN BA7655
22-06-07	Rechtbank	Haarlem	algemeen	LJN BB2586
11-07-07	Rechtbank	Alkmaar	3	LJN BA9476
26-07-07	Rechtbank	's-Gravenhage	2, 3, 7, 54	JN 2007/31
31-07-07	Rechtbank	Zutphen	3	LJN BB0833
07-08-07	Rechtbank	Haarlem	3 lid 1, 20	LJN BB2577
07-08-07	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	16, 37	LJN BC2052
07-09-07	Hoge Raad		20	LJN BA3034
11-09-07	Rechtbank	Haarlem	21	LJN BB4416
21-09-07	Rechtbank	Maastricht	3	LJN BB4623
28-09-07	Hoge Raad		3 lid 1, 11	LJN BB3192
28-09-07	Hoge Raad		3 lid 1, 11	LJN BB3193
02-10-07	Gerechtshof	Arnhem	3 lid 1, 20	LJN BC2756
03-10-07	Gerechtshof	's-Gravenhage	2, 3	LJN BB8333
29-10-07	Rechtbank	Utrecht	19, 37	LJN BB8303
09-11-07	Hoge Raad		3 lid 1	LJN BB3765
09-11-07	Hoge Raad		3 lid 1	LJN BB3775
06-12-07	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3 lid 2	LJN BC2067
07-12-07	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	3, 4, 6 lid 2, 18, 20, 37	LJN BB9628
07-12-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3	LJN BB9718
14-12-07	Hoge Raad		16	LJN BB7711
19-12-07	Rechtbank	Zutphen	20 lid 3	LJN BC0797
20-12-07	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	16, 37	LJN BC3205
21-12-07	Hoge Raad		7, 9	LJN BB9235
28-01-08	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	LJN BD1954
28-01-08	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	LJN BD4545
28-01-08	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	LJN BD4576
28-01-08	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	LJN BD4611
04-02-08	Rechtbank (vzr.)	Utrecht	3 lid 1	LJN BC3397
07-02-08	Rechtbank	's-Gravenhage	2	LJN BG4404

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
21-02-08	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	9, 20, 37(b)	LJN BC5425
21-02-08	Rechtbank	Maastricht	3 lid 1	LJN BC6106
29-02-08	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN BC6277
04-03-08	Rechtbank	Arnhem	3 lid 1	LJN BC8028
07-03-08	Rechtbank (vzr.)	Zutphen	3 lid 1	LJN BC6654
13-03-08	Rechtbank	Zutphen	7	LJN BC8019
21-03-08	Hoge Raad		3	LJN BC2252
27-03-08	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	20	LJN BC7808
04-04-08	Hoge Raad		12	LJN BC2241
04-04-08	Hoge Raad		3, 20	LJN BC2733
04-04-08	Hoge Raad		3, 20	LJN BC5726
16-04-08	Rechtbank	Roermond	3	LJN BC9696
23-04-08	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1, 11, algemeen	LJN BD0875
25-04-08	Hoge Raad		3 lid 1, 9	LJN BC5901
07-05-08	Rechtbank	Zutphen	20	LJN BD3550
16-05-08	Hoge Raad		8	LJN BC8978
25-06-08	Rechtbank	Roermond	3, 20	LJN BD5659
02-07-08	Gerechtshof	Leeuwarden	2, 3	LJN BD6294
07-07-08	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BD6797
08-07-08	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	3, 20	LJN BE8995
15-07-08	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	3 lid 1, 20	LJN BE9231
16-07-08	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN BG6759
17-07-08	Rechtbank	Maastricht	algemeen	LJN BD9996
22-07-08	Gerechtshof	Arnhem	37	LJN BG3947
01-10-08	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3, 20	LJN BG3768
06-10-08	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1, 11	LJN BG0940
22-10-08	Rechtbank (vzr.)	Zwolle-Lelystad	28	LJN BH3046
30-10-08	Rechtbank (vzr.)	Roermond	3	LJN BG3525
05-11-08	Rechtbank	Alkmaar	7	LJN BG9071
10-11-08	Rechtbank	Arnhem	5	LJN BG3849

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
11-11-08	Gerechtshof	's-Gravenhage	12	LJN BG6213
19-11-08	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN BH3526
19-11-08	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN BH6539
27-11-08	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	2, 3	LJN BG6114
04-12-08	Rechtbank	Maastricht	20 lid 3	LJN BG6514
17-12-08	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN BG9476
06-01-09	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	3	LJN BH5753
14-01-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	23, 37	LJN BH3781
21-01-09	Rechtbank	Roermond	3 lid 1, lid 2, 20 lid 1	LJN BH0359
21-01-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	3, 9, 20	LJN BH1643
23-01-09	Rechtbank	Amsterdam	1	LJN BH0778
09-02-09	Gerechtshof	Arnhem zp. Leeuwarden	algemeen	LJN BH4495
11-02-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN BI1491
17-02-09	Rechtbank	Roermond	3 lid 1	LJN BH4482
19-02-09	Rechtbank	Rotterdam	1	LJN BH5398
25-02-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	16	LJN BJ5002
27-02-09	Rechtbank	's-Hertogenbosch	1	LJN BH4397
03-03-09	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BH7514
20-03-09	Rechtbank	's-Gravenhage	12	LJN BJ0229
25-03-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	3, 7	LJN BI0643
25-03-09	Rechtbank	Groningen	18 lid 1	LJN BI6947
26-03-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	1, 3	LJN BH9207
02-04-09	Rechtbank	Arnhem	21(a)	LJN BH9677
08-04-09	Rechtbank	Roermond	1	LJN BI0864
06-05-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	algemeen	LJN BI3011
14-05-09	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3 lid 1	LJN BI5314
17-06-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	7, 9	LJN BJ3357
01-07-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN BJ2005
01-07-09	Rechtbank	Groningen	3 lid 1	LJN BJ2211
08-07-09	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3	LJN BJ4336

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
10-07-09	Hoge Raad		3, 20	LJN BI5923
12-08-09	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BJ5287
20-08-09	Rechtbank	Roermond zp. 's-Gravenhage	3, 11	LJN BK0693
04-09-09	Rechtbank	Breda	algemeen	LJN BJ6990
09-09-09	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	7, 8	LJN BK3322
14-09-09	Rechtbank	's-Gravenhage	7, 8	LJN BK1197
23-09-09	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1, 7 lid 1, 8	LJN BK1836
07-10-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	algemeen	LJN BK2778
08-10-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	1	LJN BK2806
15-10-09	Rechtbank (vzr.)	Almelo	16	LJN BK0555
21-10-09	Rechtbank	Alkmaar	3 lid 1	LJN BK8473
27-10-09	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3 lid 2	LJN BK1445
02-11-09	Rechtbank	's-Gravenhage	8 lid 2	LJN BL0598
04-11-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	37	LJN BK3510
04-11-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	20 lid 3	LJN BK3527
12-11-09	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	algemeen	LJN BK3165
23-11-09	Rechtbank	Rotterdam	3, 20	LJN BK4700
24-11-09	Rechtbank	Groningen	3, 20 lid 1	LJN BK5350
25-11-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN BK4259
26-11-09	Gerechtshof	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	LJN BK4664
26-11-09	Rechtbank	Roermond	3	LJN BK5011
27-11-09	Rechtbank	Groningen	3, 6 lid 2, 20	LJN BK6065
01-12-09	Rechtbank	Groningen	3, 6 lid 2, 19, 20	LJN BK5332
02-12-09	Rechtbank	Roermond	3	LJN BK5155
02-12-09	Rechtbank	Leeuwarden	3	LJN BO2757
08-12-09	Rechtbank	Groningen	3, 6	LJN BK7247
10-12-09	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN BL0577
16-12-09	Rechtbank	Groningen	3, 6	LJN BK7254
13-01-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BL1926

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
13-01-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BL1932
13-01-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BL2091
19-01-10	Rechtbank	Groningen	3, 9, 18, 20	LJN BL0204
19-01-10	Rechtbank	Groningen	3, 9, 18, 20	LJN BL0217
20-01-10	Rechtbank	Maastricht	3 lid 1	LJN BL2100
20-01-10	Rechtbank	Maastricht	3 lid 1, 37	LJN BL3107
22-01-10	Hoge Raad		2, 5, 18	LJN BK4935
26-01-10	Gerechtshof	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3 lid 1	LJN BL0931
01-02-10	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	5, 19	LJN BL6834
02-02-10	Gerechtshof	Arnhem zp. Leeuwarden	12	LJN BL3774
03-02-10	Rechtbank	Utrecht	3, 8	LJN BL3362
03-02-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	algemeen	LJN BL7146
16-02-10	Gerechtshof	Arnhem	3	LJN BL6961
17-02-10	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BL7087
23-02-10	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3, 20	LJN BL5467
03-03-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	9, 18	LJN BL7080
09-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage	7	LJN BN2772
22-03-10	Rechtbank	Utrecht	20 lid 1	LJN BL9358
26-03-10	Hoge Raad		3, 12	LJN BL2226
29-04-10	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BM2770
29-04-10	Rechtbank (vzr.)	Zwolle-Lelystad	3, 8	LJN BM6950
04-05-10	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	12	LJN BM2916
04-05-10	Gerechtshof	Amsterdam	21	LJN BM3903
17-05-10	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	5, 6, 19	LJN BM5559
21-05-10	Hoge Raad		3, 9 lid 3, 18	LJN BL7407
26-05-10	Rechtbank	Alkmaar	3, 27	LJN BM7074
03-06-10	Gerechtshof	Leeuwarden	3	LJN BN2078
09-06-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	9	LJN BN2279
09-06-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	3 lid 1, 20	LJN BN2572
11-06-10	Hoge Raad		3, 20	LJN BM1070

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
16-06-10	Rechtbank	Almelo	7	LJN BN8858
21-06-10	Rechtbank	's-Gravenhage	7	LJN BN1330
22-06-10	Rechtbank	Haarlem	algemeen	LJN BN5547
23-06-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN BN7454
06-07-10	Rechtbank	Maastricht	3, 20	LJN BN2472
07-07-10	Rechtbank (vzr.)	Breda	3	LJN BN0812
21-07-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	5, 8, 9, 12, 16	LJN BN3670
26-07-10	Rechtbank	's-Gravenhage	7	LJN BN2775
28-07-10	Rechtbank	Assen	19	LJN BP0030
10-08-10	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	algemeen	LJN BN6252
18-08-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	12	LJN BN5164
18-08-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	37	LJN BN5630
19-08-10	Gerechtshof	Leeuwarden	3 lid 1, 20	LJN BN4793
25-08-10	Rechtbank	Assen	19	LJN BO5155
31-08-10	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	3, 5, 16, 18, 19	LJN BO1064
06-09-10	Rechtbank	Rotterdam	23, 24	LJN BO1013
08-09-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	3, 8, 9, 18	LJN BO7303
14-09-10	Gerechtshof	Amsterdam	9	LJN BN8098
22-09-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	7, 8, 9, 18	LJN BN8164
22-09-10	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BN8301
27-09-10	Rechtbank	Utrecht	3, algemeen	LJN BP5703
29-09-10	Rechtbank	Assen	5	LJN BP1644
13-10-10	Rechtbank	Amsterdam	9	LJN BP8073
22-10-10	Hoge Raad		20 lid 3, 37(d)	LJN BO1245
29-10-10	Hoge Raad		20	LJN BN7071
10-11-10	Rechtbank	Middelburg	3 lid 1	LJN BP5097
17-11-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3, 20 lid 3, 21	LJN BO6838
24-11-10	Rechtbank	Maastricht	7	LJN BO4992
02-12-10	Gerechtshof	Leeuwarden	3, 20	LJN BP0604
23-12-10	Gerechtshof	Leeuwarden	3	LJN BO8039

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
11-01-11	Rechtbank	Groningen	3, 20	LJN BP4574
12-01-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	20 lid 3	LJN BP3738
13-01-11	Gerechtshof	Arnhem zp. Leeuwarden	3 lid 1	LJN BP1193
26-01-11	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3	LJN BP2321
26-01-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	3 lid 1, 20	LJN BP3622
09-02-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN BP5718
11-02-11	Hoge Raad		12 lid 1	LJN BO9615
18-02-11	Hoge Raad		3, 20	LJN BO9626
02-03-11	Rechtbank	Zutphen	7	LJN BQ1266
04-03-11	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	3, 8	LJN BP6936
22-03-11	Gerechtshof	Leeuwarden	3, 8, 9	LJN BQ5069
22-03-11	Gerechtshof	Amsterdam zp. Arnhem	3	LJN BQ5313
23-03-11	Rechtbank	Assen	3, 8	LJN BQ6510
29-03-11	Rechtbank	Groningen	3	LJN BQ5615
12-04-11	Gerechtshof	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3, 20	LJN BQ1391
13-04-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	9	LJN BQ2574
09-06-11	Gerechtshof	Arnhem zp. Leeuwarden	3	LJN BR0294
15-06-11	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN BQ9963
17-06-11	Hoge Raad		8 lid 1	LJN BP9500
17-06-11	Hoge Raad		3, 5, 7, 8, 9 lid 2, lid 3, 12, 18	LJN BQ2810
05-07-11	Gerechtshof	Leeuwarden	3, 20	LJN BR1699
07-07-11	Gerechtshof	Leeuwarden	3	LJN BR1697
08-07-11	Hoge Raad		9 lid 3	LJN BQ7328
19-07-11	Gerechtshof	Leeuwarden	3	LJN BR3282
19-07-11	Rechtbank	Haarlem	7 lid 1	LJN BR6139
27-07-11	Rechtbank	Breda	7, 20 lid 3	LJN BR2383
28-07-11	Rechtbank	Leeuwarden zp. 's-Gravenhage	11, algemeen	LJN BR4907
02-08-11	Rechtbank	Groningen	7, 8	LJN BS7594

Bijlage II.

JURISPRUDENTIEOVERZICHT OVERIGE CIVIELE ZAKEN

Datum	Instantie	Plaats	Artikel	Vindplaats/ zaaknummer
20-02-03	Rechtbank (vzr.)	's-Hertogenbosch	3	LJN AF4924
17-06-03	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3	LJN AH9657
28-09-04	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3	LJN AR7499
11-03-05	Gerechtshof	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN AT5461
16-08-05	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	algemeen	LJN AU4877
04-11-05	Rechtbank (vzr.)	Zutphen	3, 9	LJN AU5526
02-02-06	Rechtbank (vzr.)	Maastricht	algemeen	LJN AV2539
17-07-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3	LJN AY4017
08-08-06	Rechtbank (vzr.)	's-Hertogenbosch	algemeen	LJN AY5839
27-10-06	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	LJN AZ4153
23-02-07	Hoge Raad		3 lid 1	LJN AZ4854
05-12-07	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN BB9751
11-04-08	Hoge Raad		3	LJN BC5722
29-04-09	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	27	LJN BJ5171
09-06-09	Rechtbank (vzr.)	Rotterdam	16, 19, 23	LJN BI7118
21-07-09	Gerechtshof	Arnhem zp. Leeuwarden	39	LJN BJ3276
20-08-09	Rechtbank (vzr.)	Arnhem	23 lid 2, lid 3	LJN BJ6569
03-11-09	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3	LJN BK6176
11-12-09	Hoge Raad		3	LJN BJ9353
17-02-10	Rechtbank	Rotterdam	algemeen	LJN BL8782
15-10-10	Hoge Raad		algemeen	LJN BO0415
22-03-11	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	algemeen	LJN BP8942
09-06-11	Rechtbank (vzr.)	Zwolle-Lelystad	24	LJN BR3569
29-06-11	Rechtbank	Leeuwarden (loc. Heerenveen)	3	LJN BR0639
20-07-11	Rechtbank	Amsterdam	7	LJN BR6128
16-08-11	Gerechtshof	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3, 27	LJN BR6656

Bijlage III.

JURISPRUDENTIEOVERZICHT VREEMDELINGENZAKEN

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
17-01-02	Rechtbank	's-Gravenhage	3, 19, 20, 22, 37	LJN BU7589
05-02-02	ABRvS		algemeen	LJN AF6066
14-02-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AE3456
01-03-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3 lid 1, 37 (b)	LJN AE5499
19-03-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 37	LJN AE6297
02-04-02	Rechtbank	's-Gravenhage	3, 12	LJN AE1932
03-04-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 37	LJN AE3481
24-04-02	ABRvS		algemeen	LJN AE1808
25-04-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	3, 7, 9, 10	LJN AE6316
14-05-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	2, 3, 5, 7, 8, 18	LJN AE6368
03-06-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	AWB 01/59220
06-06-02	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	AWB 00/9836
26-06-02	Rechtbank	's-Gravenhage	3, 12	AWB 01/8287
01-08-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	27	AWB 02/54360 en 02/54358
01-08-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	27	AWB 02/54362 en 02/54361
12-08-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 20	LJN AE9475
26-08-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	algemeen	LJN AE9759
29-08-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3 lid 1, 37 (b)	LJN AF2534
30-08-02	ABRvS		algemeen	200203697/1
12-09-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 37	AWB 02/66904
13-09-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	AWB 00/69297, 00/69301, 00/5836, 00/5947

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
23-09-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Rotterdam	algemeen	JV 2002/S461
26-09-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3	LJN AE9492
27-09-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Utrecht	3	AWB 02/68466, 02/68468, 02/68493, 02/68504
4-10-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	1, 37 (c)	LJN AF2813
17-10-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 37	AWB 02/75493
17-10-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 37	AWB 02/75500
18-10-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Arnhem	algemeen	AWB 02/70407 en 02/79413
24-10-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3, 27	AWB 02/21422
21-11-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	AWB 02/62563 en 02/62662
06-12-02	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	algemeen	LJN AF6896
13-12-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Arnhem	algemeen	AWB 02/74242 en 02/74243
23-12-02	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	9	LJN AF2558
22-01-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN AF6480
27-01-03	Rechtbank (vzr.)	Leeuwarden	3, 12 lid 2, 28	LJN AF3393
30-01-03	ABRvS		algemeen	JV 2003/107
12-02-03	ABRvS		algemeen	LJN AF6638
17-02-03	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	27	LJN AF4890
20-02-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Groningen	19, 24	AWB 02/92858 en 02/92859
21-02-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	LJN AF8931
24-02-03	ABRvS		1, 37 (c)	AB 2003/327
24-02-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3	AWB 01/23283 en 01/18814
25-02-03	Rechtbank (vzr.)	Leeuwarden	3, 28	LJN AF4952
26-02-03	ABRvS		24	JV 2003/164

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
18-03-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	AWB 02/96194 en 02/96339
19-03-03	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	27	LJN AF6351
19-03-03	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	27	LJN AF6354
27-03-03	ABRvS		3, 9 lid 1, 9 lid 3	200300875/1
31-03-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3, 10	LJN AF9648
10-04-03	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN AF7908
11-04-03	ABRvS		3, 37	200300822/1
23-04-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3, 28, 29, 31	LJN AF7654
24-04-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	7, 10, 18	JV 2003/270
24-04-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AF8753
13-05-03	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	27	84983 KG ZA03-174
19-05-03	Rechtbank	's-Gravenhage	1	LJN AH9669
20-05-03	Gerechtshof	Arnhem	27 lid 3	2003/111 KG
22-05-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	1, 37 (c)	LJN AG0141
06-06-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	AWB 03/20830
17-06-03	Gerechtshof	Arnhem	9	LJN AH8832
25-06-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3	LJN AI0730
26-06-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AI0698
27-06-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	3, 37 (c)	LJN AL8323
30-06-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3	JV 2003/421
04-07-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	LJN AI0716
04-07-03	ABRvS		2, 3, 9, 10, 16, 19	JV 2003/368
09-07-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Utrecht	27	LJN AJ9987
11-07-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3, 10	AWB 03/24621
24-07-03	Gerechtshof	Amsterdam	3 lid 1, 3 lid 2, 19 lid 1, 27, 37	1759/02 KG

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
28-07-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	LJN AI1382
04-08-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3, 37	AWB 03/40870
05-08-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3 lid 1	AWB 02/13836
14-08-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zwolle	3, 37 (c)	LJN AM3133
28-08-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	27	LJN AM3156
23-09-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3	LJN AM3168
16-10-03	Gerechtshof	Amsterdam	algemeen	NJF 2004/36
23-10-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Utrecht	3, 4, 5, 9	LJN AO5287
28-10-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Maastricht	3	AWB 03/21462 en 03/21463
31-10-03	ABRvS		algemeen	JV 2004/10
11-11-03	ABRvS		algemeen	200304894/1
13-11-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 6, 24	AWB 02/58873
17-11-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	37	AWB 03/57375
24-11-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	1, 37 (c)	LJN AN9458
24-11-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	1, 37 (c)	AWB 03/59674
19-12-03	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zwolle	algemeen	AWB 03/62029 en 03/62027
22-12-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Breda	3, 28, 29	AWB 01/56211 en 01/65396
22-12-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Breda	2, 3, 20, 37	AWB 02/56790
25-12-03	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	AWB 03/48119
21-01-04	ABRvS		2 lid 1, 12	JV 2004/99
22-01-04	ABRvS		3	200306070/1
06-02-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	37	AWB 04/1008
10-02-04	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	AWB 02/83154

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
19-02-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3	AWB 04/6744
23-02-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Leeuwarden	3	LJN AO6484
26-02-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Breda	3	AWB 04/5096 en 04/5095
05-03-04	ABRvS		1, 37 (b)	200307777/1
05-03-04	ABRvS		1, 37 (c)	JV 2004/180
05-03-04	ABRvS		1, 37 (c)	JV 2004/179
05-03-04	ABRvS		1, 37 (c)	200308600/1
05-03-04	ABRvS		1, 37 (c)	200308023/1
10-03-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN AO6630
18-03-04	ABRvS		1, 37	200308034/1
18-03-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Breda	3	AWB 04/9486 en 04/9488
23-03-04	Gerechtshof	Arnhem	3, 27	2003/598 KG
25-03-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AQ1950
25-03-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Roermond	algemeen	AWB 02/53073 en 03/14489
07-04-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	AWB 03/25671
08-04-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Middelburg	3, 12, 24, 27	AWB 04/13173 en 04/13176
09-04-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 20	LJN AO9509
13-04-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	AWB 04/14268 en 04/14264
13-04-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zwolle	1	AWB 04/12710 en 04/12709
15-04-04	ABRvS		1, 37 (c)	JV 2004/289
19-04-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Maastricht	algemeen	AWB 02/46859
20-04-04	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN AO8609
03-05-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	AWB 03/12858
10-05-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Almelo	3	LJN AP0068

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
02-06-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3	LJN AP1250
02-06-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	3	AWB 02/29982
11-06-04	ABRvS		3, 5, 9	JV 2004/306
21-06-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	12	AWB 03/19872 en 03/20125
22-06-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	3	AWB 02/8192, 03/8753, 03/8744, 03/8748
24-06-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	10	AWB 03/41720
25-06-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	AWB 03/6241 en 03/6240
06-07-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3	LJN AQ6779
12-07-04	ABRvS		3	200403255/1
13-07-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Roermond	algemeen	AWB 02/86876
30-07-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Breda	3	AWB 03/16373
07-09-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	3, 5, 9, 10, 12, 16	AWB 02/6950 en 03/22025
21-09-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	AWB 04/39829, 04/39828, 04/39827
23-09-04	ABRvS		3	JV 2004/449
18-10-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Maastricht	algemeen	AWB 03/41861
01-11-04	ABRvS		algemeen	JV 2005/11
08-11-04	ABRvS		algemeen	JV 2005/21
26-11-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Arnhem	2, 3	AWB 03/54711
06-12-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	9, 10	LJN AT4404
07-12-04	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Breda	3, 6, 9, 10, 22	AWB 04/13687
14-12-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3	AWB 04/10841 en 04/10845
22-12-04	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3	LJN AS4074

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
06-01-05	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	37	AWB 04/58587, 04/56593, 04/56585, 04/56592, 04/56581, 04/56588
24-01-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Leeuwarden	3	LJN AT1813
25-01-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	AWB 04/12984, 04/12988, 04/12991, 04/12995, 04/12999
09-02-05	Rechtbank	's-Gravenhage	1, 2, 3	LJN AS6592
09-02-05	Rechtbank	's-Gravenhage	2, 3	AWB 02/85480 en 02/43110
10-02-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	2, 3, 8, 22, 27, 28, 37	AWB 03/15658, 03/15661, 04/1458, 04/1459
25-02-05	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3, 27	LJN AS8467
01-03-05	ABRvS		27	JV2005/176
03-03-05	ABRvS		2, 3, 9, 22, 37	200500396/1
03-03-05	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	AWB 03/8617 en 03/8615
07-03-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	AWB 03/22028, 03/47891, 03/58170, 03/58171
14-03-05	ABRvS		37 sub c	200501316/1
24-03-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Alkmaar	3, 9, 18	AWB 03/14201 en 02/28680
31-03-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Middelburg	3, 39	AWB 04/44653
08-04-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3, 4, 5, 9	LJN AT6237
08-04-05	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN AT4480
11-04-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AT8602
04-05-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 7, 9, 10	LJN AT5474

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
09-05-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	AWB 05/18204, 05/18207, 05/18209, 05/18200, 05/18194, 05/18197
18-05-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 7, 9, 10	LJN AT6323
02-06-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3	LJN AT7371
21-06-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	23	AWB 04/40094, 04/40097, 04/49145
23-06-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	37	AWB 04/51687
23-06-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	9 lid 3	AWB 04/47734
28-06-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	2, 3, 9, 10	AWB 05/10363
30-06-05	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	AWB 05/27047 en 05/27045
30-06-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 9, 10, 12	AWB 04/47077
11-07-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN AT9989
11-07-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	algemeen	AWB 05/9559 en 05/9560
14-07-05	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	1, 3	LJN AT9575
29-07-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	AWB 04/57208
08-08-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	algemeen	AWB 05/32907, 05/32908
11-08-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	5, 9	LJN AU2937
25-08-05	Rechtbank (vzr.)	Middelburg	algemeen	KG nr. 147/2005
12-09-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	LJN AU4281
13-09-05	ABRvS		2, 3, 22, 37	JV 2005/409
20-09-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	algemeen	AWB 05/17396
21-09-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	AWB 05/11091, 05/11093
29-09-05	ABRvS		12	JV 2005/437

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
11-10-05	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN AU4634
19-10-05	ABRvS		algemeen	JV 2005/462
01-11-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	AWB 05/14944
24-11-05	ABRvS		algemeen	200508794/1
30-11-05	Rechtbank	's-Gravenhage	9, 10	LJN AU7464
30-11-05	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	9 lid 1, 10	AWB 05/42084
15-12-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	AWB 05/31593, 05/31596, 05/32637, 05/32641
19-12-05	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	2, 3, 24, 27	AWB 04/19508
04-01-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	AWB 05/55289, 05/55291, 05/55280, 05/55288, 05/55290, 05/55278
16-01-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	algemeen	AWB 05/10006
19-01-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	27	AWB 05/31074
23-01-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3, 27	LJN AV0548
25-01-06	ABRvS		9, 10	JV 2006/109
26-01-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3, 9	AWB 05/36882
26-01-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	10	AWB 06/2189
02-02-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	37	LJN AV3935
07-02-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	LJN AV3920
16-02-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zutphen	algemeen	AWB 06/5578, 06/5583, 06/5577, 06/5581
20-02-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	AWB 05/28257
20-02-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	AWB 06/6002

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
22-02-06	ABRvS		3 lid 1	JV 2006/132
02-03-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Maastricht	3, 5, 9, 10, 18	AWB 05/30407
03-03-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 9	LJN AX6556
03-03-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	9	AWB 05/46288
20-03-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	AWB 05/33588
20-03-06	ABRvS		3	JV 2006/165
30-03-06	Rechtbank (vzr.)	Utrecht	27	LJN AV7687
22-05-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	2, 3, 27	LJN AX4451
07-06-06	Rechtbank (vzr.)	Zwolle	27 lid 3	LJN AY8861
09-06-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	37	LJN AY9082
20-06-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Almelo	algemeen	AWB 06/27656
23-06-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Almelo	3	AWB 06/6041
28-06-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	AWB 06/3332
29-06-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 12	LJN AZ2545
30-06-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	AWB 05/23256
07-07-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN AY3934
07-07-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	AWB 05/44367, 05/44371
19-07-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	LJN AZ2441
26-07-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AY6524
01-08-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3, 7, 9	LJN AY5735
04-08-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3 lid 1	AWB 06/5843 en 06/7283
09-08-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Arnhem	2, 27	AWB 06/38026, 06/38027, 06/38107

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
11-08-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	AWB 06/35273 en 06/35270
16-08-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Almelo	3	AWB 06/36863 en 06/36862
25-08-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	23	LJN AZ2923
29-09-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	3	LJN AY9163
02-10-06	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Rotterdam	2, 3, 5, 18, 26, 27	LJN AY9546
10-10-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	algemeen	LJN AZ6973
12-10-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 22, 34	LJN AZ1051
18-10-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Middelburg	3, 10	LJN AZ0506
24-10-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Roermond	37	AWB 06/49339
31-10-06	ABRvS		2, 3, 5, 16, 18, 20, 22, 31, 37	JV 2006/457
20-11-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	algemeen	LJN AZ2729
30-11-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN AZ5098
19-12-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	9	LJN AZ5104
21-12-06	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	2, 3, 8, 9, 10	LJN AZ5335
23-01-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Almelo	3	AWB 06/12462 en 06/12915
30-01-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	3	LJN AZ7216
31-01-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 4, 6, 27	LJN BD1445
07-02-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 6, 10, 18, 27	LJN BA4477
13-02-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Almelo	3, 4	AWB 06/8006
13-02-07	Rechtbank	Almelo	3	LJN AZ8916
15-02-07	ABRvS		2, 3, 27	LJN AZ9524
15-02-07	ABRvS		algemeen	LJN AZ9710
28-02-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Maastricht	2, 12	AWB 06/28271 en 06/28272

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
02-03-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	LJN BB2854
02-03-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	JV 2007/207
05-03-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	LJN AZ9996
15-03-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Dordrecht	9	LJN BA1321
16-03-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3, 10	LJN BA1059
29-03-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	3	AWB 06/23708 en 06/23711
02-04-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3	AWB 06/21360
12-04-07	ABRvS		2, 3, 22, 23, 24	LJN BA3394
24-04-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BA4418
27-04-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BA5035
27-04-07	ABRvS		9, 10, 18, 24	LJN BA4654
27-04-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3, 6, 19, 20	AWB 06/41494
15-05-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BA7414
22-05-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BA5927
13-06-07	ABRvS		2, 3, 26, 27	LJN BA7088
21-06-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	9	AWB 06/36211
21-06-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 5	AWB 07/12400 en 07/9609
25-06-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Breda	3, 9 lid 1, 9 lid 2	LJN BA8771
09-07-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 6, 10, 18, 27	LJN BB9337
10-07-07	ABRvS		3	200702972/1
11-07-07	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BB3303
18-07-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3 lid 1	AWB 06/17783
20-07-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3 lid 1	LJN BB0482

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
30-07-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3, 7, 9, 20	LJN BB0951
30-07-07	Rechtbank (vzr.)	Rotterdam	algemeen	LJN BB1016
03-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	19	LJN BC0095
08-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	37 sub c	LJN BB1385
10-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BB3536
15-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	algemeen	AWB 07/6050
17-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	39	LJN BB7684
22-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	27	LJN BC0745
31-08-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	9	LJN BB3552
19-09-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	3	AWB 07/13601 en 07/13603
01-10-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3, 9	LJN BB6011
11-10-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	algemeen	JV 2007/520
08-11-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	2	LJN BB9819
08-11-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	2	LJN BB8838
26-11-07	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	AWB 07/22993
26-11-07	ABRvS		3, 27	LJN BB9998
07-12-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Breda	2, 3, 27	LJN BC2933
17-12-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN BC3381
20-12-07	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 27	LJN BC1047
03-01-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	algemeen	LJN BC2455
14-01-08	ABRvS		3, 14, 19	LJN BC2492
24-01-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	27	LJN BC2955
28-01-08	ABRvS		2, 3, 6, 19, 20	LJN BC3683

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
22-02-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	LJN BC5129
29-02-08	ABRvS		3 lid 1	LJN BC6604
06-03-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	AWB 07/44331
07-03-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3	AWB 08/5840
21-03-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 27	AWB 07/28996
08-04-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 14, 19	AWB 08/10340 en 08/10333
08-04-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	AWB 08/10329 en 08/10326
10-04-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Middelburg	2	LJN BC9445
14-04-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	2	LJN BD1454
15-04-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3	LJN BC9963
17-04-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 6, 28 lid 1	LJN BD9510
25-04-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	2	AWB 07/40378 en 08/8153
29-04-08	ABRvS		algemeen	LJN BD1538
13-05-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	3	LJN BD1457
16-05-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	algemeen	AWB 08/13318 en 08/13317
16-05-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	6	AWB 08/12956 en 08/12955
22-05-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	3	AWB 07/46456
11-06-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Maastricht	9, 10	LJN BD4206
19-06-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	algemeen	LJN BD9304
23-06-08	ABRvS		20	LJN BD6141
04-07-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 9, 12	LJN BD7264
24-07-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	24, 37	LJN BF0906
31-07-08	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	AWB 07/41577

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
14-08-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	AWB 07/25975, 07/25976, 07/25977, 07/25979, 07/9056
19-08-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BF0790
27-08-08	ABRvS		3, 9	200805879/1
16-10-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zwolle	algemeen	JV 2008/474
24-10-08	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	AWB 08/2414, 08/2418, 08/2421
17-11-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	LJN BJ4216
18-11-08	ABRvS		2	LJN BG5668
19-11-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	10 lid 1	LJN BG8125
19-11-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	algemeen	AWB 08/16597 en 07/46930
27-11-08	ABRvS		3	LJN BG6945
28-11-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	LJN BG8219
04-12-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3	AWB 07/40198 en 08/22798
23-12-08	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	LJN BH2890
15-01-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	3	LJN BH2906
29-01-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	LJN BH4596
09-02-09	ABRvS		3 lid 1, 9, 10	JV 2009/151
13-02-09	ABRvS		2, 3, 4, 5, 9, 10, 18	LJN BH3708
24-02-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	2	LJN BH6206
19-03-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	37	LJN BH6955
24-03-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Maastricht	3	AWB 08/11457
24-03-09	Gerechtshof	's-Gravenhage	3	JV 2009/214
31-03-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	algemeen	LJN BI8713

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
07-05-09	ABRvS		3	LJN BI4038
08-06-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3, 9	LJN BI8125
07-07-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3, 6	AWB 08/22684 en 08/22686
20-07-09	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	AWB 09/26037
18-08-09	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	AWB 09/29095
27-08-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3	AWB 09/12652
01-09-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	AWB 07/31973
01-09-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3, 9, 10	AWB 08/24246
09-09-09	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Haarlem	9	LJN BJ7432
25-09-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3, 27	LJN BK7090
07-10-09	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1	AWB 09/12949
07-10-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	27	LJN BK3052
21-10-09	Rechtbank	's-Gravenhage	1, 10	LJN BK5782
28-10-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zutphen	2, 27, 28	AWB 09/23494 en 09/23492
12-11-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BK4934
13-11-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	37	LJN BK3974
17-11-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3, 23	LJN BK5003
20-11-09	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 12	LJN BK4919
15-12-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	algemeen	LJN BK7516
23-12-09	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3	AWB 08/25839 en 08/25846
15-01-10	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zwolle	3	AWB 09/29389 en 09/29387
18-02-10	Rechtbank (vzr.)	Zutphen	algemeen	LJN BL5725

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
02-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	2, 3, 6, 23, 24, 27, 34, 35, 36, 37, 39	LJN BM2383
05-03-10	ABRvS		algemeen	LJN BL7404
09-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	AWB 09/23340
17-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	AWB 09/45783 en 09/45390
25-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	LJN BM1541
25-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	LJN BM8117
25-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	37	AWB 10/9163
29-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	AWB 09/2842
30-03-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	3	LJN BM0986
08-04-10	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	19, 32	AWB 10/10438 en 10/10439
15-04-10	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	algemeen	JV 2010/236
26-04-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Roermond	3, 20	LJN BM2550
29-04-10	Rechtbank (vzr.)	Zutphen	algemeen	LJN BM2856
18-05-10	ABRvS		37	201003207/1/ V3
03-06-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3	LJN BM7010
10-06-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	LJN BM7522
25-06-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BM9523
14-07-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BN3576
14-07-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1	LJN BN1664
23-07-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Utrecht	3, 9	LJN BN5950
27-07-10	Gerechtshof	's-Gravenhage	2, 3, 27, 37	LJN BN2164
03-08-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	3	AWB 10/2940
26-08-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3, 4, 6	LJN BN5202

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
10-09-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	algemeen	LJN BN7232
17-09-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	37	AWB 10/31505
22-09-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BN9442
23-09-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3	LJN BN9446
24-09-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	37	AWB 10/31831
01-10-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3	LJN BO1978
01-10-10	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	AWB 10/30250 en 10/30248
04-10-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	algemeen	LJN BU3196
08-10-10	ABRvS		2, 3, 23, 27	LJN BO0685
13-10-10	Rechtbank	's-Gravenhage	22, 37 (b)	LJN BO1314
13-10-10	ABRvS		3, 27	LJN BO0794
15-10-10	ABRvS		3	LJN BO1560
19-10-10	ABRvS		3, 20	LJN BO1555
19-10-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	3, 6, 12	AWB 09/39956
08-11-10	ABRvS		algemeen	JV 2011/8
12-11-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Groningen	2, 3, 6 lid 2, 23, 27, 28	AWB 10/7531 en 10/7535
12-11-10	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 7, 9, 12, 16, 18	LJN BO9097
18-11-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	22, 37 (b)	LJN BO7499
15-12-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BQ1750
16-12-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 7, 9	LJN BP5376
17-12-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	3	LJN BO9130
22-12-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BO9889
24-12-10	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 6	LJN BP5374
11-01-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	2, 3, 27, 37	LJN BO9924
07-02-11	ABRvS		3, 20	LJN BP4324

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
22-02-11	ABRvS		3 lid 1	LJN BP5932
24-02-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	3, 6 lid 2	LJN BP5805
03-03-11	ABRvS		3	LJN BP7481
10-03-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Almelo	3	AWB 09/34371
16-03-11	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1, 6 lid 2	LJN BP9826
28-03-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Haarlem	3	LJN BQ0215
28-03-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Roermond	9	LJN BQ0062
31-03-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Zwolle	3	LJN BQ0453
07-04-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	37	LJN BQ0564
08-04-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Dordrecht	algemeen	AWB 10/27797
08-04-11	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Zutphen	3, 6, 8, 16	LJN BQ0708
28-04-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	22, 37	LJN BQ7105
29-04-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Maastricht	3, 10	LJN BQ4702
02-05-11	ABRvS		6, 12, 16, 39	201011016/1/ V1
23-05-11	ABRvS		22 lid 1, 37 (b)	LJN BQ6483
31-05-11	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage zp. Utrecht	3, 9, 10	LJN BQ7068
16-06-11	ABRvS		3 lid 1	LJN BQ9503
24-06-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Amsterdam	3, 10	LJN BR0696
30-06-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Arnhem	algemeen	LJN BR1595
07-07-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3	AWB 11/7456
08-07-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	3 lid 1	LJN BR0795
20-07-11	Rechtbank	's-Gravenhage	3	LJN BR4071
20-07-11	ABRvS		3, 9	LJN BR3825
02-08-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Assen	3 lid 1	LJN BR4156

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
10-08-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. Rotterdam	algemeen	LJN BR4835
30-08-11	ABRvS		37 sub c	LJN BR6663
31-08-11	Rechtbank	's-Gravenhage zp. 's-Hertogenbosch	algemeen	LJN BR7035

Bijlage IV.

JURISPRUDENTIEOVERZICHT SOCIALEZEKERHEIDSAZAKEN

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
04-03-02	Rechtbank	's-Gravenhage	28	LJN AE2489
08-10-02	CRvB		7	LJN BR0821
02-01-03	Rechtbank (vzr.)	Groningen	2, 26, 27	AWB 02/1109 en 02/1110
05-10-04	CRvB		algemeen	LJN AR3893
29-03-05	CRvB		3 lid 1, lid 2, 26, 27 lid 3	LJN AT3468
08-04-05	CRvB		3, 26, 27, 28, 29, 31, 33	LJN AT4112
17-05-05	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	3, 6, 26	LJN AT6534
14-06-05	CRvB		3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN AT8038
05-07-05	CRvB		3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN AT9963
08-08-05	CRvB (vzr.)		2 lid 1, lid 2, 3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN AU0687
25-08-05	CRvB		27	LJN AU1850
28-11-05	Rechtbank (vzr.)	Almelo	2 lid 1, lid 2, 3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN AU7003
28-11-05	Rechtbank (vzr.)	Leeuwarden	2 lid 1, 26	LJN AU7449
24-01-06	CRvB		2 lid 1, lid 2, 3, 26, 27	LJN AV0197
17-03-06	CRvB		algemeen	LJN AW0979
30-05-06	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	2, 3, 27	AWB 06/4038
15-08-06	Rechtbank (vzr.)	Leeuwarden	2 lid 1	LJN AY6349
14-09-06	Rechtbank	Arnhem	1, 2 lid 1, 3 lid 1	LJN AZ8624
09-10-06	CRvB		2, 3, 27	LJN AY9940
16-11-06	Rechtbank	Breda	27	AWB 01/808
23-11-06	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	3, 27	LJN AZ4222
13-02-07	CRvB		3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN AZ8596
23-03-07	Rechtbank	Dordrecht	algemeen	LJN BA5701
19-04-07	Rechtbank (vzr.)	Amsterdam	26, 27	LJN BA6900
29-05-07	CRvB		3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN BA6523
12-06-07	CRvB		5, 27 lid 2	LJN BA7026

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
21-06-07	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	27	LJN BA9025
11-07-07	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	27	LJN BB0998
17-07-07	Rechtbank (vzr.)	Rotterdam	27	VWWB 07/2179
29-08-07	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	3, 4, 18 lid 1, 19, 24, 27 lid 2, lid 3	LJN BB3043
06-09-07	CRvB		27	LJN BB6188
19-09-07	Rechtbank	Rotterdam	27 lid 3	LJN BB5715
08-11-07	Rechtbank	Amsterdam	26, 27	LJN BF1926
22-01-08	Rechtbank	's-Hertogenbosch	27 lid 3	LJN BC4003
20-02-08	Rechtbank	Amsterdam	3, 26 lid 1	LJN BG4317
28-02-08	Rechtbank	Haarlem	2, 27	LJN BC6101
18-03-08	CRvB		algemeen	LJN BC7455
07-04-08	CRvB		2 lid 2, 18 lid 2, 26, 27 lid 3	LJN BD0221
09-04-08	ABRvS		2, 9, 26	LJN BC9087
10-07-08	CRvB		26, 27	LJN BD8630
25-09-08	Rechtbank (vzr.)	Dordrecht	3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN BG3517
01-10-08	Rechtbank (vzr.)	Amsterdam	3, 6, 23, 24	LJN BG6531
02-10-08	Rechtbank	Arnhem	2, 3	LJN BF9076
21-11-08	Rechtbank	Haarlem	2, 3, 5, 18, 27	LJN BG6130
03-12-08	Rechtbank	Amsterdam	28, 29	LJN BG6962
03-12-08	Rechtbank	Amsterdam	18	LJN BG6965
12-12-08	Rechtbank	Zutphen	3, 26	LJN BJ1349
16-12-08	Rechtbank	Amsterdam	2	LJN BH4387
22-12-08	CRvB		27	LJN BG8776
30-01-09	Rechtbank	Amsterdam	27 lid 4	LJN BH4457
10-03-09	CRvB		algemeen	LJN BH8901
16-04-09	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	3, 27	LJN BI1369
23-04-09	Rechtbank (vzr.)	Dordrecht	3, 26 lid 2, 27 lid 3	LJN BI8643
23-04-09	Rechtbank	Amsterdam	26, 27	LJN BJ1021
06-05-09	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	algemeen	LJN BI3326
20-05-09	ABRvS		2	LJN BI4519

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
11-06-09	CRvB		9	LJN BI9325
18-06-09	CRvB		5, 27	LJN BI9928
08-07-09	Rechtbank (vzr.)	Groningen	1, 3, 7, 18, 26 lid 2	LJN BL7143
18-09-09	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	algemeen	LJN BK0565
02-10-09	CRvB		algemeen	LJN BJ9306
06-10-09	CRvB		3, lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN BK0734
13-10-09	CRvB		3	LJN BK1214
10-11-09	CRvB		2 lid 1	LJN BK4166
21-12-09	Rechtbank (vzr.)	Dordrecht	3, 27 lid 2, lid 3	LJN BL9388
23-12-09	Rechtbank	's-Gravenhage	27 lid 2	LJN BL2473
25-01-10	CRvB		2	LJN BL0766
26-01-10	CRvB		3, 27	LJN BL1686
03-02-10	ABRvS		algemeen	LJN BL1826
09-02-10	Rechtbank	Amsterdam	2, 3, 27	LJN BL6113
12-02-10	Hoge Raad		2, 3, 26, 27	LJN BI9729
19-02-10	CRvB		28	LJN BL4587
30-03-10	CRvB		3, 27	LJN BM1913
06-04-10	Rechtbank (vzr.)	Utrecht	9, 24	LJN BM0846
08-04-10	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	3	LJN BM1400
15-04-10	CRvB		9	LJN BM3583
14-06-10	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	algemeen	LJN BM9368
29-06-10	CRvB		3, 5, 27	LJN BM9795
05-07-10	Rechtbank (vzr.)	Leeuwarden	algemeen	LJN BN0391
14-07-10	CRvB		27	LJN BN1274
14-07-10	Rechtbank (vzr.)	Groningen	9, 24	LJN BN2935
20-07-10	CRvB		3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN BN3318
23-07-10	CRvB		26,27	LJN BN2492
16-09-10	Rechtbank (vzr.)	Dordrecht	27	LJN BN7990
20-10-10	CRvB		18	LJN BO3580
20-10-10	CRvB		2, 3, 6 lid 2, 9,18, 23, 24, 27, 28, 29	LJN BO3581

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
02-11-10	CRvB		algemeen	LJN BO2987
02-11-10	CRvB		3, 18, 27	LJN BO3025
05-11-10	Rechtbank (vzr.)	Dordrecht	algemeen	LJN BO3564
22-12-10	Rechtbank	Amsterdam	9	LJN BP7642
15-02-11	CRvB		algemeen	LJN BP5577
18-02-11	Rechtbank	Amsterdam	3, 26, 27	LJN BQ5256
22-02-11	CRvB		algemeen	LJN BP5565
30-03-11	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN BQ1540
13-04-11	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN BQ1622
19-04-11	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	3, 24	LJN BQ3967
20-04-11	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1, lid 2, 27 lid 3	LJN BQ3199
21-04-11	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	26, 27	LJN BQ9140
22-04-11	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	28	LJN BQ5657
22-04-11	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	2 lid 1	LJN BQ6101
26-04-11	CRvB		3, 27	LJN BQ3795
03-05-11	Rechtbank (vzr.)	Zwolle-Lelystad	3, 9, 27	LJN BQ5114
27-05-11	Rechtbank	Dordrecht	26	LJN BR5744
21-06-11	CRvB		26, 27	LJN BR0385
23-06-11	Rechtbank	Haarlem	algemeen	LJN BR2447
15-07-11	CRvB		2, 3, 6, 18	LJN BR1905
03-08-11	Rechtbank (vzr.)	Leeuwarden	algemeen	LJN BR4238
04-08-11	CRvB		algemeen	LJN BR5381
05-08-11	CRvB		27 lid 4	LJN BR4248
05-08-11	CRvB		26, 27 lid 3	LJN BR4268
05-08-11	CRvB		3, 27 lid 4	LJN BR4785
23-08-11	Rechtbank	Haarlem	algemeen	LJN BS8954
23-08-11	Rechtbank	Haarlem	algemeen	LJN BT1647

Bijlage V.

JURISPRUDENTIEOVERZICHT OVERIGE BESTUURSZAKEN

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
06-03-02	ABRvS		28	LJN AE0349
22-12-03	Rechtbank (vzr.)	Utrecht	algemeen	LJN AO0712
21-09-05	ABRvS		3, 19	LJN AU2991
11-07-06	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN AY6119
14-06-06	ABRvS		algemeen	LJN AX8526
28-06-06	ABRvS		algemeen	LJN AX9474
12-07-06	ABRvS		algemeen	LJN AY3702
27-12-06	ABRvS		algemeen	LJN AZ5165
17-01-07	ABRvS		algemeen	LJN AZ6384
28-03-07	ABRvS		3	LJN BA1659
23-05-07	ABRvS		5, 9	LJN BA5503
23-07-07	Rechtbank	Utrecht	3	LJN BB1567
28-01-08	Rechtbank	Leeuwarden	algemeen	LJN BC2876
26-02-08	Rechtbank	Assen	algemeen	LJN BC6089
24-04-08	Rechtbank (vzr.)	Almelo	3	LJN BD0651
13-10-08	Rechtbank	's-Gravenhage	algemeen	LJN BG7103
06-01-09	Rechtbank	Roermond	3	LJN BG9485
24-03-09	Rechtbank	's-Gravenhage	28	LJN BI1398
24-06-09	ABRvS		3, 16, 40 lid 2	LJN BI9706
31-12-09	Rechtbank	Assen	algemeen	LJN BL4308
15-03-10	ABRvS (vzr.)		31	LJN BL8649
11-08-10	ABRvS		31	LJN BN3730
03-09-10	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 2, 4	LJN BO3284
15-09-10	Rechtbank	's-Gravenhage	3 lid 1, 4, 16, 40 lid 1	LJN BN8404
29-09-10	ABRvS		algemeen	LJN BN8582
05-11-10	Rechtbank (vzr.)	Zutphen	3	LJN BO3074
10-01-11	Rechtbank (vzr.)	Haarlem	7, 9	LJN BP0426
25-05-11	ABRvS		3	LJN BQ5897

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
15-06-11	ABRvS		19 lid 1	LJN BQ7921
22-06-11	ABRvS		16, 40 lid 2	LJN BQ8830
13-07-11	ABRvS		40	LJN BR1442
13-07-11	ABRvS		3 lid 1	LJN BR1478
05-08-11	Rechtbank (vzr.)	Roermond	3	LJN BR4583

Bijlage VI.

JURISPRUDENTIEOVERZICHT STRAFZAKEN

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
23-04-02	Gerechtshof	's-Gravenhage	12	LJN AE1794
07-05-02	Gerechtshof	's-Gravenhage	12 lid 2	LJN AE3176
24-06-02	Gerechtshof	's-Gravenhage	3 lid 1, 40 lid 2 (b onder iii)	LJN AE4967
14-11-02	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	7 lid 1, 9, 18	LJN AF0505
05-06-03	Gerechtshof	's-Gravenhage	7 lid 1, 9, 18	LJN AF9613
28-10-03	Hoge Raad		3 lid 1, 40 lid 2 (b onder iii)	LJN AH9978
16-12-03	Hoge Raad		40 lid 2	LJN AL9062
06-04-04	Rechtbank	Zwolle	40	LJN AO7290
08-06-04	Hoge Raad		40 lid 2 (b onder vii)	LJN AO8370
27-10-04	Rechtbank	Maastricht	37 sub c, 40 lid 1	LJN AR4661
04-01-05	Hoge Raad		1, 34	LJN AR5741
31-03-05	Beroepscom- missie RSJ		40	05/0096/JW en 05/0383/JW
29-06-05	Rechtbank	Middelburg	1, 40	NBSTRAF 2005/313
04-10-05	Hoge Raad		19 lid 1	LJN AU1657
17-11-05	Rechtbank	Rotterdam	3 lid 1, 40	LJN AU7070
25-01-06	Rechtbank	Groningen	3, 40	LJN AV0355
07-02-06	Rechtbank	Maastricht	3, 40	NBSTRAF 2006/230
14-02-06	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1, 40 lid 1	LJN AV1627
14-02-06	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1, 40 lid 1	LJN AV1630
14-02-06	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1, 40 lid 1	LJN AV1664
14-02-06	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1, 40 lid 1	LJN AV1668
15-03-06	Rechtbank	Middelburg	1, 40	NBSTRAF 2006/233
05-04-06	Rechtbank	Middelburg	3, 40	NBSTRAF 2006/232
11-04-06	Rechtbank	Arnhem	3 lid 1, 40	NBSTRAF 2006/221

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
14-04-06	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1, 40 lid 1	NBSTRAF 2006/301
14-04-06	Rechtbank	Zutphen	40	NJFS 2006, 190
22-05-06	Rechtbank	Alkmaar	3	LJN AZ2431
03-07-06	Rechtbank	Leeuwarden	3	LJN AY0092
28-08-06	Gerechtshof	Arnhem	40	LJN BC8274
15-12-06	Rechtbank	Zutphen	3 lid 1, 40 lid 1	LJN AZ5992
10-01-07	Rechtbank	Groningen	3, 40	NBSTRAF 2007/75
11-01-07	Rechtbank	Haarlem	3, 40 lid 2 (b onder v)	LJN BB3707
20-02-07	Hoge Raad		37	LJN AZ5716
01-03-07	Rechtbank	Assen	40	NBSTRAF 2007/465
26-03-07	Rechtbank	Alkmaar	3 lid 1, 40 lid 1	NJFS 2007, 170
26-03-07	Rechtbank	Alkmaar	3 lid 1, 40 lid 1	NJFS 2007, 171
29-05-07	Rechtbank	Utrecht	29 lid 2	LJN BA5889
29-05-07	Rechtbank	Utrecht	29 lid 2	LJN BA5905
15-06-07	Rechtbank	Zutphen	3 lid 1, 40 lid 1	NBSTRAF 2007/481
27-06-07	Beroepscom- missie RSJ		3,37,40,12	07/0160/JB en 07/0466/JB
02-07-07	Rechtbank	Amsterdam	3, 40	NBSTRAF 2007/316
29-08-07	Rechtbank	Roermond	3	LJN BB2205
05-09-07	Beroepscom- missie RSJ		algemeen	07/2223/GV
05-09-07	Rechtbank	Groningen	3, 40	LJN BB3041
13-09-07	Rechtbank	Groningen	40	LJN BB4075
10-10-07	Rechtbank	Zwolle	3	NBSTRAF 2007/482
16-10-07	Rechtbank	Rotterdam	3 lid 1, 40	NBSTRAF 2007/479
11-01-08	Hoge Raad		1, 40	LJN BB4130
06-02-08	Rechtbank	Roermond	3	LJN BC3769
13-05-08	Hoge Raad		3, 40	LJN BC8231

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
13-05-08	Hoge Raad		3, 40	LJN BC8234
17-06-08	Rechtbank	Roermond	40 lid 1	LJN BD5486
05-09-08	Rechtbank	Zutphen	3, 40	LJN BF0255
01-10-08	Rechtbank (vzr.)	's-Gravenhage	3, 8, 9	LJN BF8833
14-11-08	Rechtbank	's-Hertogenbosch	3, 40	LJN BG4916
14-11-08	Rechtbank	's-Hertogenbosch	3	LJN BG4917
22-12-08	Rechtbank	Roermond	3	LJN BG7851
16-02-09	Rechtbank	Roermond	3, 40 lid 1	LJN BH7427
16-02-09	Rechtbank	Roermond	3, 40 lid 1	LJN BH7431
17-02-09	Hoge Raad		40 lid 3	LJN BG6581
24-02-09	Rechtbank	Maastricht	2 lid 1,3,16,40	LJN BH4127
24-02-09	Rechtbank	Maastricht	2 lid 1,3,16,40	LJN BH4137
20-03-09	Beroepscom- missie RSJ		algemeen	09/0172/GB
30-06-09	Hoge Raad		40 lid 2 (b onder iii)	LJN BH3079
18-08-09	Rechtbank	Amsterdam	37 (b)	NBSTRAF 2009/328
03-09-09	Rechtbank	's-Gravenhage	40	LJN BJ7233
10-12-09	Rechtbank	Haarlem	3, 40	LJN BK6966
14-12-09	Rechtbank	Roermond	37	LJN BK6539
09-02-10	Hoge Raad		40	LJN BK3361
16-02-10	Rechtbank	Rotterdam	3	LJN BL4514
10-03-10	Beroepscom- missie RSJ		3	10/0027/GB
24-03-10	Rechtbank	's-Hertogenbosch	37 (c)	LJN BL8620
26-03-10	Rechtbank	Zwolle-Lelystad	3, 40	LJN BM2298
30-03-10	Hoge Raad		40 lid 2 (b onder iii)	LJN BL3228
02-04-10	Gerechtshof	Amsterdam	37	LJN BL9992
09-04-10	Beroepscom- missie RSJ		9	10/0906/GV
12-05-10	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	LJN BM5290
12-05-10	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	LJN BM5292
20-05-10	Rechtbank	Amsterdam	3 lid 1	NBSTRAF 2011/14

Datum	Instantie	Plaats	Artikelen	Vindplaats/ zaaknummer
15-06-10	Rechtbank	Amsterdam	1, 37 (c)	LJN BM8538
27-09-10	Rechtbank	Amsterdam	37 (c)	NBSTRAF 2011/99
25-10-10	Beroepscommissie RSJ		37	10/1746/JB
03-11-10	Rechtbank	Roermond	3	LJN BO2819
03-12-10	Rechtbank	Haarlem	18 lid 2, 20 lid 2	LJN BP3134
07-12-10	Hoge Raad		1, 34 en 2 (c) Facultatief Protocol	LJN BO6446
09-12-10	Gerechtshof	Amsterdam	40 lid 2 (b onder iii)	LJN BO8233
20-12-10	Gerechtshof	Arnhem	Facultatief Protocol	LJN BO8383
20-12-10	Gerechtshof	Arnhem	Facultatief Protocol	LJN BO8390
20-12-10	Gerechtshof	Arnhem	Facultatief Protocol	LJN BO8394
20-12-10	Gerechtshof	Arnhem	Facultatief Protocol	LJN BO8400
07-01-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	3, 40	LJN BP1548
09-02-11	Rechtbank	Roermond	3, 40	LJN BP4829
25-02-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	40 lid 3	LJN BR1633
07-04-11	Beroepscommissie RSJ		3, 16, 37, 40	11/0417/GB
22-04-11	Rechtbank	Amsterdam	37 (b)	LJN BQ9511
11-05-11	Rechtbank	Roermond	1, 3 lid 1	LJN BQ4277
01-06-11	Rechtbank	Haarlem	algemeen	LJN BQ8214
07-06-11	Rechtbank	Breda	29 lid 2	LJN BR0408
21-06-11	Gerechtshof	's-Gravenhage	3, 40	LJN BQ8697
04-07-11	Rechtbank	Amsterdam	29	LJN BR6546
08-07-11	Gerechtshof	's-Hertogenbosch	3 lid 1	LJN BR1057
19-07-11	Beroepscommissie RSJ		37 (b en d)	11/0909/JB

AUTEURS

Mw. dr. J.H. de Graaf, initiator van het onderzoek en tevens redactielid, is werkzaam als hoofddocent en onderzoeker op het terrein van het personen- en familierecht, het jeugdrecht en European Family Law aan de Universiteit van Amsterdam. Tevens is zij coördinator van het Centre for Children's Rights Amsterdam en verzorgt zij in samenwerking met het Eggens-Instituut de interdisciplinaire lezingencyclus 'Rechten van het Kind' en de postacademische cursus 'De praktische jeugdrechtadvocaat'. In 1999 promoveerde zij op het proefschrift 'Leerplicht en recht op onderwijs'.

Mw. mr. M.M.C. Limbeek studeerde rechten aan de Universiteit van Amsterdam. Zij rondde de master Privaatrecht af met een scriptie over de bijzondere curator ex artikel 1:250 BW. Tijdens haar studie werkte zij bij de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam, eerst als vrijwilliger en later als coördinator. Ook was zij student-assistent van mw. dr. J.H. de Graaf. Na haar studie bleef zij als onderzoeksmedewerker verbonden aan het Centre for Children's Rights Amsterdam. Momenteel zij werkzaam als docent Jeugdrecht aan de Universiteit Leiden.

Mw. mr. N.N. Bahadur heeft onlangs aan de Universiteit van Amsterdam de masters Privaatrecht, European private law en International and European law afgerond. Zij heeft voor de master Privaatrecht haar scriptie geschreven over het ouderlijk gezag. Daarnaast heeft zij tijdens haar stage bij de rechtbank Amsterdam kennis en ervaring opgedaan bij de sectie Familie- en Jeugdrecht.

Mw. mr. N. van der Meij is onlangs afgestudeerd in zowel het Strafrecht als het Privaatrecht aan de Universiteit van Amsterdam. Tijdens haar studie heeft zij haar kennis op het gebied van het familie- en jeugdrecht verbreed als vrijwilliger bij de Kinder- en Jongerenrechtswinkel Amsterdam, als stagiaire bij Defence for Children International, als onderzoeker bij de Politie Kennemerland en als student-assistent van mw. dr. J.H. de Graaf. Momenteel is zij werkzaam voor het Centre for Children's Rights Amsterdam.

